

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS PROGRAMJA

SZERKESZTETTE: JAKABOS JANKA - MÁTIS JENŐ

MIKÓ IMRE TERV

KOLOZSVÁR, 2013

MIKÓ IMRE TERV
AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS PROGRAMJA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS PROGRAMJA

IRÁNYTŰ
(KONCEPCIÓ)

Készült a

Nemzetgazdasági Minisztérium szakmai támogatásával

Készítették:

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács

A Nemzetgazdasági Minisztérium Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Főosztálya

A Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH)

A VÁTI Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság (TTÉI)

Erdélyi szakértők:

Agyagási Ernő – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Nagyvárad*

Csata Zsombor – *Babeş-Bolyai Tudományegyetem*

Dr. Elek Sándor – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*

Dr. Geréb László – *Modern Üzleti Tudományok Főiskolája*

Dr. György Ottilia – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*

Dr. Juhász Jácint – *Babeş-Bolyai Tudományegyetem*

Dr. Lázár Ede – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*

Dr. Péter E. Katalin – *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*

Dr. Szilágyi Ferenc – *Partiumi Keresztény Egyetem*

Faludi Orsolya – *független szakértő*

Ilyés Szabolcs – *ERGO, Regio Consult*

Imre Szabolcs – *független szakértő*

Jakabos Janka – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Sepsiszentgyörgy*

Kállai Sándor – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Zilah*

László János – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, a Gazdasági Bizottság elnöke*

Mátis Jenő – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, gazdasági alelnök*

Orbán Miklós – *LAM Alapítvány*

Para Zoltán – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Sepsiszentgyörgy*

Dr. Peti Lehel – *független szakértő*

Pólik Levente – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Nagyvárad*

Szász Andrea Mónika – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Sepsiszentgyörgy*

Tamás László – *Nagykükküllő Közbirtokossági Unió*

Tankó László – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Székelyudvarhely*

Tiboldi László – *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Csíkszék*

Tókos Bethleni Pál – *független szakértő*

Magyarországi szakértő:

Molnár György – *Békéscsabai Regionális Képző Központ*

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Rövidítés	Teljes név
CSR	<i>Corporate Social Responsibility</i> – Vállalati társadalmi felelősségvállalás
EGFH	(Erdélyi) Gazdaságfejlesztési Hálózat
EGTC/ ETT	<i>European Grouping of Territorial Cooperation</i> / Európai Területi Társulás(ok)
EMIT	(Erdélyi) Mikó Imre Terv
EMNT	Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács
ETE	Európai Területi Együttműködés Operatív Program
EU	Európai Unió
GDP	<i>Gross Domestic Product</i> – bruttó hazai termék (BHT)
K+F	kutatás és fejlesztés
K+F+I	kutatás, fejlesztés és innováció
KEOP	Környezeti és Energetikai Operatív Program
KKV	kis- és középvállalkozások
OTK	Országos Területfejlesztési Kon koncepció
PND	<i>Planul Național de Dezvoltare</i> – Románia európai uniós finanszírozású nemzeti fejlesztési terve
PNDR	<i>Planul Național de Dezvoltare Rurală</i> – Románia európai uniós finanszírozású vidékfejlesztési tervdokumentuma
PR	<i>public relations</i> – közönségkapcsolatok, közkapcsolatok
SWOT	<i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i> – Erősségek, Gyengeségek, Lehetőségek, Veszélyek
TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TDM	Turizmus Desztináció Menedzsment
ÚSZT	Új Széchenyi Terv

„Mit erőszakkal nem, csöndben és halkán munkálva véghezvihetünk.”
MIKÓ IMRE

Hidvégi gróf Mikó Imre (Zabola, 1805. szeptember 4. – Kolozsvár, 1876. szeptember 16.) erdélyi magyar államférfi, művelődés- és gazdaságpolitikus, történész. A XIX. századi Erdély politikai életének meghatározó alakja, két ízben (1848 és 1860–61) Erdély főkormányzója. Mikó Imre 1867 és 1870 között Magyarország közmunka- és közlekedésügyi minisztere volt. A közművelődés és közélet terén fáradhatatlanul munkálkodott hazája gazdasági, kulturális és tudományos felemelkedésén, kiérdemelve ezzel az „Erdély Széchenyije” címet.

TARTALOMJEGYZÉK

Rövidítések jegyzéke	5
1. BEVEZETÉS	13
1.1. A tervezés előzményei és javasolt lépései	13
1.2. A tervezés indokltsága	16
1.3. A tervezés módszertana, műfaja és funkciója	18
1.4. A tervezés lehetséges alapelvei és tárgyköre	20
1.5. A tervezés kapcsolatai más tervezésekkel és fejlesztésekkel	22
2. HELYZETELEMLZÉS	23
2.1. A Mikó Imre Terv célterületének földrajzi és környezeti jellemzői	23
2.1.1. A célterület elhelyezése az európai térben	23
2.1.2. Természeti erőforrások	25
2.1.2.1. A napsugárzási adatok rövid bemutatása	27
2.1.2.2. A szélsébségi adatok jellemzése	28
2.1.2.3. Románia vízrajzának és a vízi energia hasznosításának a rövid áttekintése	30
2.1.2.4. A biológiai sokféleség (biodiverzitás)	35
2.1.2.5. Természetvédelmi területek	36
2.1.2.6. Egyéb vonzerők	40
2.1.2.7. Erdély gazdasági potenciálja – az ásványi vagyon	42
2.1.3. Környezetminőségi tényezők	45
2.1.3.1. A talaj minősége	45
2.1.3.2. A levegő minősége	50
2.1.3.3. Az árvizek	52
2.1.4. A településrendszer és a településhálózat	53
2.1.4.1. A városhálózat	54
2.2. A Mikó Imre terv célterületének társadalmi jellemzői	57
2.2.1. A 2011. évi népszámlálás előzetes adatai	57
2.2.2. Kulturális és néprajzi jellegzetességek	59
2.2.3. Az oktatás	61
2.2.3.1. A középiskolai oktatás	61
2.2.3.2. A felsőoktatás	62
2.3. A Mikó Imre Terv célterületének általános gazdasági jellemzői	68
2.3.1. Az agrárium és az élelmiszeripar	68
2.3.1.1. A román mezőgazdaság szerepe és tulajdonviszonyai	68
2.3.1.2. A növénytermesztés	69
2.3.1.3. Az állattenyésztés	69
2.3.1.4. Az élelmiszeripar	69
2.3.1.5. A Székelyföld	70
2.3.2. Az erdő- és vadgazdálkodás	71

2.3.2.1.	Az erdőgazdálkodás	71
2.3.2.2.	A jogszabályi környezet.....	72
2.3.2.3.	Az erdészethez szorosan kapcsolódó iparágak.....	74
2.3.2.4.	A Székelyföld	75
2.3.2.5.	A vadgazdálkodás	76
2.3.2.6.	A képzés és a tudástranszfer.....	77
2.3.3.	A vállalkozások és a működő tőke.....	77
2.3.3.1.	A külföldi tőkebefektetések	77
2.3.3.2.	A vállalkozássűrűség településszintű eltérései (Partium, Bánság és Erdély)	78
2.3.3.3.	A vállalkozói hajlam.....	80
2.3.3.4.	Összegzés	81
2.3.4.	Innováció és K+F	81
2.3.4.1.	Az innováció és a K+F romániai helyzete	81
2.3.4.2.	Az innováció jellege és dinamikája Észak-Erdély (az Északnyugat-romániai régió) példáján.	84
2.3.5.	Az ipar és az építőipar	86
2.3.5.1.	Az ipari foglalkoztatás.....	86
2.3.5.2.	Ipari térségek Erdélyben	87
2.3.5.3.	Az ipar területi-ágazati szerkezete.....	88
2.3.5.4.	Az ipar mint fontos tőkevonzó tényező	88
2.3.6.	A közlekedés.....	89
2.3.6.1.	A közúti közlekedés	89
2.3.6.2.	A vasúti közlekedés	90
2.3.6.3.	A vízi közlekedés.....	92
2.3.6.4.	A légi közlekedés	92
2.3.6.5.	A tömegközlekedés	92
2.3.7.	Turizmus és szabadidő-gazdaság	92
2.3.7.1.	Romániai turisztikai folyamatok a rendszerváltozás után	92
2.3.7.2.	A Székelyföld	93
2.3.7.3.	A Partium és a Bánság	95
2.3.7.4.	Belső-Erdély	95
3.	HELYZETÉRTÉKELÉS	97
3.1.	Az erdélyi magyar gazdasági potenciál	97
3.1.1.	Erősségei.....	97
3.1.2.	Gyengeségei.....	98
3.2.	Az erdélyi magyarság külső gazdasági hatótényezői.....	100
3.2.1.	Lehetőségek.....	100
3.2.2.	Veszélyek	100
3.3.	Helyzetértékelő gondolatok földrajzi egységeként.....	101
3.3.1.	A Székelyföld és a Csángóföld	101
3.3.2.	A Partium.....	102
3.3.3.	A Bánság.....	103
3.3.4.	Belső-Erdély	104

4.	JÖVŐKÉP: A „KELET SVÁJCA”	105
5.	A TERV CÉLRENDSZERE	107
5.1.	Átfogó cél.....	107
5.2.	Stratégiai célok.....	108
5.2.1.	A versenyképes és megújuló erdélyi magyar gazdaság kiépítése.....	108
5.2.2.	Autonóm erdélyi magyar gazdasági közösségek létrehozása.....	108
5.2.3.	Munkahely és hasznosítható tudás biztosítása minden magyar számára	109
5.2.4.	Az összmagyar és a nemzetek közötti gazdasági kapcsolatok megerősítése az erdélyi magyarság katalizátorszerepével.....	110
5.2.5.	Az erdélyi magyar társadalom megerősödése és megújulása.....	110
5.3.	A célrendszer területi sajátosságai	111
5.3.1.	A Székelyföld – gazdasági egységben, csángóföldi kapcsolatokkal	112
5.3.2.	A Partium – határtalan lehetőségek	112
5.3.3.	Belső-Erdély – a gazdaságélénkítő szórvány	113
5.4.	Horizontális tematikus célok.....	113
5.4.1.	Az erdélyi magyarság mint „képességmegtartó népesség”	113
5.4.2.	Vonzó erdélyi magyar üzleti környezet kialakítása.....	114
5.5.	A célrendszer külső koherenciája	114
5.5.1.	Koherencia az EU tervdokumentumaival.....	114
5.5.2.	Mikó Imre Terv: Ötletek a romániai és a magyarországi 2014–2020 közötti uniós fejlesztésekhez	116
5.5.3.	Koherencia a román gazdaságfejlesztési tervdokumentumokkal	116
5.5.4.	Koherencia az erdélyi térségek és települések tervdokumentumaival..	117
5.5.5.	Koherencia a magyarországi tervdokumentumokkal	118
6.	JAVASOLT PRIORITÁSOK ÉS KITÖRÉSI PONTOK	121
6.1.	„Összefogásban az erő: gazdasági csoda” Befektetésösztönzés, iparosítás és hálózati gazdaságfejlesztés	122
6.2.	„Infrastruktúra, ami összeköt” – Építőipar- és közlekedésfejlesztés.....	126
6.3.	„Az erdélyi magyarság a román gazdasági innováció főszerepében” – Kreatív ipar, K+F és innováció	129
6.4.	„Helyben helyit” – Autonóm helyi gazdaságfejlesztés.....	132
6.5.	„Karakteres erőforrásunk: az erdőrengeteg” – Az erdő- és a vadgazdálkodás fejlesztése.....	137
6.6.	„Erdély ízei közvetlenül a termelőktől” – Az agrárium és az élelmiszeripar fejlesztése.....	140
6.7.	„Zöld és kék Erdély” – Megújuló energia, vízipar- és zöldgazdaságfejlesztés.....	143
6.8.	„Vendégváró Erdély: a magyarság úti célja” – A turizmus és a kulturális ipar fejlesztése.....	147
6.9.	„Versenyképes erdélyi üzleti környezetet!” – A vállalkozás és az üzleti környezet, valamint az infrastruktúra fejlesztése.....	153
6.10	„Minőségi erdélyi munkaadó és munkavállaló” – Humán erőforrásfejlesztés és foglalkoztatásösztönzés.....	156

6.11	„Szakmai és fejlesztési közösségek határok nélkül” – Fejlesztési és szakmai együttműködések.....	159
7.	VÉGREHAJTÁS	162
7.1.	A végrehajtás intézményrendszere	164
7.1.1.	Az intézményrendszer kialakításának legfontosabb elvei	164
7.1.2.	Az intézményrendszer alapjai.....	165
7.1.3.	Az intézményrendszer felépítésének vázlata	166
7.1.4.	Az intézményrendszer egyes elemeinek bemutatása	167
7.2.	2012–2014-es lehetséges források és fejlesztések.....	176
7.2.1.	A Mikó Imre Terv lehetséges megvalósítási forrásai	176
7.2.2.	Jelzésértékű pályázati javaslatok a 2012–2014-es időszakra.....	177
7.2.3.	Jelzésértékű kiemelt fejlesztési projektek a 2012–2014-es időszakra.....	177
7.2.4.	2014-re előkészítendő kiemelt projektek	178
7.2.4.1.	A helyi gazdaság fejlesztését támogató projektek (az EGFH lehetséges projektjei)	178
7.2.4.2.	Az erdélyi turizmus fejlesztése	179
7.2.4.3.	Az anyaország és Erdély közötti szakmai, kulturális és oktatási együttműködések	180
7.2.5.	2014 után előkészítendő kiemelt projektek	180
7.3.	EMIT 2012–2013: a megvalósítás lépései	181
7.3.1.	A 2012. évi feladatok	181
7.3.2.	A 2013. évi feladatok	182
8.	MELLÉKLET.....	183
8.1.	EMIT – Erdélyi Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH).....	183
8.1.1.	A közösségi értékek meghatározása	183
8.1.2.	A jövőkép.....	183
8.1.3.	A misszió/küldetés	183
8.1.4.	Az EGFH működésével szemben támasztott követelmények	184
8.1.5.	Stratégia – hálózatosodás, helyi gazdaságfejlesztés.....	184
8.1.6.	A célcsoport lehetséges igényei	185
8.1.7.	Feladatok és kapcsolati, együttműködési rendszer.....	186
8.1.8.	Az EGFH lehetséges szervezeti alapjai.....	187
8.1.9.	Az EGFH eredményeinek nyomonkövetése és a visszacsatolás	188
	A térképek jegyzéke.....	189
	Az ábrák jegyzéke	189
	A táblázatok jegyzéke	190
	Irodalomjegyzék.....	191

1. BEVEZETÉS

1.1. A TERVEZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS JAVASOLT LÉPÉSEI

A Mikó Imre Terv elkészítésének kezdeményezője az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT). Ugyanis ez a civil szervezet látta 2010 őszén elérkezettnek az időt arra, hogy magához ragadja a vezető szerepet az erdélyi magyar nemzeti közösség úttörő, önálló, alulról építkező gazdaságfejlesztési terve kidolgozásának a terén. Az ilyen irányú erőfeszítésekre ösztönző hatással volt az a gazdaságpolitikai fordulat, amely a magyarországi politikai változást követően állt elő, és az Új Széchenyi Terv vitáirátában fogalmazódott meg. A magyar gazdaság újjáépítésének programja, az Új Széchenyi Terv különös figyelmet fordít a Kárpát-medencére – mint gazdaságfejlesztési övezetre –, továbbá célul tűzi ki az összmagyar kapcsolatrendszerben rejlő lehetőségeknek az eddiginél sokkal hatékonyabb kihasználását az egész térség felemelkedésének és versenyképessége javításának az érdekében.

A Mikó Imre Terv a gazdasági szuverenitás eszközrendszerével nem rendelkező nemzeti közösség fejlesztési javaslata. Ebből kifolyólag a kezdeményezők számára nyilvánvaló, hogy csak abban az esetben vihető sikerre, ha egyrészt a romániai magyar nemzeti közösség körében összefogáson alapuló, egyöntetű szakmai és politikai támogatásnak örvend, másrészt sikerül elfogadtatni a többségi román társadalom képviselőivel is. A Mikó Imre Terv tulajdonképpen a romániai magyar nemzeti közösség gazdaságfejlesztési ajánlata, amit partnerségben való megvalósításra ajánl fel a román, valamint a magyar kormányoknak, és kéri ahhoz az Európai Unió támogatását is.

A terv kezdeményezői törekedtek arra, hogy már a kidolgozás koncepcionális szakaszában bevonják a munkába az erdélyi, illetőleg a romániai magyarság gazdasági szakértőinek és a velük kapcsolatban álló döntéshozóknak a lehető legteljesebb körét. Ők azok a személyek, akik részt vettek a Jövőkép című rész, valamint a Vitairat megfogalmazásában. A jövőben még szélesebb körben kibontakozó társadalmi vitára van szükség azzal a céllal, hogy ebben az erdélyi magyarság jövője és megmaradása szempontjából sorsdöntő kérdésben minden érdekelt elmondhassa véleményét, megfogalmazhassa jobbító szándékú javaslatait.

1. BEVEZETÉS

A kezdeményezők a tervezés következő szakaszát szeretnék megnyitni az erdélyi magyarság egésze számára. A továbbtervezést és a Mikó Imre Terv véglegesítését az erdélyi polgároknak, a fiataloknak, az értelmiségieknek, a tudományos és gazdasági élet szereplőinek, a civil és szakmai szervezeteknek, illetve a fejlesztések érintetteinek és érdekeltjeinek a részvételével képzelik el.

Fontos kiemelni, hogy e tervezés konszenzusra és kölcsönös előnyökre törekszik a többségi nemzettel. Ennek érdekében a többségi nemzettel való együttműködési lehetőségekre a lehető legnagyobb mértékben oda kell figyelni a tervezés során. A tervezésbe éppen ezért bevonhatók a többségi nemzet, valamint a romániai nemzeti kisebbségek kezdeményezései is. Továbbá e tervezésnek szintén szereplői lehetnek az Erdély iránt felelősséget érző magyarországi szereplők.

1. táblázat: *A Mikó Imre Terv elkészítésének ütemterve*

	FELADATOK	VÉGEREDMÉNY	HATÁRIDŐ
0. LÉPÉS	Induló szakértői egyeztetés • erdélyi és magyarországi szakértők bevonásával	A Mikó Imre Terv koncepcionális megalapozása • ütemezés • szerkezet/struktúra • a szakmai alapvetés tisztázása	2011. március 9., Kolozsvár
I. LÉPÉS	Szakértői megbeszélés	• a Jövőkép elfogadása • a Vitairat előkészítése • a munkacsoportok felállítása	2011. április 13., Kolozsvár
II. LÉPÉS	KIINDULÓ KONFERENCIA ÉS MŰHELYTALÁLKOZÓ: • Megbeszélés magyarországi és erdélyi szakértők bevonásával • A szerkesztési, tartalmi és tervezés-módszertani elvek kijelölése	Mikó Imre Terv <i>a Vitairat vázlat</i>	2011. június 21. Székely- udvarhely
III. LÉPÉS	VITAIRAT KÉSZÍTÉSE: • Szakértői anyagok összesítése • Előzetes egyeztetések, konzultációk	Mikó Imre Terv <i>Vitairat</i> Kiinduló javaslat a következőkre: • Helyzetértékelés • Jövőkép és célrendszer • Prioritások és kitörési pontok (a lehetséges beavatkozások listájával)	2011. július 19. Tusványos
IV. LÉPÉS	VITA – TÁRSADALMASÍTÁS: • Konzultáció szakmai, társadalmi, politikai körben • Tervezési szakértői egyeztetések (szerkesztés) • A forrásszerkezet feltárása	–	2011. november 30.

1.1. A tervezés előzményei és javasolt lépései

	FELADATOK	VÉGEREDMÉNY	HATÁRIDŐ
V. LÉPÉS	IRÁNYTŰ (KONCEPCIÓ) ELKÉSZÍTÉSE - A vita során beérkezett javaslatok feldolgozása - A tervdokumentum bővítése	Mikó Imre Terv <i>Iránytű (Konceptió) 2012–2020</i> A koncepció az alábbi elemekkel egészül ki: - Helyzetelemzés és értékelés - Jövőkép és célrendszer - Prioritások és kitörési pontok - A lehetséges beavatkozások listája - A végrehajtási alapparaméterek azonosítása: - Intézményrendszer - A források eredete és nagyságrendje - A rövid távon (2 éves) megvalósítható beavatkozások kategorizálása: kiemelt projektek és pályázati konstrukciók	2012. január 3.
VI. LÉPÉS	VITA – TÁRSADALMASÍTÁS: - Konzultáció széles szakmai, társadalmi, politikai körben - A forrásszerkezet véglegesítése	–	2012 májusának vége
VII. LÉPÉS	IRÁNYTŰ (KONCEPCIÓ) VÉGLEGESÍTÉSE	A koncepció az alábbi elemekkel egészül ki: - A helyzetelemzés további szempontjainak a kidolgozása - Monitoring és értékelési terv - Az indikátorrendszer továbbfejlesztése - A 2011. évi előzetes népszámlálási adatok beépítése - A pénzügyi tervek véglegesítése - A 2012-13-as munkaterv továbbfejlesztése, részletezése - További projektötletek, illetve részleteiben jobban kidolgozott kiemelt projektek megjelenítése - A koncepció érintett részeinek a felülvizsgálata a beérkezett vélemények és javaslatok alapján	2012. november
VIII. LÉPÉS	AKCIÓTERVEZÉS: - A rövid és a hosszú távon megvalósítható beavatkozások azonosításának aktualizálása - A rövid távon megvalósítható beavatkozások programozása akciótervi szinten	Mikó Imre Terv <i>Akcióterv 2012–2013</i> Az akcióterv a következő elemeket tartalmazza: - A 2012–13-as időszakban megvalósítható beavatkozások leírása, támogatási konstrukciókba és projektekbe foglalva az alábbi paraméterekkel: - Eljárásrendek, támogatási formák - A felelősök, illetve a támogatások nagysága és forrása - A végrehajtás intézményrendszere - Az adatszolgáltatás rendje és az értékelés	2012. december / 2013. január

1.2. A TERVEZÉS INDOKOLTSÁGA

Az erdélyi magyarság, Románia és Magyarország közös érdekei a gazdaságfejlesztésben:

Az erdélyi magyar közösség politikai és gazdasági képviselőinek elsődleges küldetése a nemzeti kisebbségek, különösen a romániai magyar közösség identitásának megtartása és elmélyítése demokratikus eszközökkel. Az identitás megőrzésének egyik kiemelten fontos eszköze a közösségi autonómia, amely azonban nem valósulhat meg, illetve nem működhet szilárd gazdasági alapok nélkül. **A Mikó Imre Terv egyik fontos alapelve, hogy nemzetiségi politizálás nem képzelhető el erős gazdasági háttér hiányában.** Gazdasági érdekeink megfogalmazása és képviselése, valamint a közös fellépés az önrendelkezés jogos igényéből fakad, ugyanakkor illeszkedik az Európai Unió alapelveihez, továbbá megegyezést, párbeszédet feltételez a többségi nemzettel is.

Az erdélyi magyarság nemcsak gyarapítja az ország kulturális örökségét, hanem gazdasági lehetőségeket is teremt Románia számára. Többek között azért, hogy az ország gazdasági fejlődésének egyik potenciális motorja. Az is lényeges szempont, hogy Magyarország Kormánya megkülönböztetett figyelemmel kíséri a határon túli magyarság sorsát. Következésképpen hozzá szeretne járulni az erdélyi magyarok gazdasági helyzetének a javításához, erősíteni kívánja bennük a társadalmi összetartozás érzését, támogatja kulturális értékeik és nemzeti identitásuk megőrzését, valamint hagyományaik ápolását, továbbá az anyaországgal kialakított kapcsolataik erősödését.

A romániai és a magyarországi kormányzat, valamint az erdélyi magyarság szépszámu hasonló törekvése csakis együttes erőfeszítések árán lehet sikeres, ezeknek pedig a gazdaságfejlesztés az egyik kulcstényezője. A szándékok háromoldalu összhangolása kizárólag újszerű megközelítésben lehetséges. A Mikó Imre Terv ezt a gondolatot képviseli.

Az erdélyi magyarság sajátos és előnyös gazdaságfejlesztési pozíciója:

Az erdélyi magyarság helyzete sajátos a gazdaságfejlesztés szempontjából.

Erdély – s ennek részeként a Partium, Belső-Erdély és Székelyföld – magyarságának gazdasági megerősödése egyrészt nem választható el az ország, illetve a többségi nemzet gyarapodásától, másrészt a romániai magyar kisebbség és az anyaország közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztése a két ország kölcsönös előnyére válik, s így a magyar kisebbség fontos összekötő, azaz valódi híd, szerepet játszhat Magyarország és Románia gazdasági kapcsolatainak az élénkítésében. Különösen igaz ez Erdélyre, amely jól átgondolt gazdaságfejlesztési stratégia alapján végrehajtott fejlesztésekkel, gazdaságilag erős nemzetiségekkel és többségi nemzettel, gazdasági meg kulturális értelemben egyaránt a Kárpát-medencei makrorégió, illetve Románia dinamikus növekedési központja, továbbá Magyarország egyik legfontosabb gazdasági partnere lehet.

Románia csatlakozása az Európai Unióhoz új lehetőségeket teremtett a gazdaságfejlesztés számára. Az erdélyi magyarság ugyanakkor a már meglevő lehető-

ségeit sem használja ki megfelelően, nem lép fel egységes közösségként a gazdaság területén, nem rendelkezik vízióval a közösség tagjainak jobblétéről.

A siker érdekében azonban ezekkel a lehetőségekkel Romániának és a magyar kisebbségnek is élnie kell. Ehhez pedig átgondolt, összehangolt cselekvésre van szükség, amelynek kereteit a romániai magyarság sajátos szempontjait, lehetőségeit és érdekeit figyelembe vevő gazdaságfejlesztési stratégia szabhatja meg. A romániai magyar kisebbség, illetve az anyaország közötti, a két ország kölcsönös előnyére váló gazdasági kapcsolatok fejlesztésében a magyar kisebbség fontos összekötő szerepet játszhat.

Az erdélyi magyarság lehet a gazdasági híd, amely összeköti a romániai és a magyarországi gazdasági életet. E különleges pozíció mind a saját, mind a román, mind az anyaországi gazdaság gyarapodását szolgálja.

Az erdélyi magyarság küldetése: felelősen a közösségben és azon túl is:

Románia legnagyobb nemzeti kisebbségeként a magyar közösségnek, ha lehet, a többségi nemzetnél is hatékonyabban kell sáfárkodnia gazdasági erőforrásaival, lehetőségeivel, hiszen javaiból mindennapi megélhetésén túl identitásának megőrzésére is kell fordítania. Ez azonban nem jelent érdekellentétet a többségi nemzettel, hiszen a magyarság gazdasági megerősödése nem választható el az ország és a többségi nemzet gyarapodásától.

A kisebbségek, köztük a magyarság gazdasági fejlődése viszont azért is előnyös Románia és a többségi nemzetgazdaság fejlődése számára, mert az ország gazdaságát a nemzeti és kulturális diverzitás sokrétűvé, rugalmassá, a világgazdaságban pedig időről időre előforduló válságokkal szemben ellenállóbbá teszi.

A nemzetiségek békés együttélése, illetve együttműködése érdekében is nagyon sokat tudna tenni a gazdaságfejlesztési tervezés. Ez segíthet áthidalni még a nemzetiségek évszázados egymás mellett élése során jelentkező etnikai-nemzetiségi konfliktusokat is.

Erdély – a romániai magyarság szempontjából legfontosabb régió gazdaságilag erős nemzetiségekkel és többségi nemzettel – gazdasági, illetve kulturális értelemben egyaránt Kelet Svájc, Románia gazdaságának dinamikus motorja és Magyarország egyik legfontosabb gazdasági partnere lehet.

Konkrét vízió és cselekvés szükséges:

A sikeres gazdasági fejlődéshez átgondolt, összehangolt cselekvésre van szükség. Az erdélyi magyar közösségnek is tiszta és határozott célokkal kell rendelkeznie a jövőjével kapcsolatban. Meg kell fogalmaznia és képviselnie kell azokat a gazdaságpolitikai célokat, amelyek számára különösen fontosak, illetve elősegítik a magyarlakta területek gazdasági, valamint társadalmi megerősödését.

Szükséges, hogy az erdélyi magyarság olyan gazdaságilag megkerülhetetlen, összetartó közösséggé és tényezővé váljék, amelyik bármilyen gazdasági meg politikai helyzetben ki tudja fejezni érdekeit, illetve ezek előmozdításáért egy emberként fel tud lépni. A kisebbség sorsa összefonódik az ország sorsával, de még így is körvonalazni kell az erdélyi magyarság gazdasági sajátosságain alapuló Jövő-

képet, összefoglalva azokat a lehetőségeket és kitörési pontokat, amelyek lehetővé teszik az erdélyi magyar közösség által lakott térségek gazdasági megerősödését.

Nem elég csak álmokat megfogalmazni. Első lépésben ki kell jelölni a fejlesztés mozgásterét és konkrét céljait. Ezt követően pedig olyan beavatkozásokat kell meghatározni, amelyek a jelenlegi gazdasági környezetben elérhetőek, s illeszkednek az Európai Unióban, valamint a Romániában fellelhető forrásokhoz, továbbá közös fellépésre sarkallják az erdélyi magyar közösség fontosabb szereplőit.

Meg kell fogalmazni a gazdaságfejlesztés lehetséges irányait és emellett azokat az elérhető, közös munkával, illetve felelősségvállalással megvalósítható lépéseket, amelyek megerősítik, továbbá hosszú távon fenntarthatóvá teszik az erdélyi magyar közösség létét Romániában, a Kárpát-medencében és az Európai Unióban.

Rég várt üzenetek beépítése a tervezés fázisába:

A Mikó Imre Terv közösségteremtő erővel az erdélyi magyar közösség gazdasági szereplőit egységes fellépésre szeretné buzdítani, és folytatni akarja azt a fejlődést, ami az elmúlt időszakban beindult.

A Mikó Imre Terv nem politikai dokumentum, üzenetei az erdélyi gazdasági élet minden felelős szereplőjéhez szólnak. Annak az útnak a kijelölésére szólít fel, amely elvezet közös céljainkhoz. Ily módon az is tudatosulhat, hogy az erdélyi magyar közösség felelős saját sorsa iránt. Az erdélyi magyarságnak olyan gazdasági erőt kell felmutatnia, amely alapján a romániai gazdasági élet egyik tényezője lehet. Fontos, hogy ezt az erőt a jövőben ne csak az egyének, hanem a közösség érdekében is kamatoztassuk.

A Mikó Imre Terv felhívás a gazdasági összefogásra, annak felismerésére, hogy vannak megvalósítható közös érdekek, amelyek a jelenlegi keretek jobb kihasználásával megerősítik társadalmunkat, célokat tűznek ki minden réteg számára, továbbá fenntartható jövőképet mutatnak fel az erdélyi magyarságnak.

1.3. A TERVEZÉS MÓDSZERTANA, MŰFAJA ÉS FUNKCIÓJA

Tervezésmódszertan:

Az erdélyi magyarság összetett, soktényezős gazdasági térben tevékenykedik, amelynek tervezése különleges körülményeket igényel. A helyi, térségi problémák és lehetőségek feltárása felkészült, helyismerettel rendelkező szakemberek bevonását igényli. Ezért a tervezés kiindulópontjául szolgáló jelen vitairatot átfogó – székelyföldi, erdélyi, partiumi és magyarországi munkatársak bevonásával kialakult – szakértői kör fogalmazta meg egy műhelytalálkozón (Székelyudvarhely, 2011. június 20–21.). A továbbtervezés a reálisan megvalósítható célok és az ezekhez kapcsolódó prioritások, valamint kitörési pontok azonosítását feltételezi. Mindez a korábbinál még teljesebb társadalmi és szakmai részvételt kíván.

A tervezést megalapozó helyzetértékelés (SWOT) másodlagos forrásokon alapszik, a tervezésben részt vevő szakértők és kutatók ismeretei azonban garanciát jelentenek a kitörési pontok helyes meghatározására.

A terv műfaja és funkciója:

A Mikó Imre Terv alulról építkező gazdaságstratégiát kíván megfogalmazni, amely illeszkedve az európai uniós tervezési ciklusokhoz, az erdélyi magyarság által lakott térségek gazdasági helyzetéből, problémáiból, kihasználatlan lehetőségeiből kiindulva kitörési pontokat azonosít az erdélyi magyarság gazdasági helyzetének javítása, továbbá az élhető, fenntartható, fejlődő Erdély megteremtése érdekében.

- A Mikó Imre Terv nem politikai dokumentum, hanem felhívás az erdélyi gazdasági élet minden felelős szereplőjéhez a pozitív és elérhető jövőkép megvalósítására.
- Az erdélyi magyarok által irányított önálló tervezési folyamat, amely egyaránt kapcsolódik magyarországi, romániai és uniós tervezésekhez, azokkal harmóniára törekszik.
- A terv éppen ennek érdekében minden érintettet felhív a közös megvalósításra: a kormányokat, az önkormányzatokat, a vállalkozókat, a civileket és az állampolgárokat egyaránt.
- Legfontosabb feladata, hogy összegyűjtse az erdélyi magyar gazdaságfejlesztési elképzeléseket, azonosítsa az általuk kijelölt legígéretesebb fejlesztési irányokat, vagyis az erdélyi magyarság gazdasági kitörési pontjait.
- A jelen tervezési szakasz célja nem a végrehajtandó feladatokat részletesen bemutató program kidolgozása, hiszen csak iránytűként szolgál a további konkrét intézkedések kidolgozásához. Voltaképpen újabb tervezési fázisok követik majd.
- A jelen vitairatot első lépésben széles körben egyeztetett, műfajában **konceptciónak** tekinthető tervdokumentummá kívánjuk fejleszteni, amely
 - nagy hangsúlyt fektet a *jövőkép* kialakítására és az ezt elősegítő *stratégiai tervezési célkitűzések* azonosítására,
 - meghatározza a végrehajtás peremfeltételeit, a rendelkezésre álló fejlesztési források eredetét és nagyságát, továbbá a felelősségi, valamint a döntéshozatali rendszert,
 - illetve azonosítja a lehetséges beavatkozások teljes körét. (Ezen belül lehet majd a tervezés későbbi fázisaiban egyértelműen kijelölni a valóban megvalósításra érdemes, illetve az aktuális gazdasági és politikai környezetben megvalósítható konkrét beavatkozásokat.)
- A tervezés sajátos feltételei miatt a koncepció kidolgozását – több lehetséges közbülső fázist (mint például a stratégiaépítést és a programozást) kihagyva – az **akcióterv** megalkotása követi majd a jelenlegi elképzelések szerint. Az akciótervben már csak a rövid távon, 2012–13-ban valóban megvalósítható, továbbá rendelkezésre álló fejlesztési forrással bíró beavatkozások kerülnek rögzítésre és részletes kidolgozásra.
- A **koncepció**, illetve kapcsolódó **akciótervének** a megvalósítása elsősorban a rendelkezésre álló forrásoktól függ. Elképzeléseink szerint a megvalósítás több forrásra is építhet:
 - román kormányzati és romániai uniós forrásokra;

- magyar kormányzati forrásokra;
 - határ menti, transznacionális és központi európai uniós forrásokra;
 - erdélyi megyei és önkormányzati forrásokra;
 - erdélyi civil és vállalkozói forrásokra.
- A Mikó Imre Terv további funkciója lehet, hogy jelzéseket adjon a 2014–2020 közötti romániai és magyarországi uniós finanszírozású tervek, valamint határ menti programok kialakításához, illetve segítse a két ország közös érdekérvényesítését az EU eljövendő fejlesztéspolitikájának kialakításakor.

1.4. A TERVEZÉS LEHETSÉGES ALAPELVEI ÉS TÁRGYKÖRE

Javasolt tervezési alapelvek:

A fejlesztések:

1. Szolgálják a magyar nemzeti érdekeket és a magyarok szülőföldön való maradását.
2. Támogassák és szolgálják a nemzetek közötti békés egymás mellett élést.
3. Szolgálják a magyar gazdasági és társadalmi autonómiát, a magyar kkv-szektor megerősödését, hálózatosodását, valamint az erdélyi magyarok jólétben, boldogságban való gyarapodását.
4. Alapozzanak a régió természeti erőforrásaira és adottságaira (víz, termőföld, erdők, nyersanyagok, illetve tájjelleg), továbbá fenntartható módon használják ki azokat.
5. Illeszkedjenek a Kárpát-medencei régió jövőképehez, és szolgálják annak megvalósulását.
6. Legyenek stratégiaiilag és területileg fókuszáltak, menedzseltek, de több iparágat és területet is rugalmasan integráljanak.
7. Növeljék a foglalkoztatottságot.
8. Legyenek iránytű az önkormányzati stratégiai fejlesztések és a napi gazdasági döntések számára.
9. Magas hozzáadott értéket követeljenek meg, kiemelten szolgálják a versenyképességet, továbbá növeljék a képzettséget, a gyakorlati ismeretek és a tudás szintjét.
10. Támogassák a nemzeti értékek megőrzését s azok turisztikai és kulturális fejlesztési erőforrásként való hasznosítását.
11. Teremtsék meg és biztosítsák az erdélyi gazdaságfejlesztés stabil szervezeti, személyi és működési kereteit, feltételeit.
12. Célzottan ösztönözzék és támogassák Erdély meg a Székelyföld elérhetőségét, a gazdasági és közjavakhoz, illetve az információkhoz való hozzáférést.
13. Szolgálják az erdélyi város-vidéki vonzáskörzetek hatékony együttműködését, integrált fejlesztését, továbbá kezeljék a vidéki lakosság megélhetési és társadalmi problémáit, illetve növeljék a települések meg térségek önfenntartó, öngondoskodó képességét.

14. A magyar gazdasági és társadalmi szereplők, szervezetek a fejlesztések révén:
- Legyenek önszerveződésre képesek, és sajátos erőforrásaikat feltárva tudják kialakítani saját jövőképüket, megtervezni közösségi cselekvéseiket;
 - Legyenek közvetítők a két állam közötti kapcsolatokban, vállalják a híd-szerepet;
 - Ne szenvedő alanyai, hanem aktív cselekvő partnerei legyenek a politikai, gazdasági és társadalmi folyamatoknak, tudják hozzáigazítani tevékenységeiket a változó külső gazdasági, társadalmi vagy környezeti feltételekhez, legyenek képesek folyamatosan megújítani önmagukat;
 - (A szervezetek) tagjai legyenek egymás iránt szolidárisak, kooperánsak és toleránsak, harmonikus kapcsolatokra, illetve együttműködésre törekedjenek a befogadó és az anyaország társadalmaival, kisebbségeivel, az azonos nyelvi és nemzeti-kulturális közösségekkel.

A tervezés lehetséges tárgyköre:

Az előzőekben javasolt tervezési alapelvek kijelölik a Mikó Imre Terv tárgykörét is.

A Mikó Imre Terv **önmagában nem vállalhatja fel, hogy Erdély és a romániai magyarok térségeik fejlődését minden téren biztosítsa**. Erre sem keretei, sem forrásai nem alkalmasak. Azonban ahhoz, hogy más területeken is eredményes lehessen a kibontakozás, szilárd és fejlődőképes gazdasági alapokat kell teremteni. Ez a jelenlegi dokumentum fő célkitűzése.

A terv feladata tehát azoknak **a gazdasági alapoknak a lefektetése, amelyekre biztosan és fenntarthatóan épülhet a romániai magyarság jövője**. Ennek érdekében a terv a gazdaságfejlesztés azon területeivel foglalkozik, amelyeknek nemzeti jellege van, illetve amelyek az erdélyi magyarság megmaradása és gyarapodása szempontjából fontosak, megkerülhetetlenek.

FONTOS HANGSÚLYOZNI, hogy nem maradhatnak el a társadalom megújítását, a magyarság képességeit, készségeit gyarapító és a szellemi örökségének megőrzését szolgáló fejlesztések sem.

A romániai magyarság esetében kiemelten fontos, hogy **a fejlődés a gazdasági mellett társadalmi, környezeti és kulturális szempontból is egyaránt fenntartható legyen**.

*Ezért a Mikó Imre Terv mellett egy vele harmonizáló **társadalomfejlesztési tervnek is létre kell jönnie**. A két terv jövőképeinek, célkitűzéseinek összhangban kell állniuk, közös erdélyi magyar víziót kell megcélozniuk.*

A terv **időhorizontja a 2020. év**. Ez egyrészt kellőképpen hosszú idő a valóban stratégiai célok megfogalmazására, másrészt elég rövid is ahhoz, hogy az eredmények értékelhetőek, mérhetőek legyenek, a stratégia célkitűzései pedig ne lépjék túl a realitás kereteit. A 2020-as időhorizont ezenkívül egybeesik az Európai Unió stratégiai tervezési időhorizontjával is.

A terv **földrajzi szempontból Erdélyre korlátozódik**. (De a moldvai csángó magyar településterületek miatt a Kárpátokon túlra is kitekint.) A tervben szorgalmazott gazdasági kapcsolatok azonban fennállhatnak Erdély határain kívüli romániai, magyarországi és más európai szereplők irányában is.

1.5. A TERVEZÉS KAPCSOLATAI MÁS TERVEZÉSEKKEL ÉS FEJLESZTÉSEKKEL

Az erdélyi magyarság mai napig nem készített ilyen átfogó, hosszú távú jövőképre épített fejlesztési tervet. A Mikó Imre Terv az erdélyi magyaroknak szóló, illetve az erdélyi magyarok által irányított önálló tervezési folyamat, amely szervesen kapcsolódik magyarországi, romániai és uniós tervezésekhez. Ezekkel a legteljesebb harmóniára törekszik.

Az alábbi tervezési kapcsolatok jelzik az erdélyi magyarság, az anyaország és a többségi nemzet közötti együttműködés fontosságát a gazdaságfejlesztés sikere érdekében. E kapcsolatok biztosítják egyúttal az erdélyi gazdaságfejlesztésre rendelkezésre álló források lehető leghatékonyabb és legeredményesebb felhasználását, továbbá a gazdaságfejlesztési törekvések sikerét.

- Az **európai uniós** tervezési-fejlesztési alapelvekre épül a kezdeményezés, így harmonizál minden tagállami (román és magyar), illetve határon átnyúló uniós kezdeményezéssel.
- Fontos a Mikó Imre Terv összehangolása **Románia gazdaságpolitikai stratégiai tervezési** folyamataival, illetve gazdaságstratégiai terveivel, hiszen egyrészt Erdély gazdaságának erősödése Románia gazdaságának erősödését is jelenti, másrészt Románia gazdasági fejlődése fontos feltétele Erdély és az erdélyi magyarság gazdasági fejlődésének is.
- A Mikó Imre Terv másik hasonló támogató folyamata a **magyarországi gazdaságpolitikai stratégiaépítés**. A magyar gazdaságstratégiát az Új Széchenyi Terv fogalmazza meg, amelyben kiemelt fejlesztési feladatként jelenik meg a Kárpát-medencei térség gazdaságfejlesztése. Az erre vonatkozó magyar kormányzati stratégiai elképzeléseket részletesebben megfogalmazó Wekerle Terv jelenleg a kidolgozás fázisában van. Annak érdekében, hogy Magyarország Erdellyel kapcsolatos gazdaságfejlesztési elképzelései és az erdélyi magyarság gazdaságfejlesztési törekvései egymást erősítsék, a két terv kidolgozói törekednek a tervezési folyamat, illetve a tervek tartalmának harmonizálására, összehangolására.
- A tervezés kapcsolódik az erdélyi **megyék és települések** gazdaságfejlesztési elképzeléseihez is: azokat támogatja, illetve azok számára mintát jelenthet, és közös irányokat jelölhet ki.

A fentiekén túlmenően nagyon fontos kiemelni, hogy a Mikó Imre Terv üzeneteket hordoz a 2014–2020 közötti európai uniós programciklus tervezése számára is. Segítségével a gazdaság- és humán erőforrás-fejlesztési tárgyú magyarországi és romániai operatív programok, valamint a két ország határ menti operatív programjai az EU fejlesztési prioritásaival összhangban álló, értékes meg legitim tartalmakkal gazdagodhatnak. A Mikó Imre Terv továbbá hozzásegíthet az eredményesebb közös magyar-román érdekképviselőhöz a következő ciklus uniós fejlesztéspolitikájának kialakítása során.

(A Mikó Imre Terv lehetséges célkitűzéseit érintő legfontosabb európai, magyarországi és romániai tervek részletes koherenciavizsgálata a célrendszer leírásában olvasható.)

2. HELYZETELEMZÉS

2.1. A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK FÖLDRAJZI ÉS KÖRNYEZETI JELLEMZŐI

2.1.1. A CÉLTERÜLET ELHELYEZÉSE AZ EURÓPAI TÉRBEN

Erdély, Erdélyország nem határozható meg egyszerűen természet- és társadalom-földrajzi, történelmi, közigazgatás-történeti, politikai fogalomként. Több mint pusztán országrész, sőt a magyar nemzet számára a második haza, az erdőkön túli terület, a menedék. Történeti fogalomként országrészként, tartományként, fejedelemségként, kormányzóságként beszélhetünk róla, de mindig is jellemezte valamilyen különállóság. Ez a XVI–XVII. században csúcsosodott ki, amikor önálló állami léttel rendelkezett.

Ország méretű terület, amely önálló politikai entitásként a világ országainak sorában a középmezőnyben szerepelne (a maga feltételes 108. pozíciójával közvetlenül megelőzve Dél-Koreát és Magyarországot), önálló államként Európában pedig a 15. hely illethetné meg. A mai szóhasználat szerint már a Partium és a Bánság területeit is magában foglalja. Sajátos, változatos és mégis koherens vidék. Más Belső-Erdély, más a Partium, és megint más a Bánság. És ezek alkotórészei, mint a Székelyföld, a Kalotaszeg, a Mezőség, a Barcaság, vagy éppen a Szilágyság, az Érmelék és Máramaros, megannyi külön világ. Továbbmenve, ezeken belül is önálló karaktere van Széknek, Krasznának, Illyefalvának és minden kis- és nagyközségnek, városnak. A közös bennük – s ami a táj képén túl ezt a sajátos hangulatot adja –, hogy az itt élő emberek nyelvüktől, nemzetiségüktől, vallásuktól függetlenül ma is büszkék szülőföldjükre, ragaszkodnak e vidékhez.

Erdély természetföldrajzi fogalomként a Kárpátokhoz köthető a legszorosabban. A Kárpátok koszorújának keleti, kisebbik medencéjét foglalja el. Sokak szerint **a Kárpát-medence a legtökéletesebb természetföldrajzi téregység**. Ha ez igaz, akkor ennek is a legtökéletesebb része Erdély. Olyan, mint egy hatalmas erődítmény belső vára, melyet a Kárpátok három markáns vonulata zár közre. Fő karakterét a hegyek és erdők jelenléte adja, ami kiegészül az izoláltsággal, a medencejelleggel, a hármasszortatúsággal és – a területet a mai keretekkel értelmezve – az alföldperemi jelleggel is.

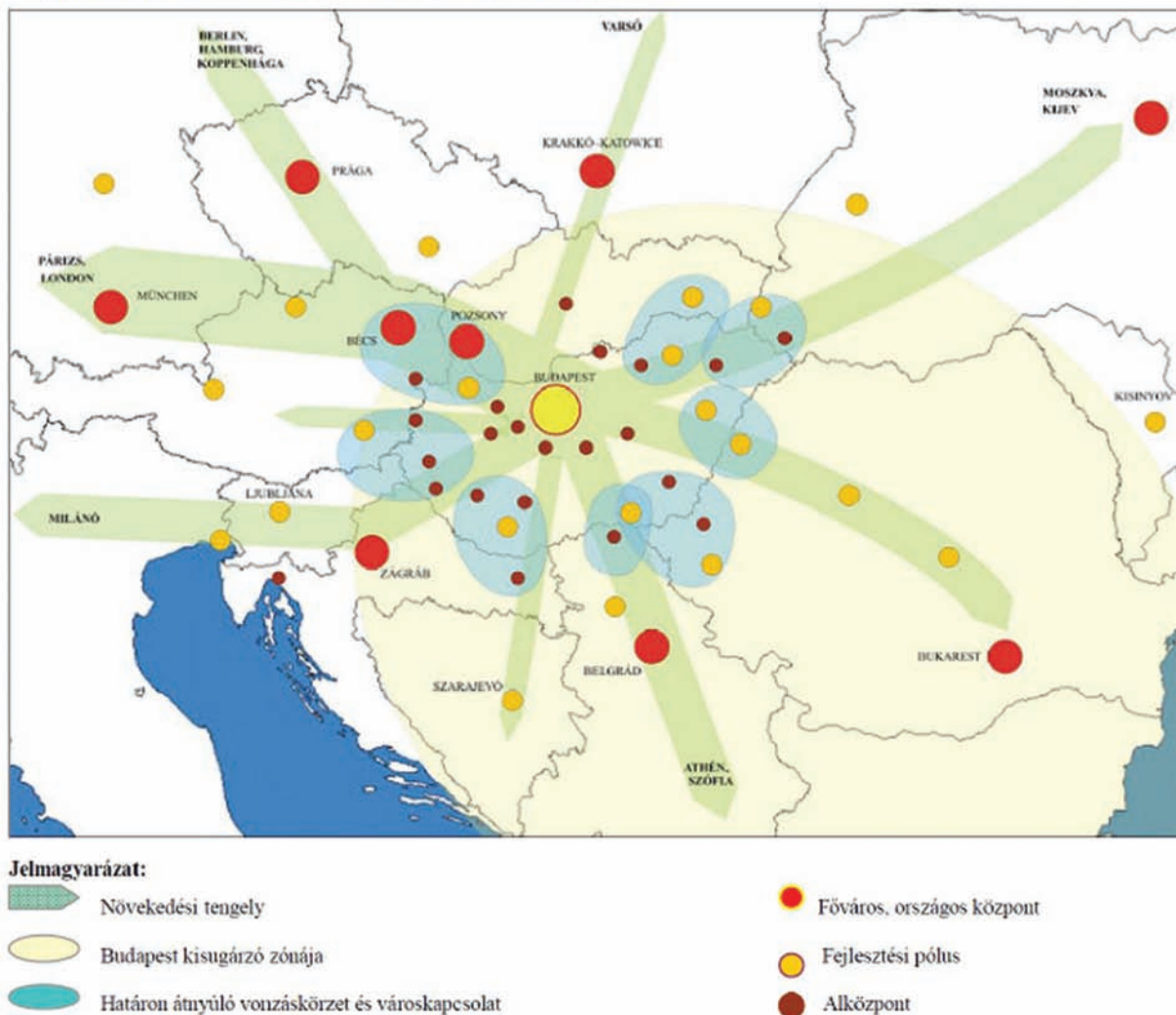
Természetföldrajzi értelemben Közép-Európa része, ellentétben a két szomszédos romániai vidékkel: a Kelet-Európához sorolható Moldvával és a részben dél-európai vonásokat mutató Havasalfölddel. **Természetes kapcsolatai nyugati irányúak, tehát a Kárpát-medence központi része felé mutatnak**. A természetföldrajzi akadályok is ebben az irányban a legkevésbé kontrasztosak, míg a legmarkánsabb izoláció paradox módon a jelenlegi romániai centrumtér, Munténia irányába mutatkozik.

Geopolitikai értelemben önálló téregység – országszerű képződmény, amelyre kifelé a kevés kapcsolódási pont, sőt bizonyos irányokban (például északon) ma is az izoláció jellemző. Legintenzívebb kapcsolódásra a Maros völgye alkalmas, s a Maros vonaláig (Észak-Erdély vonatkozásában mindenképpen) a jelenlegi infrastrukturális feltételek között is nagyobb a nyugati integráció esélye, mint a délkeletié. A szűkebb értelemben vett regionális gazdasági integráció fő keretét szintén a Kárpát-medence adhatja (lásd a készülő Wekerle Tervet).

A természet a terület társadalmi viszonyaira is rányomta a bélyegét, ami a lelki-ségben, az identitásban mutatkozik meg. Három történelmi (a magyar, a székely és a szász), valamint három modern (a magyar, a román és a német) nemzet hazája, és számos kisebb népcsoport szülőföldje. Többezres számban élnek itt ma is romák, rutének, szlovákok, csehek, bolgárok, örmények, zsidók, szerbek, horvátok. Ezen túl a vallási türelem hazája és élenjárója, gondoljunk csak az 1568. évi tordai országgyűlésen meghirdetett vallásszabadságra, továbbá a tradíció és a modernitás keveréke.

1. térkép: Magyarország területi integrálódása

Magyarország területi integrálódásának főbb dimenziói

A XX. század erőltetett, önkényuralmi jellegű gazdaságpolitikája sem tudta Erdély területét egyértelműen integrálni valamilyen egységes román gazdasági térbe. Ez a tér máig is heterogén és többpólusú maradt, mint ahogyan **Erdély gazdasága maga is térben szaggatott, multipoláris. Ebben a térben sem alakult ki abszolút domináns centrum:** Erdély „fővárosa”, Kolozsvár, továbbá Temesvár és Brassó állnak a városi és gazdasági hierarchia csúcsán. A jelenlegi relatív izoláció hosszú távon fennmarad, csak a nyugati vásárvonal nagy központjainak (Temesvár és Nagyvárad) van komoly esélye szorosabb integrációra külső területekkel, központokkal, főleg amennyiben a Kárpát-medencei HUB¹, valamint az ehhez kapcsolódó növekedési zóna víziója beteljesül (lásd a Magyar növekedési tervet). **Erdélynek tehát a maga útját kell járnia gazdasági szempontból is – ez az út azonban csatlakozik mind a román, mind a magyar gazdasági erővonalakhoz. A cél Kelet Svájcának a megteremtése.**

2.1.2. TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK

Az Európai Unió éghajlatváltozással foglalkozó kormányközi munkacsoportja is megerősítette, hogy az éghajlatváltozás valós jelenség, amelyért nagymértékben az emberi tevékenység, az ehhez szükséges energiafelhasználás a felelős. Az EU 2007-ben elfogadta az energiapolitikáról szóló jogszabálycsomagot, amivel egyoldalúan elkötelezte magát az energiahatékonyság növelése, a károsanyag-kibocsátás (tulajdonképpen a szén-dioxid kibocsátásának) csökkentése és a megújuló energiaforrások nagyobb arányú alkalmazása mellett. Mindezzel összhangban az EU középtávú (2020) energetikai politikája három fontos célkitűzést tartalmaz: az energiaellátás biztonságának, valamint az energiaszektor versenyképességének a növelését és a környezeti károk csökkentését. Ebből a célból az EU több fontos irányelvet fogadott el (például a megújulóenergia-irányelvet, a bioüzemanyag-irányelvet és az energiahatékonyságra vonatkozó irányelvtervezetet), amelyek közül talán kiemelkedik a 2009-ben született *Megújuló energiaforrásokból előállított energia* irányelve. Ennek fő célkitűzése az, hogy 2020-ig az EU által előállított teljes energiamennyiség 20%-ának megújuló energiaforrásból kell származnia.

Mindezek értelmében az egyes tagállamok elkészítették nemzeti cselekvési terveiket, amelyeknek fontos szempontjaik a finanszírozási kérdések. E tekintetben kiemelt szerep jut a zöld igazolványok rendszerének (ETS – Emissziókereskedelmi Rendszer), a Strukturális Alapok forrásainak, az Európai Befektetési Bank programjainak, illetve a különböző K+F programoknak. Fontos cél az EU kohéziós politikájának megfelelő összehangolása az EU2020 célkitűzéseivel, illetve a források magas hatékonyságú felhasználásának az elérése. Az európai finanszírozás mellett a tagállamok által alkalmazandó stimulációs eszközök (pénzügyi és befektetési facilitások, támogatások, ösztönző árak, infrastrukturális beruházások-fejlesztések, együttműködési mechanizmusok stb.) bevezetése is kiemelt jelentőségű.

¹ Olyan szervezet vagy terület, amely összefogja a kapcsolati és az információs rendszereket, illetve közvetít közöttük. Más megfogalmazásban: az információs és koordinációs központ szerepét tölti be.

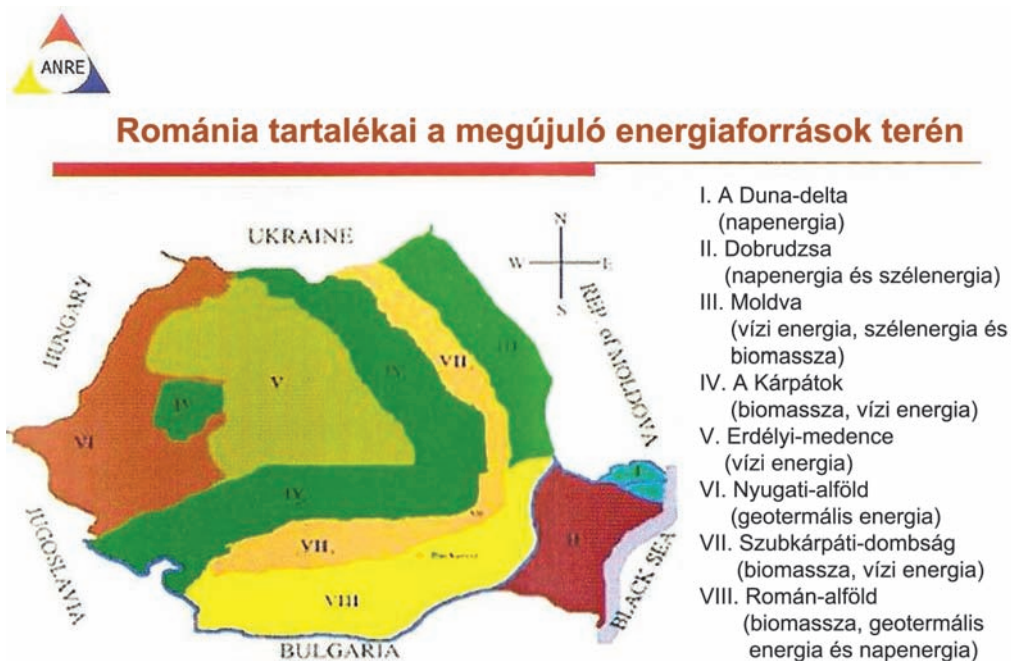
Romániában, így Erdélyben is, az európai finanszírozású programok az alábbiakon keresztül valósulnak meg:

- *POS CCE* (Gazdasági Versenyképesség Operatív Program), amelynek fő beavatkozási területei az energiahatékonyság, illetve az ellátás biztonsága a klímaváltozás megelőzésének kontextusában, vagyis a zöldenergia ösztönzése;
- *POS Mediu* (Környezetvédelmi Operatív Program), amelynek fókuszában a környezetszennyezés csökkentése, a fűtési rendszerek korszerűsítése és az energiahatékonyság növelése áll;
- *POS Regional* (Regionális Operatív Program), amely a városok fenntartható fejlődését célozza;
- *POS DRU* (Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program), amely mindezen célok érdekében és főképp a megújuló energiaforrások hasznosítása érdekében megvalósuló oktatási, szakmai képzési programokat támogat.

Románia energiahordozó-tartalékai bár jelentősek, de kimerülőben vannak. Az ország fő energiaforrásai a szénfélék, illetve a kőolaj és a földgáz. A kőolajbányászat és a vegyipar központja Ploiești, azonban kiterjedt földgáztelepek húzódnak az Erdélyi-medence alatt is. A földgázt jellemzően Marosvásárhely és Kolozsvár vegyipari üzemai dolgozzák fel.

Igazodva az EU2020 céljaihoz a román kormányzat számol az ország megújulóenergia-potenciáljával. A legfontosabb e téren a várható éves energiapotenciál, amelynek előirányzatai a következők: a napenergia esetében 1200 GWh, a szélenergia esetében 23 000 GWh, a vízi energia esetében 40 000 GWh, a biomassza és a biogáz esetében 300 GWh. Ennek a potenciálnak mintegy 50–60%-a gazdaságosan hasznosítható lehet, s ez egyúttal az ország EU-szintű céljai teljesítésének az eszköze is.

2. térkép: Románia tartalékai a megújuló energiaforrások terén

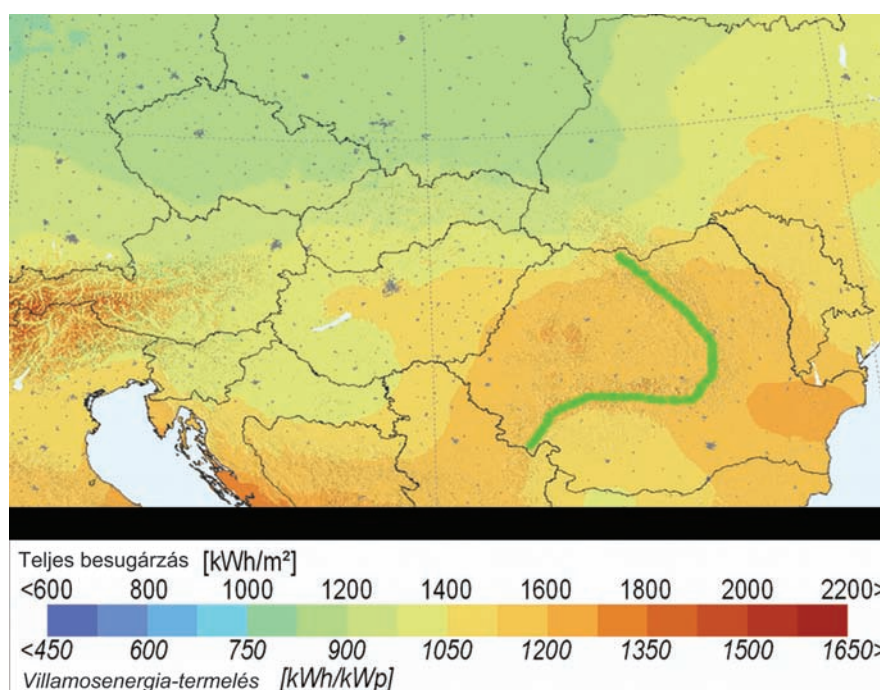
Ezek alapján az ország 2020-ig elérendő kiemelt célkitűzései közé tartoznak a következők:

- A teljes bruttó villamosenergia-fogyasztásnak a 40%-a származzék megújuló energiaforrásból.
- A CO₂-kibocsátás csökkentése 10 millió tonnával, illetve a CO₂-kvóta megfelelő értékesítése.
- A támogatások hatékony, komoly szinergikus hatással való felhasználása.
- Erdély számára is kiemelt jelentőséggel bír a megújulóenergia-termelésben rejlő lehetőségek aktív kihasználása, akár csak a napenergiában, a geotermális energiában, vízi energiában vagy a biomassza-feldolgozásban rejlő potenciál hasznosítása.

2.1.2.1. A NAPSUGÁRZÁSI ADATOK RÖVID BEMUTATÁSA

A napenergiát hasznosító alkalmazások tervezése az adott helyszín napsugárzási adatainak az ismerete nélkül nem valósítható meg. Ezért már az előmérétezéskor fontos a meteorológiai és a napsugárzási adatok felhasználása. A térség meteorológiai adottságai mellett azt is figyelembe kell venni, hogy csak napkollektorokkal általában nem állítható elő a különböző felhasználási területek egész éves hőigénye. Ezért a napkollektoros rendszerek többnyire párhuzamosan működnek a hagyományos energiahordozójú hőtermelőkkel. (A napkollektoros rendszerek méretezésének célja meghatározni, hogy mekkora az optimális rendszer, és milyen részarányban tudja fedezni az adott feladathoz tartozó hőszükségletet.) Ugyanez a megállapítás érvényes a villamos energiát termelő szigetüzemű rendszerekre is. Az előmérétezéskor használhatóak az EU által biztosított napsugárzási térkép és adatbázis adatai.

3. térkép: Az EU napenergia-potenciáljának az eloszlása Erdély viszonylatában

A fenti térkép adatai alapján látható, hogy az évi besugárzási értékek északról délre haladva növekszenek, és ez fordított arányban áll az EU fejlett országaiban jelenleg beépített, napenergiát hasznosító berendezések számával.

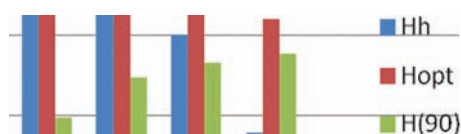
A napkollektoros rendszerek méretezése során meg kell határozni, hogy mekkora az optimális rendszer, és mekkora a hőszükséglet. A napkollektoros rendszerek fontos jellemzője a rendszerhatásfok, ami nem más, mint a napkollektoros rendszerrel hasznosított és a napkollektorok felületére érkező napsugárzás aránya. Az alacsony szoláris részarányú rendszerek magas rendszerhatásfokkal működnek, magas szoláris részarányt viszont általában csak alacsony rendszerhatásfokkal lehet elérni. Az optimális szoláris részarány igen sok tényezőtől függ. Kiseb, használati meleg vizet készítő rendszereknél, vagyis családi házak esetében, nagy valószínűséggel elérhető az 50–70%-os hatásfok. Nagyobb rendszereknél inkább az alacsonyabb, 20–50% körüli érték a célszerű, ugyanis a megtakarítás ekkor is jelentős.

Mindkét esetben a napkollektoros rendszer egész éves hatásfoka és megbízható működése, illetve a beruházási költség megtérülési ideje a fontos. A fenti, 3. térkép a térségre jellemző napsugárzási adatokat szemlélteti, és segítségével meghatározható az adott helyszínre vonatkozó éves napsugárzási energia értéke, továbbá egy 1 kWp beépített teljesítményű fotovillamos rendszer éves villamosenergia-termelése.

A térségre jellemző, hogy az évi besugárzási energiaérték 1100–1600 kWh/m² körüli, továbbá az elérhető éves villamosenergia-hozam 1000–1350 kWh/kWp. A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy az üzembe helyezett rendszerek energia-termelése a becsült értéknél jóval alacsonyabb, mindez a helyi meteorológiai jelenségeknek (a borús időszakoknak, a ködös reggeleknek stb.) tulajdonítható. Pontos méretezés csak az adott helyszín napsugárzási adatainak a mérésével és a mért adatokra támaszkodó méretezéssel valósítható meg. Ezért szükséges a térségben a kiértékelő méréseket elvégezni.

Az 1. ábrán látható a Közép-romániai régió valamely helységének a déli tájolású, vízszintes, illetve 45° és 90°-os dőlésszögű felületre beeső teljes sugárzáserőssége, a hónapok egy napjára számított átlagértékek alapján [W/m²].

1. ábra: A vízszintes, illetve a 45 és 90 fokos dőlésszögű felületre érkező napsugárzás energiájának napi átlagértékei [Wh/m²/nap]

2.1.2.2. A SZÉLSEBESSÉGI ADATOK JELLEMZÉSE

A szélenergia megújuló energiafajta, amelynek termelése környezetvédelmi és költségelőnyei miatt rohamos ütemben nő a világban. A szélenergia termelése során a szélturbina a lapátok forgási energiáját alakítja át elektromos árammá. A szélenergia-hasznosítás lehetősége, módja, területe és mértéke meghatározó módon összefügg az adott földrajzi helyen uralkodó szélviszonyokkal, elsősorban a szélsebesség nagyságával és állandóságával.

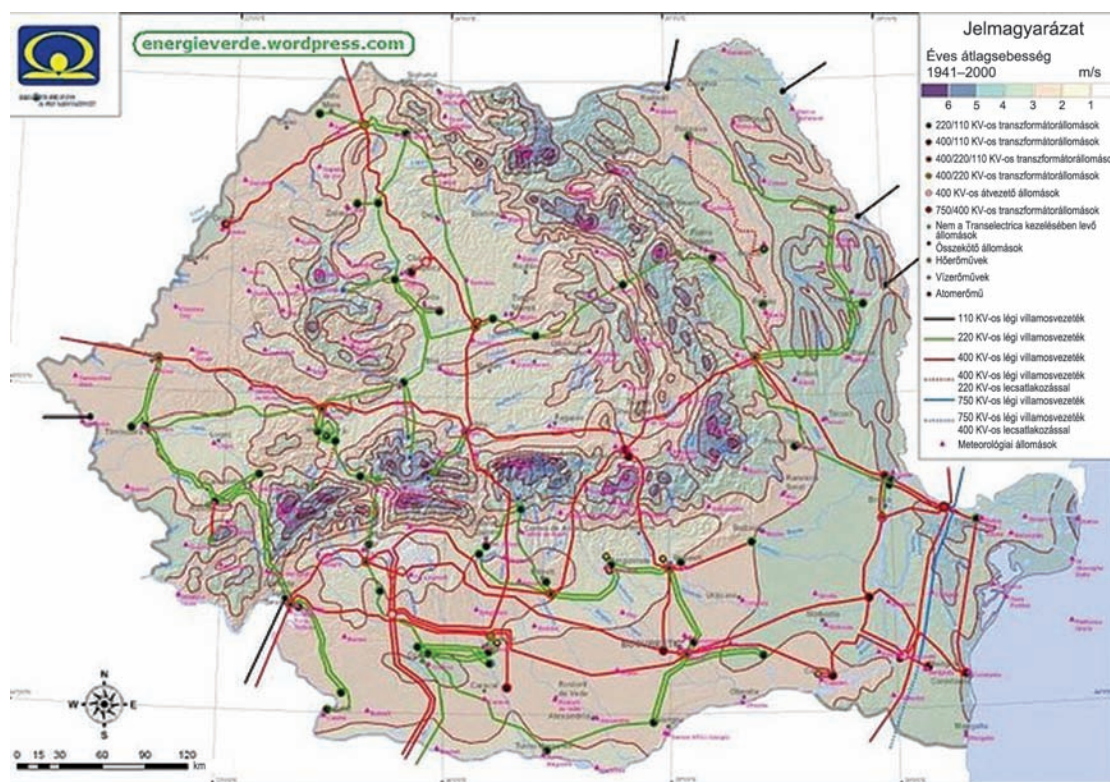
Az Észak-erdélyi régió szélviszonyait az uralkodó légtömegek, valamint a domborzati sajátosságok határozzák meg. A régió északnyugati irányból nyitott, míg a

Keleti-Kárpátok és az Erdélyi-szigethegység, valamint a távolabbra eső, de meghatározó jellegű Déli-Kárpátok a többi égtáj felől gátként viselkednek a szelek kialakulásában. A domináns szélirány az év során a nyugati, ez a légkör általános légkörzésének a következménye (nyugati szelek).

A szél a levegő földfelszínhez viszonyított mozgása, amely a légkörben kialakuló nyomáskülönbségek hatására jön létre. Az általános légkörzés következtében a Föld különböző területein eltérő szélrendszerek uralkodnak, ezenkívül időszakos és helyi jellegű szelek is kialakulnak, amelyek elsősorban az eltérő tulajdonságú felszínek, illetve a domborzat légáramlást módosító hatásainak a következményei. Az energiatermelés szempontjából az állandó jellegű szelek használhatók ki megfelelő hatékonysággal, mert a szélturbinák gazdaságos működtetése érdekében állandó szelekre van szükség.

A szélerőművek a szélnek csak egy részét képesek hasznosítani, a potenciális érték maximum 59,3%-át. A gyakorlatban, részben technikai okokból, részben pedig a szél változásai miatt, további veszteségek lépnek fel. Ténylegesen 20–30% az, amit kinyerhetünk a meglévő szélenergia-potenciálból. A szélturbinák a névleges teljesítményt általában a névleges szélesebességnél szolgáltatják. A szélturbina teljesítménye nullától, a bekapcsolási sebességtől, a maximális teljesítményig növekszik, s ezt az értéket a névleges szélesebességnél éri el. Ezt követően a turbina folyamatosan a névleges teljesítményt szolgáltatja, mígnem a szélesebesség a szerkezetre veszélyessé válik, s ekkor a szabályozórendszer a turbinát leállítja (20–25 m/s). A szélturbinák energiatermelésének pontos meghatározásához nélkülözhetetlen a telepítési pontra (területre) vonatkozó sokéves szélesebesség adatbázisának ismerete.

4. térkép: Románia jellemző szélesebességadatai

A térségre jellemző szélsősebesség értéke 2–3 m/s körüli, ami energetikai alkalmazásra nem megfelelő, azonban amint az ábrán megfigyelhető, léteznek olyan térségek, ahol az átlagszélsősebesség értéke elfogadható szélerőművek telepítésére. Mindezek érdekében szükséges előzetes felméréseket végezni, hisz a későbbiekben telepített szélparkok megoldanák e térségek energiaellátását, csökkentve a szén-dioxid-kibocsátás mértékét is.

2.1.2.3. ROMÁNIA VÍZRAJZÁNAK ÉS A VÍZI ENERGIA HASZNOSÍTÁSÁNAK A RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Románia vízkészletét a felszíni vizek (folyók és tavak), valamint a felszín alatti vizek képezik. A vízkészlet nagy részét a Duna teszi ki (85 000 000 m³ a Vaskapunál). A folyók vízkészlete (a Duna nélkül) 40 000 000 m³-re becsülhető. A felszín alatti vízkészlet 9 600 000 m³. Románia összes vízkészlete: 134 600 000 m³. Ez a vízmennyiség lebontva az ország lakosságára a következő adatokat szolgáltatja:

- Egy évre egy személynek kb. 2660 m³ víz jut a Duna vízhozamából.
- Egy évre egy személynek kb. 1770 m³ víz jut az ország többi folyójának vízhozamából.

Ezen értékekkel Románia a viszonylag kevés vízmennyiséggel rendelkező országok közé tartozik.

A belső folyók képezik Románia legfontosabb vízkészletét. Hegyvidéken található a vízkészlet fele, míg a legkisebb vízhozam az alföldekre jellemző (40 l/s hegyvidéken és 1 l/s alföldön). A legtöbb csapadék a tavaszi hónapokban hullik, ezeket általában nagy aszályok követik. A Duna mint Európa második legnagyobb folyama (2868 km hosszúságával) jelentős részét szolgáltatja az ország édesvízkészletének.

A felszín alatti vizeknél elhelyezkedésüktől függően beszélhetünk édesvízről, borvízről, valamint sós vízről. Országos eloszlás:

- 0,5 l/s/km² Észak-Dobrudzsában,
- 0,5–2 l/s/km² a Moldvai-fennsíkon,
- 0,1–3 l/s/km² az Erdélyi-medencében,
- 0,1–3 l/s/km² Észak-Dobrudzsában és a Duna-deltában,
- 5–20 l/s/km² a Kárpátokban, főként a Déli-Kárpátokban.

A vízhasználat eloszlása 2010-ben a következő volt:

- lakosság: 1,03 milliárd m³,
- ipar: 4,45 milliárd m³,
- mezőgazdaság: 0,74 milliárd m³.

Vízvagyon – felszíni vizek

A 2010. évben az 1996. évi 107. sz. víztörvény alapján minőségileg ellenőrizték a felszíni vizeket. Az értékelés víztömegre készült – ez az alapegység, amelyet a Víz Keretrendszer (Directiva Cadru a Apei) is használ a célok meghatározására és elérésére. A felszíni víztömeg a felszíni vizek lényeges eleme – a folyók, a tavak, a folyó- és csatornaszakaszok, az átmeneti vizek, valamint a part menti vizek egy részét jelenti.

Az ökológiai állapot a vízi ökoszisztémák minőségének a mutatója. A Víz Keretrendszer V. melléklete alapján a felszíni vizek minősége 5 osztályba sorolandó, és ezek jelölésére különböző színeket használunk: nagyon jó (kék), jó (zöld), közepes (sárga), gyenge (narancssárga) és rossz (piros).

A felszíni víztömegek ökológiai állapotának az értékelése különféle minőségi elemek – a biológiai és a fizikai-kémiai elemek, valamint a szennyező anyagok – figyelembevételével történik. A minőségi elemek közé tartoznak:

- a biológiai elemek – folyók esetében:
 - vízi flóra: fitoplankton és fitobentos,
 - halak (fajta és életkor alapján).
- a fizikai-kémiai elemek:
 - a termikus körülmények, vagyis a hőmérséklet,
 - az oxigénellátás körülményei, vagyis az oldott oxigén,
 - a savasság, vagyis a pH-érték,
 - a tápanyagok: a N-NO_3 , a N-NO_2 , a N-NH_4 , a P-PO_4 , a P_{total} .
- A ténylegesen előforduló szennyező anyagok közé tartoznak: a réz, a cink, az arzén, a króm, a xilol, a poliklórozott bifenil, a toluol, az acenaftén és a fenol.

A folyóvizek ökológiai állapota – vízgyűjtő területekre lebontva

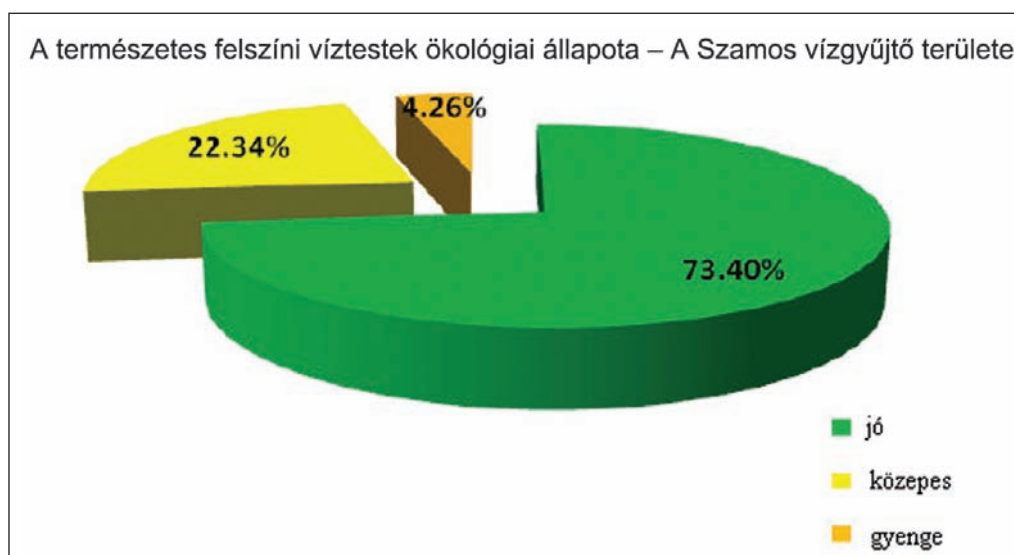
A Szamos vízgyűjtő területe

A Szamos vízgyűjtőjében 94 folyót értékelték, amelyből 42 folyó a megfigyelt adatok, a fennmaradó 52 folyó pedig a csoportosítás elve alapján értékelődött.

A következő eredmények születtek:

- 69 folyó (73,40%) jó ökológiai állapotban van,
- 21 folyó (22,34%) közepes ökológiai állapotban van,
- 4 folyó (4,26%) pedig gyenge ökológiai állapotban van.

2. ábra: A Szamos vízgyűjtő területe

A vizsgált 3188 km összhosszúságot lebontva a következő eredményeket kapták:

- 1609 km (50,47%) jó ökológiai állapotban levő,
- 1419 km (44,51%) közepes ökológiai állapotban levő,
- 160 km (5,02%) gyenge ökológiai állapotban levő.

Az eredményből kiderül, hogy a vizsgált folyókból 25 nem érte el a jó ökológiai állapotot, ami hosszúságban 1579 km-nek felel meg.

A vízgyűjtő területen található fő szennyezőforrásokat főként a tisztítatlan vagy részlegesen tisztított szennyvizek jelentik. Ezek főképp a városi vízszolgáltatóktól (Beszterce, Kolozsvár, Máramarossziget, Szatmárnémeti) származnak, míg a másik szennyezőforrás a bányászat, a magas fémionttartalommal rendelkező bányavizekkel.

A Körösök vízgyűjtő területe

A vizsgálatba 235 folyó került be, 55 folyót a megfigyelt adatok, 180-at pedig a csoportosítás elve alapján értékelték. Kiderült, hogy 211 (89,79%) jó, míg 24 (10,21%) közepes ökológiai állapotban van.

3. ábra: A Körösök vízgyűjtő területe

A 3035,59 km összhosszúságú vízfolyások ökológiai állapota:

- 2454,8 km (80,87%) jó ökológiai állapotban van,
- 580,79 km (19,13%) közepes ökológiai állapotban van.

A fő szennyezőforrások a városi vízművek és a kőolajipari vállalatok.

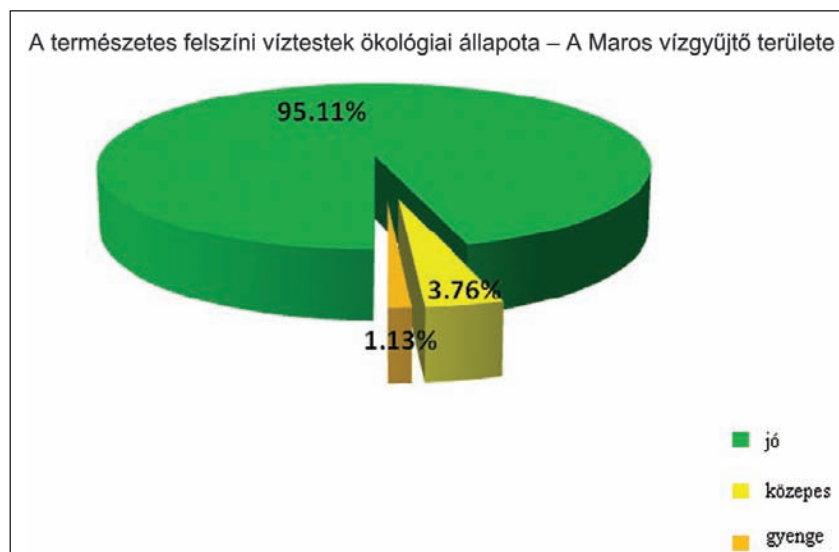
A Maros vízgyűjtő területe

A területen 266 folyót vizsgáltak. A következő eredmények születtek:

- 253 folyó (95,11%), ami 4239,19 km-nyi szakasznak felel meg, jó ökológiai állapotban van,
- 10 folyó (3,76%), ami 491,44 km-nyi szakasznak felel meg, közepes ökológiai állapotban van,
- 3 folyó (1,13%), ami 74,52 km-nyi szakasznak felel meg, gyenge ökológiai állapotban van.

A fő szennyezőforrások a városi szennyvíztisztítók, a vízművek és az ipari vállalatok.

4. ábra: A Maros vízgyűjtő területe

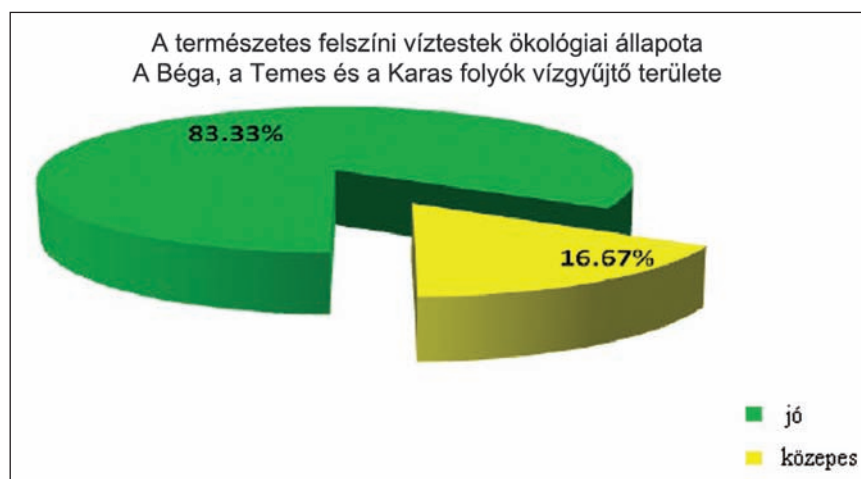

A Béga, a Temes és a Karas folyók vízgyűjtő területe

A vízgyűjtő területen 54 folyót vizsgáltak. Az eredmények:

- 45 folyó (83,33%), ami 16 975 km-nyi szakasznak felel meg, jó ökológiai állapotban van,
- 9 folyó (16,67%), ami 279,1 km-nyi szakasznak felel meg, közepes ökológiai állapotban van.

5. ábra: A Béga, a Temes és a Karas folyók vízgyűjtő területe

A fő szennyezőforrások: a bányavállalatok és az ipari vállalatok.

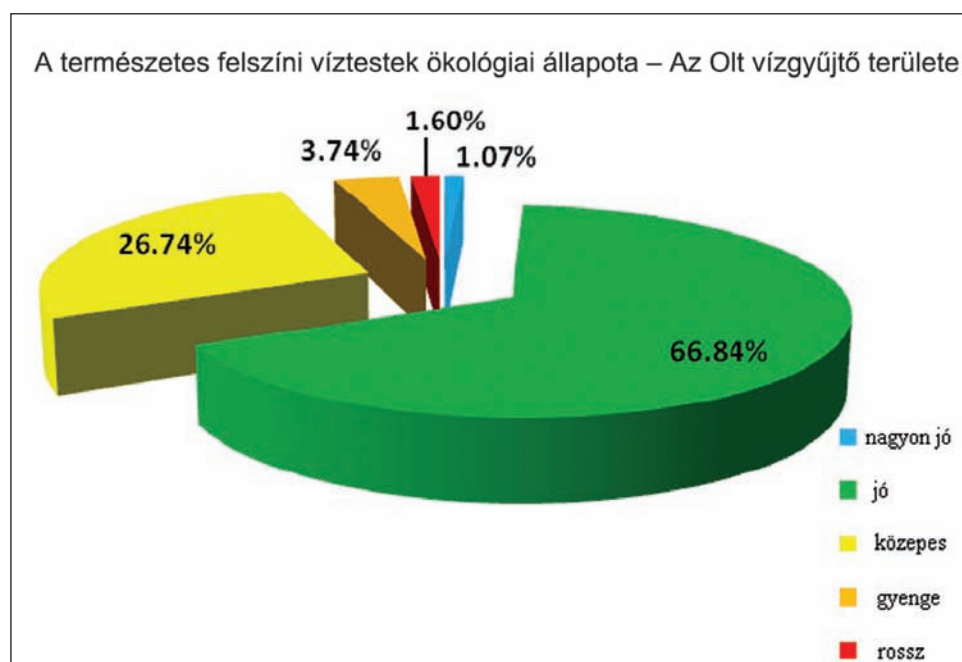
Az Olt vízgyűjtő területe

A vízgyűjtő területen 187 folyót vizsgáltak. Az eredmények:

- 2 folyó (1,07%), ami 19 km-nyi szakasznak felel meg, nagyon jó ökológiai állapotban van,

- 125 folyó (66,84%), ami 1929 km-nyi szakasznak felel meg, jó ökológiai állapotban van,
- 50 folyó (26,74%), ami 1775 km-nyi szakasznak felel meg, közepes ökológiai állapotban van,
- 7 folyó (3,74%), ami 153 km-nyi szakasznak felel meg, gyenge ökológiai állapotban van,
- 3 folyó (1,6%), ami 51 km-nyi szakasznak felel meg, rossz ökológiai állapotban van.

6. ábra: Az Olt vízgyűjtő területe

A fő szennyezőforrások: a vegyipar, a bányászat, valamint a különböző ipari tevékenységek.

Felszín alatti vizek

2010-ben 125 felszín alatti víztömeget (összesen 1631 víznyerő helyet – forrásokat, kutakat stb.) vizsgáltak meg.

A következő eredmények születtek:

- 102 felszín alatti víztömeg jó kémiai állapotban van (81,60%),
- 21 gyenge kémiai állapotú (16,80%),
- 2 helyileg gyenge állapotú (1,6%).

A kutakból vett és megvizsgált vízminták esetében elmondható, hogy szinte mindig egyik esetben a szennyező anyagok mértéke meghaladta a megengedett határértékeket. Szennyező anyagként megjelentek a foszfátok.

2010-ben a legnagyobb nitrogénkoncentrációt a következő folyók vízgyűjtő területén található felszín alatti vizekben mérték: a Maros, a Körösök és az Olt.

A fő szennyezőforrások: a vegyipari és a bányászati vállalatok, valamint a más ipari tevékenységek.

2.1.2.4. A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG (BIODIVERZITÁS)

A biodiverzitás a fajok sokféleségét jelenti, és az élet sokféleségének a teljességét írja le, hiszen egyrészt az élet minden megjelenési formáját (állatok, növények, gombák, mikroorganizmusok stb.), másrészt a hierarchikus biológiai szerveződés minden egyed feletti és alatti szintjének sokféleségét foglalja magában (Standovár és Primack, 2001). Így gondolhatunk valamely területre vonatkozóan a madarak vagy az erdőt alkotó fafajok sokféleségére, de gondolhatunk egyetlen fajon, illetve populáción belüli genetikai diverzitásra vagy akár a társulásban előforduló fajok számosságára, esetleg egy nagyobb régió esetén a társulások sokféleségében megjelenő diverzitásra is.

Románia számos természeti adottsága és viszonylag jó állapotban megőrzött természeti értékei miatt nagymértékben hozzájárulhat az Európai Unió biodiverzitásának megőrzéséhez.

Erdélyben három biogeográfiai régió található meg: a kontinentális, az alpesi és a pannon régió. A változatos domborzati formáknak köszönhetően számos természetes, valamint féltermészetes élőhely megtalálható: például a különböző gyeses és cserjés élőhelyek, az erdei élőhelyek, a mocsaras és lápos élőhelyek, a sziklák és barlangok élőhelyei, illetve az édesvízi élőhelyek.

A Kárpátok az alpesi régió szerves részét képezik, élőviláguk számos hasonlóságot mutat az európai hegyvidékek élővilágával, és természetvédelmi problémáik is többnyire hasonlóak az utóbbiakéhoz. Az Alpokhoz képest azonban a Kárpátok térsége számos sajátos jellemvonással rendelkezik, keresztezve a nagy flóra- és faunavándorlások útvonalait. Élővilága szerkezetében fellelhető Európa szinte valamennyi biogeográfiai eleme, az előbbi igen sajátossá éppen a bennszülött fajok sokasága teszi.

Európa növény- és állatvilágát a negyedkorban bekövetkező többszöri jelentős klímaingadozás nagymértékben átalakította. A helyi növény- és állatvilág kénytelen volt a kontinens déli területein keresni menedéket, ahol átvészelhették a kedvezőtlen periódusokat, majd azok megszűnte után fokozatosan északra terjedve újra benépesíthették eredeti élőhelyeiket. Másoknak éppen kedvezett a hideg klíma, ők északról délre terjeszkedve foglalták el a jégárak körüli területeket, majd a felmelegedés során újra északra húzódtak vissza, esetenként kisebb populációkat hagyva hátra a magasabb hegységekben.

A Kárpátokban fellelhető növény- és állatfajok populációi elszigetelődve a törzsi formától új fajokká fejlődhettek, vagy az elszigetelődés folyamán sajátos genetikai struktúrákat fejlesztettek ki, jelentősen növelve az európai populációk genetikai komplexitását és életképességét. A Kárpátokban azonosított növényfajok 12%-a bennszülött, de a hideg hegyi patakokban előforduló vízi rovarok esetében ez a százalék akár a 20–30%-ot is eléri, megközelítve ezáltal a szigetekre jellemző magas endémizmust. Az itt található – Európában a legkiterjedtebb – érintetlen hegység az európai nagyragadozók (a medve, a farkas és a hiúz) állományának több mint felét megőrizte. Tehát a Kárpátoknak kimagasló szerepe van Európa biodiverzitásának a megőrzésében.

A biodiverzitást legjobban az élőhelyek pusztulása, fragmentálódása és leromlása, a környezet (a levegő, a víz és a talaj) szennyezése, a klíma globális változásai, valamint az erőforrások túlzott kitermelése és felhasználása veszélyeztetik, így a

kárpáti sajátosságok megmentésében fontos szerepet játszanak a természetvédelmi területek.

2.1.2.5. TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK

Az evolúcióképes populációkat és a működő társulásokat csak az *in situ* védelem képes megmenteni. Ennek érdekében elsősorban törvény által védett területeket kell létrehozni, ahol megengedettek bizonyos gazdasági és rekreációs tevékenységek.

A romániai természetvédelem története a XVII–XVIII. században kezdődött, amikor tilalmas kerteket, vadaskerteket jelöltek ki. A XVIII. század elejétől a mai Retyezát-hegység területén fekvő Kendeffy-vadaskert fő funkciója a természetes vadállománnyal való fenntartható gazdálkodás volt. A terület számos természeti értékének köszönhetően megőrizte eredeti funkcióját a birtokosváltás után is. 1935-ben itt hozták létre az ország első nemzeti parkját, a Retyezát Nemzeti Parkot, 13 ezer hektáron. Ugyancsak itt, a Retyezát Nemzeti Park szívében találjuk az ország legszigorúbban védett természeti területét, a Gemenele Tudományos Rezervátumot, amely a Román Tudományos Akadémia védnöksége alatt működik, és csak különleges engedéllyel lehet látogatni.

A védett területek osztályozására a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) 1994-ben kidolgozott egy osztályozási-kategorizálási rendszert, amelynek tükrében a természetvédelmi területek megoszlása Erdélyben a következő:

2. táblázat: A természetvédelmi területek megoszlása Erdélyben

IUCN-kategória	Védett területek száma
I. Tudományos rezervátumok	7
II. Nemzeti parkok	10
III. Természeti emlékek	91
IV. Természetvédelmi rezervátumok	434
V. Tájvédelmi körzetek (natúrparkok)	10

Tudományos rezervátumok

A tudományos rezervátumok az IUCN I. kategóriának felelnek meg. Ezek területén tudományos szempontból jellegzetes növénytani, állattani, geológiai, speológiai, paleontológiai, illetve talajtani értékek találhatóak. Ezért szigorúan védett területek, továbbá a nagyságukat a védendő terület integritásának biztosítása határozza meg. A tudományos rezervátumokban csak tudományos tevékenység folytatható, amely megőrzi az élőhelyek zavartalanságát. Erdélyben 7 tudományos rezervátum van, köztük a Gemenele Tudományos Rezervátum a Retyezát Nemzeti Parkban, a Pietrosu Mare és a Piatra Rea a Radnai-havasok Nemzeti Parkban, illetve a Medve-barlang az Erdélyi-szigethegység Natúrpark területén.

Nemzeti és natúrparkok

Erdély területén jelenleg 10 nemzeti park (IUCN II. kategória) és 10 natúrpark (IUCN V. kategória) található. Vannak közöttük magashegységi legelők, folyóárterek, karsztképződmények, szurdokvölgyek és glaciális domborzatot védő parkok egyaránt.

Sajátságosnak mondható a Hátszegi Dinoszaurusz Geopark, amely a Hátszegi-medence 36 települését felölelve igyekszik kellő védelmet biztosítani az Európaszerte híres őslényléhelyeknek.

Ugyancsak említésre méltó a Maros-ártér Natúrpark, amely az országhatárokon átnyúló, nemzetközi együttműködés részeként védi a Maros alsó folyásának vizes élőhelyeit, növény- és állatvilágát. A magyarországi oldalon közvetlen szomszédja a Körös-Maros Nemzeti Park.

A dél-erdélyi és a bánsági régió országos szinten élen jár a természetvédelmi területek összefüggő hálózatának fenntartásában, ugyanis a Bánsági-hegységekben található a legnagyobb összefüggő (egymással szomszédos) nemzeti- és natúrpark-hálózat.

3. táblázat: *Nemzeti parkok*

Nemzeti parkok	Terület (ha)	Megye
Zsil-szoros Nemzeti Park	11 135,0	Hunyad
Szemenik és Krassó-szurdok Nemzeti Park	36 219,0	Krassó-Szörény
Néra- és Beusnica-szoros Nemzeti Park	36 706,0	Krassó-Szörény
Domoglád-Cserna Nemzeti Park	61 190,0	Krassó-Szörény
Retyezát Nemzeti Park	38 117,0	Hunyad
Királykő Nemzeti Park	14 781,0	Brassó
Radnai-havasok Nemzeti Park	46 399,0	Beszterce-Naszód és Máramaros
Kelemen-havasok Nemzeti Park	24 041,0	Maros, Suceava, Hargita, Beszterce
Csalhó Nemzeti Park	7 742,5	Neamț
Békás-szoros – Hagymás Nemzeti Park	6 575,0	Hargita és Neamț

4. táblázat: *Natúrparkok*

Natúrparkok	Terület (ha)	Megye
Vaskapu Natúrpark	128 196	Krassó-Szörény
Csindrel Natúrpark	990	Szeben
Alpesi-Fogaras Natúrpark	6 989	Szeben
Dumbráva Natúrpark	904	Szeben
Bucsecs Natúrpark	32 598	Brassó
Erdélyi-szigethegység Natúrpark	76 022	Fehér
Hátszegi Dinoszaurusz Geopark	100 486	Hunyad
Gredistye Muncsel-Csoklovina Natúrpark	38 116	Hunyad
Maros-ártér Natúrpark	17 354	Arad és Temes
Máramarosi-havasok Natúrpark	148 850	Máramaros

Természeti rezervátumok és emlékek

A természetvédelmi rezervátumok különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területek. Elsődleges rendeltetésük egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének védelme.

A kis területű rezervátumok (IUCN IV. kategória) és természeti emlékek (IUCN III.) jellegét a bennük jelen levő és védelmet igénylő természeti értékek adják. Ezek szerint a régióban megkülönböztetünk őslénytani, földtani, barlangtani, növénytani, madárvédelmi, talajvédelmi, erdészeti, tudományos, állatvédelmi, tájvédelmi, vizes élőhely és vegyes rezervátumokat, illetve természeti emlékeket.

A kis időközökkel egymást követő törvények, az Európai Unió *Natura 2000* hálózatainak követelményei, valamint az ország által aláírt számos nemzetközi természetvédelmi egyezmény azt eredményezte, hogy egy terület több egyezmény alapján élvez védelmet, így esetenként elég összetett állapotok uralkodnak. Mindezek mellett elmondható, hogy nincs megyei és országos természetvédelmi nyilvántartás.

Natura 2000 területek

Az intenzív gazdasági fejlődés és a környezeti erőforrások fokozódó mértékű kihasználása jelentősen visszaszorította a jobbára érintetlen, természetes állapotú élőhelyeket, s ezzel együtt a bennük élő fajok diverzitása, illetve számos faj egyedszáma is drasztikusan lecsökkent. A természeti örökség megőrzésének igénye alapján kialakult természetvédelem végül felismerte, hogy a fajok hatékony védelme csupán élőhelyeikkel együtt, összetett ökológiai rendszerben történhet. E stratégia szellemében hozta létre az Európai Unió a *Natura 2000* természetvédelmi hálózatát.

A *Natura 2000* olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a biológiai sokféleség megőrzését a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok, illetve a vadon élő állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja, továbbá ily módon járul hozzá a felsoroltak kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzéséhez, esetenként helyreállításához. A *Natura 2000* a fenntartható fejlődés alapelvét előtérbe helyezve összehangolja a tudományos, gazdasági és társadalmi fejlődési igényeket a természetvédelem céljaival. Ugyanakkor a hálózat jelentős mértékben hozzájárul a vidék fenntartható fejlődéséhez, a vidéki munkaerő foglalkoztatásának növeléséhez, az alternatív jövedelemszerzési lehetőségek megteremtéséhez, a vidék turisztikai vonzerejének növeléséhez, a biotermékek kereskedelméhez és az agrár-környezetvédelmi intézkedések végrehajtásához.

A *Natura 2000* hálózat létrehozásának jogi háttérét az Európai Unió két természetvédelmi irányelve képezi. A *Natura 2000* hálózat az Európai Unió 1979-ben megalkotott madárvédelmi irányelvének és az 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelvének végrehajtásaként kialakított területeket foglalja magában. A *Natura 2000* hálózat persze csupán kiegészítő eszköz a hazai természetvédelem számára. A hálózat területei nem helyettesítik a hazai védett természeti területek rendszerét, hanem kiegészítik azt.

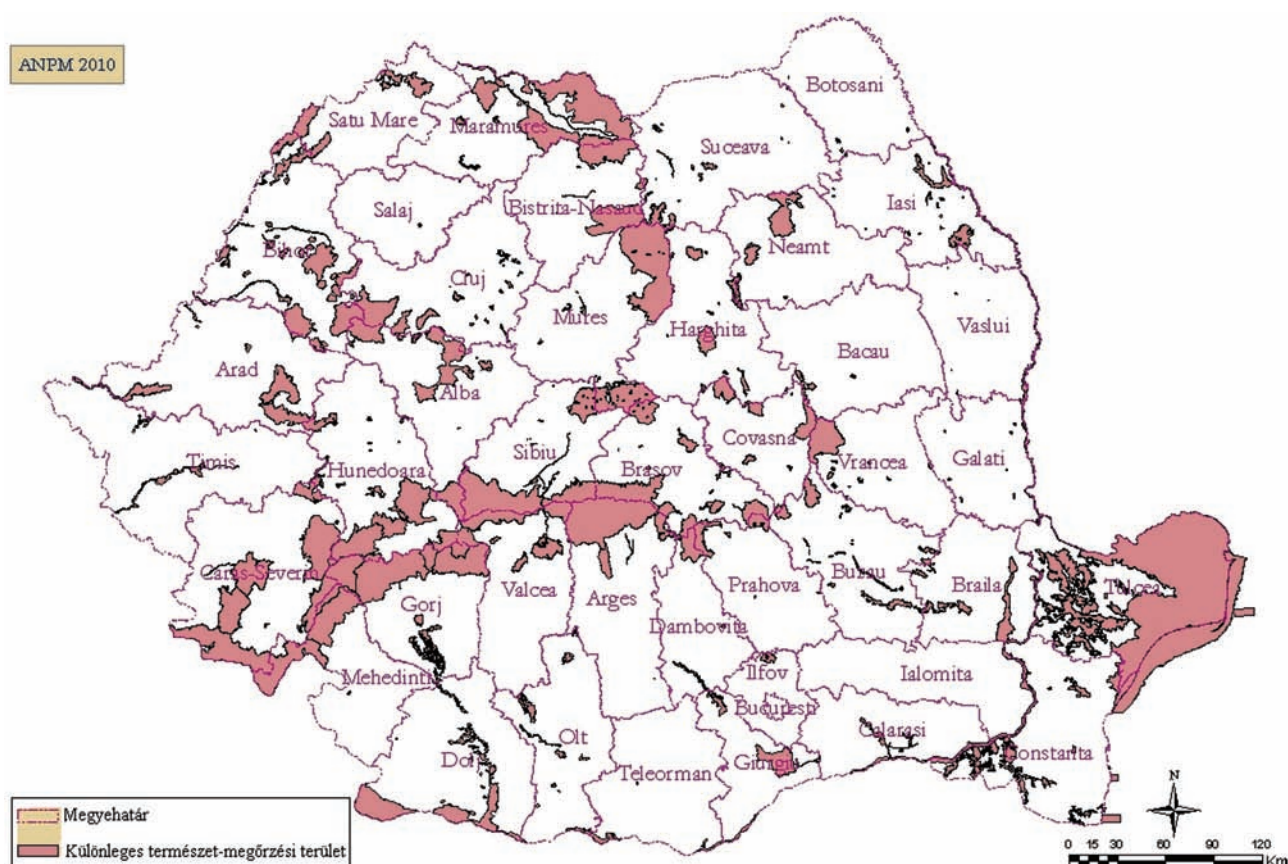
A *Natura 2000* területek két különböző típusát különböztetjük meg:

1. A különleges természetmegőrzési területek, amelyeknek a kijelölését az Unió élőhelyvédelmi irányelve írja elő. A kijelölés célja a vadon élő növény- és állatfajok, illetve élőhelytípusok védelme. A közösségi szempontból jelentős fajok és élőhelytípusok képezik a területkijelölés alapját.

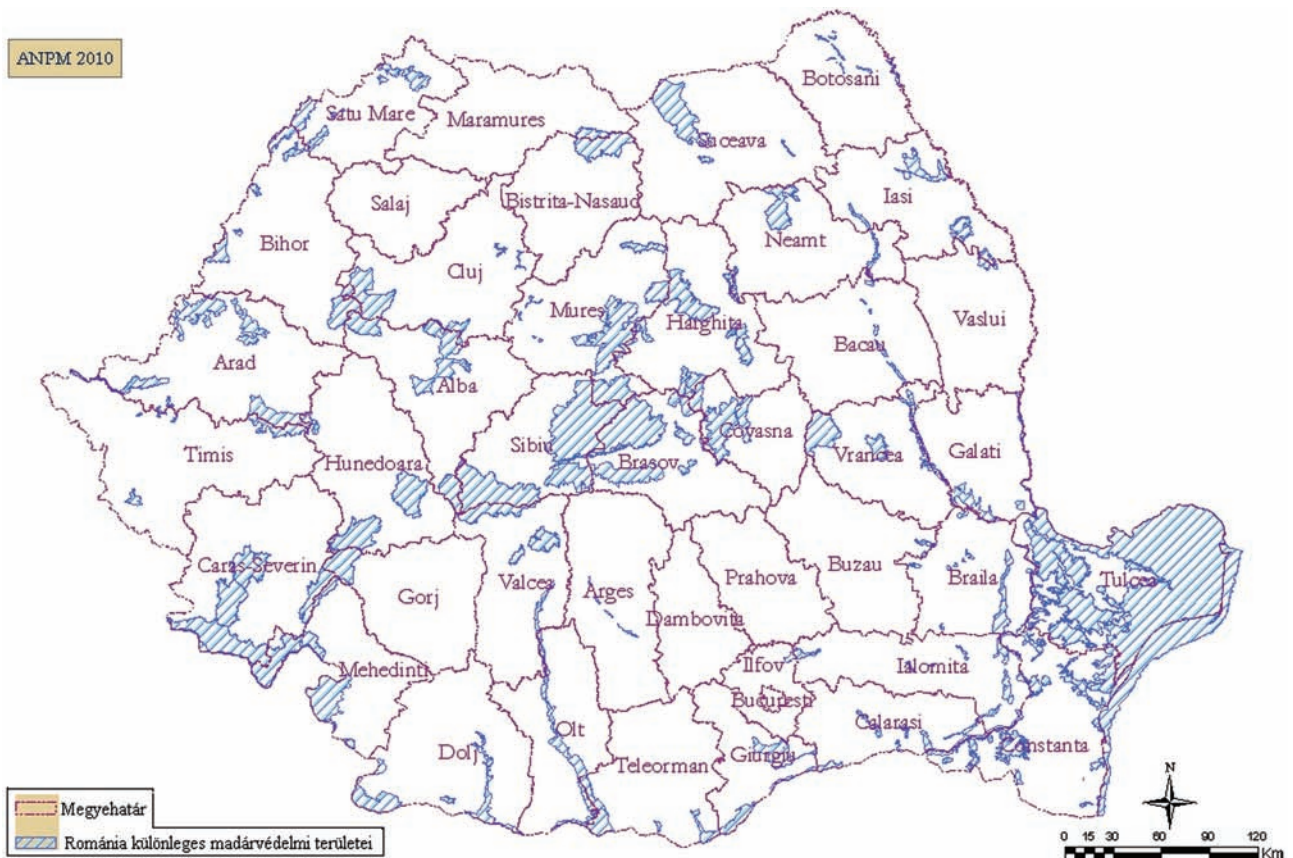
2. A különleges madárvédelmi területek, amelyek kijelölésénél figyelembe vették a fontos madárélőhelyek hálózatát. A fontos madárélőhelyek azokat a nemzetközi-leg is kiemelkedő fontosságú területeket jelentik, amelyek kritikusak a vadon élő madárfajok populációinak fennmaradása szempontjából.

Románia az európai uniós csatlakozásig kijelölt 273 különleges természetmegőrzési területet (SCI), ami az ország összterületének a 13,21%-át, és 108 különleges madárvédelmi területet (SPA), ami az ország összterületének a 11,89%-át jelenti. Mivel a különleges természetmegőrzési területek és a különleges madárvédelmi területek között átfedések vannak, ezért az ország összterületének 17,84%-át teszik ki a *Natura 2000* természetvédelmi területek.

5. térkép: Románia különleges természetmegőrzési területeinek a térképe (2010)

6. térkép: Románia különleges madárvédelmi területeinek a térképe (2010)

A fenti térképeken jól látható, hogy a *Natura 2000* természetvédelmi területek nagy része Erdélyben, illetve a Duna-deltában található. A *Natura 2000* területekre vonatkozó adatbázis az ország egészére vonatkozik, Erdélyre leszűkítve hiányosak az információk.

2.1.2.6. EGYÉB VONZERŐK

A Gyilkos-tó

A Gyilkos-tó (rég magyar nevén: Veres-tó) egy természetes torlasztó a Hagymás-hegységben, a Keleti-Kárpátokban, Hargita megye északkeleti részén. 1837-ben keletkezett, amikor egy közeli hegyről lecsúszó törmelék eltorlaszolta a völgyön átfolyó patak medrét. A tó visszahúzódóban van, a visszamarádó kisebb tavak elláposodnak.

A Szent Anna-tó

A Szent Anna-tó krátertó, amely Erdélyben, pontosabban Hargita megyében, található a Csomád-hegység egyik kialudt vulkáni kráterében, Tusnádfürdő közelében. Része a Mohos Természetvédelmi Területnek, amely a Csomád két kráterét foglalja magában. A másik kráterben a Mohos-tózegláp talál-

ható. A Szent Anna-tó vízgyűjtő területe kicsi, semmilyen kapcsolatban nincs a helyi vízrajzi hálózattal. A tavat főleg a csapadék táplálja. Nincs közvetlen lefolyása, a víz csak a földbe szivárog el, és bukkan fel később források formájában a vulkán külső részén.

A Büdös-barlang

A torjai Büdös-barlang természetes mofetta a Büdös-hegy déli oldalában, Délkelet-Erdélyben. Megjegyzendő, hogy Európa legnagyobb működő mofettája. A barlang 1052 méter magasságban található. Az üreg nem természetes módon jött létre: egy kénbánya elhagyott tárnája volt (a fejedelmi kiváltságlevelek szerint a kéntermelés itt valamikor Torja kiváltsága volt). A gázhozam a legkonzervatívabb becslések szerint napi 3000 m³.

A Tordai-hasadék

A Tordai-hasadék mészkőhasadék a Torockói-hegységben, nem messze Torda városától. 1938 óta védett terület. „A tordai hasadék a vulkáni alkotás egyik legbámulatosabb remeke; itt egy hegylánc tetejétől a talapjáig kettérepedve. A két átelleni meredek fal kiálló sziklái és mélyedései még most is egymásba illenek, a háromezer lépésnyi sziklafolyosó hajlásai, megtörései mindenütt egyenközűek maradnak, csak imitt-amott mutat tágabb öblöket, hol a sziklaörlő idő görgeteg közuhanyokká porlasztotta a bércfalat; míg egyes sziklatornyok mint a gót építészet pillérei állnak el a falaktól, amiknek ormozata ma is a műnsterek cifra, fantasztikus párkányzatát mímeli.” (Jókai Mór: *Egy az Isten*)

A parajdi sóbánya

A Parajd város határában kialakult sóhegy a legfontosabb helyi látványosság. A felszínen képződött sókristályok a napfény csillogásában lenyűgöző látványt nyújtanak. A sóbányászat messze a római időkbe nyúlik vissza: ebben az időben már bányák működtek Szovátán és Parajdon. A tényleges sóbánya 1792 körül létesült, addig csupán felszíni fejtéssel foglalkoztak, amelynek nyomai ma is látszanak a védett képződménynek nyilvánított sóhegy oldalában. A bánya levegője száraz és tiszta, mivel a só magába szívja a nedvességet, és megöli a kórokozókat; hőmérséklete pedig egyenletes, így kiváló kezelési lehetőséget jelent a légúti megbetegedésben szenvedők számára. A 120 méteres mélységbe autóbusz szállítja a betegeket, illetve a látogatókat, ahol hatalmas föld alatti terem várja az érkezőket.

Gyógyvizek

Az Apor-fürdő (vagy Timsós-fürdő) a Büdös-hegy délkeleti oldalán elhelyezkedő terület, amely a térség legritkább típusú ásványvizeit tartalmazza. Az itt található források és medencék Európában egyedülállónak tekinthetők, mivel a timsón kívül kis mennyiségben szabad kénsavat (vitriolt) is tartalmaznak. Nagyon kevés eh-

hez hasonló jelenségről tudunk világszerte (például Észak-Amerikában, Jáva szigetén stb.).

A Medve-tó (Szováta)

A szováta Medve-tó különleges természeti értékkel bír, ugyanis meleg vize heliotermikus tulajdonságú, s csodaszép, festői környezetben, erdőkkel övezett dolinában fekszik, ötszáz méterrel a tengerszint felett. Hossza 300, szélessége pedig közel 200 méter, vízfelülete bő 40 000 m², legnagyobb mélysége 18 méter, végül sókoncentrációja 250‰.

A Pokolsár

A Pokolsár egy iszapos, kénes-szén-dioxidos gázkitörés Kovászna belvárosában, a főtér keleti peremén, amelyet kezdetben fürdőkúrára használtak. A Pokolsár vasas, káliumos és lítiumos vizét a forrásból állandóan feltörő szén-dioxid és kén-dioxid tartja mozgásban. Az örvénylő, zúgó Pokolsár szélsőséges kitöréseit régebben több száz szekérnyi kővel és homokkal elfojtották, és ma egyszerű, dróthálóval letakart medencébe zárva vonja magára az odalátogatók figyelmét. A Pokolsár legutóbb 1984-ben tört ki, ma már teljesen ártalmatlan.

2.1.2.7. ERDÉLY GAZDASÁGI POTENCIÁLJA – AZ ÁSVÁNYI VAGYON

A területen három nagy tájegység határolható el: a Keleti- és a Déli-Kárpátok, az Erdélyi-medence és a Partium.

1. A Keleti- és a Déli-Kárpátok

Ásványi nyersanyagokban elsősorban a Keleti-Kárpátok gazdag.

1.1. Nagybánya és Máramaros térségében a jellemző ásványkincsek a következők: a neogén vulkánossághoz kötődő hidrotermális ércesedések, színesfémek (főleg réz, arany, ezüst, ólom és cink). A bányák nagy része felszámolás alatt áll. A Transgold S.A. kitermelő vállalat ciántechnológiát alkalmazott, ezért nagy cián- és nehézfém-tartalmú zagy-tározók találhatók Nagybánya környékén.

1.2. A Kelemen-Hargita vulkáni vonulat:

A neogén vulkáni tevékenységhez kötődő ércesedések nem képeznek jelentősebb tartalékokat. A középkorban és a kora újkorban a Görgényi-havasokban és a Hargita déli részén aranyat termeltek ki.

Vasérc: A Csiki-medencében több helyen (Madarason, Dánfalván, Ajnádon, Csíkszeredában és Csíkszentkirályon) szintén a középkorban és a kora újkorban (a XV–XVIII. században) a vulkánosságból származó vasércet bányásztak. Ebben az időben a csíki vasérc-termelés meghaladta a vajdahunyadi vasbányászat volumenét. A lövétei és a szentkeresztbányai epi-hidrotermális eredetű vasérctelep szarmata üledékes rétegekbe települ; megjelenési formája lencsés, teléres, éppen ezért bányászata körülményes. 1987-ben a bányákat be is zárták.

Kén: a kitermelés a Kelemen-havasok központi kráterében folyt, és a munkálatok során a Magyar-Negoj-csúcsot tarolták le, jelentős természeti értékeket semmisítve meg ezzel. Jelenleg kitermelés nincs, de a területet sem rehabilitálták.

Higany: a vulkáni exhalációs eredetű, impregnációs vagy diffúz előfordulása a Hargita-hegységben vulkáni kráterekhez kötődik. A legjelentősebb lelőhelyen, a csíkszentimrei Büdösfürdön, 1974 és 1982 között felszíni fejtésben termelték ki, nagy veszteséggel és jelentős természeti károkat okozva. Napjainkban a higanytartalmú meddőhányók jelentős környezeti veszélyt jelentenek.

Kaolin: Hargitafürdön fordul elő kitermelhető mennyiségben. 1942 és 1989 között folyt a kitermelés, illetve a feldolgozás. Az erősen savanyú (2,7–3,5 pH-tartományba eső), nem rehabilitált, kaoliniszap-tartalmú meddőhányó jelentős környezeti rizikófaktor.

Szén: a gyenge minőségű lignitet a Háromszéki-medencében termelték ki. Baróton felszín alatti fejtésben, míg Kőrispatakon felszíni kitermelésben – jelentős károkat okozva a nemzetgazdaságnak és a környezetnek. A paleogén kárpáti homokkő üledékekben felhalmozódott szénhidrogéntelepek átnyúlnak a történelmi Erdély területére is.

Kő: A Keleti-Kárpátokban jelentős felszíni kőbányászat folyik. Kristályos mészkövet és dolomitot bányásznak Vaslábön és Csíkszentdomokoson. Az Olt völgyében Csíkszeredában, Bükszádon és Málnáson külszíni fejtésben andezitet bányásznak.

Szénsavas ásványvizek: Az ásványvíztelepek kialakulása a neogén vulkánossághoz, vagyis a vulkáni utóműködés gázfeltöréseéhez kapcsolódik. A legnagyobb palackozóüzem Borszéken van. Itt az ásványvizet a Romaqua Group S. A. Borsec palackozza. A fűrt kutak hozama 30 l/s, vagyis 2,5 millió l/nap. A cég évi termelése 400 millió liter palackozott borvíz. Nagyobb palackozóüzemek vannak Tusnádon (Perla Harghitei), Bodokon, Bibarcfalván és Zajzonban.

1.3. A Nemere-Berecki-havasok-Lakóca-hegység vonulat:

A feltárások után 1974-től megkezdődik Gelencén a kőolaj kitermelése, viszont 1996-tól ez a tevékenység szünetel.

1.4. A Déli-Kárpátok

A főként kristályos palákból felépített Déli-Kárpátok vonulata ásványi nyersanyagokban szegény.

Kőszén: a legjelentősebb a hegyközi petrozsényi, vagy Zsil-völgyi medencében található hatalmas paleogén – alsó miocén kori feketeszén tartalék. A történelmi időkben szinte az egész medencében folyt a bányászat. Nagyobb kitermelési üzem Petrillán, Petrozsényben, Lupényban, Urikányban és Vulkányban volt. A feltárt mennyiség 350 millió tonna 3000–4000 kcal/kg fűtőértékű szén. A szenet jelenleg a Petrozsényi-medencében a CNH S. A. (*Centrala Națională a Huilei – Nemzeti Kőszénkitermelő Vállalat*) termeli ki. Az évi termelés 4 millió tonna kőszén.

1.5. A Bánsági-hegyek

A Bánsági-hegyvidéken jelentős ásványtelepek vannak. Aninán értékes antracitot termeltek ki, de a történelmi bányákat felszámolták. A dognácskai, boksánbányai és vaskői kitermeléseket leállították, mivel a vasérctelepek kimerültek. A feltárt szulfidos, króm-, mangán-, nikkel-, molibdén- és bizmutérctelepeken jelenleg nem folyik kitermelés.

2.1. Az Erdélyi-medence

A tulajdonképpeni Erdélyi-medence harmadkori üledékekkel kitöltött tektonikus eredetű medence. A neogén üledékekben, az ún. dóm szerkezetekben jelentős mennyiségű szénhidrogén, illetve magas metántartalmú földgáz halmozódott fel. A földgázlelőhelyekhez kapcsolódó kőolajtartalékokat eddig még nem találták meg, illetve nem tárták fel. Nagy mélységű kőolajlelőhelyekre utalnak a Székelyudvarhely melletti Szejkefürdő olajtartalmú ásványvízforrásai. Továbbá Dés mellett a Shell cég nagy mélységben (4000–7000 m) kőolajat talált, de ez a lelőhely még nincs feltárva.

A peremi részeken sótömzsök alakultak ki, amelyek egyben Európa legnagyobb kősótartalékai.

A földgáz pannon kori porózus üledékes, boltozatos szerkezetekben, ún. dómokban található – ez egyben Európa egyik legnagyobb gáztartaléka. Kissármáson, kálisót keresve, az első sikeres feltárásokat 1908-ban a Magyar Földtani Intézet végezte. A gázdóмок a medence központi részén alakultak ki. A legnagyobb gáz-szerkezetek a következő helységek mellett vannak: Bázna, Kiskapus, Fületelke, Dellő, Nagyszentlászló, Sámsond, Kissármás, Mezőzáh, de ugyanez elmondható a Segesvár–Székelykeresztúr–Székelyszenterzsébet képzeletbeli vonalról is. Aktív feltárások a segesvári dóm területén folynak, ám a Parajd–Korond–Lövete vulkáni fennsík alatt is jelentős gázlelőfordulásokat találtak, amelyeknek a feltárása folyamatban van. A feltárt összes gáztartalék 112 milliárd m³. A nem megfelelő technológiák alkalmazása, az erőltetett kitermelés és a szakértelem hiánya jelentős veszteségeket okozott. Az Erdélyi-medencében 2010-ben a gázkitermelés 5,65 km³, vagyis 5,65 milliárd m³ volt, ami 5%-os csökkenést jelent az előző évhez képest.

Kősó: Az Erdélyi-medence peremi területein (Szék, Dés, Kolozs, Torda, Marosújvár, Sóakna, Homoródpálfalva, Parajd, Szováta és Idecs közelében) kifejlődött sötetek Európa egyik legnagyobb, mintegy 0,8 milliárd tonnát kitevő sötértalékát képezik. Külön értéket képviselnek a sötetekhez kötődő jódos-konyhasós gyógyvizek. Ezek gyógykezelésre alkalmas fürdők. (Ilyen fürdőhelyek: Szováta, Parajd, Székelykeresztúr, Torda, Idecsfürdő, Sóakna.) A parajdi sötébánya (*Salina Praid*) kitermelése a legjelentősebb, ebben az évben a fejlesztések során modern fejtőgépsort üzemeltettek be. A bánya jelenlegi tartaléka 14,3 millió tonna kősó.

2.2. Az Erdélyi-középhegység

Az Erdélyi-középhegység rendelkezik a legfontosabb színesfém-tartalékokkal. A fontosabb ércék mellett jelentős a kísérő nyomelemek előfordulása is. Az arany, az ezüst és a réz kitermelése már az ókorban megkezdődött, és még napjainkban is tart.

Verespatak a világ egyik legrégebb ismert és kitermelt aranylelőhelye. Itt még láthatóak a fennmaradt római kori bányajáratok, tárnák is. Az ismert tartalék 317 tonna arany és 1600 tonna ezüst.

Déva–Csértés: Itt is jelentős ércvagyon van. A feltárt tartalék 68 tonna arany és 490 tonna ezüst. A bánya megnyitása folyamatban van.

Vaskohsziklás (Stej): Itt uránércet termeltek ki. Jelenleg a kitermelés szünetel.

Rézbánya (Băița-Bihor): A bányászatnak itt is történelmi hagyományai vannak. Főleg rézet termeltek ki, de jelentős molibdén- és bizmuttartalékokkal is rendelkezik a térség.

3. A Partium

A Partium területén jelentős szénhidrogén- és termálvíz-tartalék található. A magyar–román határ mentén közös szénhidrogéntelepek alakultak ki, ezeket részben feltárták. A magas geotermikus gradiens és a felszín alatti artézi jellegű szerkezetek következtében magas hőfokú termálvíztelepek jöttek létre. Ezeket a termálvizeket Nagyvárad és Szalonta környékén mélyfúrással termelik ki.

2.1.3. KÖRNYEZETMINŐSÉGI TÉNYEZŐK

2.1.3.1. A TALAJ MINŐSÉGE

A **Közép-romániai régióban** a talajromlás a természeti jelenségek vagy az emberi tevékenységek eredményeként léphet fel. A talajromlást előidéző természeti jelenségek: az erózió, a csuszamlások, a nedvességfelesleg, az omlások, a só- és a savtartalom.

5. táblázat: A talajromlás okai a Közép-romániai fejlesztési régióban

	Minőségi korlátozások	Fehér megye	Brassó megye	Kovászna megye	Hargita megye	Maros megye	Szeben megye
1.	Felületi erózió	140 000	29 000	28 000		55 480	75 000
2.	Mélyégi erózió	3 100	9 000	74		2 330	13 000
3.	Földcsuszamlások	15 000				20 100	25 000
4.	Nedvességfelesleg	17 900	65 000		98 732	21 100	6 850
5.	Savas talajok	83 500	130 000	37 425	140 669	23 019	40 000
6.	Telített talajok	2 500	40		105	224	68
7.	Szennyezett talajok				33		5 200
8.	Alámosott talajok		38 000		202 695		
9.	Homokos talajok és kavics				2 740		2 595 10 511

Az Erdélyi-szigethegység bányászati területén a talajszennyezés fő forrását a lezárt és működő hulladéklerakók, az aktív és felfüggesztett zúzóműzsompok, a ki-termelési munkálatok és a bányavizek képezik.

Továbbá a háztartási hulladékok helytelen kezelését illetően kijelenthető, hogy ez utóbbi valamennyi városi és vidéki település számára problémát jelent.

6. táblázat: A műtrágyák felhasználása

	Felhasznált műtrágyák (hatóanyag-tonna)	Alkalmazási felületek (ha)	Az átlagos hektáronkénti mennyiség (kg/ha)	
			A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Közép-romániai régió	40 530	385 642	105	21
Fehér megye	7 320	65 419	112	22
Brassó megye	4 877	51 960	94	16
Kovászna megye	7 105	55 458	128	38
Hargita megye	4 388	39 997	110	12

2. HELYZETELEMLÉZÉS

	Felhasznált műtrágyák (hatóanyag-tonna)	Alkalmazási felületek (ha)	Az átlagos hektáronkénti mennyiség (kg/ha)	
			A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Maros megye	12 401	122 837	101	30
Szeben megye	4 439	47 971	93	14

A mezőgazdasági tevékenységeknek a környezeti tényezők állapotára gyakorolt hatását illetően a különösen fontos kérdések a természetes és műtrágyák, valamint a rovarirtók használatához kapcsolódnak.

Természetes trágyák:

Noha a természetes trágyák környezetre gyakorolt káros hatása jóval kisebb, mint a műtrágyáké, használatuk ugyancsak ellenőrzött keretek között javasolt, főként a közvetlen környezetből átvitt foszfátmennyiség csökkentése érdekében.

7. táblázat: A természetes trágyák felhasználása

	Felhasznált természetes trágyák	Alkalmazási felületek	Az átlagos hektáronkénti mennyiség	
			A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Közép-romániai régió	4 329 134	161 157	26 863	11 750
Fehér megye	924 952	41 963	22 042	7 824
Brassó megye	416 268	16 901	24 630	17 591
Kovácsna megye	758 308	17 987	42 159	10 364
Hargita megye	830 340	33 334	24 910	10 802
Maros megye	768 184	26 129	29 400	15 873
Szeben megye	631 082	24 843	25 403	12 343

Növényvédő szerek:

A mezőgazdaságban történő, diffúz szennyezést okozó használatuk következtében káros hatással lehetnek a felszíni és a talajvízkészletekre. A mezőgazdaságban használt növényvédő szerek mennyisége az utóbbi években jelentős csökkenést mutat.

8. táblázat: A növényvédő szerek használata

	Növényvédő szerek végösszege (hatóanyag)	Gyomirtók	Rovarirtók	Gomba-irtók	Alkalmazási felületek	Az átlagos hektáronkénti mennyiség	
						A mzg-i felületen alkalmazott	A felületen
Románia	7 871 177	3 959 907	1 109 721	2 801 549	5 264 069	1,5	0,5
Közép-romániai régió	646 828	414 624	97 287	410 484	480 401	1,9	0,4

	Növény- védő sze- rek vég- összege (ható- anyag)	Gyom- irtók	Rovar- irtók	Gomba- irtók	Alkalma- zási felü- letek	Az átlagos hektáronkénti mennyiség	
						A mzg-i felületen alkalmazott	A felü- leten
Fehér megye	190 486	87 537	11 458	91 473	67 959	2,8	0,6
Brassó megye	118 501	48 689	13 317	56 495	80 088	1,5	0,4
Kovászna megye	138 813	33 786	14 476	90 551	92 291	1,5	0,7
Hargita megye	66 970	26 378	6 814	33 778	49 432	1,4	0,2
Maros megye	26 912	154 562	32 059	90 921	129 286	2,1	0,1
Szeben megye	105 146	63 672	19 163	47 266	61 345	2,2	0,6

Az Északnyugat-romániai régióban, Észak-Erdélyben a minőségi mezőgazdasági földterületek szempontjából számos probléma körvonalazódik. Egy részük a felszíni és/vagy mélységi erózió, illetve a nedvességfelesleg, tehát a vízerózió által veszélyeztetett nagy kiterjedésű sóföldek és savas területek létezéséhez kötődik, más részük pedig olyan, az Erdélyi Mezőség térségében elhelyezkedő területeknek a létezéséhez, amelyekre a vízhiány és/vagy az elsivatagosodás jelensége jellemző.

A régió több megyéjében merül fel az istállótrágyával kezelt mezőgazdasági területek elfoglalása, meghatározó továbbá a termékenység fokot növelő műtrágya-alkalmazás, valamint a kultúrák kezelését szolgáló növényvédelmi termékek használata.

Az ipari területek talajminőségét illetően a Kolozs megye ipari zónáiban lévő városi talajok nehézfém-szennyezését elemző adatok kimutatták a szennyező anyagok erőteljes hatását Kolozsvár megyei jogú városnak a Fimaro és az Armatura vállalatok szomszédságában található ipari területeire.

Torda ipari zónáiban valamennyi vizsgált mutató, Szamosújvár ipari zónáiban pedig a cinkmutató lépte túl a megengedett határértéket. Torda ipari területén nem sikerült pontosan meghatározni az egyes zónák hozzájárulását, hiszen ezek száma meglehetősen nagy, illetve a befolyási területek között számos átfedés van.

Máramaros megyében 323 000 hektárra tehető a nehézfémekkel szennyezett területek felszíne. A talajszennyezés fő forrását a színesfém-kohászati tevékenység, valamint a színesfémek érceinek a kitermelése és előkészítése jelenti.

Nagybánya területén a talajszennyezés fő forrásai a kereskedelmi vállalatok, a város övezetében elhelyezkedő feldolgozóüzemek zúzóműzsompjai, a kitermelési tevékenységből származó bányai hulladékhányók és a térségben lévő vágatokból kiszivárgó bányavizek. A 2002. évben végzett elemzések eredményei, az előző évekhez hasonlóan, a szennyezőforrásoknak kitett területek talajában magas nehézfém-koncentrációt mutattak ki.

9. táblázat: A mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezésnek kitett területek

Csapadékterület	Települések száma	Mezőgazdasági terület (ha)	Szántóföld (ha)
Szamos, Tisza	28	104 038	45 656
Körösök	6	47 202	33 285
Maros	–	–	–
Összesen	34	151 240	78 941

10. táblázat: A háztartási és/vagy ipari hulladék tárolása miatt szennyezett területek helyzete

Megye	Szennyezett felület (ha)	Forrás
Bihar	456,00	A vegyi, energetikai és bányaiipar, a háztartási- és ipari hulladék-tárolók
Beszterce-Naszód	153,00	A bányaiipar, a mezőgazdaság, a kommunális gazdálkodás és egyéb ágazatok
Kolozs	261,47	A bányaiipar, a fémipar, a vegyipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, a kommunális gazdálkodás és egyéb ágazatok
Szilágy	159,00	A bányaiipar
Szatmár	43,82	A bányaiipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, a kommunális gazdálkodás és egyéb ágazatok
Máramaros	557,00	A színesfémipar, a bányaiipar, a vastartalmú ércek előállítás

A Nyugati fejlesztési régió tekintetében a talajtani vizsgálatok eredményeit külön-külön mutatjuk be a három megye esetében.

1. Arad megye. A talaj minőségének romlása szempontjából kritikus területnek háromféle övezet tekintendő: a talajcsuszamlások és a mélységi eróziók nagy kockázatát jelentő térségek, valamint azok, ahol parterózió figyelhető meg. Ezek közül megemlíthetjük:

- A szubszekvens típusú csuszamlásokat Sistaróc, Cuveidia, Dorgos, Feltót, Alménés és Lugozó térségében,
- A talajfolyás típusú csuszamlásokat Nagyhalmágy, Kishalmágy, Bélahagymás, Blárkos-Nermegy, Koroknya és Vârfuri térségében.

Kritikus zónák továbbá azok a területek, amelyek a termőtalaj-tisztítási és a felszíni kotrási munkálatok szomszédságában helyezkednek el, valamint a szénhidrogének kitermelési területei (Pécska, Torna, Szederhát, Bodrog).

2. Krassó-Szörény megye esetében megállapítható, hogy a szennyezési formák legsúlyosabbika a nagy kiterjedésű területek talajminőségének a lerontása, ami a felszíni bányatevékenységeknek tulajdonítható. A különböző vajúási munkálatok által lerontott terület közel 711 hektár.

Az a tény, hogy a talajt hulladék és szilárd üledékek borítják, azt eredményezte, hogy 600 hektár területet vontak ki a mezőgazdasági forgalomból. Az ipari és a háztartási hulladék mennyiségének gyarapodása különleges problémákat vet fel, ugyanis jelentős nagyságú területeket foglal el, továbbá egyaránt veszélyezteti az emberek és az állatok egészségét.

A felszíni és a mélységi erózió, illetve a csuszamlások közel 142 948 hektárnyi területet veszélyeztetnek, de könnyen megtörténhet, hogy ez a terület tovább nő, hisz közismert tény, hogy az utóbbi években a talajromlás folyamatára érzékeny erdők és homokos területek védőfalainak egy részét letarolták.

3. Temes megye esetében megállapítható, hogy:

- a háztartási hulladék raktározása a talajszennyezés egyik fő forrása: ez városi környezetben hozzávetőlegesen 60 hektárnyi, falusi környezetben pedig 158 hektárnyi területet érint;
- a növényvédelmi kezeléseknek a talajra gyakorolt káros hatását a következő tényezők idézik elő: a különböző, magas mérgezőanyag-tartalmú növényegészségügyi termékek használata, valamint a műtrágyák alkalmazása a talajban már létező trágyaelem-tartalék előzetes vizsgálata nélkül;
- az ipari tevékenységek, amelyek az atmoszferikus emissziók vagy a keletkezett hulladék- és szennyvíziszap tárolása által megannyi szennyezőforrást jelenthetnek.

A műtrágyák használata:

11. táblázat: *A műtrágyák alkalmazásának a helyzete a 2008. évben a Nyugat-romániai fejlesztési régióban*

	Megye	Alkalmazott műtrágyák [hatóanyagok tonnában]				A hatóanyag átlagos mennyisége [kg/ha]
		N	P ₂ O ₅	K ₂ O	Összesen	
1.	Arad megye	18 320	7 950	0	26 180	52,45
2.	Krassó-Szörény megye	1 325	12	0	1 337	70
3.	Hunyad megye	1 432	651	63	2 146	–
4.	Temes megye	8 384	1 839	438	10 661	–
5.	Nyugati régió	29 461	10 452	501	40 324	–

A növény-egészségügyi termékek használata:

12. táblázat: *A mezőgazdaságban használt növény-egészségügyi termékek alkalmazásának a helyzete*

	Megye	Év	A növény-egészségügyi termékek kategóriái					
			Gyomirtók		Gombairtok		Rovarirtók	
			Terület (ha)	Mennyiség (kg/s.a.)	Terület (ha)	Mennyiség (kg/s.a.)	Terület (ha)	Mennyiség (kg/s.a.)
1.	Arad megye	2007	–	297 615	–	48 450	–	8 474
		2008	–	270 300	–	5 700	–	6 200
2.	Krassó-Szörény megye	2007	23 641	30 164	6 226	13 997	8 583	3 890
		2008	23 950	28 648	6 915	17 251	7 673	526
3.	Hunyad megye	2007	24 259	15 950	13 064	15 320	9 824	8 200
		2008	24 538	16 010	12 984	14 820	9 753	7 900
4.	Temes megye	2007	244 307	387 910	99 690	82 905	90 508	50 482
		2008	280 953	312 268	114 644	47 672	104 084	11 611
5.	Nyugati régió	2007	–	731 639	–	160 672	–	71 046
		2008	–	627 226	–	85 442	–	26 637

2.1.3.2. A LEVEGŐ MINŐSÉGE

A **Közép-romániai régió** esetében a monitoringrendszer 2004. évi adatainak a feldolgozása alapján a következő tények körvonalazódnak:

- Kiskapus városa az erőteljesen szennyezett területek csoportjába sorolható,
- A Sometra vállalat kisugárzása által érintett Szászmedgyes megyei jogú város a közepesen szennyezett területek osztályába sorolható,
- Szeben megyei jogú városa az alacsony mértékben szennyezett területek csoportjába sorolható.

A monitoringrendszer Fehér megyei adatainak a feldolgozása a következő város-területi osztályozáshoz vezet:

- Alacsony mértékben szennyezett területek: Abrudbánya, Topánfalva és Aranyosbánya,
- Mérsékelten szennyezett területek: Gyulafehérvár, Nagyenyed, Balázsfalva, Kudzsir, Marosújvár és Szászsebes,
- Zalatna továbbra is erőteljesen szennyezett terület.

Kovácsna megyében a 2004. év monitoringmutatói nem jeleztek látványos változásokat, de olyan jelenségeket sem mutattak ki, amelyek a levegőminőség szempontjából kritikus területek megjelenését eredményeznék.

Brassó megyében az NH_3 , a NO_2 és a SO_2 kibocsátása révén erőteljesen szennyezett terület Fogaras és Viktóriaváros; a porszennyezés következtében pedig erőteljesen szennyezett terület Olthévíz és Brassó, de a fosszilizálóanyag-égetés veszélyét illetően módosult a helyzet.

A magas légköri szennyezést előidéző iparágak hiányában Hargita megyében a levegő minőségét meghatározó tényezők általában a közúti forgalom, a fűtőberendezések, valamint a szeméthyűtő telepek nem megfelelő felszereltsége.

A Közép-romániai régiót illetően az egészségre károsan ható légszennyező anyagok megoszlása a következőképpen alakul:

- ingerlő hatásúak (porszennyezés, SO_2 , NO_x , ozonidok): Fehér, Szeben és Maros megyében fordulnak elő,
- fojtó hatásúak (CO): valamennyi megyében megtalálhatóak,
- fibrózist előidézők (nagy sűrűségű porok): Brassó és Fehér megyében fordulnak elő,
- allergikus hatásúak (ásványi vagy szerves porok): Maros megyében fordulnak elő.

Kiskapus, Szászmedgyes, Gyulafehérvár és Zalatna városokban a szennyező anyagok között megtaláljuk a nehézfémeket (az ólmot és a kadmiumot), továbbá a SO_2 -t és a SO_3 -t, amelyek a légköri nedvességgel egyesülve ködöket és savas esőket eredményeznek. Sepsiszentgyörgyön a szennyező anyag az ammónia (a megengedett legnagyobb érték meghaladásának gyakorisága: 0,84%), míg Marosvásárhely főként a műtrágyaiparból származó ammónium és nitrogén-oxidok által szennyezett terület.

Figyelembe véve az iparágak sokrétűségét és az egyes ágazatok keretében tevékenykedő számos gazdasági tényezőt, Brassóban a következő kritikus területek határolhatóak el:

- A megye központi részét képező Brassó megyei jogú városa, továbbá Négyfalu, Keresztényfalva és Feketealom,

- a megye északi-központi területét alkotó Olthévíz, Alsórákos és Kóhalom,
- a megye nyugati-központi területét alkotó Fogaras és Viktóriaváros helységek.

A 2003. és a 2004. év adatainak összehasonlítása alapján az **Északnyugat-romániai régió** vonatkozásában nem szabad arra következtetnünk, hogy regionális szinten az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának a növekedése figyelhető meg, hiszen azt is tekintetbe kell venni, hogy a jelentett különbségek valójában a kereskedelmi szereplők számának növekedésével magyarázhatók.

A nehézfém-szennyezés fő forrását a belső égésű és szikragyújtású motorokból származó kipufogógázok képezik. A feldolgozási tevékenységek – elsődlegesen az ólom termelése, a kohászat és a vasgyártás (38%) – mellett a légkörszennyezés legfontosabb forrása a közúti forgalom (54%).

A környezetben tartósan megmaradó szennyező anyagok általános forrásai a szállítási, a kohászati, az energetikai (PCB), a vegyipari, a mezőgazdasági (növényvédő szerek) és a hulladékgazdálkodási (a kórházi hulladék égetéséből származó dioxinok) tevékenységek.

Az **Északnyugat-romániai régió fő szennyező anyagai** a szálló és üledékporok, amelyek jelentősen meghaladják a legnagyobb megengedett koncentrációs értéket. A levegő porszennyezésének több forrása van. Jelentős kibocsátó a kohászat és a vasgyártás, valamint a szilárd tüzelésű kazánok, a cementgyárak, a közúti szállítás, illetve a hulladékhányók és -lerakatok.

A **CO₂-kibocsátás** esetében lényeges, hogy a feljegyzések alapján Kolozs megye, majd mögötte Bihar és Máramaros megye az a három közigazgatási egység, ahol a legtöbb a szennyezőanyag-forrás. Az üvegházhatást okozó általános gázkibocsátás szempontjából a régióban Kolozs megye van az első helyen, Szatmár megye pedig a másodikon. Összességében a szennyezés nagymértékben a feldolgozóipar energetikai égetési tevékenységeinek tulajdonítható.

A **N₂O-kibocsátás** esetében a 2004. évi kibocsátás 79%-ban tulajdonítható a mezőgazdasági tevékenységeknek, és csupán 8%-ban a nem ipari tüzelőberendezések működésének. A 2003. és a 2004. év adatainak összehasonlítása alapján arra következtethetünk, hogy regionális szinten az üvegházhatást okozó gázkibocsátás növekedésének az oka a kereskedelmi szereplők számának növekedése.

A **Nyugati fejlesztési régióban** elvégzett szennyezőanyag-kibocsátási mérések a 2004. évvel kezdődően a SO₂-kibocsátás csökkenését jelezték. Ez a tendencia inkább Krassó-Szörény és Temes megyékre jellemző, ugyanakkor a lakások fűtésében bekövetkezett jelentős módosulásokat mutatja, nevezetesen azt, hogy előnyben részesítik a gázos tüzelőanyagot. A SO₂ mérések feljegyzett éves átlagértékek is ezt a tényt tükrözik. Viszont a NO₂ éves átlagkoncentrációja növekedési tendenciát mutat a 2004. évvel kezdődően, ami a járműparkoló megzsaporodását és a közlekedés intenzitásának a fokozódását bizonyítja. Ezt jelzi a különböző kategóriákban meghatározott porok mennyiségének a látványos növekedése is. Az eddig végzett levegőminőségi kiértékelések tükrében a levegőt a legnagyobb mértékben az ipari tevékenységekből és a közlekedésből származó por szennyezi.

A **SO₂-kibocsátás** esetében megállapítható, hogy a régióra eső összkibocsátás 75%-a Hunyad megyéből származik, ahol az energetikai ipar mellett fémipari és feldolgozási csomópont is üzemel.

13. táblázat: Évi SO_2 -kibocsátás (t/év)

Megye	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Arad	15 836	15 946	11 710	14 109	13 309	11 833	11 666	10 981	8 635
Krassó-Szörény	20 400	20 076	19 400	19 972	19 857	19 832	19 517	2 951	874
Hunyad	62 800	403 300	154 400	79 900	54 100	43 400	41 600	45 600	39 687
Temes	10 900	8 610	9 246	4 373	3 973	3 333	3 900	3 550	3 687
Nyugati régió	109 936	447 932	194 756	118 354	91 239	78 398	76 683	63 052	52 884

A nitrogén-oxidok kibocsátása (NO_x) tekintetében a szennyeződés fő forrásai az energetikai égetések, a feldolgozóipar és a közúti forgalom. A 2008. évre vonatkozóan a legnagyobb szennyezőforrást regionális szinten Hunyad megye jelentette, azonban 53,5%-kal kisebb arányban, mint 2007-ben.

14. táblázat: Évi NO_x -kibocsátás (t/év)

Megye	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Arad	6 893	6 075	3 710	7 514	10 013	4 839	5 806	1 001	4 811
Krassó-Szörény	5 984	3 275	3 756	4 336	3 884	3 951	3 353	2 297	2 433
Hunyad	707 300	488 300	151 400	91 000	14 800	14 800	14 200	15 826	13 524
Temes	5 120	3 120	4 149	1 291	1 380	1 320	2 967	3 358	4 501
Nyugati régió	725 297	500 770	163 015	104 141	30 077	24 910	26 326	22 482	25 269

A melegházhatású gázok kibocsátása (CO_2 , N_2O) vonatkozásában megállapítható, hogy a CO_2 -kibocsátás fő forrásai az energetikai égetési tevékenységek, a feldolgozóipar (48,2%) és a nem ipari tüzelőberendezések (34%). A szén-dioxid-kibocsátás legjelentősebb csökkentése a 2001–2002 kétéves időszakban volt tapasztalható. A CO_2 -kibocsátás tendenciája továbbra is csökkenő, de az erőfeszítéseket folytatni és általánosítani kell.

A mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és erdészeti tevékenységek 44%-ban járulnak hozzá a teljes N_2O -kibocsátáshoz, 17% az energiaégési és a feldolgozóipari tevékenységnek tulajdonítható, más forrásokból pedig 28% származik. A 2007. évhez képest a 2008. évben a kibocsátás 4,6%-os növekedése volt észlelhető, de ez elenyésző mérték ahhoz a növekedéshez viszonyítva, ami a 2007. évben következett be a 2006. évhez képest.

2.1.3.3. AZ ÁRVIZEK

Az **Északnyugat-romániai régió** esetében releváns kérdés az árvizeknek való kitettség: e szempontból a leginkább érintett területek a Körösök, a Szamos, a Maros, a Nagy- és a Kis-Küküllő, a Temes, az Olt, valamint az Argeş medencéje. Az árvízvédelem érdekében beruházások történtek hidrotechnikai munkálatok megvalósítására, ám ennek ellenére számos település van kitéve a természetes árvizek-

nek, mindez pedig az árvízvédelmi beruházások további folytatásának szükségességét hangsúlyozza.

A **Nyugat-romániai fejlesztési régióban** Krassó-Szörény megyében jelentős eredmény, hogy a vízfolyások mentén végrehajtották az árvizek elleni átalakítási, védelmi és területrendezési munkálatokat.

Tekintettel a 2005. és a 2006. évi árvizekre, Hunyad megyében szükségessé vált az árvizek elleni infrastruktúrának hosszú távú stratégia alapján történő feljavítása. 13 958 hektár területet minősítenek korlátozott zónának az árvizek miatt.

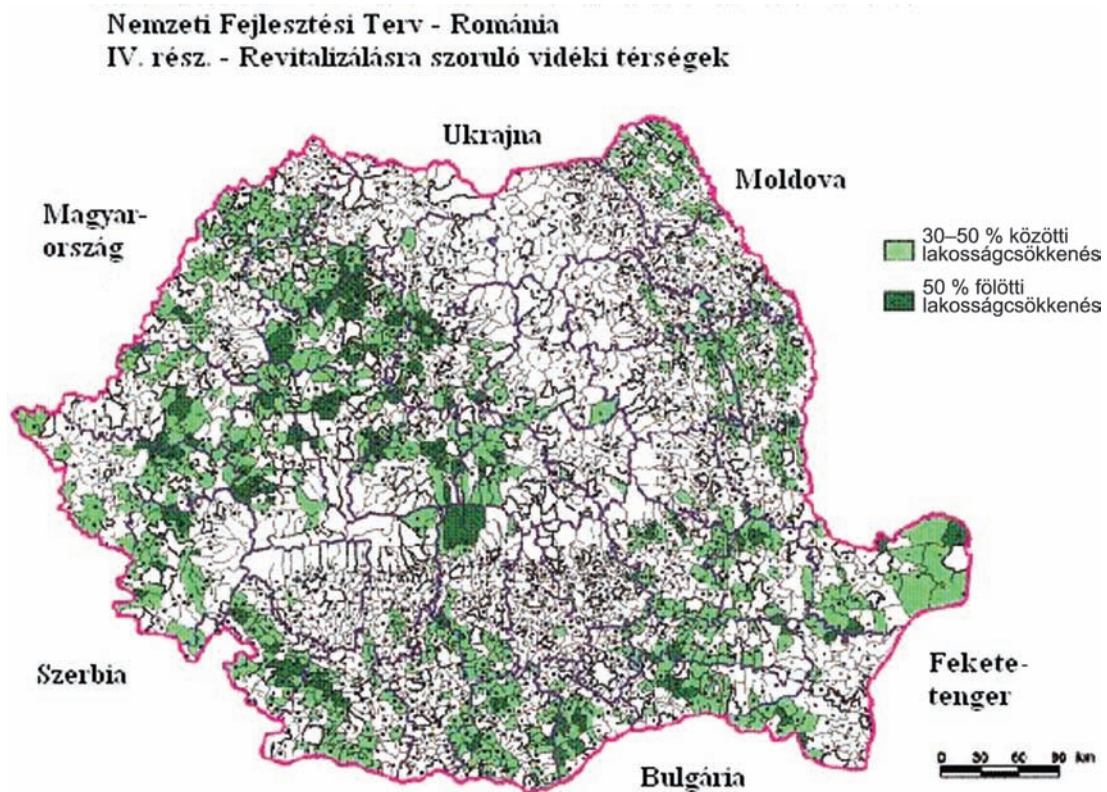
2.1.4. A TELEPÜLÉSRENDSZER ÉS A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT

Erdély településrendszere komplex történelmi fejlődés eredménye. A kialakulás és a fejlődés alapján a hálózat elemeit, illetve részhalózatait több csoportra oszthatjuk az alábbiak szerint:

- Az *elsődleges településrendszer* a honfoglalást követően kialakult, javarészt az Árpád-korban (a XIV. századig) kikristályosodott hálózat. Az Erdélyi- és a Pannon-medence peremi részein (a Székelyföld kivételével) a folyamat elhúzódott a XVI-XVII. századig (például az Erdélyi-szigethegységben: a Belényesi-medencében és Zaránd környékén). Ez utóbbi területeken a betelepülés már javarészt román lakossággal történt.
- A *másodlagos településrendszer* a török kort követően alakult ki az elpusztított délnyugati területeken. A korábbi településhálózat csak részben újult meg, részben új egységekkel bővült: tervezetten, rácsos utcahálózattal, kicserélődött, telepes népességgel. E területen gyakoriak a kettős-hármas, nemzetiségi alapon szerveződött települések. Ez a településrendszer uralkodó a Bánságban, Arad megyében és Délnyugat-Bihar alföldi területein, vagyis a török hódítás érintette területeken. Északi határa a Sebes-Körös és Nagyvárad.
- A *modern kori változásokat* a XX. századi telepítések jelentik: főleg a határvidéki román telepes falvak, amelyek az első világháborút követően alakultak ki, illetve az ötvenes évek extenzív településpolitikájának eredményeként létrejött, de gyakran nem tartósan fennmaradó, új települések. Leggyakrabban népesebb tanyák, farmok, állami gazdaságok, bányatelepek váltak statisztikailag is önállóvá.

A jelenlegi népesség azonos arányban oszlik meg a városok és a falusi települések között. A falvak típusai szerint megkülönböztethetők jellegzetes övezetek. Kifejezetten óriásfalvas térségek (jellegzetesen többbezer lakosságszámmal) léteznek a Bánságban és számos medencében (a Barcaságban, a Szebeni-, a Gyergyói-, illetve a Máramarosi-medencében). A kimondottan aprófalvas térségek (kevesebb mint félezer lakosú településekkel) a Mócvidéken, a Szamos-hátság és Udvarhelyszék déli részén jellemzőek. Az utóbb felsorolt vidékek jobbára a legelmaradottabb rurális területek is egyúttal.

7. térkép: *Revitalizálásra szoruló vidéki térségek*

A román *Nemzeti Területfejlesztési Terv (Planul de Amenajare a Teritoriului Național)* megnevezi azokat a rurális térségeket, amelyeknek 25–30 km-es körzetében nincsenek városi jellegű települések. Ilyen nagy összefüggő térségek találhatóak Temes és Arad megyék határán (18 község 206 000 lakossal), Arad és Bihar megye határán (13 település 104 000 lakossal), Szilágy megye keleti részén (13 település 108 000 lakossal), Máramaros és Szilágy megye határán (12 település 89 000 lakossal), valamint a Mezőség északi részén (33 település 195 000 lakossal). Ez a dokumentum a revitalizálásra szoruló vidéki területeket is megnevezi, amelyek 1966 óta népességüknek legalább 30%-át, de az esetek zömében több mint 50%-át elveszítették. Országos szinten a községek egynegyede érintett, azaz 704 település. Az arányokat tekintve az erdélyi területek érintettek a leginkább: itt található az ilyen községek több mint fele, mégpedig összesen 379. Megyei bontásban a helyzet a következő: 48 található közülük Kolozs, 35-35 Maros és Fehér, 33 Szilágy, 31-31 Krassó-Szörény és Temes, 29 Hunyad, 28 Bihar, 24 Arad, 23-23 Szeben és Szatmár, 15 Brassó, 9 Beszterce-Naszód, 8 Hargita, 5 Máramaros és végül pedig 2 Kovászna megyében. A revitalizálásra szoruló rurális térség összefüggő övezetet alkot a Szászföldtől a Mezőségen keresztül a Szilágyságig és Szatmárig, továbbá az Erdélyi-szigethegységben és a Partiumban Dél-Bihartól a Bánsági-érchegységig.

2.1.4.1. A VÁROSHÁLÓZAT

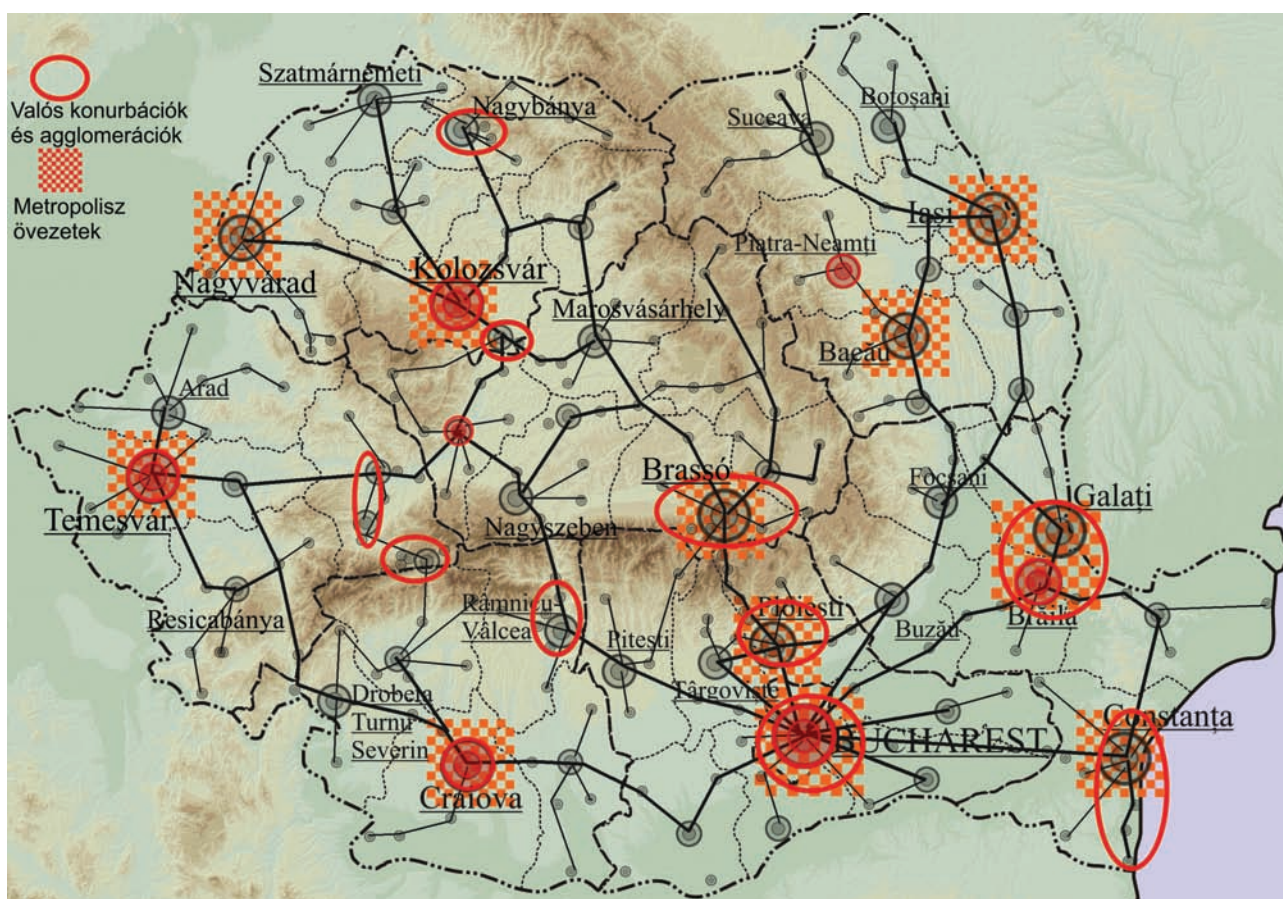
Az erdélyi városoknak négy történelmi generációja különböztethető meg. A legkorábbi igazi városok a római korban alakultak ki (Porolissum, Napoca, Potaissa,

Apulum, Ampelum, Sarmisegetusa, Ulpia Traiana, Dierna). Ezek a városok nem maradtak fenn, a népvándorlás időszakában elpusztultak. A középkori városok a honfoglalást követően jöttek létre, néhány esetben ókori városok romjain. Katonai funkcióval rendelkeztek, egy-egy erőd, stratégiai pont körül alakultak ki. A legkorábbiak Gyulafehérvár, Kolozsvár, Torda, Doboka, Küküllővár, Temesvár, Arad és Bihar voltak, később zárkózott fel az előbbieket mellé Nagyvárad, Brassó, Szeged, Szászmedgyes, Segesvár, Dév, Fogaras, Déva, Nagybánya, Vásárhely, Szatmár stb.

Az újkori városok sorába a XVIII–XIX. századi kereskedelmi, ipari és bányászati központok tartoznak, mint például Szamosújvár, Erzsébetváros, Resicabánya, Petrozsény, Stájerlakanina stb.

A városok legutolsó generációja az 1968-as közigazgatási átszervezéssel vagy azt követően jött létre. Többnyire mezővárosok magasabb közigazgatási rangra emelésével keletkeztek, vagy üdülőtelepülésekként (például Szováta és Tusnádfürdő), esetleg iparvárosként (például Nándorhegy), avagy közlekedési csomópontként (Piski, Tövis) léptek elő.

8. térkép: Városok és agglomerációik

A városok növekedésének legintenzívebb időszakai a kommunizmus időszakára esnek. Az első hullámban (1948–1966) a regionális központok (és tartományszékhelyek) fejlesztése volt a cél. Ekkor Nagybánya népessége 208%-kal, Dév 108%-kal, Brassóé 97%-kal, Marosvásárhelyé 84%-kal, Kolozsváré 57%-kal, Temesváré 56%-

kal, Nagyváradé pedig 49%-kal növekedett. A második, még intenzívebb időszak 1966 és 1989 közé esik, amikor a második vonalbeli városokat, főleg az újra megyeszékhelyi rangot kapott középvárosokat fejlesztették. Ebben a 23 éves időszakban Zilah népessége 383%-kal, Sepsiszentgyörgy 240%-kal, Besztercé 235%-kal, Gyulafehérvár 223%-kal, Dévára 200%-kal, Resicabánya pedig 71%-kal ugrott meg.

A jelenleg is érvényben lévő területfejlesztési törvény a városok számára négy hierarchiaszintet határoz meg. A nulladik szintbe csak a főváros, Bukarest tartozik. Az első szint a regionális jelentőségű városokat fogja össze, általában a kétszáz- ezres lélekszámnál nagyobbakat. Erdélyből Brassó, Kolozsvár, Temesvár és Nagyvárad tartozik ide, ezek állnak a települési hierarchia csúcán. A jelenleg érvényes jogszabályok szerint ezek a municípiumok hozhatnak létre nagyvárosi, metropolis- övezeteket. A második szintbe sorolódnak az általában 50 000 és 200 000 közötti lélekszámú kisebb megyeszékhelyek, valamint a 30 000 és 70 000 közötti lélekszá- mú kisebb municípiumok, de a valóságban minden, kevésbé népes, ám kiterjedt vonzáskörzettel rendelkező megyei jogú város is. Ezek száma Erdélyben eredetileg (a jogszabály megszületésekor) 36 volt, de időközben a szám 41-re nőtt. A harma- dik szint a municípiumi ranggal nem rendelkező, korlátozott vonzáskörzetű kisvá- rosokat tömöríti. Ezek száma eredetileg 79 volt, jelenleg 94.

A jelenleg érvényben lévő jogszabályoknak megfelelően nagyvárosi településtár- sulást, úgynevezett nagyvárosi vagy metropolisövezeteket Brassó, Kolozsvár, Te- mesvár és Nagyvárad hozott létre. Ezek közül csak a brassói tekinthető valós nagy- városi agglomerációnak, ahol a 400 000 fős népesség, amelyből 116 000 fő Brassón kívül él, három municípiumba, három kisebb városba és nyolc községbe tömörül úgy, hogy a rurális népesség aránya 10% alatt marad. A másik három város és tér- sége inkább csak agglomerálódó övezetnek tekinthető, már csak azért is, mert a központi municípiumon kívül nem találhatók ezekben a zónákban más városi tele- pülések, sőt a rurális népesség aránya mindegyikben 10% fölötti.

Összességében a Kolozsvári Metropolisövezetben a 378 000 lakos 16%-a (60 000 fő) él a 16 községben, a Temesvári Metropolisövezetben a 367 000 lakos 14%-a (50 000 fő) él a 15 községben, a Nagyvárad Metropolisövezetben pedig a 245 000 lakos 16%-a (39 000 fő) él a nyolc községben. Ezekhez hasonló agglomerálódó tér- ségek Marosvásárhely és Nagyszeben körül is mutatkoznak.

Létezik néhány valós agglomeráció és konurbáció is Erdélyben, amely kisebb, de erősen iparosodott városmag körül jött létre. Ilyen a Déva–Vajdahunyad (Piski– Pusztakalán) és a Torda–Aranyosgyéres konurbáció, de a petrozsényi és a Nagybá- nya környéki agglomeráció is.

Az államhatárok gyengülésével határon átnyúló konurbációk és metropolisöve- zetek is kialakulhatnak (lásd: Magyar növekedési terv). A városok között megfigyel- hető hálózatosodás áttérjed az országhatárokon is. E hálózat csomópontjaiban olyan közép-európai metropolistérségek formálódnak, amelyek létrejöttében kulcs- szerepet játszanak az innováció területén megfigyelhető együttműködések (például Szeged–Temesvár[–Szabadka]). A határon átnyúló metropolistérség potenciális ki- alakulásának központi eleme az egészségipar, valamint az ehhez kapcsolódó kuta- tás-fejlesztési tevékenység. Fontos, hogy a felsőoktatási rendszer átalakításával le- gyen legalább két-három olyan tudományegyetem, amely a világ első 500 legfonto- sabb egyeteme közé sorolható. Nagy eséllyel szerepel itt a Szegedi Tudományegye-

tem, ezen belül is a természettudományi képzés. Fontos, hogy hosszú távon egy makroregionális – határon átnyúló – egészségipari központ jöjjön létre, amelyet Szeged Temesvár együttműködésével alakíthat ki.

Nagyvárad–Debrecen

A Debrecen és Nagyvárad közötti hagyományos együttműködés előtt nyithat új távlatokat az élettudományi kutatás-fejlesztés és innováció egy térségbe történő összpontosítása. A határon átnyúló metropolistérségek azonban nem csak a K+F+I-re alapozva jöhetnek létre.

2.2. A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK TÁRSADALMI JELLEMZŐI

2.2.1. A 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS ELŐZETES ADATAI

A 2011. év Romániában és Magyarországon egyaránt, de a Magyarországgal szomszédos többi országban is, részben a népszámlálás jegyében telt. Részletes és végleges adatok egyelőre nem ismertek, azonban néhány előzetes információ révén képet kaphatunk a Romániában, illetve a Magyarországot környező országokban élő magyarság demográfiai viszonyairól.

A Romániára vonatkozó adatok tükrében megállapítható, hogy csökkent az ország népessége (20 millió fő alá), és e fogyatkozás alól vélhetően a magyarság lélekszáma sem képez kivételt, bár a részletes nemzetiségi adatok egyelőre nem ismertek. Ami biztosnak látszik, hogy egyre kisebb a magyarság részaránya Nagyváradon és Kolozsváron, míg Sepsiszentgyörgyön egyre nagyobb. Várhatóan kisebb arányban fog a székelyföldi magyarság, mint Románia lakossága általában, azonban Kovászna megyében 5,03 százalékkal és Hargita megyében 6,57 százalékkal élnek kevesebben, mint 2002-ben.

Lényeges, hogy megfordulni látszik egy közel százéves trend, vagyis a két székelyföldi megyében kisebb arányban csökkent a magyarok aránya, mint a románoké. Háromszéken a román 12,4 százalékkal, a magyar közösség 7,6 százalékkal fogyatkozott. Hargita megyében a magyarok 6,4 százalékkal, a románok viszont 14,7 százalékkal vannak kevesebben. Mindezek alapján úgy tűnik, sikerült megfordítani azt a trendet, amely 1910-től 2002-ig jellemezte a román–magyar arányt ebben a két megyében: az a tendencia, hogy a románok aránya folyamatosan nőtt egyik népszámlálástól a másikig, most változott.

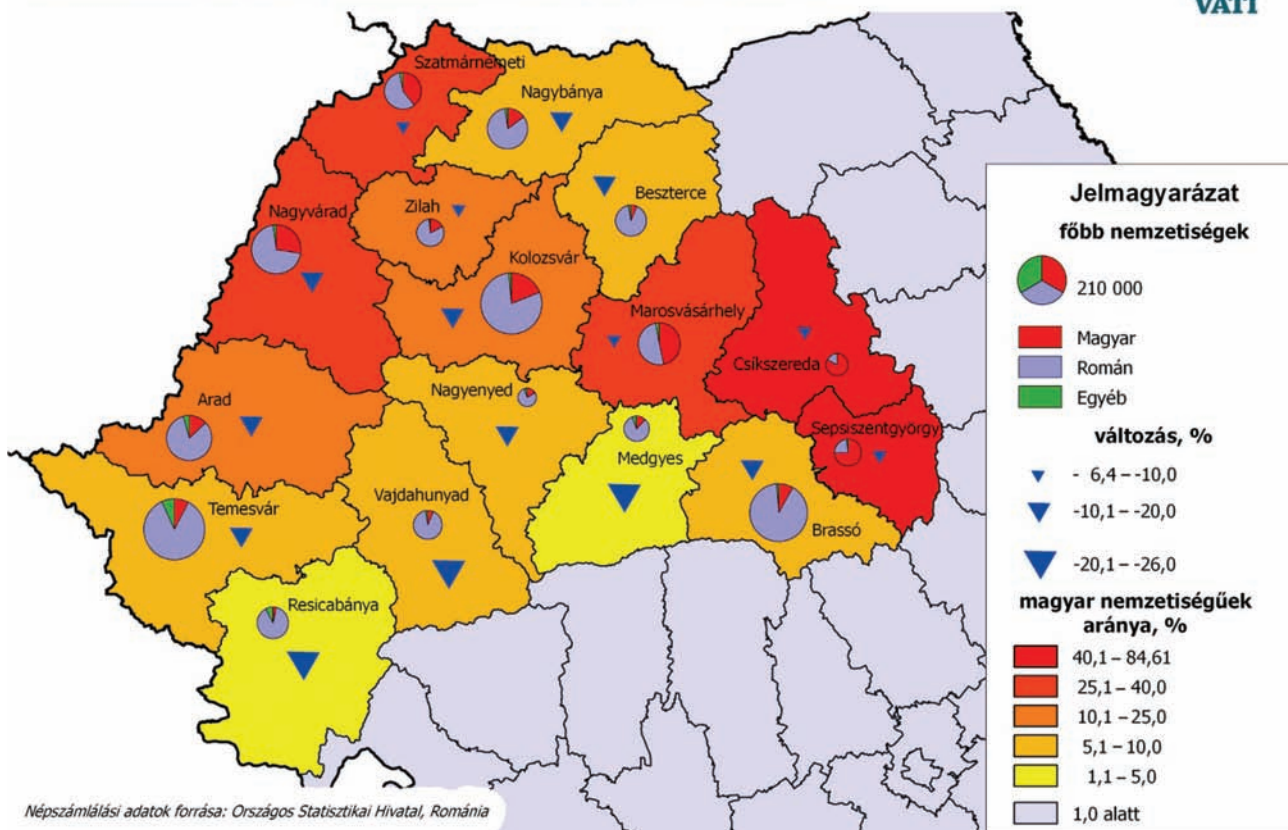
Sepsiszentgyörgyön 41 898 fő (76,7 százalék) vallotta magát magyarnak, 12 142-en (22,2%) románnak és 417-en (0,8%) romának. Az adatok azt mutatják, hogy a 2002. évi népszámláláshoz viszonyítva a háromszéki megyeszékhelyen 1,78 százalékkal nőtt a magyarok aránya. Eközben a román közösség aránya 0,83 százalékkal csökkent; illetve 0,71 százalékkal apadt a roma nemzetiségűek aránya, aminek oka részben az lehet, hogy sok magyar anyanyelvű roma magyarnak vallotta magát.

Mindezek mellett két erdélyi nagyvárosban, Nagyváradon és Kolozsváron is jelentősen csökkenni látszik a magyarság aránya, hiszen Nagyváradon bő három százalékkal, 27-ről 23,81 százalékra csökkent a magyar lakosság aránya. Kolozsváron 17%-ra csökkent a magyar lakosság aránya, ami több tényező összejárásának az eredménye: egyrészt kedvezőtlen a magyar közösség korfája, vagyis előregedő képet mutat, másrészt továbbra is jelentős a kivándorlás, illetve a külföldi munkavállalás is.

Ezzel szemben Nagyszalontán 57-ről 58,3 százalékra nőtt a magyar népesség aránya. A Bihar megyei városok lakosságának száma általában csökkent, a megyében pedig 40–50 ezerrel kevesebben laknak, mint tíz évvel ezelőtt. A magyarok részaránya több vidéki településen nőtt, a csökkenés főleg a kis- és szórványtelepüléseken figyelhető meg.

9. térkép: A magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya (2002) és változása (1992–2002), valamint a legnépesebb városok nemzetiségi megoszlása

A magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya (2002) és változása (1992–2002), valamint a legnépesebb városok nemzetiségi megoszlása (2002)

2.2.2. KULTURÁLIS ÉS NÉPRAJZI JELLEGZETESSÉGEK

Nemzetiségi viszonyok: a moldvai csángók

A 2002. évi hivatalos népszámlálás adatai szerint Románia keleti tartományában 232 045 fős katolikus népcsoport él, amelyet a hazai és a nemzetközi szakirodalom moldvai csángóknak nevez. E túlnyomórészt magyar származású népcsoport vallási kisebbséget képez a Moldvának nevezett tartományban élő ortodox vallású románokkal szemben. A moldvai csángók archaikus hagyományokban gazdag kultúrában élnek, pontosabban a magyar nyelv és népi kultúra legarchaikusabb változatát őrizték meg. Ezt a tényt Tytti Isohookana-Asunmaa asszony, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének tagja, az Európa Tanács 2001-ben elfogadott *Ajánlásában* is hangsúlyozta. Az Európa Tanács 1521. számú ajánlása megállapítja, hogy a moldvai csángók „hagyományos európai mezőgazdasági módszereket, hitvilágot és mitológiai hagyományt tartanak fenn, valamint őrzik a magyar nyelv legarchaikusabb nyelvjárását”. A csángók nagyobb része a XIX. és XX. században többnyire állami és egyházi kényszer következtében szinte teljesen asszimilálódott. Ennek következtében e népcsoport többsége nyelvet váltott, így a legújabb kutatások szerint a magyarul még tudó moldvai csángók száma kevesebb mint 49 000 főre csökkent.

A moldvai csángók legfontosabb érdekvédelmi szervezetei a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (MCSMSZ), a Szeret–Klészse Alapítvány, a Szent István Egyesület és a Pusztinai Magyar Házért Egyesület. A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége 1995. évi megalakulása óta Bákóban működik. A szervezet ma 25 csángó településen mintegy 50 alkalmazott pedagógussal működtet iskolán kívüli fakultatív magyar nyelvoktatást, és ezzel egy időben támogatja az Erdélyben magyarul tanuló csángó gyermekeket és fiatalokat is. A moldvai csángók érdekvédelmi törekvéseit felvállaló civil szervezetek 2011-ben cselekvési tervet dolgoztak ki a téma szakembereinek közreműködésével (Új Csángó Cselekvési Terv – Bákó, 2011). Ez a dokumentum cselekvési programot tartalmaz az oktatás, a kultúra, az ifjúság, a helyi politikai képviselet, a vallás, a tömegtájékoztatás, a szociális és egészségügyi kérdések, a környezetvédelem és a tudományos kutatás terén történő előrelépések megvalósításához. Fontos lenne, hogy a cselekvési terv minden egyes pontjának a megvalósítása támogatásban részesüljön, itt viszont csak a legfontosabbaknak ítélteteket emeljük ki.

- Oktatás:

- A román tannyelvű iskolákban anyanyelvként oktatott magyar nyelv tanításának a kiterjesztése minél több moldvai csángó falura; ahol viszont az oktatás már megszerveződött, cél azt kiterjesztetni a falu minél teljesebb gyermekpopulációjára, az óvodától egészen a legfelsőbb helyben elvégezhető osztályig,
- Magyar nyelvű foglalkozások bevezetése román tannyelvű állami óvodákban,
- Magánóvodák létrehozása,
- Kétnyelvű napközik kialakítása (különösen városi környezetben),
- Iskolán kívüli foglalkozások magyar nyelven minél több helyszínen, akkor is, ha az adott településen már vannak iskolai magyarórák,
- Magyar kollégium létrehozása Bákóban,
- Gyermekek Háza / Magyar Házak létrehozása minél több településen,

- Gyermek–gyermek kapcsolatok kialakítása Moldva és a Kárpát-medence közt,
- A helyi hagyományok kötelező jelleggel kerüljenek be az oktatásba: folklór, tánc, vallási szövegek stb.
- Gazdaság:
 - Gazdasági felmérés készítése, prezentálása potenciális befektetők számára, együttműködés a magyar kormány megfelelő szakembereivel, intézményeivel,
 - Befektetők vonzása Magyarországról (olcsóbb munkaerő, turisztikai potenciál, népművészeti hitelesség, pályázati lehetőségek a befektető számára: az EU legszegényebb régiója),
 - Moldvai csángó befektetők felkészítése, segítése, képzése: szemináriumok, szakmai és üzleti találkozók szervezése, tanácsadás, pályázatírás,
 - Hitelezési források, lehetőségek felkutatása,
 - Fiatal vállalkozók támogatása,
 - Gazdaságfejlesztő iroda megvalósítása (pályázatírás, uniós és román állami források lehívása),
 - Faluturizmus-hálózat kiépítése.
- Kultúra:
 - A hagyományos kultúra elemeinek a tudatosítása, az értékek felmutatása és integrálása a XXI. századi közösség életébe,
 - Színjátszó csoportok, bábműsorok, táncházak, énekestek szervezése,
 - Magyar Házak létrehozása minél több településen,
 - Kulturális központ Bákóban (kiállítóterem, könyvtár és előadóterem – lehetőleg az oktatási központtal, a gazdasági tanácsadó irodával és a turisztikai információs irodával egyazon épületben),
 - Kulturális szervezőiroda,
 - Hagyományos mesterségek újraélesztése és támogatása,
 - Falunapok szervezése,
 - Önálló tájszobák, tájházak, valamint a nagyvárosi múzeumok keretében tematikus „csángó” kiállítások szervezése,
 - Kulturális programok szervezése gyermekeknek.
- Képviselő (helyi politika)
 - Moldvai szervezeteket tömörítő közös platform létrehozása,
 - Csángó Egyeztető Tanács: tagjai a Moldvában tevékenykedő magyar szervezetek. A tanács félévente ülésezik, áttekinti a prioritásokat, illetve biztosítja az egyeztetés kereteit, a tennivalók leosztását,
 - Újabb civil szervezetek megjelenésének támogatása, a meglévő MCSMSZ-fiókok önállóságának a növelése,
 - Csángó–csángó és csángó–magyar testvértelepülések hálózatának a kiépítése és hivatalosítása.
- Vallás:
 - Csángó származású papok visszahozatala,
 - Házaknál tartott misék,
 - A templomokba beengedett misézés gyakoriságának a növelése, minél több alkalom megteremtése,

- Hagyományos elemek bevitele a román nyelvű misébe (magyar énekek, imádások – ünnepkörökhöz, időszakhoz igazítottan),
- Énekesportok, imacsoportok, rózsafüzér-társulatok létesítése moldvai csángó falvakban.

2.2.3. AZ OKTATÁS

2.2.3.1. A KÖZÉPISKOLAI OKTATÁS

A meghirdetett magyar helyek száma képzési áganként Romániában

Romániában 144 magyar nyelvű oktatást biztosító intézmény működik, amely a középiskolásoknak összesen 9688 helyet kínál. Szakirányonként a helyek száma a következőképpen oszlik meg:

15. táblázat: *A magyar nyelven oktató középiskolákba beiskolázott diákok száma képzési ágak szerint*

Képzési ág	A helyek száma	A helyek százalékos aránya
Reál	2 688	27,75
Műszaki	2 494	25,74
Szolgáltatási	1 504	15,52
Humán	1 174	12,12
Természeti erőforrások és környezetvédelem	672	6,94
Teológia	634	6,54
Művészeti	320	3,30
Pedagógiai	144	1,49
Sport	58	0,60
Összesen	9 688	100,00

A fenti táblázatnak megfelelően a magyar iskolák a legnagyobb hangsúlyt a reál, illetve a műszaki oktatásra helyezik, hiszen az ilyen szakirányokban hirdetik meg a legtöbb helyet. A következő fontos terület a szolgáltatás-képzési paletta (ide tartoznak a vendéglátás, a kereskedelem, a turizmus és a tanácsadás stb. területei), és csak negyedikként jelenik meg a humán képzési terület. Erdélyen kívül csak a bukaresti Ady Endre Elméleti Líceum működik, amely 28 helyet biztosító matematika-informatika szakos kilencedik osztályt indít.

A középiskolai helyek képzési áganként Székelyföldön

A három székelyföldi megyében 69 középiskola működik, amelyek összesen 5740 helyet biztosítottak a 2010–2011-es tanévben a középiskolákba jelentkezőknek.

Az alább bemutatott képzési ágak szerinti megoszlás azt tükrözi, hogy Székelyföldön a legtöbb diák műszaki irányultságú osztályban végzi középiskolai tanulmányait, ezt követi a reál szakirány, majd a szolgáltatás területe, és az előzőekhez képest csak kis számban (586 hely) tanulhatnak humán szakirányon a fiatalok.

16. táblázat: *A székelyföldi, magyar nyelven oktató középiskolák helyei képzési ágak szerint*

Képzési ág	A helyek száma	A helyek százalékos aránya
Műszaki	1 738	30,28
Reál	1 148	20,00
Szolgáltatás	1 028	17,91
Humán	586	10,21
Természeti erőforrások és környezetvédelem	532	9,27
Teológia	326	5,68
Művészeti	236	4,11
Pedagógia	88	1,53
Sport	58	1,01
Összesen	5 740	100,00

A középiskolai helyek képzési áganként a Partiumban

A Partiumban (Bihar, Szatmár és Szilágy megyében) összesen 44 iskolában zajlik magyar nyelvű középiskolai oktatás, így 2296 hely áll a 15–18 éves magyar fiatalok rendelkezésére, hogy anyanyelvükön tanulhassanak.

17. táblázat: *A partiumi középiskolák magyar osztályainak helyei képzési ágak szerint*

Képzési ág	A helyek száma	A helyek százalékos aránya
Reál	812	35,37
Műszaki	532	23,17
Humán	364	15,85
Szolgáltatás	196	8,54
Teológia	168	7,32
Természeti erőforrások és környezetvédelem	140	6,10
Művészeti	56	2,44
Pedagógia	28	1,22
Sport	0	0,00
Összesen	2 296	100,00

A Partiumban reál képzésben részesül a legtöbb fiatal, itt azonban a műszaki képzés után már jelentősebb szerephez jut a humán képzés, maga mögé utasítva a szolgáltatás képzési ágat.

2.2.3.2. A FELSŐOKTATÁS

A romániai felsőoktatás a bolognai oktatási rendszer szerint működik. A tandíjmentes helyek száma Romániában a 2010–2011-es tanévben összesen 62 000-re tehető. A magyar nyelven hirdetett helyek száma 5978.

A magyarul meghirdetett helyek száma szakonként Romániában

A romániai felsőoktatásban 10 intézmény biztosít magyar nyelvű képzést, összesen 51 szakon, a 18. sz. táblázatban bemutatott beiskolázási adatokkal. Erdélyen kívül csupán a Bukaresti Egyetem biztosít magyar nyelvű képzést a hungarológia szakon, ahol 15 tandíjmentes helyet hirdet meg az érdeklődőknek.

18. táblázat: A romániai magyar felsőoktatási helyek száma képzési ágak szerint

Képzési ágak	Tandíjmentes	Tandíjas	Levelező
Környezettudomány	49	87	50
Közgazdaság-tudomány	55	45	
Közigazgatás-tudományok	55	75	
Kulturális tanulmányok	14	10	
Marketing	31	49	
Matematika	21	35	
Mechatronika és robotika	25	25	
Menedzsment	60	75	
Mérnök-közgazdász képzés	15	15	
Művészetek	20	10	
Nemzetközi kapcsolatok és Európa-tanulmányok	36	25	
Neveléstudományok	125	712	20
Nyelv- és irodalomtudományok	171	288	
Orvostudományi képzés	151	95	
Pénzügy	50	125	
Politikatudományok	19	15	
Pszichológia	34	80	
Rendszerek	20	20	
Számítógépek és információtechnológia	35	60	
Színház	37	34	
Szociális munkás (képzés)	30	55	
Szociológia	129	309	
Teológia	134	70	
Testkultúra és sport	27	75	
Történelem	52	35	
Üzletigazgatás	136	239	50
Vegyésszmérnöki képzés	17	10	
Zene	17	10	
Összesen	2 173	3 635	170
Mindösszesen	5 978		

Ha a fenti lebontást nagyobb csoportokba osztjuk tudományterületek szerint, a legnagyobb beiskolázási számmal rendelkező, jól elkülöníthető területeket a következő táblázat szemlélteti:

19. táblázat: A romániai magyar felsőoktatási helyek száma tudományterületenként

Képzési ágak	Tandíjmentes	Tandíjas	Levelező
Alkalmazott mérnöki tudományok	10	3	
Alkalmazott modern nyelvek		50	
Alkalmazott műszaki tudományok	10	20	
Biológia	24	25	
Elektronikai és távközlési mérnöki képzés	15	35	
Élelmiszer-ipari mérnöki képzés	20	30	
Filmművészet és média	20	10	
Filozófia	30	35	
Fizika	25	9	
Fogorvosi képzés	35	35	
Földrajz	91	160	
Geológus mérnöki képzés	18	10	
Gyógyszerészeti képzés	35	35	
Humán tudományok	15		
Informatika	80	155	
Ipari mérnöki képzés	15	35	
Jogi képzés	20	60	
Kémia	11	10	
Kertészet	20	60	
Kibernetika, statisztika és gazdasági informatika	10	20	
Kommunikációtudományok	59	100	50
Könyvelés	25	25	
Környezetmérnöki képzés	20	30	

Az egyetemek rangsora a meghirdetett magyar nyelvű helyek alapján

20. táblázat: Az egyetemek rangsorolása a meghirdetett magyar nyelvű helyek alapján

	Egyetem	Tandíjmentes hely	Tandíjas hely	Levelező hely	Összesen	A tandíjmentes helyek százalékos aránya az összes helyek számához képest
1.	Babeş-Bolyai Tudományegyetem	1 158	2 329		3 487	33,20
2.	Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem	434	681		1 115	38,92
3.	Partiumi Keresztény Egyetem	220	365	50	635	34,65
4.	Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem	221	165		386	57,25

	Egyetem	Tandíj- mentes hely	Tandíjas hely	Levele- ző hely	Összesen	A tandíjmentes he- lyek százalékos ará- nya az összes helyek számához képest
5.	Modern Üzleti Tu- dományok Főisko- lája	50		100	150	33,33
6.	Színházművészeti Egyetem	25	35		60	41,66
7.	Károli Gáspár Re- formátus Egyetem	20	10	20	50	40,00
8.	A Budapesti Corvinus Egyetem kihelyezett tagozata		50		50	0
9.	Egyetemi Fokú Pro- testáns Teológiai Intézet	30			30	100,00
10.	Bukaresti Egyetem	15			15	100,00
	Összesen	2 173	3 635	170	5 978	36,35

A 20. sz. táblázat a meghirdetett helyek száma szerint rangsorolja az egyeteme-
ket, ugyanakkor a táblázat rámutat egy másik fontos arányra is, mégpedig a tandí-
jas és tandíjmentes helyek arányára. Az egyetemek összességükben a magyar he-
lyek 36,35%-át hirdetik meg tandíjmentes helyként az országos átlagnak megfele-
lően. A fenti adatokból jól kiolvasható, hogy az egyetemek próbálják is tartani ezt
az átlagot. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem, mint a legtöbb helyet kínáló intéz-
mény, kissé elmarad az említett arányhoz képest, és 33,20%-ban kínál térítésmen-
tes helyeket a különböző szakirányain. A második legnagyobb intézmény, a
Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem meghaladja az átlagot, és 38,92%-
ban hirdet tandíjmentes helyeket. Kiemelkedő ebben a tekintetben a Marosvásár-
helyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem is, hiszen a magyar helyek 57,25 százalé-
kát hirdeti ingyenes helyként.

A romániai magyar felsőoktatásban az egyes intézmények piaci részesedését ille-
tően a következőket állapíthatjuk meg: a Babeş-Bolyai Tudományegyetem a legna-
gyobb arányban, 58,3%-ban vesz részt a képzésben, továbbá a Sapientia Erdélyi
Magyar Tudományegyetem 18,7%, a Partiumi Keresztény Egyetem 10,6%, a Maros-
vásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem pedig a magyar helyek 6,46%-át kínál-
ja, míg a többi hat intézmény összesen 5,94%-át adja az idei magyar egyetemi
alapképzési helyeknek.

Az oktatásra vonatkozó legfontosabb megállapítások összesítése:

- Romániában 144 középfokú, magyar nyelven is oktató intézmény működik, 9688 magyar helyet kínálva, továbbá 10, felsőfokú alapképzést biztosító egye-
tem működik, 5978 magyar helyet hirdetve.
- Az utóbbi három évben az érettségizőkorban lévő magyar fiatalok 70%-a érett-
ségizett. Ez megközelíti az európai átlagot.
- Körülbelül minden ötödik magyar gyerek nem magyar nyelvű, hanem román
nyelvű felsőoktatási intézményben kezdte/kezdi el a tanulmányait.

- A romániai felsőoktatásban nagy változást hozó és kétes megítélésű jelenség az egyetemek kihelyezett tagozatainak elterjedése, hiszen számos kisvárosban van már egyetemi oktatás.
- Erdélyben a magyar nyelvű képzést nyújtó szakok nagyon különböző oktatási minőséget képviselnek, és eltérő stratégiát követnek. A felsőoktatási intézményeket három szegmensbe sorolhatjuk: elit-, tömeg- és formális „papíroktatás” (az úgynevezett diplomagyárak).
- Az elfogadható minőségű képzést sem nyújtó „diplomagyárak” nagy részesedése felelős a romániai magyar felsőoktatás és társadalom egyik legnagyobb problémájáért. Ezek az intézmények töltik meg a munkaerőpiacot nagyon alacsony színvonalú szaktudással rendelkező munkavállalókkal.
- A pályakezdő fiatalok esetében egyre inkább jellemző, hogy nincs megfelelés a végzettség és az adott munkahely között, ami az intézményes képzés és a munkaerőpiac közötti aszinkronitást mutatja.
- Romániában az oktatásra szánt állami költségvetés éves mértéke az 1994–1995-ös tanévben a környező országoktól és a saját törvényben előírt minimális összegtől (a GDP 4%-ától) is elmaradt. A bruttó nemzeti termék 2%-a volt, és ebből a felsőoktatásra alig fél százalék jutott. 2008-ra javult a helyzet: az állami költségvetés 11,8%-a jutott ekkor már az oktatásra, ami 9688,9 millió lejt jelentett, vagyis a GDP 4,4%-át. Ez az összeg a következőképpen oszlott meg az oktatási szintek között: óvodai oktatás-nevelés 9%, általános iskolai oktatás 20%, középiskolai oktatás 37%, felsőoktatás 25%, egyéb oktatási formák 9%.

A magyar felsőoktatási kínálat a Székelyföldön

Székelyföldön hét intézmény kínál magyar nyelvű képzési lehetőséget különböző felsőoktatási szakokon, ebből három helyi székhelyű (a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Színház- és Művészeti Egyetem), míg négy kihelyezett tagozatként működik (a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Modern Üzleti Tudományok Főiskolája és a Budapesti Corvinus Egyetem tagozatai). A hét egyetem összesen 2425 helyet biztosít, ebből 822 tandíjmentes, 1483 tandíjas és 120 levelező tagozaton végezhető el. A Székelyföldön a romániai magyar oktatás 40,57%-a valósul meg. A kihelyezett tagozatok jelentős arányban kínálnak helyeket a Székelyföldön tanulni vágyóknak, pontosabban a teljes beiskolázási szám 40,78%-át.

21. táblázat: *A Székelyföld részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből*

Képzési ág	A helyek száma (Románia)	A helyek száma (Székelyföld)	%-os arány
Neveléstudományok	857	467	54,50
Közgazdaság-tudományok	815	380	46,62
Humán tudományok, nyelv- és irodalomtudomány	524	130	24,81
Műszaki és mérnöki tudományok	418	350	83,73

A fenti táblázat azt mutatja: miként aránylanak tudományterületenként a romániai magyar beiskolázási számok a székelyföldi helyek számához. Látható, hogy az átlagot (50,76) a mérnöki-műszaki terület haladja meg nagymértékben, a középérték fölé emelkedik még a neveléstudomány is, ám átlag alatt marad a közgazdaságtudomány, valamint a humán tudományok, illetve a nyelv- és irodalomtudományok területe.

A Partium és a Bánság

A partiumi felsőoktatás kapcsán lényeges, hogy Bihar megyében a Partiumi Kezresztény Egyetem látja el a magyar hallgatók igényeit, valamint Szatmár megyében a Babeş-Bolyai Tudományegyetem kihelyezett tagozata. Az előbb említett két intézmény 811 helyet kínált az idén, ebből csupán 246 tandíjmentes.

22. táblázat: *A Partium részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből*

Képzési ág	A helyek száma (Románia)	A helyek száma (Partium)	%-os arány
Neveléstudományok	857	166	19,37
Közgazdaságtudományok	815	225	27,60
Humán tudományok, nyelv- és irodalomtudomány	524	190	36,26
Műszaki és mérnöki tudományok	418	0	0,00
Összesen	2 614	581	22,22

Belső-Erdély

Felsőoktatás terén Kolozs megyében kiemelendő a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem kolozsvári kara, illetve a Protestáns Teológiai Intézet. Ezek az intézmények várják a magyarul tanuló fiatalokat, biztosítva az országos magyar helyek 45,20%-át. A tudományterületek szerinti bontás (22. sz. táblázat) alapján megállapítható, hogy Kolozs megyében nem a főbb tudományterületeknek megfelelő szakok működnek elsősorban, hisz ezek a területek csak a helyek 26,43%-át összesítik Kolozsváron.

23. táblázat: *A Kolozsváron működő jelentősebb felsőoktatási tudományterületek aránya*

Képzési ág	A helyek száma (Románia)	A helyek száma (Kolozs megye)	%-os arány
Neveléstudományok	857	204	23,80
Közgazdaságtudományok	815	210	25,77
Humán tudományok, nyelv- és irodalomtudomány	524	209	39,88
Műszaki és mérnöki tudományok	418	68	16,27
Összesen	2 614	691	26,43

2.3. A MIKÓ IMRE TERV CÉLTERÜLETÉNEK ÁLTALÁNOS GAZDASÁGI JELLEMZŐI

2.3.1. AZ AGRÁRIUM ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR

2.3.1.1. A ROMÁN MEZŐGAZDASÁG SZEREPE ÉS TULAJDONVISZONYAI

A román mezőgazdaság csökkenő részesedése ellenére a mai napig jelentős szerepet játszik az ország GDP-jének a megtermelésében, hisz ennek közel 12%-át adta 2005-ben. A mezőgazdaság tulajdonviszonyainak az átalakulása közvetlenül a rendszerváltozást követően megkezdődött, mára a mezőgazdasági területek több mint 98%-a magánkézben van. Bár a hivatalos statisztikákban ez a szám szerepel, az adat némileg megtévesztő, ugyanis a magyarlakta területeken nagy nehézséget okozott a tulajdonviszonyok átvezetése, aminek eredményeképpen egyes területeken a tulajdonviszonyok rendezetlenségének problémája mind a mai napig fennáll. A művelés és a területek nagysága szerint Romániában három termelési egységet különítenek el: a jogi személyiséggel rendelkező, elsősorban üzleti alapon és piacra termelő gazdasági társaságokat; a családi gazdaságokat és az egyéni gazdaságokat. A családi és egyéni gazdaságokat a statisztikák többsége egy kategóriaként kezeli.

Az ország termőterületeinek tulajdonjogi megoszlása és ebből adódó birtokosi rendszere duális jelleget mutat. Romániában több mint 4 millió egyéni és családi gazdaságot tartanak számon, amelyek a megművelhető földterület 55%-ával rendelkeznek. Ezzel szemben körülbelül 22 ezer jogi személyiségű társaság rendelkezik a földterületek 45%-a felett. Az átlagos, jellemző birtokméret a családi gazdaságok esetében 2–3 ha közötti. A gazdasági társaságok birtokolta terület viszont átlagosan 300–400 ha, de nem ritka a több ezer hektáros birtokméret sem.

A nagy gazdaságok sok esetben külföldi társaságok, konszernek tulajdonai vagy részei. Ebből kifolyólag nagymértékben gépesítettek, és elsősorban alapanyagokat termelnek exportra, azaz intenzív termelést folytatnak. A családi gazdaságok termelési folyamatai az előbbiekkal szöges ellentétben álló jellemvonásokat mutatnak. A mezőgazdaságból élő réteg átlagos életkora magas és egyre nő, a termeléshez szükséges gépparkkal nem rendelkezik, illetőleg ha van is gépparkja, azt nem használja ki optimális mértékben. Viszont a duális szerkezetnek köszönhetően az ország gépellátottsága folyamatosan emelkedett, és kielégítő szintet mutat a szektor egészének a tekintetében.

Erdély egyes térségeiben a mezőgazdasági termelés mindig is meghatározó szerepet játszott. Bár az agrárágazat a modern gazdasági viszonyok közepette folyamatosan teret veszít, mégis jelentős arányt képvisel a lakosság foglalkoztatottságának a viszonylatában, főként a vidéki területeken. A térség népességmegtartó erejének fokozása, valamint a vidéki térségek fejlesztési céljainak megvalósulása érdekében szükség van a régió ökológiai és ökonómiai adottságaira épülő, a komparatív előnyöket kihasználni tudó agrártevékenységek ösztönzésére. A negatívumok ellenére a közelmúltban több pozitív változásnak is tanúi lehettünk a székelyföldi élelmiszer-ipari termelésben és kiskereskedelemben. A fokozódó versenyben jelentősen bővült a termékkínálat, javult a minőség, megjelentek a helyi termelők, majd kereskedelmi márkák (Góbé termék, Székely termék stb.). A termelők felismerték, hogy

a házas jellegű, hagyományos termékek jelenthetik azt az egyediséget, amelyre építhető a versenyelőny, és a kitörési pont akár a bio minősítés megszerzése is lehet. Sokan olyan házi jellegű terméket állítanak elő, amely ténylegesen biotermék, de a kategóriába történő besoroláshoz szükséges engedélyt általában nem szerezték meg, illetve nem történt meg a termőterületek megfelelő minősítése. A területi fókusz elsősorban a Partiumra és a Székelyföldre irányul, figyelembe véve a két régió közötti jelentős különbségeket.

2.3.1.2. A NÖVÉNYTERMESZTÉS

A mezőgazdasági termelésre alkalmas területek nagysága megközelíti az ország területének 62%-át, bár ez az adat az egyes megyék vonatkozásában értelemszerűen jelentős eltéréseket mutat. A rendszerváltozás idején a román mezőgazdaságban a növénytermesztés és az állattenyésztés szerepe közel azonos volt. Mára ez az arány jelentősen eltolódott a növénytermesztés irányába, ami megközelíti a 70%-ot, de ebben a tekintetben is jelentősek a megyei szintű eltérések.

A növénytermesztésben jellemzően a szemes gabonák aránya a legmagasabb, rajtuk kívül még meghatározó az olajos magvak, a napraforgó, a cukorrépa és a burgonya termesztése, valamint emelkedett a zöldségtermesztés részaránya is.

A gyümölcsstermesztés részaránya az elmúlt húsz évben jelentősen visszaesett, elsősorban a nagy termelőgazdaságok felbomlásának tulajdoníthatóan. A növénytermesztésben az átlagtermékek fokozatosan emelkedtek az elmúlt húsz évben, de még így is elmaradnak az EU középértékétől.

2.3.1.3. AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS

Az állattenyésztés szerepe a román mezőgazdaságban a rendszerváltozás óta visszaesett. A tenyészállatok száma is ennek megfelelően lecsökkent, de e változásban is vannak területi eltérések. Míg a belső-erdélyi részeken nem egyenlő mértékben, de egyértelműen visszaesett minden tenyészállat száma, addig a Partium déli részein a visszaesés nem érintett minden tenyészállatot, mert például a sertésállomány számában kismértékű növekedés következett be a nemzetközi tőkebefektetésnek köszönhetően. Az állattenyésztés fő irányait a szarvasmarha- és a sertésenyésztés adja. Emellett még a baromfitenyésztés szerepe emelhető ki. További, jelentősebb állatszámokkal bíró ágazatok a juh- és a kecsketenyésztés. A lovak számában kismértékű visszaesés, illetve a kérdéses területtől függően kismértékű növekedés tapasztalható. Ez részben annak köszönhető, hogy a családi gazdaságok gépek hiányában lóval végzik a földművelési munkálatokat.

A román mezőgazdaság egyik nagy kihívása, hogy a jövőben az állattenyésztést felfejlessze, és ehhez mértén a növénytermesztésben is nagyobb szerep jusson a takarmánygabona termelésének.

2.3.1.4. AZ ÉLELMISZERIPAR

A román élelmiszer-ipari termékek keresletét elsősorban a jövedelemszint és a fogyasztási szokások határozzák meg. A rendszerváltozással Románia elvesztette a szovjet blokk piacainak, vagyis saját exportpiacainak a jelentős részét. Ennek eredményeként a rendszerváltozást követően a román mezőgazdaság a belső piac kielégítésére állt át. Az EU-csatlakozás megindulásával azonban a mezőgazdaságot és a

belső piacot védő vámrendszert fokozatosan le kellett építeni. A 2000-es években meginduló gazdasági fejlődés által generált fogyasztásnövekedés kielégítése ennek a folyamatnak a hatására már importból történt. A piacok megnyitásával párhuzamosan jelentős nemzetközi cégek is megjelentek a mezőgazdaságban, amelyek számottevő tőkeinvestíciót hajtottak végre a kereskedelemben is. Ez a családi gazdaságok amúgy is alacsony versenyképességét tovább csökkentette a magas szállítási és tárolási költségek terhe miatt. A családi gazdaságok piaci körülményeit tovább nehezítették a közvetlen élelmiszer-kereskedelembé és -értékesítésbe belépő nemzetközi hálózatok, amelyek nem tudják, és nem is akarják befogadni a családi gazdaságok kis mennyiségű és inhomogén termékeit. A családi gazdaságok helyzete a jövőben tovább romolhat, valószínűleg ebből kifolyólag az elkövetkező évtizedekben a földterületek további koncentrációja, valamint további nemzetközi tőkebeáramlás várható.

2.3.1.5. A SZÉKELYFÖLD

A Székelyföldet azért indokolt külön tárgyalni, mert a fent felvázolt viszonyokhoz képest a terület jellemzői és viszonyai jelentősen eltérnek. A Székelyföldön a termőterületek jelentős hányadának minősége meg fekvése nem kedvez a mezőgazdasági termelésnek, és így a román földminőség-besorolás alapján nem ritka, hogy a legrosszabb kategóriába kerültek. Ennek folytán Székelyföldön nagyobb a súlya az állattartásnak, azon belül is a legeltető extenzív állattartásnak. A domborzati viszonyokból adódóan a mezőgazdasági területek csekély hányadával szemben igencsak magas az erdőterületek aránya (35%). Sajnos összességében a mezőgazdaság által megtermelt javak reálértéke nem mutatott növekedést az elmúlt évtizedben, ami megfelel a mezőgazdaság nemzetközi tendenciáinak.

A növénytermesztés

A növénytermesztésben a burgonyatermesztés aránya jelentősen meghaladja az országos átlagot, míg az olajos növények termesztése majdnem teljesen hiányzik. A gabonatermesztés feltételei rosszabbak az országos átlagnál, s ezeket még tovább rontja a felaprózott birtokrendszer és az elöregedő mezőgazdasági társadalom. Meglepő folyamat azonban a napraforgó vetésterületének a növekedése. Továbbá a növénytermesztés speciálisan Székelyföldre jellemző ága a gyógynövények és aromás fűszernövények termesztése, amelyekben eleve nagyon gazdag a vidék. Tudatos termesztésük jelentős potenciált rejt magában, de még nem terjedt el. Végül a székelyföldi növénytermesztésnek is fő prioritása a jövőre nézve, hogy az állattenyésztés fejlődésével egyre több takarmánygabona termelését tegye lehetővé.

Az állattenyésztés

A domborzati viszonyok, valamint a mezőgazdasági termelésből kivont területek Székelyföldön a félintenzív állattenyésztésnek kedveznek. A burgonyára épülve a sertésenyésztési ágazat az, amelyik felfutott. A sertésartás mellett jelentős a juh-tenyésztés súlya is. Ez az ágazat a nemzetközi tendenciákhoz igazodva fokozatosan áll át a négyes hasznosításról (gyapjú, tej, hús és bőr) a hatékonyabb és specializáltabb, ugyanakkor piacképesebb kettős hasznosításra. A baromfitenyésztésnek

is vannak még jelentős szereplői Székelyföldön, bár a családi gazdaságok elsősorban saját fogyasztásra termelnek.

A helyi gazdaság

Az elmúlt húsz év gazdasági-globalizációs folyamatai alapján bebizonyosodott, hogy egy gazdaság sem lehet sikeres csupán a külföldi működő tőke áramlására, illetve az ezeken alapuló befektetésekre építve. Európában az életképes és sikeres gazdaságok gerincét a helyi kis meg közepes termelők képezik, a vállalkozók és a szolgáltatók, akik a helyi erőforrásokra (a humán, a szellemi és az anyagi javakra, továbbá a termékekre stb.), valamint a helyi szereplőknek (az önkormányzatoknak és intézményeiknek, a szakmai szövetségeknek és szervezeteknek, a civil szférának és a helyi polgároknak) az összefogására támaszkodva, térségi és helyi specifikus megoldásokat alkalmazva elsősorban a helyi, illetve a térségi gazdasági igényeket elégítik ki. A helyi gazdaság elsődleges forrása a helyi mezőgazdaság és az ehhez szorosan kapcsolódó termékek. A helyi gazdaságfejlesztés elsődleges célja, hogy a helyben képződő jövedelmek minél nagyobb arányban a helyi társadalom javát szolgálják. Ezt a célt ma már nem lehet piaci protekcionizmussal megvalósítani, hanem olyan hozzáadott értéket kell teremteni, amely nemcsak önellátó módon a régió fogyasztói igényeit elégíti ki, hanem kivitelből származó jövedelemtermelésre is képes, ezáltal juttatva további forrásokhoz a helyi gazdaságot.

A helyi termékek és szolgáltatások nem elhanyagolható elsődleges piacát jelentik az önkormányzatok, illetve az egyházak által fenntartott intézmények, az állami és a kormányzati szervezetek, valamint a kereskedelmi egységek, az ipari létesítmények és a vállalkozók. Ezzel szemben a másodlagost a turisztikai és a bel-, valamint a külgazdasági értékesítés jelenti, ami további kiegészítő jövedelmeket generálhat a térség számára. Erdély gazdasága, illetve a térség magyarságának a megmaradása szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a mezőgazdaságon és helyi kézművességen alapuló helyi gazdaságokban rejlő lehetőségeket minél jobban kiaknázzuk. Az elmúlt két-három évben már beindultak a pozitív változások, elsősorban a turizmust mint szektort kiegészítő tényezők területén, ami főképp a helyi termékek brandjeinek megjelenésében nyilvánul meg. Számos helyi termék-brand indult útnak: Góbé termék, Székelygyümölcs, Székely termék, Székelyföldi termék, Legendás termékek, Átalvető termékek. A helyi termékek márkásodási folyamata rövid időn belül népszerű lett a helyi közösségek körében, és a közeljövőben várhatóan a turisták figyelmét is fokozottabban felkelti. A helyi gazdasági fejlesztések elsődleges fókuszát a magyarok által tömbben lakott területek jelentik – vagyis a Székelyföld, a Csángóföld és a Partium.

2.3.2. AZ ERDŐ- ÉS VADGAZDÁLKODÁS

2.3.2.1. AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS

Románia erdőalapja 6 millió 400 ezer hektár, és az ország területének 27 százalékat teszi ki. Ebből 6 millió 300 ezer hektár erdő, és ennek több mint a fele védendő jellegű. A domborzati formák szerint 10,9% sík vidéki erdő; 37,2% dombvidéki erdő és 51,9% hegyvidéki erdő, tehát a legtöbb erdő hegyvidéken található. A ha-

sonló környezeti tényezőkkel rendelkező európai országokkal szemben Románia erdőben szegény. Az erdősültség 26,7%, míg az európai átlag 32,8%, ami kontinensünk viszonylatában a 13. helyhez elegendő. Erdélyi viszonylatban a szélső értékek 3,2% (a partiumi sík vidékek, különösen Temes megye) és 35% (a Székelyföld).

Az erdők 69%-a lombos erdő (bükk 31%, tölgyek 18%, egyéb kemény lombos fafajok 15% és egyéb lágy lombos fafajok 5%), 31% fenyőerdő (lucfenyő 23%, jegegyfenyő 5%, vörös-, erdei- és egyéb fenyőfélék 3%). Az élőfakészlet 1340 millió m³, ebből 36% bükk, 30% lucfenyő, 11% pedig tölgyfélék. Az évi folyónövedék 34 millió m³. Az évi kitermelhető fatömeg 18,7 millió m³.

További érdekes adatok:

- Romániában még mindig van 280 000 ha érintetlen erdő, bár ez már csak fele a 30 évvel ezelőttinek. Ennek 99%-a hegyvidéken, 1%-a pedig a Duna-deltában található.
- Itt él Európa nagyragadozóinak a zöme, és pedig a medveállomány 60%-a (azaz 5600 példány), a farkasok 40%-a (3000 példány) és 1500 hiúz.
- A faipar biztosítja az ország exportjának 9%-át, a nemzeti össztermelésnek pedig a 3,5%-át.
- A kitermelt fatömeg 75%-át a kereskedelemben értékesítik, míg 25%-át a tulajdonosok maguk használják fel.
- A bútorexport meghaladja az évi 1 milliárd eurót.
- A fűrészipar több mint 85 000 munkahelyet biztosít.
- Az országban összesen 42 000 km erdei út van, ami 6,5 m/ha hosszúságot jelent. Ez a feltártság Európában a legalacsonyabb. Több mint 2 millió hektárnyi erdő gyakorlatilag megközelíthetetlen.

Romániában az állami közhatóság a Környezetvédelmi és Erdészeti Minisztérium, az ennek alárendelt területi szakhatóságok pedig a nyolc területi erdészeti és vadászati felügyelőség, amelyeknek egyenként 4-5 megye tartozik a hatáskörébe.

Az erdőgazdálkodást a Romsilva nevű állami nagyvállalat látja el az állami köztulajdonú erdőkben, valamint szerződéses alapon az önkormányzati és magántulajdonú erdőkben, körülbelül 4 millió 200 ezer hektáron.

A magán- és önkormányzati erdészetek 1,9 millió hektáron gazdálkodnak. A magánerdészetek a tulajdonosok által létrehozott erdészetek. Erdélyben a magánerdészetekben alkalmazott erdészeti szakemberek száma több mint 2300 fő.

A Székelyföld erdőállománya különösen gazdag: a régió fenyveseiről és lombhullató erdeiről híres. Az erdők jelentik a fő természeti kincsét (a „zöld aranyat”) és gazdasági fejlődésének egyik jelentős forrását. A Székelyföld erdőségeiről kialakult kép azonban sok esetben irreális. Az utóbbi évtizedekben több hektárról tűnt el az erdő véglegesen, s ma már a hegyvidékek jelentős hányadán legelők és rétek terülnek el.

2.3.2.2. A JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A rendszerváltozás után lezajlott reprivatizáció során az erdőterületek tulajdonformáinak aránya a következőképpen alakult: 3 millió 600 ezer hektár állami tulajdonú erdő; 1 millió hektár önkormányzati erdő; 800 ezer hektár közbirtokossági, közösségi és egyházi erdő; 960 ezer hektár természetes személyek tulajdonában lévő erdő és 2700 hektár egyéb tulajdonforma.

Romániában a földalapról szóló 1991. évi 18. sz. törvény alkalmazásával kezdődhetett volna el az erdők reprivatizációja, azonban a tulajdonosonként egy hektárig terjedő erdő visszaigénylési jogával kevesen éltek. Ennek két fontosabb oka volt: egyrészt a tulajdonosok nem fogadták el egykori vagyonuk ilyen megcsonkítását, másrészt az erdőterületeket sok esetben nem ott mérték volna ki, ahol eredetileg az erdőtulajdonosé volt. Emiatt egy későbbi teljesebb visszaszolgáltatás reményében a tulajdonos nem akarta darabokra szaggatni egy területben gazdaságosabban gondozható, őrizhető erdejét.

Tíz év elteltével, 2000 januárjában megjelent a 2000. évi 1. sz. törvény, amely a földalapról szóló 1991. évi 18. sz. törvénynek és az 1997. évi 169. sz. törvénynek az előírásai szerint igényelt mezőgazdasági földterületek és erdőterületek feletti tulajdonjog helyreállítását szabályozta. E törvény 28. szakasza kimondja, hogy az erdészeti területekkel történő gazdálkodás és kitermelés megszervezése érdekében a közbirtokosságok és egyéb típusú társulási formák tagjai, illetve azok örökösei bíróság által jóváhagyott társulásba tömörülnek. Gyakorlatilag ez volt az a történelmi momentum, amikor a volt közbirtokosságok újraalakultak.

A törvény életbelépése óta eltelt időszakban a székelyföldi erdőtulajdon-szerkezet gyökeresen megváltozott. Székelyföld erdőterületének jóval kevesebb, mint fele maradt meg állami köztulajdonban. A magántulajdon visszaállításának igazi nyertesei az egykori közbirtokosságok, amelyek területük túlnyomó részét visszakapták, ezzel szemben az egyházi és oktatási intézmények korlátozottabban nyerték vissza tulajdonjogukat. Az erdő-visszaszolgáltatás a magánszemélyek esetében történik a legvontatottabban.

A magántulajdonban levő erdők ügykezelését magánerdészetek végzik, vagy az állami erdészetek szerződéses alapon. Több mint 100 magánerdészet működik, 80%-uk az erdélyi megyékben (Brassó, Kovászna, Hargita, Maros és Beszterce megyében). Központi irányításukat az országos erdészeti közhatóság keretében működő igazgatóság látja el. A magánerdészetek a romániai erdőterületek 20%-át kezelik.

Az egyéni erdőtulajdonosok esetében súrlódások is elképzelhetők, hiszen a jogszerű erdőgazdálkodás érdekében szerződést kell kötniük az erre szakosodott magán vagy állami erdészeti hivatallal. Ha a szerződést nem kötik meg, és az erdőgazdálkodás nincs biztosítva, akkor az erdőtulajdonos büntethető. Sok kistulajdonos esetében, aki visszaszolgáltatót erdőt kapott, senki nem értesítette a tulajdonost, hogy amikor átadták neki az erdőt, azt automatikusan kivonták az állami erdészetek által kezelt területek köréből.

A megfelelő támogatási rendszer hiánya, az erdők visszaszolgáltatásának nem megfelelő előkészítése hozzájárult az erdők jogtalan kivágásához. 1990 után több mint 30 ezer hektár került magántulajdonba.

A hibák kiküszöbölése és az erdőterület csökkenésének megállítása céljából folyamatosan tökéletesíteni kell a fenntartható erdőgazdálkodási stratégiát. 2005-ben megjelent az erdők kötelező ügykezelésére vonatkozó sürgősségi kormányrendelet, de még mindig van országos szinten 500 ezer ha erdő, amelyekben a tulajdonosok nem biztosították a magán- vagy állami erdészetek ügykezelését.

A törvényi szabályozás több esetben nem kielégítő mélységű, elsősorban a természetvédelem területén. A hatályos környezetvédelmi törvény és más rendelkezések például nem ismerik az elsődleges (azaz érintetlen, ősi állapotában fennmaradt) erdő fogalmát, így az illetékes intézménynek nincs jogi lehetősége ennek védelmére kötelezni a területen beruházókat. Így robbanhatott ki 2011-ben az európai jelentőségű Retyezát primér erdőin átvezetőnek tervezett műúttal kapcsolatos, nagy visszhangot kiváltó polémia a zöld szervezetek, a beruházó és a környezetvédelmi hivatal között.

2.3.2.3. AZ ERDÉSZETHEZ SZOROSAN KAPCSOLÓDÓ IPARÁGAK

Erdély számottevő erdőállományához mérten a kapcsolódó faipari szektor jelentős helyet foglal el a térség gazdaságában, de a román nemzetgazdaság viszonylatában is fontos ágazatnak számít. Az iparág összességében véve exportképes, ugyanis Románia fő kiviteli cikkei közé tartoznak a faipari termékek (például a bútort és a faipari félkész termékek, valamint a nyersfa).

Környezeti hatások: Az ágazathoz a kilencvenes években a gyors meggazdagodás reményében véghezvitt rablógazdálkodás negatív konnotációja fűződött, ami összefügg az erdők elhúzódó reprivatizációjával is. Ez az esetek többségében az ellenőrizetlenül elszaporodott tarvágásokat jelenti, amelyeknek káros ökológiai hatásai vannak, továbbá az egyre gyakoribb árvizeket és földcsuszamlásokat is kapcsolatba hozzák a jelenséggel.

Súlyos gond még a melléktermékként keletkező fűrészpor okozta környezet-szennyezés, amit ki lehetne küszöbölni a fűrészpor fűtőanyagként történő szertettebb felhasználásával.

A Romániában kitermelt fatömeg 5-7%-a csak tüzelésre alkalmas, de fűtésre ennél többet használnak fel. A rendszerváltás következtében felszámolódott nagy fafeldolgozó üzemeket felváltó kis faipari vállalatokban a megmunkálás során keletkezett fahulladék bárminemű hasznosításának a foka sokat romlott. A fűrésziparban a feldolgozott faanyag 25–35%-a hulladékká válik, ami a cellulózgártásban és fűtőanyagként hasznosítható. A további megmunkálás (bútorgyártás) során a fűrészáru közel fele szintén hulladékká válik, ami főleg a szárítóberendezések működtetéséhez szükséges hő előállítására fordítható.

A faipar a hegységi övezet hagyományos iparága. Sok helyütt a kézműipart és az építészetet is éltette az erdő közelsége: az Avasvidék, a Máramaros, a Kolozs megyei, a bihari és a naszói – főként románok lakta – hegyvidéki övezet, illetve a Mócvidék tartozik ide. Az utóbbi térségben az ezredfordulón bővültek is az ágazatban a termelőkapacitások, miután a faipari cégek fokozták a jelenlétüket, kihasználva a terület hátrányos helyzetű státuszát és az ehhez kapcsolható beruházási kedvezményeket.

A főbb fakitermelő központok mellé települtek a fűrészáru-előállító üzemek. Ilyen központok Bikszád, Giródtótfalu, Máramarossziget, Felsővisó, Borsabánya, Kisilva, Felsőborgó és Borgóbeszterce a Keleti-Kárpátokban; továbbá a Kolozs megyei Kisebes és a Bihar megyei Mezőtelegd, valamint Bokszege, Borosjenő és Borossebes települések Arad megyében. Ezenkívül Pankotán és Pécskán (Arad megyében), va-

lamint Dettán (Temes megyében) borítólemez- és furnérlemez-előállító üzemek létesültek. A bútorgyárak már inkább a nagy- és középvárosok jellegzetes üzemei – lásd Arad, Brassó, Balázsfalva, Nagyszeben, Nagyvárad, Máramarossziget, Szatmárnémeti, Nagykároly, Tasnád, Zilah, Szilágysomlyó, Szilágycseh, Belényes, Kolozsvár, Szamosújvár, Dés és Beszterce példáját, noha a bútoripar kisebb településeken is jelen van (például Mezőtelegden). Bizonyos esetekben (például Nagyszebenben) különösképpen felfutott a bútortermelés, nemcsak az exportlehetőségek, hanem a megszaporodó helyi építkezések (szuburbanizáció) miatt is.

Említést érdemel még az ugyancsak ehhez az ágazathoz sorolható szamosújvári és a nagy múltú temesvári gyufagyár is.

2.3.2.4. A SZÉKELYFÖLD

*Az erdélyi faipar kitüntetett térségét, **Székelyföldet** érdemes külön is tárgyalni.*

Az 1950-es évek végéig a faipar, valamint az élelmiszeripar jelentette az ipari termelést a Székelyföldön, amelyet csak a 60-as években kezdődött román iparosítási program módosított előbb szerves, majd a lehetőségektől elrugaszkodott módon.

A rendszerváltást követően a belföldi felvevőpiac hiányában a termelővállalatok exportlehetőségeket kerestek, és elsősorban fűrészáru formájában értékesítették a faipari termékeket. Jelentős mennyiségű rönk is került exportra, de később az állam betiltotta a nyersanyagként való értékesítést. Az állam támogatja a fa Romániában történő magas szintű megmunkálását, és a feldolgozott termékek kivitelét nem köti feltételekhez. Az engedély nélküli kitermelés azonban számos helyen nagy volumenű maradt, ami sok esetben egyes vidéki települések fő vagy pedig egyetlen bevételi forrását jelenti.

A Székelyföldön az egy főre jutó fűrészáru-termelés a romániai átlagot jócskán meghaladja. A 90-es évek nagy, a romániai faipart (is) sújtó válsága a székelyföldi termelés romániai arányának növekedését eredményezte, így a fajlagos mutatók értéke is sokszorososan meghaladja a romániai átlagot.

Bár a kitermelt fa mennyisége a kitermelőkapacitások növekedését jelzi, a bútoriparban is voltak nagyobb befektetések. Ezek többnyire exportszerződésekkel jöttek létre, ezáltal biztosítva az előállított termékek felvevőpiacát. A több száz éves múltra visszatekintő bútoripar az 1990-es évtizedben erőteljesen tovább fejlődött. A ténylegesen előállított termelési érték a hivatalos adatoknál magasabb is volt abban az időben, mert ekkor történt meg az erdők tulajdonviszonyainak a rendezése, és jelentős mennyiségű faanyag került nem hivatalosan forgalomba. A kis megrendelő pedig az alacsonyabb ár reményében nem kért számlát a bútorra, és az így előállított termék sehol nem került nyilvántartásba. A bútorkészítés mellett jelentős a fából készült nyílászárók, parketták és egyéb késztermékek gyártása, illetve a hangszergyártás is.

A székelyföldi faipar fontos települései:

A hagyományos, low-tech ágazatnak tekintett faipar és kapcsolódó feldolgozótevékenységei mindegyik jelentős székelyföldi városban (Sepsiszentgyörgyön, Csíkszeredában és Székelyudvarhelyen) egyaránt jelen vannak. A Székelyföld sajátos gazdaságához gépeket gyártó ipar, például a gyergyószentmiklósi meg a csíkszeredai erdészeti és faipari gépeket gyártó kapacitás, nehezen bírja a nyugati versenytársak piaci térhódítását.

Háromszéken a fafeldolgozó ágazatban bútorgyár épült Sepsiszentgyörgyön, fa-rostlemez- és bútorgyár Kovásznán, épületasztalos-egység Bodzafordulón. A Székelyföld délkeleti sarkában található elrománosodott Bodzavidék központja Bodza-forduló város, amely a múlt rendszerben faipari központ (1972-ben több mint 2000 munkást foglalkoztatott) és erőteljesen fejlesztett kisváros volt 8200 lakossal.

Mellettük számításba kell venni a Maroshévízen ma is jelentős faipart és fafeldolgozást, illetve a kézdivásárhelyi bútorgyártást.

A felvevőpiacok

Az exportorientált és világszínvonalú feldolgozott termékeket előállító legnagyobb vállalatok (mint például a Famos bútorgyár Székelyudvarhelyen) elsősorban a nyugat- és észak-európai piacokra koncentrálnak, de speciális termékekkel a világpiacra is megjelenhetnek, lásd a szászrégeni Hora S. A. hangszergyárt, amely a tengerentúlon is megvetette a lábát (az Egyesült Államokban, Kanadában és Japánban).

2.3.2.5. A VADGAZDÁLKODÁS

Romániai és európai összevetésben Erdély, de különösképpen a Székelyföld (Maros, Hargita és Kovászna megyék), versenyképes adottságokkal rendelkezik a vadászat meg a sporthorgászat fejlesztésére. Vadállománya gazdag (barnamedve, gímszarvas, vaddisznó, őz, farkas, róka, hiúz, vadmacska, siketfajd, nyírfajd stb. található meg itt), a székelyföldi vadásztársadalom kapcsolatrendszere pedig fejlettnek mondható. A vadgazdálkodáshoz hozzátartozik a vadásztatás is, amelynek keretében elsősorban a nyugati, fizetőképesebb vadászokat fogadják szívesen. A hatékony erdő- és vadgazdálkodást hátráltatja az erdős területek reprivatizációs folyamatának teljes zárolása.

A vadászterületeket vadásztársulatok bérlik. A bérleti díjak a minőség szerint változnak. Azokon a részeken, ahol medve, szarvas és fajdkakas is van, hektáronként magasabb a díj, mint a kevésbé fajgazdag térségekben. A bérleti díjat a felügyelőségeknek fizetik, ennek fele a terület tulajdonosát illeti meg, a másik rész az állami vadvédelmi alapba kerül. Mivel a vad állami tulajdon, a területek tulajdonosai nem akadályozhatják a vadászatot, illetve a vadászati létesítmények elhelyezését. Medvét, farkast, illetve vadmacskát kilőni csak a Román Akadémia engedélyével lehet, elsősorban az állomány optimális egyensúlyának a megőrzése érdekében. A többi vad esetében kilövési keretet állapítanak meg a vadásztársulatok javaslatai alapján.

A külföldi vadásznak a kilövésekért euróban jóval magasabb összeget kell fizetnie, mint a hazainak. A vadászható állatok tekintetében az utánpótlás biztosított, a róka kivételével minden fajnál a létszám 8–10 százalékos növekedését jegyezték a 2000-es évek első felében.

A leggyakoribb problémák között szerepel, hogy a vadászati értékek védelme nincs kellőképpen megszervezve, hiányzik a megfelelő védterület a vadállomány szaporítására, illetve a vadászás problematikája is időről időre felerősödik.

2.3.2.6. A KÉPZÉS ÉS A TUDÁSTRANSZFER

Az erdészeti kutatást az Erdészeti Kutató- és Tervezési Intézet látja el, az erdészeti felsőoktatás 6 egyetemi központban történik: Brassóban, Suceaván, Nagyváradon, Kolozsváron, Temesváron és Bukarestben.

2.3.3. A VÁLLALKOZÁSOK ÉS A MŰKÖDŐ TŐKE

2.3.3.1. A KÜLFÖLDI TŐKEBEFEKTETÉSEK:

A külföldi tőkebefektetések tekintetében Dél-Erdély és a Bánság az országos átlagnál kedvezőbb pozíciót tudhat magáénak. A térségi szinten mutatkozó jó eredmények azonban jelentős területi különbségeket takarnak. Míg Arad, Brassó, Szeben és Temes megyék országos szinten is előkelő helyet foglalnak el, addig Fehér, Hunyad és Krassó-Szörény megyék már csak közepes szintet érnek el.

Északnyugat-Erdély és a Partium tekintetében is hasonló a helyzet. A térség (az Északnyugat-romániai régió) a vegyes vállalatok száma és a jegyzett tőke tekintetében (a 2003-as adatok alapján) régiós összehasonlításban ugyan a harmadik, illetve az ötödik helyet foglalja el, a régión belül azonban a megyék igencsak eltérő értékeket képviselnek. Amíg Bihar és Kolozs megye mindkét mutató tekintetében kiemelkedik (2000 vállalat és 120 millió dollár feletti értékek), addig a többi megye leszakadt: a sor végén található Szilágy megye (249 társasággal és 17 millió dollár értékű tőkével). Az egy lakosra jutó külföldi tőkebefektetések tekintetében az előbbi két tényező esetében megfigyelthez hasonló területi egyenlőtlenségeket tapasztalhatunk. Kolozs megye vezet 212 USD/fő értékkel, majd nem sokkal lemaradva tőle Bihar megye (195 USD/fő) következik. A középmezőnyt Szatmár megye (106 USD/fő) képviseli, míg a többi megye csak jóval 100 USD/fő alatti értékekkel rendelkezik. A külföldi befektetők nagy része a kis- és közepes vállalkozásokat célozta meg. A régióban mintegy 78 ezer cég esetében jelentek meg külföldi befektetők, de közülük csupán 87 tekinthető nagyvállalatnak, s ezek közül 48 Bihar megyében működik. Országos szinten a külföldi tőkével rendelkező kkv-k 37%-át teszik ki az üzleti forgalomnak, míg az Északnyugat-romániai régióban ez az érték 43%. Székelyföldet sem kerülik el a külföldi befektetések. Hargita és Kovászna megyék külföldi működőtőke-állományának 95%-a Magyarországról származik, s ez mintegy 48 millió USD értéket képvisel. A magyarországi befektetők második legfontosabb célterülete – Bukarest után – a Székelyföld. Az 1990 és 2001 között befektetett, 190 millió USD értékű magyarországi tőke 41%-a a román fővárosban, 25%-a pedig a fent említett két székelyföldi megyében lokalizálódott. A dinamikusan fejlődő és nagyobb létszámot foglalkoztató cégek elsősorban a vegyes vállalatok köréből kerülnek ki. A térség legnagyobb magyarországi ipari beruházója a Dunapack és a Tiszai Vegyi Kombinát, amelyek Sepsiszentgyörgyön eszközöltek jelentős fejlesztéseket, de említendő a Pannon Plast Holding, amelynek beruházásai Csíkszeredához és Sepsiszentgyörgyhez köthetők. Székelyudvarhelyen működik az Ikos Conf Rt., amely a romániai textilipar egyik vezető és sikeres cége, vagy az Infopress Rt., amely a nyomdaipar egyik zászlóshajója. A szintén udvarhelyi Melinda Impex Kft. a székelyföldi kereskedelmi vállalatok egyik sikeres, egyszemélyes magánvállalkozása, amely építőanyag-nagykereskedelemmel foglalkozik, és a régió kívül is, or-

szágszerte jelentős forgalmat bonyolít le. Számos magyarországi építőanyag és épületgépészeti cikk kizárólagos forgalmazója.

A Csiki Sör Rt. 2000-ben került az osztrák Brau Union AG, majd annak 2003. évi felvásárlása után a holland Heineken tulajdonába, jelenleg (a 2007. évi névváltoztatás óta) a Heineken Romania tagja. A Neumarkt sört gyártó, marosvásárhelyi Bere Mureş sörgyárat 2009-ben szintén a Heineken Romania vásárolta fel. Jelentős sikertörténetnek könyvelhető el még a marosvásárhelyi Armedica gyógyszergyár privatizációja, amelynek a Gedeon Richter Romania Kft. a teljes tulajdonosa. Szováta legnagyobb fürdővállalatának, a Salina Invest Rt.-nek a többségi tulajdonosai a magyarországi Corvinus Rt. és a Danubius Hotels Rt.

Székelyföld gazdaságának újjászervezésében fontos szerep jutott a magyar kormány által 1993-ban létrehozott Új Kézfogás Közalapítványnak. Az intézmény támogatást nyújtott a helyi kis- és közepes vállalkozásoknak, családi és egyéni mezőgazdasági vállalkozóknak, továbbá tőkerészesedést is szerzett néhány vállalkozásban. 1999 és 2002 között 793 millió Ft-ot, a teljes támogatás 47%-át Székelyföldön használták fel. A támogatott vállalkozások közel 2/3-a a szolgáltatási szektorból került ki.

2.3.3.2. A VÁLLALKOZÁSSÚRÚSÉG TELEPÜLÉSSZINTŰ ELTÉRÉSEI (PARTIUM, BÁNSÁG ÉS ERDÉLY)

A szóban forgó térségekben közel 390 ezer vállalkozást jegyeztek be 1990 és 2005 augusztusa között. Ezek 70%-a kereskedelemmel foglalkozott. A bejegyzett vállalkozások közel 30%-a egyéni vagy családi vállalkozás volt. A szövetkezetek csak minimális hányadot – 1% alatti értéket – képviseltek. A bejegyzések időben változó intenzitással történtek. Az 1990 és 1995 közötti időszakra jellemző nagyfokú vállalkozási kedvet felváltotta a gazdasági recesszió következtében fellépő mély visszaesés, majd 2001-től ismét növekedés volt tapasztalható a vállalkozások bejegyzésének számában. Az 1995 előtti időszakban a városokban koncentráálódtak a vállalkozások, viszont 2001 után már a falvakban is erőteljes növekedés mutatkozott. *Székelyföldön mintegy 37 000 volt a bejegyzett vállalkozások száma a 2000. évi adatok alapján.*

A társaságok esetében a bejegyzések nagy hányada (60% fölött) korlátolt felelősségű társaság volt. A részvénytársaságok a bonyolultabb vállalatvezetés és a magasabb tőke miatt csak néhány százalékot képviseltek, a kereskedelmi társaságok további formái – a közkereseti társaságok (SNC), a betéti társaságok (SCS) és a betéti részvénytársaságok (SCA) – pedig csak elenyésző mértékben (2% alatt) részesedtek.

A falusi vállalkozások meghatározó része a jelentős turisztikai vonzerővel rendelkező és jól megközelíthető településeken működik. Néprajzi régiókban, területileg koncentráltan helyezkednek el. A legsikeresebbek azokon a településeken találhatóak, ahol a turisztikai látványosság mellett a hagyományos iparágak is fennmaradtak, és amelyek megélhetést nyújtanak számos helyi kisvállalkozónak. A megállapítás leginkább a kalotaszegi magyar többségű falvakra igaz, ahol a jegyzett vállalkozások ezer főre jutó száma alapján Körösfő (140 vállalkozás), Kalotaszentkirály (73 vállalkozás) és Gyerőmonostor (53 vállalkozás) az első tíz település között szerepel a régióban. A román többségű néprajzi régiókban – területileg kevésbé koncentráltan ugyan, de – szintén felfedezhetünk számos olyan települést, amely a ha-

gyományturizmusra szakosodott. Ilyenek például Máramarosban az Iza völgyében Farkasrév (58 vállalkozás/ezer fő) és Sajómező (40 vállalkozás), Máramarossziget környékén pedig Máragyulafalva (37 vállalkozás), Desze (34 vállalkozás) és Szarvaszó (32 vállalkozás). De ezeken a településeken a hagyományos foglalkozásokra vagy a néprajzi örökségre épülő vállalkozói aktivitást nem magyarázhatjuk kizárólagosan a meglévő természeti és gazdasági erőforrásokkal. Az átlagon felüli vállalkozói kedv meglétében minden bizonnyal szerepet játszanak a társadalmi együttélés szabályszerűségeiből eredeztethető gazdaságszervezési minták sajátosságai. Falutörténeti és néprajzi kutatások szerint a különféle hagyományos mesterségekre történő szakosodás az egymással kapcsolatban álló, hasonlóan specializálódott többi szereplő nyomására alakult ki. Hasonlóképpen ahhoz, ahogy napjainkban a falusi turizmusra szakosodott intézményi hálózatok kiépülnek. A szomszédi, rokonkapcsolatok követésével általában azonosítható az az innovációs lánc, amely az egyes háztartásokat bevonta a falusi turizmus intézményrendszerébe. Szintén magas a vállalkozói aktivitás az olyan falvakban, amelyek természeti látványosságokkal vagy gyógyforrásokkal rendelkeznek (Félicsfürdő, Vércsorog, Jósikafalva, Várad-szentmárton, Bélajablánc).

Nagy a vállalkozássűrűség a nagyvárosokhoz közeli falvakban is: ennek megfelelően a legtöbb vállalkozást a nagyvárosokkal szomszédos településeken jegyezték be. Különösen előnyös a helyzete a forgalmas utak mentén fekvő falvaknak (a Nagyvárad, Kolozsvár, Temesvár, Arad, Nagyszeben, Brassó környéki helységeknek).

Kevés vállalkozás jellemzi viszont azokat a községeket, amelyek egykori bányavidekeken találhatóak. A monoindusztriális ipari szerkezet miatt a bányák bezárásával a munkahelyek nagy része megszűnt, a felszabadult munkaerőt pedig nem tudta foglalkoztatni a helyben üzemelő csekély számú vállalkozás. Annak ellenére, hogy a kormány 1999–2000-ben hátrányos helyzetűvé nyilvánította ezeket a térségeket, és jelentős adókedvezményeket biztosított a vállalkozásoknak, ezek egy része csak papíron alakult meg, illetve tényleges tevékenységét nem az adott településen fejtette ki. Habár az állam végkielégítést fizetett az elbocsátott dolgozóknak, ennek mértéke nem volt elégséges ahhoz, hogy vállalkozást alapítsanak belőle. Ráadásul sokuk vállalkozói tapasztalattal sem rendelkezett, és a piaci lehetőségek sem tűntek biztosnak.

Amíg a városokban a vállalkozások elterjedését a fontosabb gazdaságierőforrás-tényezők és az ezekkel összefüggő tökevonzó képesség egyértelműen meghatározzák, addig a falvakban más tényezők vizsgálata is szükséges, mert előfordul, hogy azonos erőforrás-konstrukciójú falvak esetén eltérő a vállalkozói aktivitás mértéke. A vállalkozássűrűséget az alábbi tényezők befolyásolják a leginkább: a földrajzi elhelyezkedés és az infrastrukturális ellátottság, a demográfiai mutatók, az etnikai-vallási összetétel és végül a humán erőforrás- meg a munkaerő-potenciál. A fontossági sorrend településenként eltérő, de megyei és régiós szinten vizsgálódva is felfedezhetünk különbségeket. Például Kolozs, Krassó-Szörény és Szilágy megye magyarok lakta (és református) falvaiban szignifikánsan nagyobb az ezer főre jutó vállalkozások aránya; de Fehér, Brassó és Széchenyi megyékben a nagyobb mértékű román (és ortodox) lakosság mutat szorosabb kapcsolatot a vállalkozások gyakoribb előfordulásával. Bihar megyében szintén erős az összefüggés a vállalkozássűrűség és az etnikai szerkezet között, igaz, itt más értelemben: a magasabb arányú roma

népességgel rendelkező községekben alacsonyabb a vállalkozói aktivitás. Bihar és Máramaros megyékben a demográfiai tényezőkön túl az infrastrukturális ellátottság is döntőnek bizonyul, míg a kevésbé urbanizált Beszterce-Naszód megyében a humán erőforrás minősége a fő magyarázó faktor.

2.3.3.3. A VÁLLALKOZÓI HAJLAM²

A vállalkozói szerepet előnyben részesítők többsége férfi, nagyobb hányaduk egyetemet végzett, és apjuk is felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Nagyobb a vállalkozói hajlandóság azok körében, akik a szolgáltatási szektorban dolgoznak, még nem házasok és átlag feletti a jövedelmük. A nemzeti hovatartozás tekintetében a magyarokat nagyobb vállalkozói aktivitás jellemzi. Legtöbbször egy vállalkozás üzemeltetésében a jobb anyagi megélhetést és a nagyobb személyes függetlenséget látják. Ez az igény a fiatal pályakezdők, a hazatérő férfiak és a magasan képzett nők esetében többnyire tudatosan tervezett stratégiaként jelenik meg (szívó [*pull*] faktorok). Ellentétben az alkalmazottak esetével, ahol sokan külső tényezők hatására váltanak státuszt, és kezdenek vállalkozásba (toló [*push*] faktorok). Nem csekély a szerepe ebben a jelenlegi gazdasági válságnak és a nyomában fellépő megszorító intézkedéseknek. Különösen az állami alkalmazottak esetében, ahol a jövedelemcsökkenés és a vele járó társadalmi pozícióvesztés fejt ki jelentős tolóhatást a vállalkozások alapítása felé. A korkedvezményes nyugdíjasok esetében pedig a vállalkozás az egyik lehetséges eszköz az aktivitás fenntartására.

Ugyanakkor viszonylag kevés a kiforrott és tudatosan tervezett vállalkozási elképzelés. Másfelől a szereplők tisztában vannak a vállalkozás indításának a kockázataival is. A legtöbbször a tőke, a tudás és a tapasztalat hiányát emelik ki, de megemlítik még a korrupció, a bonyolult ügyintézés és a kiismerhetetlen jogszabályi környezet rizikóját is. A tőkehiány esetében hozzátehetjük, hogy a lakosság nagy részének – noha érzik ennek hasznosságát – nincsenek megtakarításai. A siker elérésében fontosnak tartják a személyes képességeket (rátermettség, kitartás és pragmatizmus), illetve a kapcsolatokat. Általában annál inkább elgondolkodik valaki a vállalkozás alapításán, minél kiterjedtebbek a kapcsolatai a politikai és a gazdasági szféra szereplőivel. Nem elhanyagolható a szűkebb környezetben jelen lévő vállalkozói minták szerepe sem (például a szülők, rokonok és barátok vállalkozásai). Jelentős segítséget nyújtanak a vállalkozói hajlandóság fokozódásának tekintetében a vállalkozói képzések. Az ilyen eseményeken részt vevők többsége szerint a képzések bátorítólag hatottak/hatnak vállalkozói elképzeléseikre. A potenciális vállalkozók közül sokan kiemelten szükségesnek tartják ezeket, többek között az ötletek és a vállalkozói minták hiánya, valamint a relatív informátlanság kiküszöbölésének az érdekében. A résztvevők leginkább a pénzügyi, a vállalkozói és a marketingismeretek megszerzése iránt tanúsítanak érdeklődést. A szakmai tanácsadási szolgáltatásokat is viszonylag könnyen elérhetőnek gondolják.

2 Csata Zsombor (szerk.): *Integrált vállalkozásfejlesztési modell három fejlesztési régió kisvárosaiban. Kutatásjelentés II. Vállalkozások – elvárások, lehetőségek és nehézségek.* Cluj-Napoca/Kolozsvár, 2011, Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice / Etnikumközi Viszonyok Kutatóközpontja. [<http://www.vallalkozz.ro/docs/kutatasjelentés2.pdf>], letöltve 2012. március 10-én.

Ugyanakkor egy vállalkozás elindításában fontos hátráltató tényező még a bizalomhiány, ami megnehezíti a társadalmi együttműködést, beleértve a vállalkozói kooperációt is. Nem véletlen, hogy a vállalkozni szándékozók jelentős része egyedül képzei el leendő vállalkozása üzemeltetését.

2.3.3.4. ÖSSZEGZÉS

A vizsgált régiók vállalkozásainak és tőkebefektetéseinek a tekintetében az alábbi összefoglaló megállapítások kíváncsognak ide. A külföldi befektetések tekintetében Erdély, a Partium és a Bánság a romániai térségek viszonylatában jó helyet foglal el. A régiókon belül ugyanakkor jelentősek az eltérések az egyes megyék és még inkább az egyes települések között. Elmondhatjuk, hogy a legjobb helyzetben a határ menti, a forgalmas, országos és nemzetközi jelentőségű főútvonalak mentén fekvő, illetve a nagyvárosok közelében elhelyezkedő települések vannak. Érdekes kiemelni, hogy a Székelyföldre a külföldi működő tőke legnagyobb hányada Magyarországról érkezik.

A vállalkozások tekintetében jelentős az eltérés a falvak és a városok között. Míg a városokban a vállalkozások elterjedését leginkább a gazdasági tényezők magyarázzák, addig a falvak esetében sokkal árnyaltabb a kép. A gazdasági tényezők mellett a falvakban a demográfiai jellemzők, az etnikai és a vallási összetétel, a humán erőforrással kapcsolatos kérdések, az infrastrukturális ellátottság, valamint a természeti potenciál szerepe hangsúlyosabb. Legsikeresebbek azok a települések, ahol a turisztikai látványosságok mellett fennmaradtak a hagyományos iparágak, amelyekre vállalkozások építhetők, míg a legnehezebb helyzetben az egykori bányászfalvak vannak.

2.3.4. INNOVÁCIÓ ÉS K+F

2.3.4.1. AZ INNOVÁCIÓ ÉS A K+F ROMÁNIAI HELYZETE

2009-ben Románia 551 millió eurót költött kutatás-fejlesztésre (K+F), ami az ország GDP-jének 0,48%-át jelentette. Ez jóval elmarad a 2% körüli EU-átlagtól, amelynek elérését 2020-ra tervezik a román döntéshozók. Ugyanakkor az uniós tagsággal megnyíló támogatási lehetőségek óriási hajtóerőt jelenthetnek a kitűzött cél elérésében, hiszen a 2007–2013 közötti időszakban elméletileg kb. 646 millió euró áll rendelkezésre a gazdasági versenyképesség innovációalapú növelésére.

A kitűzött cél megvalósításához azonban a magánszféra K+F-re fordított kiadásainak a jelenlegi szint hat-hétszeresére kellene növekedniük, ami komoly finanszírozási többletigényt jelent. Ráadásul az ország kutatóinak a száma mindössze egyharmada a K+F szektorban foglalkoztatottak európai uniós átlagának, ami azt jelenti, hogy 2020-ig évente kb. 2500–3000 új kutatói munkahelyet kellene teremteni az ambiciózus cél elérése érdekében.

Ugyanakkor az ország K+F lehetőségeit befolyásoló legsúlyosabb hatású gyengeségek között említendő az „agyelszívás” továbbra is erős jelensége, a kockázati tőkealapok szerény jelenléte, valamint a további finanszírozási nehézségek.

Romániában a köz-, illetve az állami szféra legfontosabb K+F orientált intézményeinek természetesen a jelentősebb felsőoktatási intézmények és az állami kuta-

tóintézetek számítanak. Ez utóbbiak területi elhelyezkedése meglehetősen koncentrált, mint ahogy az alábbi táblázat is jelzi:

24. táblázat: Az állami K+F intézetek (44) száma, fenntartóik alapján (2009)

Minisztérium	Bukarest és Ilfov megye	Erdélyi régiók	Más romániai régiók
Oktatási Minisztérium – Tudományos Kutatások Nemzeti Hatósága	14	2	2
Gazdasági Minisztérium	5	1	2
Közlekedési és Infrastruktúra Minisztérium	3	0	0
Kommunikációs és IT Minisztérium	2	0	0
Munkaügyi, Családvédelmi és Szociális Minisztérium	2	0	0
Közegészségügyi Minisztérium	2	0	0
Környezetvédelmi Minisztérium	1	0	2
Mező-, Erdőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium	3	1	2
Összesen	32	4	8

A fenti intézmények természetesen nem foglalják magukban a közsféra összes K+F intézményét (amelyek száma 260 feletti, beleértve a felsőoktatási intézményeket, az akadémiai kutatóintézeteket, a kutatóközpontokat stb.), de mindenképpen a legaktívabb szereplői a romániai K+F szférának. Mellettük a magán- és felsőoktatási szféra intézményeinek a hatása már-már marginális.

Az erdélyi térségben csak Temesváron, Kolozsváron és Brassóban működnek állami kutatóintézetek, fő kutatási területeik az elektrokémia, a forrasztóanyagok, az anyagvizsgálat, az izotópok és a molekuláris technológiák, valamint a növénytermesztés (a burgonya-, illetve a céklatermesztés).

Romániában a K+F és innovációt szolgáltató szervezetek közül a négy legfontosabb kategóriát az először 2003-ban megjelenő tudományos és technológiai parkok, a technológiatranszfer-központok, a technológiai információs pontok és az üzleti/vállalkozói inkubátorházak adják. Az utóbbiak már a 90-es évek második felében megjelentek az országban, nyugati mintára és finanszírozással, de túlnyomó többségük nem is élte túl a külföldi donorszervezet pénzügyi hozzájárulásának megszűnését. A helyzeten Románia uniós csatlakozása és az európai uniós források hozzáférhetősége jelentősen javított, így ezek az inkubációs szervezetek remélhetőleg hosszabb távon is meg tudnak gyökerezni, illetve számuk gyarapodni fog.

Sajnos a fenti szervezetek területi megoszlása szintén rendkívül egyenlőtlen az országban: Bukarest túlsúlya csak a technopolisz jellegű parkoknál és a viszonylag nagyszámú, illetve egyúttal a legelterjedtebb típusnak tekinthető technológiai információs központoknál (amelyek üzemeltetője sok esetben a megyei kereskedelmi és iparkamara) nem érvényesül abszolút mértékben. 2008-ban az 55 szervezetet átfogó és a Tudományos Kutatások Nemzeti Hatósága által felügyelt RENITT – Innováció és Technológiai Transzfer Nemzeti Hálózat tagjainak 47%-a Bukarestben és környékén összpontosult, míg a három erdélyi régióra 29%-uk jutott.

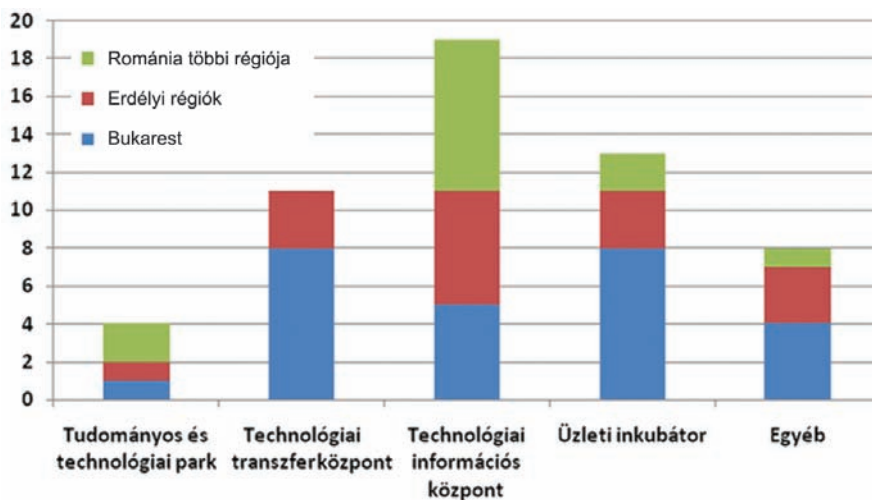
10. térkép: Az innováció-disszemináció romániai és erdélyi központjai (2008)

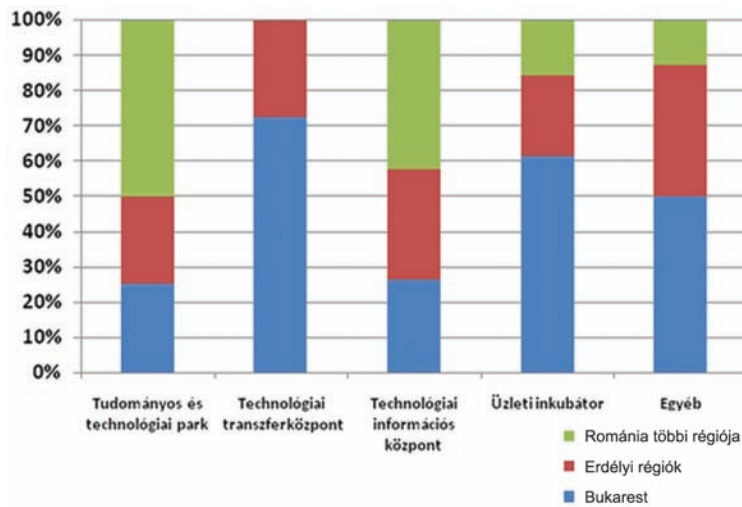
Forrás: RENITT – Az Innováció- és Technológiatranszfer Országos Hálózata (2008)

Ezek az innovációs szolgáltatók kívül a magánszféra további, kiegészítő szolgáltató szervezetei is jelen vannak a térségben: például a tanácsadó szervezetek, a kereskedelmi és iparkamarák, az ipari és logisztikai parkok, a pénzintézetek, a vállalkozói szövetségek, valamint a klaszterek.

7. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények megoszlása Románia nagytérségeiben (2008)

8. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények százalékos megoszlása Románia nagytérségeiben (2008)

Erdélyben a legkedvezőbb szervezeti mixszel Temesvár (technopolisz, technológiai-transzfer- és információs központ) rendelkezett, míg a jelentős felsőoktatási potenciállal bíró Kolozsvár egyelőre kevésbé markánsan jelenik meg a térségben. A közeljövőben ez a helyzet akár jelentősen is változhat, hiszen a sikeres és innovatív iparágakat letelepítő iparipark-fejlesztések (TETAROM I–V), illetve a tervezett kolozsvári technopolisz Erdély fővárosának a pozícióját fogják erősíteni az időszakos negatív – a gazdasági világválsággal összefüggő – események (például a Nokia kivonulása) ellenére. Hosszabb távon a tágabban értelmezett erdélyi térségben az innováció fő központját a Temesvár–Kolozsvár kettős fogja jelenteni, de mellettük a régió nagyobb városai is erősödhetnek a Nyugat-Európában már bejáratott új innováció és K+F orientált szervezeti formák megjelenésével (például kiválósági központok, versenyképességi pólusok – például Nagyvárad, Arad stb.).

2.3.4.2. AZ INNOVÁCIÓ JELLEGE ÉS DINAMIKÁJA ÉSZAK-ERDÉLY (AZ ÉSZAKNYUGAT-ROMÁNIAI RÉGIÓ) PÉLDÁJÁN

A Kolozsvár központú Északnyugat-romániai régió példáján mutatjuk be a tágabb térséget általában is jellemző erdélyi sajátosságokat az innováció és a K+F területén.

A régió kkv-inak mindössze fél százaléka tekinthető innovációs profilúnak, ami 400 vállalkozást jelent a 75 000-ból. A K+F létszámában is hasonlóan alacsony arányokat tapasztalhatunk: a foglalkoztatottak mindössze 0,7%-a tevékenykedik a kutatás-fejlesztés területén a régióban. A K+F helyi GDP-hez való hozzájárulása az országos átlagot sem éri el: mindössze 0,45% (2008), ami alig több, mint egyhuszada a régiós mezőgazdaság GDP-hez való hozzájárulásának (8,6%). A legtöbb régióbeli kkv alacsony termelékenységű, és alacsony hozzáadott értékű tevékenységet végez a termelő szektorban. Főbb termékeik: a textíliák, az élelmiszerek, a gépek és a bútork; illetve a közelmúltban megjelent az IKT-szektor is a palettán.

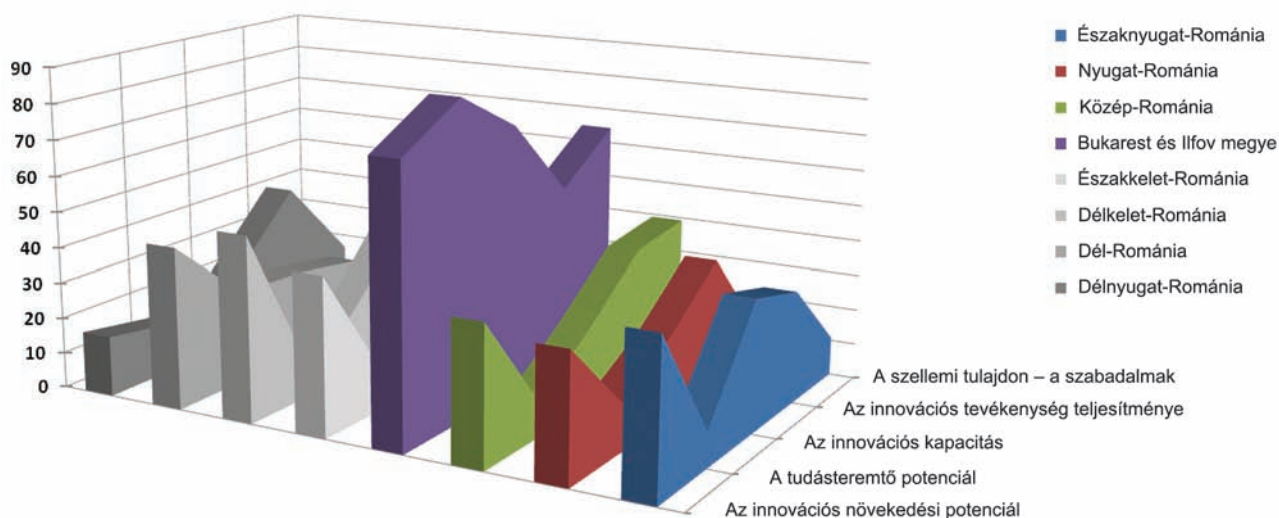
Mindenesetre a térség innovációorientált vállalkozásai részéről megfogalmazódtak olyan igények, amelyek figyelembevételével előrelépésre lehetne számítani az

innovációs szemlélet helyi megerősödésében, illetve elterjedésében. Az említések arányának sorrendjében ezek a következők:

- a képzési igények kielégítése;
- a befektetések és a kockázati tőke markánsabb jelenléte;
- a kevés és fejletlen kutatási és technológiai infrastruktúra fejlesztése, technológiai központok létesítése;
- menedzsmentkompetenciák fejlesztése;
- a logisztikai és a fizikai infrastruktúra-hiányosságok kiküszöbölése;
- a szervezetfejlesztés;
- az üzleti környezet fejlesztése (piac, jogszabályok, adózás stb.);
- a termékfejlesztés időintervallumának lecsökkentése.

Egy átfogó 2008. évi vizsgálat során felmérték a romániai régiók innovációs potenciálját számos indikátor egybevetése alapján, amelyeknek a legfontosabb csoportjai a következők voltak: oktatás, iskolai végzettség; K+F létszám; a magánszféra K+F kiadásai; a közszféra K+F kiadásai; a marketing, a gazdasági előrejelzés, a környezeti monitoring szakterületen dolgozók száma; a közszféra innovációs támogatásai; a kkv-k innovációs tevékenysége; a vállalkozások közötti együttműködések; a termékfejlesztés; a tanácsadás; a stratégiai dokumentumok; a szabadalmak, a levédett ipari fejlesztések és a védjegyek. A felmérés eredménye a következő két ábrában foglalható össze, kiemelve a három erdélyi régió helyzetét:

9. ábra: Az innovációs tényezők értékelése (pontszámok)

25. táblázat: A régiók rangszáma az innovációs tényezők értékei alapján

Régiók	Innovációs növekedési potenciál	Tudásteremtő potenciál	Innovációs kapacitás	Az innovációs tevékenység teljesítménye	Szellemi tulajdon és szabadalmak
Északnyugat-Románia	5	5	2	7	7
Nyugat-Románia	7	4	5	5	6
Közép-Románia	6	6	6	6	2

Régiók	Innovációs növekedési potenciál	Tudás- teremtő potenciál	Innová- ciós ka- pacitás	Az innovációs tevékenység teljesítménye	Szellemi tulajdon és szabadalmak
<i>Bukarest és Ilfov megye</i>	1	1	1	1	1
Északkelet-Románia	4	7	7	3	3
Délkelet-Románia	2	8	4	2	4
Dél-Románia	3	2	3	8	8
Délnyugat-Románia	8	3	8	4	5

2.3.5. AZ IPAR ÉS AZ ÉPÍTŐIPAR

A romániai rendszerváltás, a gazdaság átszervezése és ezzel együtt a kedvezőtlen munkaerő-piaci folyamatok következtében az 1990-es években megsokasodtak a szociális problémák is. A gazdasági válság következtében a munkaerő foglalkoztatásának lehetőségei és a foglalkoztatás szintje is csökkent, a munkanélküliség pedig néhány erdélyi térségben krónikussá vált. A kedvezőtlen folyamatokat tükrözi, hogy 1990 és 2000 között a foglalkoztatottak száma Kovászna megyében 10, Hargita és Maros megyében kb. 18-18%-kal mérséklődött.

2.3.5.1. AZ IPARI FOGLALKOZTATÁS

A rendszerváltást követő kedvezőtlen gazdasági folyamatok különösen súlyosan érintették az ipart és ezen belül az építőipart is. 1990 és 2003 között romániai átlagban 43,0%-ról 29,5%-ra csökkent az iparban és az építőiparban foglalkoztatottak aránya. Még szemléletesebben tükrözi az ágazat hanyatlását a bruttó hazai termékhez való hozzájárulás alakulása: míg 1990-ben a GDP közel 2/3-át az ipar és az építőipar szolgáltatta, addig 2002-ben ez az arány (33,9%) már alig haladta meg az egyharmadot.

Erdélyt a gazdasági szerkezetváltás azért is érintette különösen érzékenyen, mert – a partiumi területek kivételével – az ipar részesedése a gazdaságból meghaladta az országos átlagot: ez az arány a legnagyobb Erdély középső területein volt (2002-ben 40,2%).

Fontos kiemelni azonban, hogy a rendszerváltás után kialakult ipari válság nem változtatott érdemben a térségi hierarchián: az ipari hagyományokkal rendelkező megyék megőrizték pozícióikat az ágazaton belül végbement létszámleépítések ellenére is, sőt Bihar megye még javítani is tudott relatív helyzetén.

Az utóbbi években a piacgazdaság kialakulásával csak a gazdaságosan működő ipari vállalkozások maradhattak fenn, így azokban a körzetekben, ahol több nagyvállalat bizonyult életképtelennek, jelentős szociális problémák jelentkeztek a munka nélkül maradt lakosság körében. Például csak Észak-Erdélyben 10 hátrányos helyzetű övezet alakult ki.

Az 1990-es években az ipari foglalkoztatottság szintje csökkent, a 2000-es években azonban ez a folyamat lelassult, illetve megállt, és az ipari foglalkoztatottak arányának csökkenése nem a létszámuk csökkenése miatt, hanem a szolgáltató szektor élénkülése miatt következett be.

26. táblázat: Az ipari szektor súlya Erdély nagytérségeiben

	A régió hozzájárulása a GDP-hez (%)	Az ipar és az építőipar részaránya (%)
Nyugat-Románia	9,8	33,1
Északnyugat-Románia	11,9	31,5
Közép-Románia	12,6	40,2
Erdély összesen	34,2	35,1
Románia	100,0	33,9

A foglalkoztatottak megoszlása alapján kitűnik, hogy a Közép-romániai fejlesztési régió (Belső-Erdély) – és a táblázatban pontos adatok hiányában nem szereplő Székelyföld – iparosodottabb, mint a romániai térségek átlaga, viszont ez elsősorban az alacsonyabb hozzáadott értékű könnyű- és élelmiszer-ipari foglalkoztatásnak köszönhető. Ezek az ágazatok ellenben a mai piaci körülmények között nem jelentenek húzóerőt Erdély egészének gazdasága számára.

2.3.5.2. IPARI TÉRSÉGEK ERDÉLYBEN

Az iparterületek kialakulását elsősorban a következő tényezők határozták meg: a kitermelőipar lelőhelyei, az energiatermelés központjai, a szállítási útvonalak közelsége, a tevékenység végzéséhez szükséges földrajzi adottságok (például a víz jelenléte), a munkaerő szakképzettsége és az elosztási piacok.

A nagyobb romániai ipari körzetek közül az alábbiak találhatók Erdély területén, vagy érintik Erdélyt:

- A délnyugati ipari vidék Krassó-Szörény, Temes, Hunyad és Arad megye területére esik. Energetikai ipara, bányászata, vaskohászata, színesfémipara, gép- és vegyipara, valamint élelmiszeripara jelentős. Ipari tengelyei a Déva-Resicabánya-, Déva-Brád- és a Temesvár-Arad-vonalak, továbbá kőszene és vegyipara miatt jelentős még a Petrozsényi-medence térsége is.
- Az Erdélyi-medence ipari vidéke Brassó, Szeben, Fehér, Maros, Hargita, Kovászna, Beszterce-Naszód megye és Belső-Erdély nagyobb városai (Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyszeben). Főbb iparágai a földgázra épülő energetika, a vegyipar, a gépipar, a faipar, a könnyűipar és a mezőgazdaságra épülő élelmiszeripar. Ipari alkörzetei a Brassó-Fogarás-Nagyszeben ipari tengely, a Küküllők dombvidéke, Kolozsvár és környéke, a Torda-Aranyosgyéres-Nagyenyed-tengely, a Kolozsvár-Szamosújvár-Dés-tengely, a Közép-Maros-vidéke (Gyulafehérvár-Szászsebes), valamint a Nagyszamos-Beszterce-tengely.
- Az Északnyugat-Románia ipari vidékét Bihar, Szilágy, Szatmár és Máramaros megye alkotják. Jellemző iparágai az energetika, az alumíniumkohászat, a gépipar, a textilipar és az élelmiszeripar. Alkörzetei a Sebes-Körös menti iparvidék (gépipar és energetika), a Szatmárnémeti-Nagybánya ipari térség (fémipar, gépipar, faipar és élelmiszeripar), valamint Zilah és Margitta vidéke (gépipar, építőanyag-ipar, vegyipar és faipar).

Az iparvidékek területi elhelyezkedését döntően befolyásolta a területen elérhető nyersanyagok közelsége. Nem mindig volt ez így: a rendszerváltás előtti időszakban az iparterületek és gyárak létesítése pártutasításra történt, ami egy piaci körülmé-

nyek között fenntarthatatlan állapotot eredményezett. Az erőltetett iparosítás eredménye többek között a csíkszeredai traktorgyár vagy a kohászat és vasgyártó üzem fejlesztése Szentegyházán. Ezzel párhuzamosan folyt az alacsony hasznosítható anyagtartalmú nyersanyagot (például alacsony réztartalmú ércet vagy fűtőértékű szenet) kitermelő bányák működtetése, amely hosszú távon jelentős környezeti károkat is okozott. A szocialista iparosítás eredménye a viszonylag kisszámú, de sok foglalkoztatottat alkalmazó nagyvállalatok létrejötte. Számos ilyen nagyvállalat elavult technológiát alkalmazott, továbbá a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodását nehezítette a marketing- és menedzsmentismeretek hiánya is.

2.3.5.3. AZ IPAR TERÜLETI-ÁGAZATI SZERKEZETE

A *kitermelőipar* elsősorban a Kárpátok vonulatának érc- és energetikainyersanyag-előfordulásaira alapoz, de az Erdélyi-medence földgázvagyona, a kőszén (lignit), az építőanyagok és a só előfordulásai is megemlíthetők.

A hagyományos erdélyi bányászat súlypontja, a Zsil-völgyi oligocén barnakőszén-telepekre épülő szénbányászat az elmúlt években-évtizedekben a gazdaságosan kinyerhető készletek kimerülésével párhuzamosan leépült. Az egész bányászati szektor átalakulását hűen tükrözi két adat: 1992 és 2000 között a bányászok létszáma országos viszonylatban 62%-kal csökkent az érc-kitermelési ágazatban és kb. 56%-kal a szénbányászatban. Erdélyt kisebb mértékben érintette a szénhidrogén-termelés csökkenése, amely elsősorban az Erdélyi-medence és a Bánság (Temesi-síkság) területére koncentrálódik. A szénkészletek kimerülésével az *energetikai ipar* egyre inkább a szénhidrogénekre épít, de a gyors folyású folyókra is települtek kisebb kapacitású vízi erőművek. A *fémfeldolgozás* hagyományos kohászati központjai a dél-erdélyi ipari bázisterületekre koncentrálódnak. A Petrozsény környéki barnaszénre épülő központok (Resicabánya és Vajdahunyad) ma válsággal küszködnek. A színesfém-érc legfontosabb feldolgozóközpontja Zalatna, ahol rézércfeldolgozás folyik. Verespatakon található Európa legnagyobb ismert arany-érclelőhelye, a ciántechnológián alapuló kitermelés azonban széles körű nemzetközi tiltakozást váltott ki, különösen a tiszai ciánszennyezés után.

A *gépipar* is a rendszerváltozás vesztesei közé tartozik: az alágazatok közül különösen a nehézgépipart és a szerszámgépgyártást érintette hátrányosan az átalakulás. A vasúti jármű-gyártásban korábban élenjáró helységek közül Resicabányán és Karánsebesen visszaesett a termelés, Aradon viszont az utóbbi időben is folyik motorvonat-összeszerelés. Az autóalkatrész-gyártásban Arad, Nagyszeben, Temesvár, Kolozsvár, Zilah és Brassó érintettek, de mindenképpen meg kell jegyezni, hogy az autógyártás elsősorban Románia Erdélyen kívüli területeit érinti.

A könnyűipari ágazatok közül a textil-, az élelmiszer- és a kézműipar jelenléte Erdély szinte teljes területére jellemző, dominanciájukat elsősorban a helyi adottságok határozzák meg.

2.3.5.4. AZ IPAR MINT FONTOS TŐKEVONZÓ TÉNYEZŐ

A külföldi tőkebefektetések tekintetében Románia egésze mintegy 10 év fáziskészsében volt Magyarországhoz, illetve a négy visegrádi országhoz képest, de ezt a lemaradást az elmúlt néhány évben – a befektetőbarát kormányzati intézkedéseknek köszönhetően – sikerült igen nagy mértékben ledolgozni. A külföldi tőke elsőd-

leges célpontja Bukarest és környéke (vagyis Ilfov megye), az összes 1991 és 2001 között beáramló tőke 51,7%-a ide érkezett.

A romániai külföldi tőkebefektetések egynegyede az erdélyi régiókban realizálódott. A Közép-romániai fejlesztési régióba az 1990-es években 330 millió USD működő tőke áramlott, amely az országos érték 6,9% volt, s az erdélyi régiók viszonylatában ez volt a legalacsonyabb összeg. Ráadásul ebből a Székelyföldre jutó 113 millió dollár 3000 vállalkozás között oszlott meg, aminek következtében az 1 lakosra jutó külföldi tőke értéke egész Erdélyt figyelembe véve Hargita és Kovászna megyében a legalacsonyabb.

Székelyföld a Magyarországról érkező befektetések második legfontosabb célterülete volt Bukarest után. Az 1991 és 2001 között Romániában befektetett 190 millió USD egynegyede jutott Hargita és Kovászna megyébe. A térség legnagyobb ipari beruházói a Dunapack, a Tiszai Vegyi Kombinát és a Pannonplast voltak.

Erdély nyersanyaggazdagsága is jelentősen hozzájárult a tőke beáramlásához. A magas beruházási költségű kitermelés beindításához nagy mennyiségű tőkére volt szükség, amelyet sokszor csak a külföldi befektetők tudtak biztosítani. A verespataki nemesfémbányászat példája is bizonyítja, hogy a befektetők elsődleges érdeke a profittermelés, és a további szempontokat sokszor ennek rendelik alá. 2000-ben ez ökológiai katasztrófához vezetett.

2.3.6. A KÖZLEKEDÉS

Erdély helyét az európai közlekedési térben elsődlegesen a Kárpát-medencében elfoglalt helyzete határozza meg. A közlekedési kapcsolatokat mind a térségen belül, mind a szomszédos térségekkel (például Havasalföld, Moldva és Ukrajna) a Kárpátok magashegységi jellege nehezíti az átjárható hágók, kereszttölgyek és szorosok ellenére. A térség nyugati-délnyugati irányba nyitott, így Magyarország és a Vajdaság felé a közlekedési hálózatok kialakításának lehetőségei kedvezőbbek. A legrosszabb elérhetőséggel Székelyföld rendelkezik.

2.3.6.1. A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉS

A szocializmus évtizedeiben a romániai közúti infrastruktúra sem mennyiségi, sem minőségi értelemben nem bővült érdemben, az utak átbocsátóképessége alacsony, minőségük pedig a legtöbb útszakasz esetében erősen kifogásolható volt. A romániai rendszerváltás után a helyzet javult, elsősorban a fő tranzitútvonalakat érintő útminőség-javítások következtében. Az átbocsátókapacitás bővítését jelentő gyorsforgalmi útépitések azonban továbbra is vontatottan haladnak. A területegységre és lakosságszámra vetített gyorsforgalmi utak teljes hosszát figyelembe véve Románia Európában az utolsók között szerepel.

A 6 tervezett, illetve megvalósult gyorsforgalmi út és autópálya közül az alábbiak érintik Erdélyt:

10. ábra: Az Erdélyt érintő tervezett, illetve megvalósult gyorsforgalmi utak és autópályák

	Az érintett városok (kiemelve a megvalósult)	A tervezett hossz (km)	Eddig megépült (km)
A1	Nagylak– Arad – Temesvár –Déva–Nagyszeben– Pitesti – Bukarest	620	164
A3	Bors–Nagyvárad–Zilah– Kolozsvár – Torda –Marosvásárhely–Segesvár–Brassó–Bukarest	588	42
A4	Marosvásárhely–Nemc–Szabófalva–Szépvásár–Jászvásár	288	0
Dunai egysík Duna Mare Mecsekinégy	Nagybánya–Szatmárnémeti–Pete	n.a.	0

Az A1, az A3 és a tervezett Nagybánya–Pete(–Nyíregyháza)-autópálya Magyarországot köti össze Erdély különböző részeivel. Az A1-es út a magyarországi M43-as autópálya megépülése után közvetlen autópálya-összeköttetést tesz majd lehetővé (Dél-)Erdély és Magyarország, illetve a nyugat-európai országok között.

Az európai TEN hálózati elemek közül 3 érinti Romániát: a Nagylak–Arad–Bukarest–Konstanca-útvonal (IV/b), a Duna mint nemzetközi vízi út (VII.), valamint az ország keleti felén Kisjenőt Bukaresttel és a bulgáriai Dimitrovgráddal összekötő, IX. számú folyosó. E három útvonalból mindössze az Arad–Temesvár–Déva–Nagyszeben-útvonal érinti Erdély déli részét. A nagyszabású tervekhez képest jelentősen késnek az új autópálya-szakaszok építései mind Erdélyben, mind Románia többi részén.

Románia teljes úthálózatának hossza 81 713 km, amelyből 2009-ben mindössze 66 632 km volt burkolt. Ez az arány jól tükrözi a mellékúthálózat általános állapotát, amely Erdélyben még a romániai átlagtól is elmarad. Erdély közúti elérhetőségét az utak állapotán kívül az is nehezíti, hogy a szomszédos országokból való átjutást a határátkelőhelyek hiánya, illetve a meglévők kis kapacitása gátolja, ami különösen a nagyobb forgalmú időszakokban (például az ünnepek és a szabadságolások előtti/utáni időszak) jelent komoly problémát. A határok körülményes átjárhatósága különösen a magyar–román határ menti területeken élők számára jelent súlyos gondot, az évszázadok alatt kialakult piacok és vonzáskörzetek Trianon után történt szétszabdálódása miatt.

2.3.6.2. A VASÚTI KÖZLEKEDÉS

Erdély vasúthálózatának gerincét a Magyar Királyság, illetve az Osztrák–Magyar Monarchia idején kiépült vasútvonalak alkotják. A mai Románia első vasútvonalát Oravicabánya és Báziás között építették 1854-ben, elsősorban teherszállítási célokra, a szénbányászat kiszolgálására. 1875-re Erdélyben is megépültek a vasúti fővonalak, amelyet a Baross-korszakban több mellékvonal követett.

A szocializmus időszakában is folytatódott a vasúti hálózat kiépítése, illetve a kapacitásigényeknek megfelelő bővítés és korszerűsítés: kétvágányúsítások, valamint vasút-villamosítás. A kommunista rendszer bukásakor (1990 körül) Románia

rendelkezett az egyik legkiterjedtebb vasúthálózattal Európában. Az azt követő években a gazdasági válság hatásaként, valamint a magánbusztársaságok megjelenésének következtében jelentős vasútvonal-bezárások történtek, mintegy 1500 km hosszban. Ez a jelenség nem került el az erdélyi és a bánsági területeket sem, bár később történtek újranyitások is, többségében turisztikai céllal (például az Abrudbánya–Topánfalva- és a Marosvásárhely–Mezőbánd-vonalon). Jelenleg Románia vasúthálózatának hossza 10 639 km, amelyből 3971 km villamosított.

11. térkép: Románia vasúthálózata

Erdély vasúti közlekedésének fejlesztését a domborzati adottságok nehezítik (jelenleg Romániában 71,5 km-nyi vasúti alagút van, zömében Erdélyben), és ez határozza meg döntően a vasútvonalak vonalvezetését is.

Románia vasúthálózatát jelenleg 9 fővonal alkotja, amelyekhez számos mellékvonal csatlakozik. Ezek a fővonalak képezik a vasúti szállítás gerincét. E vonalak közül az alábbiak érintik Erdélyt részben vagy egészben:

27. táblázat: Az Erdélyt érintő vasúti fővonalak

A vonal száma	Érintett városok	hossz (km)
200	Brassó–Nagyszeben–Alvinc–Piski–Arad–Kürtös	470
300	(Bukarest–)Brassó–Segesvár–Tövis–Székelyföldvár–Kolozsvár–Nagyvárad–Biharpüspöki	647
400	Brassó–Csíkszereda–Madéfalva–Déda–Dés–Nagybánya–Szatmárnémeti	560
900	(Bukarest–Craiova–Filiași–)Karánsebes–Temesvár	533
A vonal számának színezése a térképi ábrázolásnak megfelelő.		

Erdélyt Magyarországról 4 vasúti határátkelőn lehet megközelíteni, amelyek az Arad–Békéscsaba–Budapest (Kürtös), a Nagyszalonta–Kötegyán, a Nagyvárad–Püspökladány, valamint a Nagykároly–Nyírábrány vonalon találhatóak. Ukrajnát a Szatmárnémeti–Nevetlenfalva, a Máramarossziget–Taracköz és a Máramarossziget–

Rahó vasútvonalakon lehet elérni. A vasúti kishatárforgalomban gondot jelent a kedvezőtlen tarifarendszer.

Magyarország és Erdély között biztosított a rendszeres nemzetközi vasúti összeköttetés, bár a menetidők a magyarországi és romániai pályaállapotok miatt igen kedvezőtlenek. Budapestről Nagyvárad 4 óra 15 perc, Kolozsvár 7 óra, Segesvár kb. 10 óra, Székelyföld (Csíkszereda) 12 és fél óra alatt érhető el.

2.3.6.3. A VÍZI KÖZLEKEDÉS

A domborzati adottságok miatt Erdélyben nem található rendszeresen hajózható folyó vagy nagyobb tó, így a vízi közlekedés szerepe elhanyagolható.

2.3.6.4. A LÉGI KÖZLEKEDÉS

A nagy távolságok miatt a légi közlekedés igen kiterjedt Romániában. Erdély nemzetközi légi kapcsolatait biztosítja a kolozsvári, a marosvásárhelyi és a temesvári repülőtér, továbbá a belföldi forgalomban szerepet játszik még a nagyvárad, a szatmárnémeti, az aradi és a nagyszebeni repülőtér is. A nagyobb erdélyi repülőterekről számos légitársaság repül Nyugat-Európa nagyvárosai felé is. Az egyre fokozódó igények miatt időről időre felmerül olyan újabb repülőtér-fejlesztés, amely Erdély, ezen belül Székelyföld elérhetőségét is javítaná (Brassó, Szentegyháza).

2.3.6.5. A TÖMEGKÖZLEKEDÉS

A helyközi közösségi közlekedést javarészt autóbuszok biztosítják. A vonathálónál olcsóbb megoldást kínálnak a sűrűbb hálózatot alkotó buszjáratok, továbbá szinte mindenhová el lehet jutni velük. Azonban főként a téli időszakban gondot jelent a ritka közlekedés, illetve a járatok kimaradása. A közlekedést nehezíti a sokszor csak szájhagyomány útján terjedő menetrend is. A nagyobb városokban biztosított ugyan a helyi tömegközlekedés, de az üzemeltető vállalkozások korlátozott anyagi lehetőségei a komolyabb fejlesztéseket nem teszik lehetővé.

2.3.7. TURIZMUS ÉS SZABADIDŐ-GAZDASÁG

2.3.7.1. ROMÁNIAI TURISZTIKAI FOLYAMATOK A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

Az erdélyi turizmus a rendszerváltozást követő 10 évben hatalmas hullámvölgybe került. A turizmusipar a keresleti oldalon jelentős visszaesést mutatott, míg a kínálati oldalon források hiányában nem volt számottevő fejlesztési lehetőség, sőt inkább jellemző volt a meglévő kapacitások leépülése, illetve a fenntartási költségek hiányában azok visszafejlődése.

Románia EU-csatlakozási folyamatainak megindulásával a helyzet a 2000-es években fokozatosan konszolidálódott, és a turizmus a csökkenő pályáról lassú növekedési pályára állt át. A kínálati oldal fejlesztésében jelentős segítséget jelentett a SAPARD előcsatlakozási alap, amelyből elsősorban vidéki szállás-, illetve fogadóhely-fejlesztéseket hajthattak végre a pályázók. A turisztikai fejlesztéseknek további lökést adott, hogy 2007-től Románia teljes jogú EU-taggá vált, és ezzel jelentős strukturális, valamint kohéziós források nyíltak meg. A fejlesztési források felhasználásának köre is bővült, és a szállás-, illetve fogadóhelyek fejlesztésén túl

a turisztikai attrakciók fejlesztése is megindult, valamint a nemzetközi turisztikai kereslet élénkítése érdekében számos nemzetközi országimázs-javító akciót és kampányt is végrehajtott az ország.

A 2008. évben beköszöntött válság némi megtorpanást eredményezett a fejlődésben, így a nemzetközi és a hazai kereslet is visszaesett, valamint ebből fakadóan a turisztikai fejlesztések intenzitása is lecsökkent. A turizmusnak mint iparágak a továbbfejlődése és minőségi előrelépése érdekében Erdélyben is számos feladatot kellene megoldani. Egyrészt a szálláshelyek és a szálláshelyeken elérhető szolgáltatások színvonalát kell továbbfejleszteni, másrészt a meglévő attrakciókat a turizmus jelenlegi igényei szerint kell átformálni. Mindemellett jelenleg a román turizmus kereslet oldali megszervezése, illetve irányítása is gyenge lábakon áll: a turisták, illetve az attrakciók és szolgáltatók egymásra találását segítő többszintű intézményrendszer, az úgynevezett turizmusdesztináció-menedzsment (TDM) rendszere még nem épült ki, illetve csak a legfelsőbb szintje van meg (az országimázst alakító központ). Ennek egyik jól kitapintható jele, hogy a Romániába és Erdélybe irányuló turizmus keresleti oldalának szakmai feltérképezése jelentős hiányosságokkal küzd. Az erdélyi turizmusban már jelenleg is számottevő potenciállal bír az etnikai, illetve a kulturális turizmus – hiszen a Romániába beutazó turisták között számukat tekintve első helyen a magyarok állnak. Ez azonban még korántsem jelenti azt, hogy további látványos fejlődést ne lehetne elérni ezen a téren főképp, ha a két ország és a nemzetrészek együttműködése szorosabbá válik.

2.3.7.2. A SZÉKELYFÖLD

A szálláshelykínálat:

Székelyföldön a szálláshely-kínálati tényezők hasonlóan alakultak, mint országos viszonylatban. A férőhelyek száma 2000-ig közel 12%-os csökkenést mutatott, és új szálláshelyek főként a nagyobb városokban, illetve a gyógyüdültetésben részt vevő településeken jöttek létre. Székelyföld az országos szálláshely-kapacitások közel 8%-ával rendelkezik. Az elmúlt húsz évben Hargita és Kovászna megyében a szálláshelyek száma csökkent. Ezt a folyamatot a Maros megyében észlelhető növekedés nem tudta ellensúlyozni.

A szálláshely-struktúrában a szállodai kapacitások a legjelentősebbek. A szállodák kényelmi fokozata és a megcélzott vendégköre is jelentős eltéréseket mutat elhelyezkedésüktől függően. Kovászna megyében a szállodák a szálláshelyek 90%-át teszik ki, míg Maros megyében 63,6%-ot. Hargita megyében ez az arány jóval alacsonyabb (36,3%). Székelyföld összességében Románia szállodakapacitásainak 7,1%-val rendelkezik.

Maros és Hargita megyében jelentős részarányt képviselnek a Monarchia korában létrejött villák (12%, illetve 20%), valamint a diáktáborok (11%, illetve 16%). További nem elhanyagolható részt jelentenek Hargita és Maros megye kínálatában a motelek (5,8%, illetve 4,7%), valamint a kempingek (9,7%, illetve 4,7%). A falusi panziók tekintetében a székelyföldi megyék az országos átlag fölött helyezkednek el, míg a városi panziók 2,3–4% közötti részaránya is említésre méltó mindhárom megyében.

A turisztikai attrakciók:

Székelyföld természeti adottságai közül a legjelentősebb potenciállal a változatos eredetű, összetételű és gyógyhatású ásvány- meg gyógyvizek, valamint a hegyvidéki területek klimatikus adottságai (a levegőminőség, az ionizáció, az aeroszolok, illetve a hőmérsékleti és a páratartalmi jellemzők) rendelkeznek, amelyek a balneoterápia s a klimatoterápia számára teremtenek kedvező feltételeket. A Székelyföldön 10 különálló ásványvizes területet is találunk. A három székelyföldi megye számos gyógyüdülője közül országos jelentőségű gyógyturisztikai attrakció található Szovátán, Tusnádfürdön és Kovásznán.

Székelyföld domborzati térképén szembeötlő a hegyvidékek meghatározó szerepe. A térség másik nagy idegenforgalmi potenciálját a viszonylag hosszú – olykor decembertől áprilisig tartó – téli szezon, a hótakaró minősége és vastagsága jelenti (amely a 100 cm-t is elérheti a Hargitán és a Görgényi-havasokban).

Székelyföld domborzati egységei változatos tájakkal csábítják a látogatót. Ezek közül néhány országos szinten is kiemelkedő: a Békás-szoros és a Gyilkos-tó, a Szent Anna-tó, a Tusnádi-szoros, a Felső-Maros-áttörés, a Nagy-Hagymás-Egyeskő-Tarkó-vonulat, a Rétyi-nyír és a szovátai Medve-tó.

A Székelyföld fő vonzerejét egy kulturális-etnikai keresleti csoport számára a természetközeli, hagyományőrző falusi társadalom, a tájjal együtt élő falusi ember és annak mítosza adja. Erre a vonzerőre épültek ki a kilencvenes évek elejétől a térségben tapasztalt turistaáramlás legjelentősebb részét kitevő erdélyi vagy székelyföldi autóbusszos körutak. A térség legjelentősebb eseménye – amely a Kárpát-medence és a nagyvilág számos pontjáról vonz ide látogatókat – a csíksomlyói pünkösdi búcsú. Az elmúlt tíz évben fontossá váltak további olyan események és rendezvények is, amelyek jelentős számú turistát hoznak a térségbe (a Szent György Napok Sepsiszentgyörgyön, a Csíki Székely Múzeum nagykiállításai Csíkszeredában, a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor Tusnádfürdön, illetve a Fél-sziget Fesztivál Marosvásárhelyen).

A székelyföldi térség közös vendégszervezési rendszere kimerül az utóbbi években elindított, bukaresti és budapesti országos turisztikai vásárokon felállított közös Székelyföld-standdal. Súlyos hiányosság a székelyföldi turisztikai kínálat közös, internetes megjelenítési felülete.

A magyarországi és külföldi turisták tekintetében a székelyföldi turizmus húzóereje tud lenni az erdélyi turizmusnak. A székelyföldi turizmus és a térségi turisztikai együttműködés fejlesztése azért is fontos, mert az első negyedévben országos szinten mind a turisták számának, mind a vendégéjszakák számának esetében növekedés volt tapasztalható. A székelyföldi turizmus népszerűsítésének ugyanolyan mértékben meg kell céloznia a magyarországi és a belföldi turistákat is. A romániai turisták piaca egyrészt azért fontos, mert a térség infrastruktúrájának és a szolgáltatások minőségének fejlettsége még nem éri el a külföldi turisták igény-szintjét, másrészt a román ajkú turisták személyes székelyföldi élményei magához a magyarsághoz való pozitív viszonyulásukat is megalapozhatják és erősíthetik.

Az elmúlt két-három év pozitív változásokat hozott a turizmust kiegészítő tényezők területén, ami főképp a helyi termékek brandjeinek megjelenésében nyilvánul meg. Gondolunk itt a Góbé termék, a Székelygyümölcs, a Székely termék, a Székelyföldi termék, a Legendás termékek, illetve az Átalvető termékek márkanevekre.

A helyi termékek márkásodási folyamata rövid időn belül népszerű lett a helyi közösségek körében, és a közeljövőben várhatóan a turisták figyelmét is felkelti majd.

2.3.7.3. A PARTIUM ÉS A BÁNSÁG

A szálláshelykínálat:

A Partiumban, illetve a Bánságban a szálláshelyek tekintetében Bihar és Krassó-Szörény megyék emelkednek ki. A Bihar megyei szálláshelyek jelentős része a gyógyfürdőzéshez kötődő turizmus kiszolgálására épült, míg a déli megye fő turisztikai fogadóképessége elsősorban a falusi, illetve a természeti turizmusra alapozható.

A turisztikai attrakciók:

A Partium és a Bánság a gyógyturisztikai tényezők – a gyógyvizek, a klimatikus gyógyhelyek, az ásvány- és borvizek – tekintetében az alföldi gyógyvíztérség egységes és szerves folytatása. Legfontosabb fürdői és fürdőhelyei Herkulesfürdő, Lippa(füred), Temesvár és Arad. A gyógyvizekre épülő gyógyturizmus természetes kiegészítő kínálatát képezik a klimatikus üdülőhelyek, elsősorban a hegyvidékek, a hegyvidéki folyóvölgyek, illetve a nagyobb víztározók környéke – mint például a Bánsági-hegyvidék, a Retyezát- és Sebes-hegység, valamint a Csernai-havasok.

A turizmus további kiemelten fontos szegmense a kulturális és a városi turizmus. E tekintetekben a Partium és a Bánság kiváló adottságokkal rendelkezik. Nemzeti szempontból igen jelentős kulturális értéket képvisel Nagyvárad és Arad, ugyanis ehhez a két városhoz számos történelmi emlék, illetve emlékhely kapcsolódik. Temesvár sem maradhat ki a felsorolásból mint a dualizmus korabeli békés multikulturális együttélés szimbolikus helye, az ennek megfelelő késő Habsburg-korbeli városszerkezetével. További kiemelt kulturális értékek találhatók például Érmindszenten (Ady szülőháza) és Nagyszalontán (Arany szülőháza és emlékműzeuma).

A kulturális turizmuson túl a partiumi és a bánsági térség még a sportok kedvelőinek is kínál kiváló lehetőségeket. Kitűnő síelési lehetőségek, lovas-, vadász- és horgászhelyek várják az érdeklődőket szebbnél szebb természeti környezetben.

A 2000-es évek romániai gazdasági fejlődésének egyik hozadéka a működő tőke nagyobb fokú beáramlása a térségbe és az ezzel járó hivatásturizmus, illetve a nagy bevásárlóközpontokhoz kötődő bevásárlóturizmus fellendülése, amelyek mára egy-egy település életére jelentős hatást gyakorolnak.

2.3.7.4. BELSŐ-ERDÉLY

A szálláshelykínálat:

Belső-Erdély kapacitásaiban jelentős szerepet játszik Kolozs megye, valamint a szász megyék: Brassó és Szeben. Kolozs megyében az elmúlt évtizedben jelentős szálláshelyfejlesztéseket hajtottak végre, aminek eredményeként jelentősen bővült a kínálat, míg a szász megyékben a szálláshelykínálat már a régi rendszerben kiépült, így a turizmus visszaesésének ellenére megőrizték abszolút pozícióikat.

A turisztikai attrakciók:

A belső-erdélyi térség gyógyturisztikai potenciálja is jelentős, de ennek profitábilis kihasználása még várat magára, különösképp Szászszentgyörgyfürdő (Beszterce-Naszód), Aknasugatag (Máramaros) és Kolozs (Kolozs) esetében. A gyógyvizekre

épülő turizmus természetes kiegészítő kínálatát képezik a klimatikus üdülőhelyek, illetve a különleges természeti ritkaságokban gazdag tájak, amelyekből ebben a régióban is jó néhány várja az idelátogatókat: például a natúrparkok és a nemzeti parkok, mint a Máramarosi-havasok Natúrpark vagy az Erdélyi-szigethegység Natúrpark.

Belső-Erdély kapcsán nem hagyható figyelmen kívül annak gazdag kulturális öröksége sem. Mindenképpen kiemelendő a „kincses” Kolozsvár és a „fejedelmi” Gyulafehérvár gazdag történelmi és kulturális örökségével, megújult történelmi városrészeivel. Mellettük kiemelt kulturális értéket képviselnek a szász városok (Brassó, Nagyszeben, Szászsebes stb.) a gótikus templomaikkal, erődítményeikkel és világi épületeikkel. További érdekességet nyújtanak a reneszánsz emlékek, mint például a fogarasi vár, az alsórákosi Sükösd-kastély, a Bethlen-kastélyok és a dévai Magna Curia. További kulturális érdekesség a két térség – Partium és Belső-Erdély – határán elterülő Kalotaszeg, amely méltóképpen híres mind tájairól, mind pedig építészetéről és megőrzött kulturális hagyományairól.

A kulturális turizmus kínálatát kiegészítik a településekhez, eseményekhez és időpontokhoz kötődő rendezvények, amelyek számos külföldi, illetve belföldi turistát vonzanak a térségbe egész évben.

A belső-erdélyi térség a különböző sportok kedvelőinek is kínál kiváló lehetőséget. Itt is kitűnő síelési lehetőségek, lovas-, vadász- és horgász helyek várják az idelátogató turistákat.

A gazdasági élénkülés eredményeképpen Belső-Erdély számos nagyvárosában fellendült a hivatás-, ill. konferenciaturizmus, amely további kiegészítő bevételekhez juttatja a kedvezményezett településeket.

3. HELYZETÉRTÉKELÉS

3.1. AZ ERDÉLYI MAGYAR GAZDASÁGI POTENCIÁL

3.1.1. ERŐSSÉGEI

- a magyarlakta területek természeti erőforrásokban gazdagok: vízi energia, ásványvizek, gyógyvizek, fürdők, kiterjedt és értékes erdők (fa- és vadállomány), só, építőkő, gyógynövények;
- jelentős természeti értékek: európai, de világszinten is jelentős biodiverzitás, jelentős méretű és különleges *Natura 2000* területek, számos jelentős nemzeti park, illetve natúrpark;
- a magyarlakta területek kulturális öröksége nemzetközi jelentőségű.

Turizmus:

- rendkívüli tájképi és történelmi értékekkel, továbbá ismert, illetve potenciális turisztikai vonzerőkkel rendelkezik Erdély és a magyarlakta terület;
- kiépült turisztikai infrastruktúra, amelynek fejlesztése, bővítése az utóbbi években újra megindult; mindez a későbbi fejlesztések alapja lehet.

Gazdaságszociológiai tényezők:

- jelentős bizalmi tőke: az erdélyi (és különösen a székelyföldi) magyarok körében a társadalmi szolidaritás, illetve a bizalom szintje szignifikánsan magasabb, mint a társadalomban általában. Az erdélyi magyar vállalkozók körében szintén magasabb a goodwill és a kompetenciaalapú bizalom szintje az országos átlagnál;
- az országos átlaghoz képest az erdélyi magyarok körében erősebb a helyi, különösen a helyi magyarlakta térségekben, illetőleg a Magyarországon gyártott termékek iránti preferencia;
- leleményes, jó üzleti érzékű vállalkozói réteggel lehet számolni;
- igen erős, jól működő informális együttműködések jellemzik a gazdaságot.

Ipar-építőipar:

- Erdély igen gazdag nyersanyagokban (földgáz, szén, nemes- és színesfémek);
- néhány ipari ágazat számára kifejezetten kedvező adottságokkal rendelkezik (például faipar, bútoripar, energetika, kohászat, vasgyártás);

- egyes fontos ágazatokban képzett munkaerő áll a rendelkezésre (például textil-ipar, élelmiszeripar, bányászat, járműgyártás);
- az anyaországgal való ipari-kereskedelmi kapcsolatok élénkülnek;
- évszázados ipari hagyományokra lehet építeni.

Közlekedés:

- európai viszonylatban is igen sűrű vasúthálózat;
- a légi közlekedés fejlődik, Magyarországot is közvetlen járatok kötik össze az erdélyi városokkal.

Mezőgazdaság:

- a mezőgazdasági ágazatok közül az állattenyésztéshez és a gyümölcstermesztéshez jó adottságok vannak;
- léteznek biotermelésre alkalmas területek és a feltételek is adottak;
- gazdag a gyógynövény-, gomba- és gyümölcsállomány, jellemző a biodiverzitás;
- a mezőgazdasági területek viszonylag alacsonyan szennyezettek;
- megfelelő a vízkészlet;
- a mezőgazdasági területekhez való érzelmi kötődés, a növénytermesztés és állattartás hagyománya, illetve összhangja a jellemző.

3.1.2. GYENGESÉGEI

Közlekedési infrastruktúra:

- az elmaradott, elhasználódott és erősen hiányos közlekedési infrastruktúra a gazdaságfejlesztés és a kapcsolatépítés akadályai is: mind a régióban, mind az országon belüli, illetve az anyaországgal való összeköttetés nehézkes, néhány útvonalra korlátozott.

Üzleti és gazdasági infrastruktúra, illetve önszerveződés:

- a térség vállalkozásaira általában a tőkehiány jellemző, különösképpen az erdélyi magyar kis- és közepes vállalkozásokra;
- a magyarok területeken a modernizációt ösztönző és támogató piaci jellegű szolgáltatások (pénzügyi, technikai szolgáltatások stb.) erősen hiányosak, fejletlenek; kevés magyar-magyar vállalkozás szolgáltat e területeken;
- nem létezik egyelőre átfogó erdélyi magyar vállalkozási adatbázis, illetve szakmai ernyőszervezet (például erdélyi magyar gazdasági kamara);
- a magyarok települések ipari parkjainak kialakítása későn indult, kevés van belőlük.

Marketing és befektetésösztönzés:

- a magyarok területeken gyenge a régiómarketing és a településmarketing;
- a magyarok területek befektetésösztönzési tevékenysége az intézményrendszer, a tervek és a források tekintetében egyaránt gyenge;
- a magyarok települések turisztikai marketingje és menedzsmentje még nincs közép-európai színvonalon.

Munkavállalói és vállalkozói készségek, illetve képességek:

- a magyarok által működtetett vállalkozásokban a korszerű menedzsmentismeretekkel rendelkező, azokat alkalmazni képes vezetőkből kevés van, a vállalati kultúra gyakran torz, kialakulatlan. A személyes kapcsolatok szerepe sokszor meghatározó;
- a magyarok által működtetett vállalkozások innovativitása alacsony, emiatt ezek a vállalkozások rugalmatlanok;
- hiányos és a mai igényektől elmarad a magyar nyelvű felsőoktatás és képzés, szintén fejletlen a felnőttképzés rendszere;
- a magyar munkavállalók térségen belüli mobilitása még nagyon csekély (részben az ingatlanpiac és a pénzügyi lehetőségek korlátozottsága miatt is).

Felsőoktatás-szakképzés:

- az oktatás-képzésnek a magyarlakta területeken és a magyar nyelvű oktatás-képzésnek általában nem alakultak ki kellő mértékben a kapcsolatai a vállalkozói szféra és a munkaerőpiac irányában; hiányoznak a gyakornoki és a mentorprogramok, illetve az inkubátorprogramok; a magyar nyelvű gazdasági képzés minősége és szerkezete nem minden esetben kielégítő, továbbá nincs műszaki képzés;
- az erdélyi magyar felsőoktatási intézmények koordináltsága gyenge, bizonyos szakok hiányoznak (műszaki, agrár), másokban pedig a verseny a képzés rovására megy; hiányzik egy új erdélyi magyar felsőoktatási és képzési stratégia;
- probléma a friss diplomások elhelyezkedése a térségben; a magyar végzős diákok kisebb arányban helyezkednek el az egyetem befejezése után, mint a románok, ugyanakkor nagyobb hányaduk tanul tovább posztgraduális intézményben; e mögött a munkaerőpiacra való kilépés előli menekvés kényszere sejthető;
- az erdélyi magyar magasan képzett pályakezdő fiatalok alulreprezentáltak a versenyszférában, és arányukon felül vannak jelen az állami/költségvetési intézményekben;
- miközben az erdélyi fiatalok nagy arányban tanulnak tovább magyarországi intézményekben, fordítva ez nem jellemző, hiányzik a kölcsönösség; nincs erdélyi magyar diákhitel;
- az elmúlt két évtizedben a diplomások százezres nagyságrendű, Magyarországra történt költözésével nem hasznosult a szülőföldön az Erdélyben és Romániában képzett magyar értelmiségiek tudása; a képzésükkel kapcsolatos befektetés nem térült meg;
- a hazatérési programok, vagyis a térségből elszármazott fiatalok visszaköltözését támogató programok kezdetlegesek.

Ipar és építőipar:

- közlekedési és szállítási útvonalak hiányosságai;
- az átalakult ipari szerkezet miatt alacsony az ipari foglalkoztatottság, magas a munkanélküliség;
- egy-egy jelentős üzem bezárása miatt hátrányos helyzetű övezetek alakultak ki;
- hiányoznak a piacgazdaságban való megfelelő működéshez szükséges menedzsmentismeretek;

- elavult ipari technológiát alkalmazunk, a tőkeszegénység miatt a fejlesztések elmaradtak, alacsony az energiahatékonyság.

Mezőgazdaság:

- a mezőgazdaság technikailag és külső gazdasági kapcsolataiban egyaránt elmarad a modern elvárásoktól; ezzel együtt jár az élelmiszeripar korszerűtlensége, lehetőségeinek a kihasználatlansága;
- az elaprózott földbirtokok és a kis gazdaságok miatt nehéz a mezőgazdaság modernizációja;
- az állattartási és a növénytermesztési kedv, valamint a szakma presztízse romlik;
- a talaj minősége a Székelyföldön jóval a Kárpát-medencei átlag alatti;
- a hegyvidéki területeken lényegesen rövidebb a vegetációs időszak.

3.2. AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG KÜLSŐ GAZDASÁGI HATÓTÉNYEZŐI

3.2.1. LEHETŐSÉGEK

- a magyarországi vállalkozások számára vonzó befektetési célterületté válhat a térség, Erdély Európa egyik kaputérsége lehet;
- a többségi nemzeti román gazdasági szereplőknek is fontos együttműködési partnere lehet az erdélyi magyarság Magyarország és Európa nyugati részének az irányában;
- Erdély, mint makrorégió, nemcsak közvetítő szerepet játszhatna, hanem önálló adottságaira építve Európa egyik potenciális fejlődési gócpontjává is válhatna;
- a gazdasági fejlesztések generálta növekedés kedvezően befolyásolhatná az autonómiatörekvéseket.

3.2.2. VESZÉLYEK

- a jelenlegihez képest esetlegesen kedvezőtlennek váló térségi gazdasági szerkezet és gazdaságpolitikai helyzet, valamint az a lehetőség, hogy az erdélyi magyar közösség erre nem képes megfelelő válaszokat adni, egyaránt magában hordozza a gazdasági asszimiláció és az enklavizálódás veszélyét;
- a központi (romániai és magyar) szabályozások nem segítik eléggé a gazdaságfejlesztési törekvéseket;
- a közigazgatási reform eredményeként a magas arányú magyar népességgel rendelkező megyékben jelentősen csökken a magyar nemzetiségűek aránya, ami elősegítheti az asszimilációt;

- a föld- és erdőtulajdon-viszonyok átalakulása kedvezőtlen irányt vesz, a külföldi tulajdonosok között a magyarok alulreprezentáltak maradnak;
- a kormányközi együttműködés nehézségei akadályozhatják a program megvalósulását;
- a makrorégió nem tud úrrá lenni a globális pénzügyi-gazdasági válság negatív következményein.

3.3. HELYZETÉRTÉKELŐ GONDOLATOK FÖLDRAJZI EGYSÉGENKÉNT

3.3.1. A SZÉKELYFÖLD ÉS A CSÁNGÓFÖLD

Székelyföldhöz soroljuk Hargita, Kovászna és Maros megyét. A Székelyföld az erdélyi magyarság „belső anyaországa”, egy tömbben élő és megyei szinten (Kovászna és Hargita megyében) többségben lévő magyarsággal. A történelmi Székelyföld határa, a többségi magyar településterület, Maros megye és Brassó irányában kívül esik Hargita és Kovászna megye határain. A térség túlnyomó részén közép- és magashegységi területek, illetve az ezek által határolt medencék találhatók.

A Csángóföldhöz a magyar anyanyelvűek által magas arányban lakott dél-moldvai, gyimesi és barcasági településeket soroljuk. E három tájegység a csángók egyes néprajzi csoportjait is jelöli. A gyimesi csángó falvak (Gyimesbükk környékén) részben területi átfedést mutatnak a Székelyfölddel, míg a Brassó környékén élő barcasági csángók területi besorolásunk alapján Belső-Erdélyhez is tartozhatnak. A moldvai csángók településterülete pedig már Erdélyen kívül, a Kárpátokon túl fekszik. A moldvai csángók települései csak szerkesztési és fejlesztéstechnikai szempontból kerültek Székelyfölddel egy területi célkitűzés alá, hiszen itt az etnikai szerkezet és a gazdaságfejlesztési helyzet nagyon eltérő, e térség szórványterület. A területnek a magyarság többi része felé mutató gazdasági-társadalmi kapcsolataai ugyanakkor már most is a Székelyfölddel a legintenzívebbek. A Székelyföld:

- A legnagyobb számú, zárt tömbben élő magyarság településterülete, amelyben a legnagyobb nemzetiségi arányt is eléri.
- Zártsága, hasonló történelmi és földrajzi adottságai miatt egységes, jól tervezhető gazdasági tér, azonban a közigazgatási térszerkezet ezzel nem áll összhangban.
- Kiváló lehetőségek vannak a térségspecifikus termékek előállítására, az autonóm helyi gazdaságfejlesztés megvalósítására.
- A térség legfontosabb erőforrásai a természeti környezet és az itt élő emberek.
- A mezőgazdaság még mindig jelentős népességet tart el, stratégiai jelentőségű ágazat. Háromszéknek vannak a legjobb adottságai ezen a téren, a dombvidékek gyümölcstermesztésre és legeltetésre a legalkalmasabbak. A nagy szennyezőanyag-kibocsátóktól távoli terület az ökogazdálkodásra kitűnő lehetőségeket kínál.

- Legmeghatározóbb természeti eleme az erdő, amely az itteni lakosság legnagyobb vagyona is. Erős közbirtokosságok kezén van az erdők nagy része, ezek a legjelentősebb vállalkozások a térségben.
- Kiemelkedő értéke a természeti és kulturális vonzerőkre épülő turizmus. Ennek a kiaknázása már elkezdődött, a térség ismertsége különösen Magyarországon jónak mondható.
- Jó pozíciói vannak a könnyűiparban, illetve a textiliparban különösen erősek a székelyföldi vállalkozások. Azonban ezek a vállalkozások többnyire bér munkában dolgoznak, így a külső hatásoknak fokozottan kitéttek.
- Kialakult egy viszonylag kiterjedt turisztikai infrastruktúra, azonban ennek a kihasználtsága még nem elég jó, hiányoznak a turizmus jól képzett szakemberei.
- Sajnos jellemző az ésszerűtlen erdőgazdálkodás, kihasználatlanok a lehetőségek.
- Székelyföld lakossága többségében vidéken él, és miközben a székely városoknak sikerült a gazdasági fejlődésben valamelyest részt venni, addig a vidék egyre jobban elszegényedik.

3.3.2. A PARTIUM

A Partium területét Szatmár, Szilágy, Bihar és Arad megye alkotják. A kiinduló felosztás a Partium részeként kezeli a Bánságot is, amelyhez Temes és Krassó-Szörény területe tartozik. E térség jellemzője a határmentiség és egyes területeken a magyarság aránylag magas aránya. (Szilágy megyét a megye nyugati részének magas arányú magyar lakossága, valamint a gazdasági vonzás miatt indokolt a Partiumhoz sorolni.) Bár a Bánságban – különösen Krassó-Szörény megyében – a magyarság aránya jóval alacsonyabb, e területeket a határ menti helyzetük, a több nemzetiség együttélése, valamint a történelmi háttér miatt is egységesen lehet kezelni. A Partium:

- Határ menti térségként része a folytonos magyar nyelvi térnek, így szorosan kapcsolódhatna a szomszédos magyarországi gazdasági térszerkezeti egységekhez is. Ezt a kapcsolódást azonban erősen hátráltatja kettős elszigeteltsége. Románia többi részétől legalább annyira elszigetelt, mint Magyarországtól, a hiányos közlekedési kapcsolatok és évtizedes elzártsága miatt. Különösen a vasúti kapcsolat hiánya szembetűnő.
- A szatmári és bihari román telepesek falvak elzártak maradtak, de a határ menti együttműködések mozgatórugói is lehetnének.
- Gyakoriak az áttelepülések a magyar oldalra, nemcsak a magyar, de a román lakosság részéről is (Biharkeresztes, Csengersima), ami a határ menti együttműködések új terepe lehet. Az infrastruktúra és a közösségi közlekedés megszervezése viszont nem követi ezt a folyamatot.
- Jellegzetes alföldi vonásként szigetszerűen emelkednek ki fejlettségben, funkciókban a jelentősebb városok és agglomerációik, főleg Debrecen és Nagyvárad.
- Debrecen és Nagyvárad vonzáskörzete egyaránt átnyúlik a politikai határon, ideális esetben gyümölcsöző munkamegosztásnak kellene működnie a két város és „háterszágaik” között.

- A lehetőségek kiaknázását nehezíti a határon átnyúló infrastruktúrák és közszolgáltatások hiánya (elsősorban a közösségi közlekedés, a vasút, de a vízellátás és a csatornázás hiánya is ide sorolható), például Debrecen–Ermihályfalva, Nagyvárad–Biharkeresztes, illetve Csengersima–Szatmárnémeti vonatkozásában.
- A vasúttarifa-rendszer és a hiányzó határ menti autóbusz-közlekedés különösen hátráltatja a határon átnyúló rendszeres kapcsolatokat (például aránytalanul magas a viteldíj határátlépés esetén).
- Ahol a közlekedési kapcsolatok lehetővé teszik, ott a magyar iskolavárosok közelsége egyrészt pótolja a román oldal hiányosságait, anyanyelvi képzésben, felsőoktatásban különösen. Másrészt el is szívja a magyar diákokat, akik nagy része már nem tér vissza munkavállalóként a szülőföldjére.
- A térség gazdaságában a magyarság elsősorban munkavállaló tényező. Hiányoznak a helybeli magyar vállalkozások szinte minden ágazatban, még a mezőgazdaságban is.
- A magyar településterületek aránya erősen csökkent a térségben.
- A térség jelentős része (részben az évtizedes elzártság miatt) társadalmilag és gazdaságilag is hátrányos helyzetű, a lakosság szegénysége a határ mindkét oldalán jelzi a térség periferikus jellegét. A jelentős arányú roma lakosság még kedvezőtlenebb helyzetben van.
- A térség fejlesztése szempontjából hatalmas jelentősége van a Nagyváradon működő Partiumi Keresztény Egyetemnek (PKE), amely nemrégiben még Románia egyetlen, az állam által akkreditált önálló magyar felsőoktatási intézménye volt. A PKE szoros kapcsolatokat ápol és közös képzési projekteket valósít meg a debreceni és szegedi egyetemekkel, valamint a nyíregyházi főiskolával. Önálló Gazdaságtudományi Kart működtet, amelyen hangsúlyosan jelenik meg a turizmus- és menedzsmentképzések fejlesztése, valamint tervezik a bank- és pénzügyszak mesteri képzés beindítását is.
- A térség számára új lehetőséget kínál a jövőben a schengeni határellenőrzés megszűnése és az EGTC térségek lehetséges együttműködése, mint a magyar határ menti összefogás új európai jogi kerete.

3.3.3. A BÁNSÁG

- A Bánságot szintén a határ menti helyzetből adódó hosszú elzártság, a természetes gazdasági kapcsolatok megszakadása és az ebből adódó problémák jellemzik, akárcsak a Partiumot. Mindez nemcsak Magyarország, de Szerbia irányában is fennáll.
- Ellentétben a Partiummal, ennek a térségnek a korábbi igen magas fejlettsége (gazdasági, infrastrukturális és közszolgáltatási téren egyaránt) jelentős előnynek számít, így a mai napig Románia többi részéhez képest különösen magas az általános gazdasági fejlettsége.
- Többnemzetiségű, többnyelvű térségként igen jó lehetőségei vannak más irányú nemzetközi kapcsolatok kiépítésére. Nemzetiségi sokszínűségét és a nemzetiségek évszázados békés egymás mellett élését különösen fontos értéknek kell kezelni.

- A temesvári repülőtér jó nemzetközi elérhetőséget kínál a távolabbi térségek viszonylatában.
- A soknemzetiségű környezetben viszont éppen a magyar közösségek vannak visszaszorulóban – gazdasági tényezőként is.

3.3.4. BELSŐ-ERDÉLY

A jelen felosztás szerint Belső-Erdélyhez Máramaros, Beszterce-Naszód, Kolozs, Fehér, Hunyad, Szeben és Brassó megye területe tartozik. A térségben a magyarság inkább szórványban él, illetve csak kevés magyar többségű vagy magyarok által magas arányban lakott településen.

- A térség több szempontból is központi szerepet tölt be Erdélyen belül. Fontos közlekedési útvonalak és csomópontok találhatóak itt. Kolozsvár mint az ország legjelentősebb városainak egyike. A jó elérhetőséget jelzi például a jól felszerelt erdélyi regionális repülőtér.
- A 330 ezer lakosú Kolozsvár, egyeteme és hagyományos kulturális-oktatási központ szerepe miatt, a humán erőforrások szempontjából (110 ezer diák!) országos, makroregionális jelentőségű.
- A térség nemzetközi szinten is figyelemre méltó természeti értékekkel és természeti erőforrásokkal rendelkezik. A só nemcsak ásványkincsként, hanem a bányászathoz kapcsolódó turizmus, kulturális emlékek és a Sóvidék sajátos természeti jelenségei révén európai szinten is egyedülálló, komplex táji értéket képvisel.
- Erdély legjelentősebb turisztikai vonzerői nagy részben itt csoportosulnak, kulturális és természeti értékek egyaránt.
- A Babeş-Bolyai Tudományegyetem 50 ezres hallgatói létszámával a legnagyobb munkáltató, a magyar felsőoktatás központja. A kolozsvári magyar diákok száma várhatóan csökkenni fog a jövőben, többek között a műszaki és agrárképzés teljes hiánya miatt is.
- A vállalkozások terén erősebb a magyarság képviselete: Kolozsváron erős a magyar vállalkozói érdektömörülés, a város GDP-jének 20%-át 17 magyar vállalkozó adja.
- A magyar vállalkozások különösen erősek a műszaki-technológiai ágazatokban.
- A magyar vállalkozók közötti együttműködés még fejletlen, gyenge.
- Az elmúlt években általános gazdasági fellendülést tapasztaltunk Kolozsváron és vonzáskörzetében, gyarapodó nemzetközi befektetésekkel.
- A térségben főleg szórványokban él a magyarság. Kolozsváron is csökkent a lélekszáma, annak ellenére, hogy ez a város a legjelentősebb magyar kulturális és szellemi központ Romániában. Jelentősebb magyar lakossággal csak Kolozsvár, Kalotaszeg, Dés és Torda rendelkezik. A megmaradás így meglehetősen nehéz, erős az asszimiláció (nincs anyanyelvi oktatás helyben, növekszik a egyes házasságok aránya stb.). Az oktatás átszervezésével ez a folyamat tovább erősödhet.

4. JÖVŐKÉP: A „KELET SVÁJCA”

„Az erdélyi magyarság az erdélyi polgárokkal karöltve a Kelet Svájcává formálja a kiemelkedő természeti adottságokkal rendelkező, soknemzetiségű és magas kultúrájú Erdélyt, európai mintát adva a kisebbségi önszerveződésre, valamint az anyaországgal és a többségi nemzettel ápolt harmonikus kapcsolatokra.”

Az erdélyi magyarság társadalmi-gazdasági fejlesztései olyan, 2020-ra már elérhető közelségbe kerülő jövőkép megvalósítása érdekében történnek, amely európai szinten is példaértékű a kisebbségi önszerveződés, valamint a kisebbségnek a többségi nemzettel és az anyaországgal kialakított harmonikus kapcsolatairól.

A közösség magas fokú önszerveződése és a közösség harmonikus külső kapcsolatai a politikai folyamatoktól függetlenül – sőt akár azok ellenére is – biztosítják a kisebbségi megmaradást és gyarapodást. Olyan erőt jelentenek, amellyel sikeresen lehet érdeket érvényesíteni a politikai erőterben, valamint a közsféra azon elemeinek szervezésében, amelyekre a közösség hatásköre már nem terjed ki.

E jövőben az erdélyi magyarság számban is, javakban is folyamatosan gyarapodik. A gyermekvállalási kedv magas, és a kivándorlás nem jellemző, mert a közösség a tagjainak minőségi életet és biztonságos életkilátásokat nyújt: **erdélyi magyarnak lenni vonzó életlehetőség.**

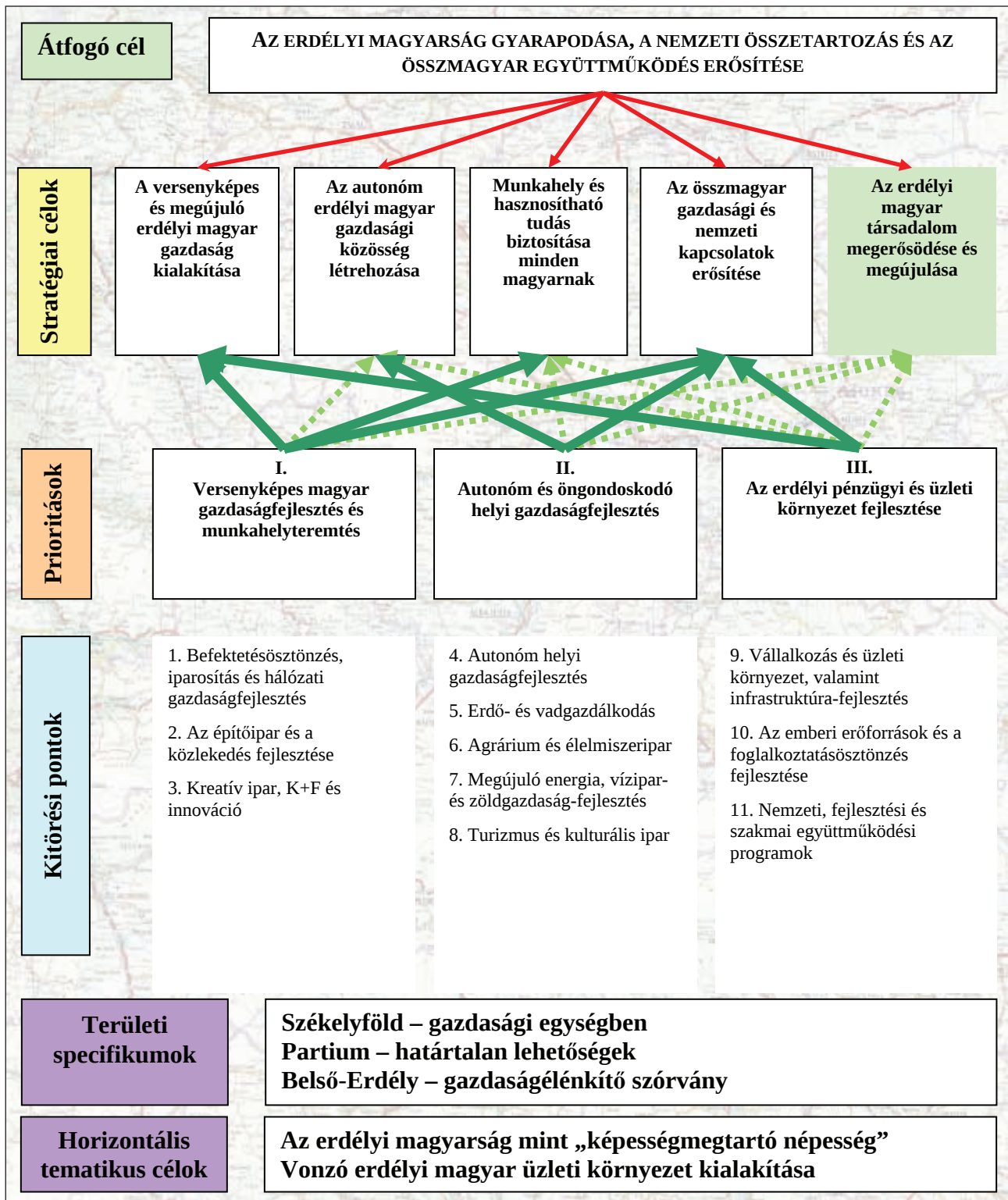
Jövőképünk az alábbi tényezőket foglalja magában:

- Az erdélyi magyarság társadalmát nagyon erős önszerveződő képesség tartja össze.
 - Ez biztosítja a magyar hagyományok és a kultúra ápolását, valamint a tudás generációk közötti átadását.
 - A kisebbségi társadalomban harmónia uralkodik: erős a közös értékrend és az egymás iránti bizalom. A kisebbség pezsgő belső vitái a kisebbség egészének érdekeit szolgáló konszenzusokhoz vezetnek.
 - Az önszerveződés folyamatosan megújítja a társadalmat, kreatív közeget biztosít, és nyitott az újdonságok befogadására.
- A magas fokú társadalmi szervezettség autonóm gazdasági rendszert működtet.
 - Ez saját erőforrásait a lehető leghatékonyabban használja fel, és saját erőforrásaival döntően önmaga gazdálkodik.

- A gazdaságban is jelen van a szereplők egymás iránti erős bizalma, az egyének és a vállalkozások a közösség gazdasági érdekeit is szem előtt tartva működnek.
- A gazdaság is folytonosan megújul, adaptálódik a legkülönbözőbb nemzeti, makroregionális, európai és globális kihívásokhoz.
- Az erdélyi magyarság Románia társadalmi-gazdasági megújulásának és nemzetközi kapcsolatainak is egyik kulcstényezője, továbbá e státusát a többségi társadalom is elismeri.
 - Az erdélyi magyar gazdaság Románia gazdasági növekedésének és innovációjának egyik kulcsa. Az erdélyi magyarok iránti gazdasági bizalom túlnő a kisebbségen, hiszen a magyar a legjobb üzleti partner a többség nemzetgazdasági szereplőinek a körében is.
 - Az erdélyi magyarság a román–magyar gazdasági kapcsolatok fő szervezője.
- Az erdélyi magyarság Magyarország társadalmi-gazdasági megújulásának is fontos tényezője.
 - A társadalmi és gazdasági önszerveződés előrehaladott erdélyi mintáit a magyarországi közösségek is követik.
 - Az erdélyi magyar gazdaság Magyarország gazdaságába is szervesen integrálódik; nemcsak partner, hanem a gazdasági folyamatok egyik irányítója is. A Kárpát-medencei gazdasági tér meghatározó szereplője.

5. A TERV CÉLRENDSZERE

5.1. ÁTFOGÓ CÉL

5.2. STRATÉGIAI CÉLOK

5.2.1. A VERSENYKÉPES ÉS MEGÚJULÓ ERDÉLYI MAGYAR GAZDASÁG KIÉPÍTÉSE

CÉL:

A romániai magyarság gazdasági szervezetei legyenek erősek, korszerűek és fejlődőképesek, oly módon, hogy eközben sikeresen integrálódjanak a romániai és európai gazdasági struktúrába, munkamegosztásba.

INDOKLÁS:

A romániai magyarság gazdasági lehetőségeinek a kiterjesztése, megerősítése által lehet biztosítani azokat a szilárd és fenntartható gazdasági alapokat, amelyek a közösségnek és kultúrájának, identitásának fenntartását szavatolhatják.

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A térség magyar tulajdonú vagy menedzsmentű kis- és közép vállalkozásainak száma, valamint ezek bevételei	Növekvő érték
A nemzetközi szinten is versenyképes magyarországi vagy erdélyi magyar tulajdonú vállalkozások aránya	Növekvő érték
Az erdélyi székhelyű vállalkozások saját tőkéje és árbevétele	Növekvő érték
A magyarországi befektetések száma és értéke a magyarság által magas arányban lakott területeken	Növekvő érték

5.2.2. AUTONÓM ERDÉLYI MAGYAR GAZDASÁGI KÖZÖSSÉGEK LÉTREHOZÁSA

CÉL:

Olyan gazdasági szervezetrendszer, formális és informális együttműködési hálózatok, illetve közösségek létrejötte, amelyek keretében az erdélyi magyarság önerejéből, helyi adottságainak felhasználásával biztosíthatja a további gazdasági fejlődést. A célkitűzés az, hogy az erdélyi magyarság gazdaságának hosszú távon is stabil és kiszámítható fejlesztése a lehető legnagyobb mértékben a saját gazdasági erőforrásokra támaszkodva valósuljon meg. A fejlesztés folyamán a magyar lakta térségek gazdasági erőforrásainak elsősorban az erdélyi magyarság gyarapodását kell szolgálniuk; továbbá csökkenteni kell a területeknek a külső erőforrásoktól és döntésektől való felesleges függését.

INDOKLÁS:

A gazdasági élet fellendítése a helyi gazdasági-társadalmi viszonyok javítását szolgálja, így a helyi és a térségi gazdasági, illetve társadalmi autonómiát erősíti. Hatékonyan és hosszú távon pedig csak a saját útját járó, magát megtervezni, megszervezni és reprezentálni képes, együttműködésre épülő gazdaság érheti ezt el.

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A magyar vállalkozásokat tömörítő szakmai érdekvédelmi és információs szervezetek száma, illetve az azokban részt vevők száma	Növekvő érték
A magyar vállalkozásokat tömörítő gazdasági együttműködések és klaszterek száma, illetve az azokban részt vevők száma	Növekvő érték
A magyar vállalkozások együttműködésében és klasztereiben megtermelt bevételek	Növekvő érték
A magyar vállalkozások együttműködésében működő klaszterekben megvalósult beruházások száma	Növekvő érték
A térség kereskedelmi mérlegének (export/import arányának) a javulása	Növekvő érték
A magyar vállalkozások által előállított termékek és szolgáltatások fogyasztói igénybevételének aránya az erdélyi magyarlakta területeken	Növekvő érték

5.2.3. MUNKAHELY ÉS HASZNOSÍTHATÓ TUDÁS BIZTOSÍTÁSA MINDEN MAGYAR SZÁMÁRA

CÉL:

A magyar munkavállalók minél nagyobb arányban és minél kvalifikáltabb munkahelyeken dolgozzanak saját szülőföldjükön.

INDOKLÁS:

Sem az oktatás, sem az egyes vállalkozások fejlődése nem biztosíthatja az erdélyi magyarság és a szórványmagyarság megmaradását, ha a lakosság nem képes minél nagyobb arányban helyben elhelyezkedni versenyképes munkahelyen, versenyképes jövedelemmel. A befektetőknek pedig sikeres beruházásaik érdekében megfelelően képzett helyi munkaerőre van szükségük. Ezért a terv egyik kulcsfontosságú területe a munkahelyteremtés és a szakmai képzés támogatása.

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
Az erdélyi magyar vagy a magyarországi tulajdonú, illetve menedzsmen-tű vállalkozások által foglalkoztatottak száma és jövedelme	Növekvő érték
Az erdélyi magyar vagy a magyarországi tulajdonú, illetve menedzsmen-tű vállalkozások által teremtett munkahelyek száma	Növekvő érték
A gazdasági kitörési pontokhoz kapcsolódó képzésekben részt vevő erdélyi magyar tanulók száma	Növekvő érték
A tanult szakmájukban elhelyezkedő erdélyi magyar munkavállalók aránya	Növekvő érték

5.2.4. AZ ÖSSZMAGYAR ÉS A NEMZETEK KÖZÖTTI GAZDASÁGI KAPCSOLATOK MEGERŐSÍTÉSE AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG KATALIZÁTORSZEREPÉVEL

CÉL:

Erős és sokrétű kapcsolatokat kell létrehozni az anyaországi, illetve a romániai magyar vállalkozások között. E téren egyik szempont az, hogy az anyaország tudjon hatékony támogatást nyújtani az erdélyi magyarság fejlődéséhez, valamint fennmaradásához; a másik viszont az, hogy a kapcsolatok gazdaságilag mindkét országot egyaránt erősítsék. Ezenkívül a kapcsolatok kialakítását segítő fórumokat, rendezvényeket és intézményeket is működtetni kell. További célkitűzés a kölcsönös összmagyar és a román–magyar gazdasági tudástranszfer megteremtése, valamint a nemzetközi gazdasági, kereskedelmi, illetve gazdaságfejlesztési érdekképviselő megvalósítása.

INDOKLÁS:

A magyar–magyar kapcsolatok erősödése mind az erdélyi magyarság, mind Románia egésze számára előnyökkel jár. Ezek az együttműködések elősegítik a magyarországi és az erdélyi magyar gazdasági szereplők kölcsönös megismerkedését, az erdélyi magyar vállalkozások piacra jutását s a magyarországi vállalatok befektetéseit az erdélyi, az anyaországi, valamint a romániai piacokon egyaránt. Továbbá összehangolják a magyarországi, az erdélyi, illetve a romániai gazdaságfejlesztési elképzeléseket. Románia és Magyarország gazdasági együttműködése így módon mélyülhet el, s a két ország közös erőfeszítése a nemzetközi gazdasági versenyképességük együttes növelése érdekében is így vihető sikerre.

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A Magyarországról Erdélyben, illetve Romániában befektetett tőke értéke	Növekvő érték
Az Erdélyből, illetve Romániából érkező befektetések aránya Magyarországon	Növekvő érték
Az összmagyar gazdasági szakmai programok, események, hálózati együttműködések és intézmények száma	Növekvő érték
A román–magyar gazdasági szakmai programok, események, hálózati együttműködések és intézmények száma	Növekvő érték
A magyar vállalkozások által előállított termékek és szolgáltatások fogyasztói igénybevételének az aránya Erdélyben, illetve Magyarországon	Növekvő érték

5.2.5. AZ ERDÉLYI MAGYAR TÁRSADALOM MEGERŐSÖDÉSE ÉS MEGÚJULÁSA

A jövőkép megvalósításához azonban szükség van az erdélyi magyar társadalom megújulására is. Az erre irányuló célkitűzések viszont nem részei a jelen gazdaságfejlesztési tervezésnek. Ennek ellenére a Mikó Imre Terv szorgalmazza, hogy a társadalomépítési tervezés is minél hamarabb elkezdődjön. Ez azért is fontos, mert a

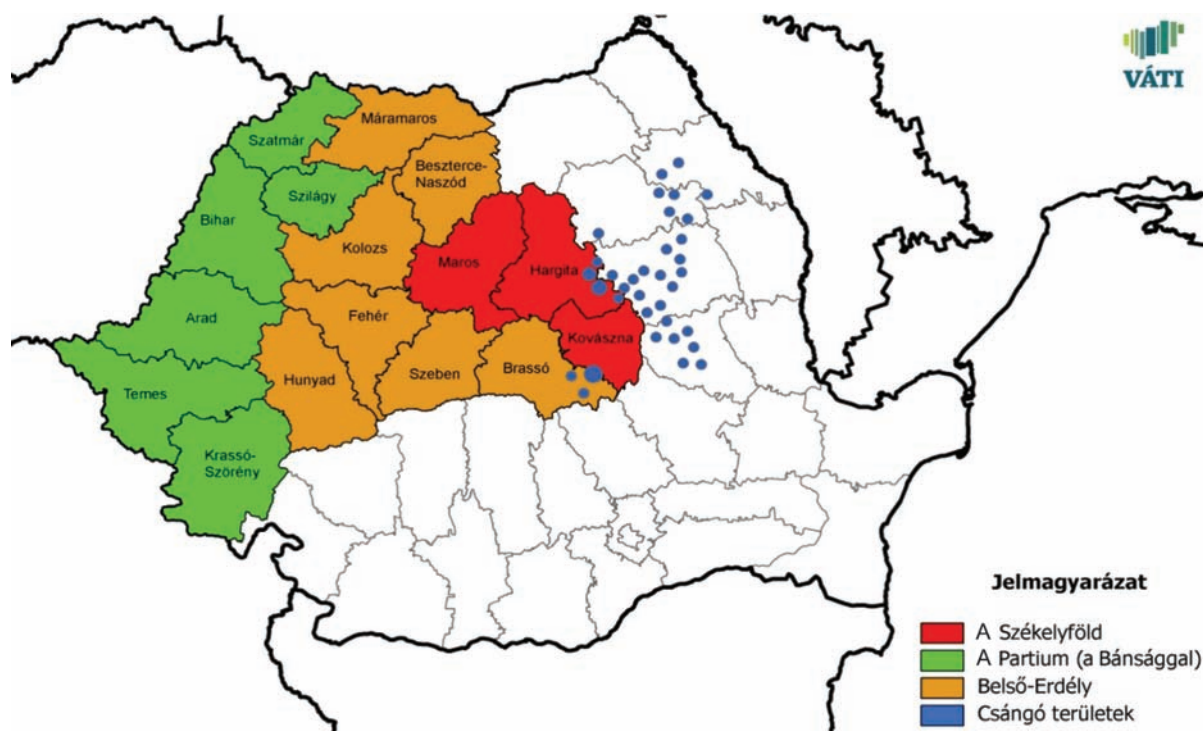
társadalmi tőke, a közösségi kultúra és az erkölcs a gazdasági fejlesztéseknek is alapja. Különösen így van ez az erdélyi magyarság nagy kohézióval és bizalmi tőkével rendelkező közösségeiben. A munkakultúra, a munka társadalmi megbecsülése, a jó teljesítmények elismerése ugyanis értékteremtésre ösztönöz. Az erkölcsi normákat követő gazdasági partnerség pedig a bizalom hordozója – az utóbbi pedig a pénzügyi és kereskedelmi tevékenységeknek is előfeltétele.

5.3. A CÉLRENDSZER TERÜLETI SAJÁTOSSÁGAI

A Mikó Imre Terv esetében különösen fontos, hogy a fejlesztések ne csak a közigazgatási határokhoz alkalmazkodjanak, hanem vegyék figyelembe az egyes jelenségek valós földrajzi jellegzetességeit is. Erdély földrajzi, gazdasági és társadalmi sokszínűsége, illetve a többi romániai magyar településterület sajátos adottságai miatt a Terv beavatkozásait területileg differenciáltan kell kijelölni, az adott térségre kell szabni. Ehhez egyértelműen rögzíteni kell a területileg differenciált feladatok földrajzi kereteit is. Az alábbi felosztás egyelőre csak javaslat, az egyes térségek pontos körülhatárolása szintén további feladat.

12. térkép: A Mikó Imre Terv célterületei

5.3.1. A SZÉKELYFÖLD – GAZDASÁGI EGYSÉGBEN, CSÁNGÓFÖLDI KAPCSOLATOKKAL

Székelyföldhöz soroljuk Hargita, Kovászna és Maros megyét. A Székelyföld az erdélyi magyarság belső anyaországa, egy tömbben élő és megyei szinten (Kovásszna és Hargita megyében) többségben lévő magyarsággal. A történelmi Székelyföld határa, a többségi magyar településterület, Maros megye és Brassó irányában kívül esik Hargita és Kovászna megye határain. A térség túlnyomó részén közép- és magashegységi területek, illetve az általuk határolt medencék találhatók.

A Csángóföldhöz a magyar anyanyelvűek által magas arányban lakott dél-moldvai, gyimesi és barcasági településeket soroljuk. E három tájegység a csángók egyes néprajzi csoportjait is jelöli. A gyimesi csángó falvak (Gyimesbükk környékén) részben területi átfedést mutatnak a Székelyfölddel, míg a Brassó környékén élő barcasági csángók területi besorolásunk alapján Belső-Erdélyhez is tartozhatnak.

A Székelyföld mint a legnagyobb összefüggő településterületű és a legmagasabb magyar népességarányt elérő térség valós gazdaságföldrajzi egységet is képez. A Terv szinte minden későbbi beavatkozásának kiváló terepe lehet, és itt tudja a Terv a legnagyobb mértékben segíteni a magyarság gazdasági előrelépését. A térség gazdaságának a fejlődése az autonómiatörekvések megvalósítását is kedvező irányba befolyásolhatja.

A Székelyföldhöz közvetlenül és területi átfedéssel csatlakoznak Csángóföld magyar lakta falvai. Az ezekkel történelmileg fennálló gazdasági-társadalmi kapcsolatok miatt a Székelyföldet és a Csángóföldet célszerű egy célterületként kezelni.

5.3.2. A PARTIUM – HATÁRTALAN LEHETŐSÉGEK

A Partium területét Szatmár, Szilágy, Bihar és Arad megye alkotják. A kiinduló felosztás a Partium részeként kezeli a Bánságot is, amelyhez Temes és Krassó-Szörény területe tartozik. E térség jellemzője a határmentiség és egyes területeken a magyarság aránylag magas aránya. (Szilágy megyét a megye nyugati részének magas arányú magyar lakossága, valamint a gazdasági vonzás miatt indokolt a Partiumhoz sorolni.) Bár a Bánságban – különösen Krassó-Szörény megyében – a magyarság aránya jóval alacsonyabb, e területeket a határ menti helyzetük, a több nemzetiség együttélése, valamint a történelmi háttér miatt is egységesen lehet kezelni.

A partiumi magyarság a magyarországi gazdasági tér közvetlen folytatásában helyezkedik el, de jelenleg elszigetelt mind a magyar, mind a román gazdasági magterületektől. Ezért kiváló lehetőségei vannak arra, hogy szoros gazdasági kapcsolatot építsen ki a magyarországi gazdasággal, kezdeményező legyen a határ menti együttműködésekben és a bennük való román részvétel ösztönzésében. A Bánság esetében szintén a romániai magterülettől való viszonylagos elszigeteltség és a nemzetközi kapcsolatok lehetőségei a fő meghatározó tényezők, bár itt a fejlődés kiindulási alapjai sokkal jobbak, mint a Partiumban.

5.3.3. BELSŐ-ERDÉLY – A GAZDASÁGÉLÉNKÍTŐ SZÓRVÁNY

A jelen körülhatárolás alapján Belső-Erdélyhez Máramaros, Beszterce-Naszód, Kolozs, Fehér, Hunyad, Szeben és Brassó megye területe tartozik. A térségben a magyarság inkább szórványban él, illetve csak kevés magyar többségű vagy a magyarok által magas arányban lakott településen.

A magyarság itt már csak szórványban van jelen, és ezért nem lehet egységes magyar gazdasági térségként fejleszteni; ugyanakkor Kolozsvár – mint makro-regionális jelentőségű nagyvárosi agglomeráció – a felsőoktatásban, illetve a kutatás-fejlesztésben betöltött szerepe révén is az erdélyi gazdaság fejlesztésének egyik legfontosabb pólusa és motorja már most is.

5.4. HORIZONTÁLIS TEMATIKUS CÉLOK

A **horizontális célok** olyan folyamatosan monitorozható célállapotokat fogalmaznak meg, amelyek eléréséhez minden egyes területfejlesztési tevékenységnek mérhető és ellenőrizhető módon hozzá kell járulnia.

5.4.1. AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG MINT „KÉPESSÉGMEGTARTÓ NÉPESSÉG”

Valamely térség népességmegőrző képességének kulcseleme, hogy a térség társadalma megfeleljen az új gazdasági kihívásoknak, képes legyen az önszerveződésre, a megújulásra.

Ezért a Mikó Imre Terv minden beavatkozásának szolgálnia kell a társadalom gazdasági és pénzügyi ismereteinek az elmélyítését, fel kell készítenie a szereplőket (a munkavállalókat, a pályakezdőket és a vállalkozókat) a piacokon (vagyis a munkaerő- meg a kereskedelmi piacon) való sikeres helytállásra. Ez a követelmény elsődlegesen a jövőbeni erdélyi magyar gazdasági elitet jelentő felsőfokú végzettségűek esetében jelentkezik.

Mivel minden jövőbeni beavatkozásunkkal egy tudatos, gazdaságilag innovatív társadalom felé szeretnénk elmozdulni, ezért a versenyképes erdélyi magyar humán erőforrás megteremtése horizontális célt érdemel a Mikó Imre Terven belül.

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A felsőfokú végzettségűek Erdélyben maradásának és itteni munkavállalásának az aránya a külföldre távozókéhoz képest	Növekvő érték
A munkaképes korú erdélyi magyar népesség (ki)vándorlási mérlegének az alakulása	Javuló érték
Az erdélyi magyar kezdeményezésre létrejött munkaerő-piaci együttműködések, képzések és képzésfejlesztések aránya az összes romániai és magyarországi kezdeményezéshez képest	Növekvő érték

5.4.2. VONZÓ ERDÉLYI MAGYAR ÜZLETI KÖRNYEZET KIALAKÍTÁSA

A Mikó Imre Terv végrehajtása által az erdélyi magyar gazdaság egész Erdély és Románia egyik kiemelkedő gazdasági motorja lehet. Ennek érdekében a Terv minden egyes beavatkozásával törekedni kell arra, hogy vonzó üzleti, pénzügyi és gazdasági környezet alakuljon ki. Vagyis olyan környezet, amelyben sikeresen egymásra találnak a nemzeti és nemzetközi gazdasági szereplők, ahol könnyen lehet hitelhez jutni és építkezni.

Mivel minden jövőbeli beavatkozásunkkal versenyképes gazdasági környezet felé szeretnénk elmozdulni, az üzleti környezet kialakítása horizontális célként szerepel a Mikó Imre Tervben.

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
Az erdélyi magyar kezdeményezésre létrejött pénzügyi szolgáltatások és vállalkozásfejlesztési célú gazdasági infrastruktúra-fejlesztési projektek (például inkubátorházak, K+F start-up együttműködések) aránya az összes romániai és magyarországi kezdeményezéshez képest	Növekvő érték

5.5. A CÉLRENDSZER KÜLSŐ KOHERENCIÁJA

5.5.1. KOHERENCIA AZ EU TERVDOKUMENTUMAIVAL

A Mikó Imre Terv az EU fejlesztési alapelveit és értékrendjét magáénak vallja, és maga is hozzá kíván járulni az Európai Unió egyes fejlesztési célkitűzésének az eléréséhez.

EU2020

A Mikó Imre Terv az erdélyi magyar tulajdonban lévő vállalkozások és a magyarlakta térségek gazdasági, illetve pénzügyi infrastruktúrájának a fejlesztésével, továbbá versenyképességének a fokozásával közvetlenül támogatja az EU2020 több célját: elsősorban a foglalkoztatás ösztönzését és a K+F célkitűzéseket, ugyanakkor hozzájárul az EU éghajlat-változási/energiaügyi, valamint szegénységcsökkentési célkitűzéseinek az eléréséhez is. A Terv vállalkozási és befektetésösztönzési fejlesztései a teljes romániai és magyarországi gazdaság fontos katalizátorai lehetnek, ezáltal a dokumentum az EU2020-célokhöz európai dimenzióban is közelebb tud vinni bennünket.

A Mikó Imre Terv átfogó és stratégiai céljai az EU2020-ban szereplő hét kiemelt kezdeményezés közül közvetlenül hozzájárulnak az „iparpolitika a globalizáció korában”, az „innovatív unió”, a „mozgásban az ifjúság”, az „új készségek és munkahelyek” programokhoz, ugyanakkor közvetetten támogatják az „európai digitális menetrend”, az „erőforrás-hatékony Európa”, valamint a „szegénység elleni európai platform” kiemelt programokat is.

Magyarország–Románia Európai Területi Együttműködési Operatív Program

E kétoldalú program (ETE Program) célkitűzései a határ menti megyékre irányulnak; így a Partium és a Bánság esetében a program magában foglalja a Mikó Imre Terv által megcélzott földrajzi egységek egy részét.

A célkitűzések tekintetében a Mikó Imre Terv közvetlenül hozzájárul az ETE Program több céljának a megvalósításához is, éspedig: „a gazdasági kapcsolatok erősítése a határ menti térségben a meglévő komparatív előnyökre épülő fenntartható gazdaságfejlesztés érdekében”, „a társadalmi és kulturális összetartozás erősítése az egyének és közösségek szintjén”, valamint „a határ menti térségen belül jelentkező közös lehetőségekre vonatkozó információáramlás javítása” célokéhoz. Emellett a Mikó Imre Terv további célkitűzések elérését is támogatja közvetetten: „a közlekedési infrastruktúra fejlesztése a határ menti térség jobb megközelíthetősége érdekében”, „a közös természeti erőforrások hatékony kihasználása” és „a természeti értékek védelme a határ menti térségben”.

A Délkelet-európai Transznacionális Program

A Mikó Imre Terv valamennyi célja – de különösen az összmagyar gazdasági és nemzeti kapcsolatok megerősítésére irányuló, valamint a versenyképes, illetve megújuló erdélyi magyar gazdaságot szorgalmazó stratégiai célja – a kohézió, a stabilizáció és a versenyképesség erősítését szolgáló transznacionális együttműködés fokozásával, az integráció növelésével, valamint a fenntartható fejlődés biztosításával támogatja a Délkelet-európai Transznacionális Program fő célkitűzését. A Mikó Imre Terv nagymértékben támogathatja a Délkelet-európai Transznacionális Program azon törekvésének a megvalósítását, hogy Délkelet-Európa az európai innováció fontos helyszínévé alakuljon.

Az „Európai Területi Társulások” (EGTC) alakításának a kezdeményezése

Az EGTC (*European Grouping for Territorial Cooperation*) az Európai Bizottság 2006. évi kezdeményezése, amely két vagy több tagállam szereplőinek (például önkormányzatok és kormányzat) önkéntes alapon szerveződő, intézményesült, jogi személyiséggel rendelkező együttműködését feltételezi. Az EGTC-k az elkövetkező programozási időszakok során kiemelt szerepet kaphatnak az uniós határ menti, illetve transznacionális programok megvalósításában, valamint a Mikó Imre Terv végrehajtásában.

5.5.2. MIKÓ IMRE TERV: ÖTLETEK A ROMÁNIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI 2014–2020 KÖZÖTTI UNIÓS FEJLESZTÉSEKHEZ

A 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési programciklus

Külön ki kell emelni, hogy a Mikó Imre Terv és az uniós kezdeményezések közötti koherencia vélhetően még fontosabb szerephez fog jutni a jövő tervezési folyamatokban:

- a Mikó Imre Terv egyik fontos küldetése lehet, hogy konkrét tartalmi kiegészítéseket nyújtson a következő, a 2014–2020 közötti, romániai és magyarországi uniós finanszírozású fejlesztési ciklus terveihez – mind az ágazati és a regionális operatív programok, mind pedig a két ország határ menti operatív programjainak a kialakításában;
- a Mikó Imre Terv érvanyagot szolgáltatathat az erdélyi magyarság és a két ország közös érdekérvényesítéséhez is, azon tárgyalások, illetve egyeztetések során, amelyek az EU eljövendő fejlesztéspolitikáját formálják.

5.5.3. KOHERENCIA A ROMÁN GAZDASÁGFEJLESZTÉSI TERVDOKUMENTUMOKKAL

A Mikó Imre Terv épít Románia gazdaságfejlesztési célkitűzéseire, és a sajátos erdélyi magyar gazdasági célokat az előbbiekhöz kapcsolódó összefüggésrendszerben fogalmazza meg; így a román fejlesztési tervekkel való összhang elsődleges fontosságú a sikeres megvalósulás szempontjából.

A Terv kezdeményezőinek feltett szándéka, hogy azt partnerségben történő megvalósításra felajánlják a román kormánynak, annak reményében, hogy a Mikó Imre Terv elemei szervesen beépüljenek a Romániát érintő fejlesztési dokumentumokba, különös hangsúllyal a 2014–2020 közötti programozási időszakra. Ebben a tekintetben a Mikó Imre Terv felfogható úgy is, mint a romániai magyar nemzeti közösség gazdaságfejlesztési szempontrendszerének felajánlása közös megvalósításra.

A Terv egyaránt kívánja szolgálni Románia és azon belül a magyarok lakta térségek gazdasági fejlődését.

Románia európai uniós finanszírozású nemzeti fejlesztési terve – Planul Național de Dezvoltare (PND)

A Mikó Imre Terv figyelembe veszi, és segíteni kívánja a Román Nemzeti Fejlesztési Terv megvalósulását, illetve ajánlásokat szeretne megfogalmazni a következő programozási időszak tervezéséhez. A PND több operatív programjának (OP) – amelyek közül kiemelendő a *Regionális Operatív Program* (POR), a *Szállítás Operatív Program* (POST) és a *Humánerőforrás Operatív Program* (POS DRU) – sikeressége az erdélyi magyar nemzeti közösségnek is elemi érdeke.

Románia európai uniós finanszírozású vidékfejlesztési tervdokumentuma – Planul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR)

Figyelembe véve, hogy az erdélyi magyar közösség jelentős része az agrár-, az élelmiszer- és az erdőgazdálkodási ágazatban tevékenykedik, továbbá a tény, hogy ezek teremtik meg létük gazdasági alapjait, kiemelten fontos, hogy a vidékfejlesztési politikák megfogalmazása és azok végrehajtása oly módon történjék, hogy ne hozza hátrányos helyzetbe őket. A falusi turizmus a PNDR-rel való összhangot kiemelő további prioritásként kezelendő, hiszen a vidékfejlesztési keretek egy lehetséges értelmezéséből adódó kitörési lehetőséget jelent.

Az erdélyi fejlesztési régiók gazdaságfejlesztési stratégiái

Annak ellenére, hogy a Mikó Imre Terv által lefedett földrajzi területen található román statisztikai-fejlesztési régiók nem mindegyike rendelkezik különálló, a régiót érintő gazdaságfejlesztési tervvel – illetve ezek a tervek nem képezik a régiófejlesztés alapidokumentumait (egy országos regionális operatív program [POR] létezik) –, a Mikó Imre Tervnek törekednie kell az említett tervekkel való összhangra. Ez különösen fontos szempont, hiszen az európai példák alapján valószínűsíthető, hogy a 2014–2020 közötti programozási időszakban a régiófejlesztés már különböző, a szubszidiaritás elve alapján kidolgozott regionális fejlesztési tervek értelmében fog megvalósulni.

5.5.4. KOHERENCIA AZ ERDÉLYI TÉRSÉGEK ÉS TELEPÜLÉSEK TERVDOKUMENTUMAIVAL

Figyelembe véve, hogy a Mikó Imre Terv megvalósításában központi szerep hárul mind szakmai, mind pedig finanszírozási szempontból az önkormányzati szférával történő együttműködésre, kiemelten fontos elem a különböző megyei vagy akár települési szinten megfogalmazott fejlesztési stratégiákkal való összhang.

Meg kell jegyezni, hogy az önkormányzati szintű stratégiák mellett léteznek magas szakmai színvonalon kidolgozott, egy-egy településre vagy térségre vonatkozó ágazati stratégiák is (például Hargita megye turizmusfejlesztési stratégiája). Ezek megvalósítása is új lendületbe jöhet a Mikó Imre Terv beindulásával.

A Mikó Imre Terv azt is szolgálni kívánja, hogy az erdélyi magyarlakta vidékek települései, települési társulásai, valamint megyei tudatosabban, integráltabban és hatékonyabban tervezzék, illetve valósítsák meg saját gazdaságfejlesztésüket.

Ugyanakkor működjenek együtt egymással, igazodjanak a romániai és a magyarországi fejlesztésekhez, kiaknázva a bennük rejlő lehetőségeket.

Összefoglalásként az alábbi megyei és települési tervkapcsolatok javasolhatók:

- A Mikó Imre Terv törekedjen egyrészt arra, hogy tükrözze az erdélyi magyarok által lakott települések és megyék gazdaságfejlesztési elképzeléseit. A tervezéskor ezért tekintetbe kell venni ezeket az elképzeléseket.
- Másrészt a Mikó Imre Terv közös gazdaságfejlesztési irányokat is kijelölhet e települések és megyék számára. Továbbá a Terv hatására új lendületet kaphatnak a megyei és települési szintű gazdaságfejlesztési, illetve tervezési-fejlesztési tevékenységek, újabb tervek születhetnek, a meglévők pedig megújulhatnak.

5.5.5. KOHERENCIA A MAGYARORSZÁGI TERVDOKUMENTUMOKKAL

Sikeres megvalósítása érdekében a Mikó Imre Terv számít a magyarországi kormányzati és vállalkozói aktivitásra. Ezért célrendszere figyelembe veszi a magyarországi gazdaságfejlesztési tervdokumentumokat, illetve támaszkodik azokra.

Új Széchenyi Terv

A 2010. évben megjelent Új Széchenyi Terv (ÚSZT) Magyarország közép- és hosszú távú gazdaságfejlesztési elképzeléseit és irányait foglalja magában. Az ÚSZT és a Mikó Imre Terv két egymást kölcsönösen erősítő tervdokumentum. Fontos megemlíteni, hogy amellet, hogy e két tervezési-fejlesztési kezdeményezés cél- és eszközkészlete kölcsönösen erősíti egymást, igen hasonló gazdaságfejlesztési elveket követnek, és rokon műfaji jegyeket hordoznak. A hasonlóság nem véletlen, hiszen a Mikó Imre Terv számára mintául szolgált az ÚSZT kitörési pontokra és ágazatközi integrációra építő gazdaságfejlesztési filozófiája. A két terv koherenciája kapcsán külön megemlíthető, hogy:

- Az ÚSZT hét kitörési programot jelöl meg a magyar gazdaság számára (gyógyító Magyarország, zöldgazdaság-fejlesztés, otthonteremtés, vállalkozásfejlesztés, tudomány-innováció, foglalkoztatás, közlekedésfejlesztés). A programok célterülete Magyarország, azonban a terv nem hagyja figyelmen kívül a Kárpát-medencében élő határon túli magyar közösségekkel való együttműködésben rejlő gazdasági lehetőségeket sem: több program az együttműködés(ek) szorosabbra fonását irányozza elő, és ezáltal a Kárpát-medencei magyarság gazdasági potenciáljának jobb kihasználását.
- Az ÚSZT vállalkozásfejlesztési programjában külön alfejezetként szerepel a **Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Övezet Alprogram**, amely a magyarországi és határon túli magyar vállalkozások hatékonyabb gazdasági kooperációját, illetve lehetőség szerinti integrációját irányozza elő.
- Az ÚSZT operatív programjai közül több is támogatja a Mikó Imre Terv célkitűzéseit. Külön kiemelhető a **Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP)**, melynek átdolgozását követően erdélyi szereplők részére is elérhetővé válnak a humánerőforrás-fejlesztési források (a jelenlegi romániai eljárások mintája-

ként). A **Környezeti és Energetikai Operatív Program (KEOP)** fejlesztései pedig határ menti infrastruktúra-fejlesztéseket támogathatnak.

28. táblázat: Az ÚSZT és az EMIT kitörési pontjainak az illeszkedése

ÚSZT – kitörési pontok	EMIT – kitörési pontok
I. Gyógyító Magyarország	8. A turizmus és a kulturális ipar
II. Megújuló Magyarország	7. Megújuló energia, vízipar- és zöldgazdaság-fejlesztés
III. Hálózati gazdaságfejlesztés	1. Befektetésösztönzés, iparosítás és hálózati gazdaság-fejlesztés 9. Vállalkozás és üzleti környezet, valamint infrastruktúra-fejlesztés 6. Az agrárium és az élelmiszeripar fejlesztése
IV. Tudásgazdaság	3. Kreatív ipar, K+F és innováció 11. Fejlesztési és szakmai együttműködések
V. Otthonteremtés VII. Transzitzgazdaság	2. Az építőipar- és a közlekedésfejlesztés
VI. Munkagazdaság	10. Az emberierőforrás-fejlesztés és a foglalkoztatás-ösztönzés 4. Autonóm helyi gazdaságfejlesztés 5. Az erdő- és a vadgazdálkodás fejlesztése 6. Az agrárium és az élelmiszeripar fejlesztése

Wekerle Terv

A magyar kormány a Kárpát-medencei gazdasági térségre vonatkozó gazdaságfejlesztési elképzeléseit – az Új Széchenyi Terv Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Övezet Alprogramjában megfogalmazott magas szintű célkitűzések alapján – a jelenleg munkában levő Wekerle Terv fogja részletesebben bemutatni. A Wekerle Terv tartalmazza majd az anyaország Kárpát-medencei gazdaságfejlesztési stratégiájának azon elemeit is, amelyekhez a határon túli magyar közösségek saját gazdaságfejlesztési törekvései kapcsolódni tudnak. Az anyaország és a határon túli magyar közösségek egymást erősítő gazdaságfejlesztési stratégiáinak az összehangolása tehát, a tervezés szintjén, a Wekerle Terv és a határon túli magyar közösségek gazdaságfejlesztési stratégiai terveinek az összehangolását jelenti. Az erdélyi magyarság esetében ez a Wekerle Terv és a Mikó Imre Terv összehangolását jelenti, ezért a Mikó Imre Terv, előrehaladottságának köszönhetően, más, határon túli magyar közösségek számára is mintául szolgálhat.

Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia 2020

A magyar kormány jelenleg egyeztetés alatt álló és elfogadásra váró Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégiája a Kárpát-medencei térségre is kitekint, támogatja a határon túli magyarsággal való vidékfejlesztési együttműködések. Az egyik területi programja e téma köré szerveződik: „**a Kárpát-medencei vidékfejlesztési együttműködések programja**”. Az említett program fontos partner lehet a Mikó Imre Terv megvalósításában.

Országos Területfejlesztési Konceptió

A Magyar Országgyűlés a 2005. évi 97. sz. határozatával jóváhagyott és felülvizsgált Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) átfogó, illetve középtávú céljai elsődlegesen Magyarország számára határoznak meg területi célokat, ugyanakkor egyes elemei tartalmazznak a Mikó Imre Terv megvalósulása szempontjából releváns és fontos területfejlesztési célokat is:

- **A területi integrálódás Európába** (átfogó cél) az ország európai térbe történő integrációjának elmélyítése érdekében szükséges tennivalókat fogalmazza meg, különös tekintettel a Kárpát-medencére. E cél a határon túli magyar lakta térségekre irányuló fejlesztési programokat is szorgalmaz (például a Székelyföldi Operatív Program).
- **A határon átnyúló térségi együttműködés erősítése** (területi cél) a határ menti helyzet kihasználását szorgalmazza, amely e jelenlegi perifériák megújulási erőforrása lehet.
- Az OTK szintén támogatja a magyarországi **nemzetiségek által magas arányban lakott vidékies térségek** sajátos erőforrásainak gazdaságfejlesztési hasznosítását. Ez a magyarországi romániaság vidékies településterületére is kiterjedő célkitűzés az érintett térségek gazdaságfejlesztésének egyik fontos tényezőjeként kezeli a román kisebbség és az anyaország (Románia) közötti gazdasági kapcsolatokat, a hálózatosodást, ösztönözve egyúttal a térségbe irányuló romániai kormányzati és vállalkozói befektetéseket. A Mikó Imre Terv több programja is e mintául szolgáló célkitűzés tükörakciójának tekinthető.

A határ menti magyar megyék és régiók gazdaságfejlesztési tervei

Magyarország Romániával határos megyéi rendelkeznek területfejlesztési koncepciókkal, illetve átfogó vagy speciális gazdaságfejlesztési tervekkel, amelyek határon túli dimenzióit a Mikó Imre Terv szintén támogatja. Ez az összhang már önmagában is az anyaországi fejlesztési kapcsolatok erősödését jelenti, így a Mikó Imre Terv megvalósulását is támogatja.

A megyei és regionális tervek mellett a térség **eurorégiói** is rendelkeznek fejlesztési tervekkel, amelyeknek a céljai és a Mikó Imre Terv célkitűzései szintén kölcsönösen támogatják egymást. Az alábbi tervek relevánsak a Mikó Imre Terv szempontjából:

- Csongrád megye területfejlesztési koncepciója
- Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepciója és stratégiai programja; a megye turisztikai koncepciója és programja
- A Békés Megyei Önkormányzat Társadalmi-Gazdasági Programja (2007–2014); a megye növekedésorientált gazdaságfejlesztési programja
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Innovációs Stratégiai Programja
- A Duna–Körös–Maros–Tisza Regionális Együttműködés Fejlesztési Stratégiája
- A Kárpátok Eurorégió Regionális Fejlesztési Stratégiája a 2007–2013 közötti időszakra
- Az Észak-alföldi Régió Stratégiai Programja a 2007–2013 közötti időszakra
- A Dél-alföldi Régió Stratégiai Programja a 2007–2013 közötti időszakra

6. JAVASOLT PRIORITÁSOK ÉS KITÖRÉSI PONTOK

A vitairat kialakítása során egy kiinduló helyzetértékelés megállapításaira építve javaslat született a fejlesztések eszközrendszerére is, amelyet 11 kitörési pontban foglaltunk össze. Az egyes pontok alatt pedig a lehetséges beavatkozási területeket mutattuk be.

A szakértők ebben a fázisban arra törekedtek, hogy minél teljesebb körű, illetve minél részletesebb kép rajzolódjon ki a fejlesztési elképzelésekről. A vitairatban vázolt elképzelések ezért jelenleg a gazdaságfejlesztés teljes témakörét átfogják.

A jövő év elejéig tartó tervezési lépések során alakulhat ki a beavatkozások azon konkrét listája, amely rövid távon (a 2014. évig) vállalható és megvalósítható, valamint hosszabb távon is reális elképzelés. Ehhez a rendelkezésre álló források pontos megismerése, illetve a vitában kiérlelt fejlesztési fókuszok kijelölése szükséges.

A társadalmi-gazdasági szereplőkkel folytatott vita során érkező javaslatok alapján jelölhető majd ki a támogatandó és fejlesztendő tevékenységek köre, valamint azok fontossági sorrendje, továbbá ily módon fogalmazhatók meg a kiemelt fejlesztési programok és projektek. Az átfogó észrevételek mellett ezért a vita hozzászólásai egészen konkrét cselekvésekre is irányulhatnak.

11. ábra: A Mikó Imre Terv kitörési pontjai

6.1. „ÖSSZEFOGÁSBAN AZ ERŐ: GAZDASÁGI CSODA” BEFEKTETÉSÖSZTÖNZÉS, IPAROSÍTÁS ÉS HÁLÓZATI GAZDASÁGFEJLESZTÉS

Befektetésösztönzés, iparosítás és hálózati gazdaságfejlesztés az erdélyi magyarság bevonásával

TERÜLET BEMUTATÁSA

A befektetésösztönzés, a kis- és közepes vállalkozások (kkv-k) fejlesztése, valamint a hálózati gazdaságfejlesztés hosszú távon a gazdaság motorját jelentő kkv-szektor fellendítésére irányul. Az iparosítás és a hálózatfejlesztés hosszú távon a kkv-k megerősödéséhez, ezáltal munkahelyteremtéshez, illetve regionális gazdasági fellendüléshez vezet.

A terület egyértelműen három részre osztható: befektetésösztönzési, valamint iparosítási és hálózati feladatokra. A hatékony iparosítási és befektetésösztönzési programok ráépülhetnek a hálózati gazdaságfejlesztési programra.

A romániai ipar 1989 utáni haldoklása, leépülése természetesen Erdélyt is érintette; sőt, az erdélyi ipari leépülés hatványozottabban mutatkozott meg, hiszen a 90-es években történő befektetések általában Bukarest körül csoportosultak, így nem adtak új lendületet az erdélyi iparnak. Az ipari fejlesztések egyértelmű munkahelyteremtő szerepe mellett fontos, hogy olyan ipari, kereskedelmi és vállalkozói integrált beruházások, bővülések, illetve fejlesztések jöjjenek létre, amelyek nemcsak kiszolgáltatott, *loan* (bér) típusú munkákat jelentenek, hanem amelyekben a humánerőforrás hozzáadott értéke jobban hasznosul. A másik irányba való előrelépést jelentheti a helyi vállalkozások meg szolgáltatók összefogása és együttműködése, illetve a naprakész tájékoztatásuk a fejlesztési lehetőségekről, valamint forrásokról.

INDOKLÁS

A befektetésösztönzésnek és az erdélyi iparosításnak kiemelkedő szerepet jut a Mikó Imre Terv alapelképzelésében. A nemzetközi piaci környezet, az országos helyzet, illetve Erdély regionális, a központtól való leszakadása dacára sincs kidolgozott felzárkóztató stratégia, amely érdemben abba az irányba tudná befolyásolni a folyamatokat, hogy a potenciális külföldi befektetők számára az erdélyi magyar kkv-k jelentsék a lehetséges partnereket, a befektetési célpontokat. Ehhez mindenekelőtt az *erdélyi magyar vállalkozási kataszter*nek kellene megszületnie, amely összegezné az erdélyi magyar vállalkozásokat, iparágakra lebontva rendszerezné azokat, és interaktív módon, folyamatosan bővülne, frissülne. A befektetési célpontok és a partnerségek ennek alapján alakulhatnának ki, és ez jelenthetné azt a hálózati rendszert, amely optimalizálná az Erdélybe érkező befektetéseket.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- a munka értékének a megbecsülése Erdélyben (különösen az erdélyi magyarok körében);
- jelentős ipari múlt és hagyományok;
- jelentős humánerőforrás-potenciál;
- magyar nyelvű humán, műszaki, természettudományi, informatikai képzés;
- potenciális agyviasszívás (*brain-gain*): a kitelepült szakemberek hazatérésének a lehetősége;
- a helyismeret, a magyarországi kapcsolatok és a magyarországi tapasztalatok egyszerűbb felhasználása;
- a kettős identitás előnyeinek gazdasági szempontból történő kihasználása – a nemzetközi regionális képviselőket egyszerűbb Erdélyből megszervezni, hiszen a román és a magyar nyelv automatikus ismerete kétszeres piacismeretet generál;
- kiaknázatlan lehetőségek, piaci részek.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- az ipari tevékenység visszaszorulása az elmúlt 20 évben;
- csökkent létszámú, tapasztalt műszaki szakembergárda az ipari beruházások fejlesztésére;
- a vállalkozói és a vállalati kultúra hiányosságai, a befektetők iránti bizalmatlanság;

- a vállalkozók korlátjai – az idegennyelv-ismeret hiánya, a technikai eszközök limitált használata;
- agyelszívás (*brain-drain*): a szakemberek eltávoztak, Magyarország és Nyugat-Európa felszívta a jó szakembereket; ugyanakkor Bukarestnek is egyre jelentősebb az elszívó hatása;
- a jelentős, régiók közti különbségek, a régiók (Erdélyt is beleértve) központtól való leszakadása;
- a szűk látókörű, kishitű, másoláson alapuló gazdasági fejlesztések;
- a korrupció természetességének az elfogadása;
- a regionális, interdiszciplináris együttműködés hiánya.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdélyi vállalati kataszter létrehozása

- interaktív erdélyi vállalati kataszter létrehozása, amely folyamatosan bővülő, interaktív rendszer, ami frissül és on-line formában is elérhető;
- a kereskedelmi és egyéb ágazati kamarák közötti kapcsolatok támogatása, erősítése;
- a vállalatok hatékony kommunikációjának és értékesítésösztönzésének az elősegítése.

2. Az európai uniós és a romániai pályázatok, valamint a magyarországi erőforrások hatékony kihasználása

- az **Erdélyi Magyar Stratégiai Fejlesztési és Monitoring Központ** létrehozása együttműködésben az önkormányzatokkal és vállalkozói szervezetekkel:
 - felhasználni, illetve a gyakorlatban alkalmazni a magyarországi és a nemzetközi pályázati tapasztalatokat,
 - a jó gyakorlatok, valamint a tapasztalatok feldolgozásának a támogatása;
- a pályázati alapok fontosságának a megértetése a magyar nyelvű közigazgatással, valamint az engedélyeztetési folyamatok hatékonyabbá tétele – tudatformálás, képzés, stratégiai és fejlesztési szakértői támogatás;
- képzések tartása, a forrásfelhasználásra irányuló eszközök szűrése és megválogatása, információk nyújtása, a vállalkozások segítése, hogy az igazán elérhető forrásfelhasználásra koncentráljanak – forrásfigyelés és célzott pályázati képzés, tájékoztatás a különböző vállalkozói, önkormányzati, valamint civil pályázói célcsoportok számára;
- segítségnyújtás a projektek lebonyolítása érdekében a hitelek és a garanciák nyújtásának a megkönnyítésével; pénz bevonása a piaci alapokból az európai uniós források mellé – forrásszervezés, mikrohitel-támogatás, önrésztámogatás;
- magyar és külföldi tervezői, fejlesztői, pályázati és kutatói ösztöndíjak támogatása.

3. Az Erdély–Magyarország – Befektetési, Projektfejlesztési és Garanciaalap (EMBPGA) létrehozása

- olyan befektetési alap létrehozása, amelynek keretében magyarországi állami és magánforrásokat, illetve egyéb nemzetközi forrásokat és erdélyi vállalkozók forrásait lehet befektetni kiemelt fontosságú, illetve erős fejlesztési hatású erdélyi projektekbe;

- az alap garanciarészlegének célja, hogy a különböző konstrukciók révén serkentse az erdélyi cégek pénzügyi működését, banki hatékonyságát, és elősegítse a piaci forrásokhoz való hozzáférésüket;
- az alap projektfejlesztési része a fejlesztési, pályázati és beruházási célokat szolgálja, valamint további projektek előkészítését, fejlesztését, s megvalósítását, illetve társfinanszírozását.

4. Erdélyi hálózati gazdaságfejlesztési alprogram

- az Erdélyi Vállalkozásfejlesztési Hivatal (EVFH) létrehozása;
- a helyi-térségi beszállítói együttműködések és a kkv-k közötti gazdasági együttműködések támogatása;
- az üzleti hálózatosodás fejlesztése (beszállítói, klaszter-, kamarai és vállalati együttműködés);
 - egy-egy domináns ágazatra (például mezőgazdaság, turizmus, kézműipar) épülő helyi-térségi klaszterszervezés (szervezés, szervezetfejlesztés, képzés és marketing);
 - a gazdasági klaszterek támogatása (szervezés, marketing, valamint gazdaságfejlesztési beruházás);
- a szakmai együttműködések, fórumok és a vásárokon való részvétel támogatása;
- az erdélyi vállalkozások anyaországi vagy egyéb külföldi beruházásösztönzése (szervezés, marketing, eszközbeszerzés és szervezetfejlesztés).

5. Az erdélyi és a magyarországi vállalkozások (top 500) erdélyi piacbővülésének támogatása és az erdélyi vállalkozások külföldi piacbővülésének a támogatása – piaci és kereskedelmi integráció

- a kkv-szektor munkahelyteremtő beruházásainak az ösztönzése a fenntarthatóság szem előtt tartásával (például profil- és telephelybővítés, a hozzáadott érték növelése, piackeresés, bővítés);
- azoknak az erdélyi vállalkozásoknak a segítése, amelyek képesek betörni a magyarországi, illetve a külföldi piacokra;
- a kereskedelmi integráció támogatása: az erdélyi termékek elhelyezése a magyarországi és a külföldi üzletláncokban, a „székely termék” – „erdélyi termék” árukínálat népszerűsítésének kiszélesítése;
- a határon átnyúló klaszterek kialakítása, illetve maga a klaszteresedés;
- általános ismeretek terjesztése az erdélyi piaci lehetőségekről a magyarországi vállalkozások számára.

6. A vállalkozások és az oktatási intézmények közötti kapcsolat – vállalkozói cserék, gyakornoki és diákösztöndíjak

- az erdélyi magyar vállalkozások és az oktatási intézmények közötti kapcsolat létrehozása, élénkítése, illetve szorosabbra fűzése;
- magyar vállalkozói ösztöndíj-, csere- és gyakornokprogramok erdélyi diákoknak, valamint az oktatási intézmények munkatársainak;
- az állásbörzék rendszeresítése és támogatása;
- az erdélyi vállalkozások szakmai frissítése, erősítése a fiatal szakemberek hatékony beépülésének a támogatásával;
- az innovációs együttműködések támogatása a képzési intézmények és a vállalkozások között.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD

A beavatkozási területek Erdély egész térségére vonatkoznak. Természetesen minden célterületen az erősségeknek megfelelő fókuszú beavatkozási kombinációt kell alkalmazni. (Például a határ menti területeken a kereskedelmi integráció nagyobb szerepet kaphat, míg a befektetési alapok, vagy a garanciaalap egész Erdély területén tud tevékenykedni, ha néhány regionális iroda lefedi ezeket a területeket.)

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
Az erdélyi vállalatok forrásfelhasználásának a növekedése a romániai átlaghoz viszonyítva	Növekvő érték
A befektetési alap kihelyezett befektetéseinek az összege	Növekvő érték
A vállalkozások számára kiadott garanciatermékek száma	Növekvő érték
A gyakornokprogramok keretében részt vevők száma	Növekvő érték
Az erdélyi–magyarországi kereskedelmi csereügyletek számának és értékének a növekedése	Növekvő érték
Átfogó erdélyi vállalati kataszterek létrehozása és a tagok számának növekedése	Létrejön

6.2. „INFRASTRUKTÚRA, AMI ÖSSZEKÖT” – ÉPÍTŐIPAR- ÉS KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

Erdélyi karakterű és a hálózatosodást elősegítő, valamint szolgáltató fejlesztések az építőiparban, a közlekedésben és a közösségi infrastruktúrában

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Erdély építőipari, építészeti hagyományait az épített örökség értékei, valamint az évszázados hagyományok hűen tükrözik. A térség az építkezésekhez szükséges alapanyagok többségében gazdag. A fa mint tradicionális építőanyag nagy mennyiségben rendelkezésre áll, főként a székelyföldi területeken. Az alapanyagok elérhetőségén kívül az is lényeges, hogy Erdélyben mindenütt jelentősek az építészeti hagyományok, illetve ezek felélesztése és ápolása nagymértékben hozzájárulna a jelenleg rossz állapotú épített környezet javulásához.

A közúti és a vasúti hálózat gerincét a Trianon előtt kiépült útvonalak alkotják, ebből adódóan Erdély határ menti területeinek az összeköttetése jobb, és kisebb befektetésekkel tovább javítható Magyarország irányában. Az akkori követelmények szerint megépült hálózat a mai igényeknek azonban már nem felel meg, a közúti és a vasúti infrastruktúra-hálózat kapacitása, minősége nem megfelelő, a hálózatsűrűség alacsony, s emiatt a fő hálózati elemek nemzetközi színvonalú rekonstrukciója, illetve továbbfejlesztése elkerülhetetlen.

INDOKLÁS

Erdély építőipari hagyományainak az újjáélesztését egyrészt az épített környezet minőségének az utóbbi évtizedekben tapasztalható romlása indokolja, másrészt pedig az, hogy helyben rendelkezésre áll az ágazat humánerőforrás-igényét kielégíteni képes munkaerő. Az ágazat fellendítése mind a települések, mind a foglalkoztatás terén látványos javulást eredményezhet. Szintén fontos lenne a meglévő épületállomány energiahatékonyságának javítása a magas energiaköltségek csökkentése érdekében. (Ez a közösségi célú, a köz- és a magánépület-állományra egyaránt vonatkozik.)

Mindkét ország számára fontos és gazdaságilag-társadalmilag kedvező az országhatáron átnyúló közlekedési kapcsolatok kiépítése, illetve fejlesztése, hiszen ezek javíthatják a határátlépési lehetőségeket, jobb körülményeket teremtve egyúttal az egyre növekvő számú, akár az országok között ingázó lakosság számára is. A belső-erdélyi meg a székelyföldi megyék megközelíthetőségének a javítása az anyaországgal fenntartott szorosabb gazdasági kapcsolatok egyik alapvető feltétele.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- az építőipar számára fontos alapanyagok – a fa, a kő és a cement stb. – többsége helyben rendelkezésre áll;
- képzett, tapasztalt munkaerő áll rendelkezésre az építőipar számára;
- jelenleg három autópálya építése is folyik, bár az építkezés üteme messze elmarad a várakozásoktól; ugyanakkor folyamatos a meglévő főutak modernizálása is;
- a vasutak területi elhelyezkedése és vonalvezetése javarészt magyar örökség, így azok sokkal könnyebben tudnak Magyarországra felé kapcsolódni, mint Románia különböző részeinek az irányába;
- számos, az egykori határt átszelő vasútvonalat alacsony befektetéssel újra lehetne nyitni;
- Erdélyben fejlett reptérhálózat létezik; Temesvár és Kolozsvár regionális jelentőségűek: segítségükkel számos európai úti cél (desztináció) elérhető;
- a határon átnyúló közösségi közlekedési rendszer kialakítása, elsősorban a Debrecen–Nagyvárad konurbáció esetében;
- a schengeni övezethez való csatlakozás után gyorsabb, illetve szabad határátlépések válnak lehetővé Magyarország és Románia között; a határ elválasztó szerepe jelentős mértékben csökkeni fog.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- az anyaország és Erdély közötti átjárhatóság szűk keresztmetszetű, hiányoznak a nagy kapacitású és nagy sebességű autópályák, valamint vasútvonalak, hosszúak az elérési idők;
- Románia és Magyarország között megszakadt a természetes és folytonos gazdasági tér, a határ két oldalán fekvő települések között a legtöbb esetben nincsenek megfelelő átkelési lehetőségek;
- Erdély közúti közlekedési hálózata mennyiségi és minőségi szempontból gyenge;
- a vasúthálózat műszaki színvonala nem kielégítő;

- a vasúti díjszabásban mind a mai napig alkalmazzák a határátlépési díjat, s így az utazásnak ez a formája – főleg a helyi forgalomban – elveszíti a versenyképességét.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az erdélyi építőipar fejlesztése

- az építőipari alapanyagok kitermeléséhez és előállításához szükséges infrastruktúra kiépítésének a támogatása (bányák és feldolgozóüzemek létesítése, illetve újranyitása; a hozzájuk vezető utak fejlesztése);
- építőipari, tematikus és beszállítói klaszterek kialakítása anyaországi és erdélyi vállalkozások részvételével;
- szakemberek képzése, tudástranszfer, hagyományos és modern (energiahatékony) építési megoldások megismerése, illetve ismeretének a megőrzése, a tudás átadása;
- kölcsönös szakmai tanulmányutak szervezése, illetve keresztképzések az anyaországban és Erdélyben;
- az építőiparhoz kapcsolódó reklám- és marketingeszközök alkalmazása.

2. Erdélyi elérhetőség és közlekedési kapcsolatok fejlesztése

- az erdélyi autópályák és gyorsforgalmi utak hálózatának a fejlesztése, valamint a közös tervezési és előkészítési munkák beindítása a 2014–2020 közötti periódusra (kiemelten az északi és a déli autópályákról van szó);
- a határon átnyúló gyorsforgalmi úthálózat kiépítésének a támogatása;
 - Debrecen regionális reptere megközelíthetőségének javítása a Partium felől
- a regionális repülőtér-hálózat fejlesztése, valamint az Erdély különböző részei és Magyarország közötti léghídrendszer megerősítése: a légi desztinációk (úti célok) számának a bővítése, illetve az úti cél felé tartó légi járatok támogatása;
 - a szentgyházi légikikötő fejlesztése;
 - az Erdélyi Nagysebességű Vasúthálózat (ENSV) fejlesztése, a vasúti fővonalak kapacitásának és sebességének a növelése, párhuzamosan az európai nagysebességű vasúthálózat fejlesztésével;
 - a vasúti mellékvonali kapcsolatok helyreállítása;
- az erdélyi logisztikai központok és az ún. autohofok fejlesztése: a közös tervezési és előkészítési munkák beindítása a 2014–2020 közötti periódusra;
- a határ menti tömegközlekedés újjászervezése: az árpolitika revíziója, a határátlépési díj megszüntetése;
 - a határon átnyúló elővárosi tömegközlekedés megszervezése és fejlesztése;
- a határ menti mezőgazdasági és erdei utak (a helyi igényeknek megfelelő, szilárd burkolat nélküli) helyreállítása.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD

- az építőipar fejlesztése elsősorban egész Erdélyben, különösképpen pedig a Székelyföldön;
- az infrastrukturális befektetések a Partium és a Bánság esetében teljesen összeforraszthatnak a magyarországi beruházásokkal; az ottani átjárhatóság növelése a belső területek alapvető érdeke is.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
Az építőiparban foglalkoztatottak számának növekedése az erdélyi megyékben meghaladja a romániai átlagot	Növekvő különbség
A határt átszelő utak és vasutak száma	Növekvő érték
A Budapest és Erdély közötti légi járatok száma (és növekvő utasforgalom)	Növekvő érték
A közúti és vasúti elérési idők Budapest és Székelyföld között	Csökkenő érték

6.3. „AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG A ROMÁN GAZDASÁGI INNOVÁCIÓ FŐSZEREPÉBEN” – KREATÍV IPAR, K+F ÉS INNOVÁCIÓ

Magas hozzáadott értékű és kreatív ipari, innovációs és K+F fejlesztésekkel a megújulni képes erdélyi gazdaságért (K+F+I)

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Az innováció és a kutatás-fejlesztés a tudásalapú társadalom kialakításának a legfőbb eleme, amely mind közvetlenül, mind közvetetten hozzájárul a gazdasági és társadalmi jólét kialakításához, illetve fenntartásához. Az erdélyi magyarság célja az értelmiségi réteg képzése, Erdélyben tartása, tudásának hasznosítása egy versenyképes gazdasági-társadalmi modell kialakítása érdekében.

A jelen stratégia a terület kiemelt prioritásként történő kezelését, illetve az európai irányvonalak (például az EU 2020) szerinti finanszírozását szorgalmazza. A program az oktatás, a kutatásfejlesztés és az innovatív vállalkozások dimenzióira fekteti a hangsúlyt, különös figyelmet fordítva a felhasználható, adaptálható és alkalmazható tudás, illetve a tudástranszfer elvére.

A program célja a piacorientált tudást előtérbe helyezve az erdélyi magyar tudományos életet és kutatást európai uniós szintre felzárkóztatni, a korábbi határon átnyúló szakpolitikai és együttműködési kereteket megújítani, valamint az innovativitást ösztönözni a versenyképesség érdekében. Ennek megvalósítása céljából a beavatkozásokat elsősorban a magyar nyelvű felsőoktatási képzést biztosító városokban (Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Csíkszeredában, Nagyváradon meg Székelyudvarhelyen) és vonzáskörzeteikben célszerű végrehajtani.

INDOKLÁS

A K+F ráfordításoknak az elmúlt években tapasztalt drasztikus csökkentése és a hanyatló gazdasági környezet erősen befolyásolta a kutatóintézetek és a vállalkozások K+F+I tevékenységét. Az országos helyzet, illetve Erdély regionális, központtól való leszakadása ellenére sincs kidolgozott fejlesztési és felzárkóztató stratégia. Er-

déli szinten kezdetleges a tudástranszfer, illetve a technológiatranszfer intézménye. Ennek ösztönzése elengedhetetlen a gazdasági és társadalmi fejlettség nemzetközi szintre történő felzárkóztatásához.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- magas humánerőforrás-potenciál;
- a felsőoktatásban részt vevők arányának növekedése;
- magyar nyelvű humán, műszaki, természettudományi és informatikai képzések;
- agyviasszaszívás (*brain-gain*): a kitelepült kutatók visszacsábítása;
- külföldi ösztöndíj-lehetőségek;
- K+F részleggel rendelkező multinacionális vállalatok betelepülése;
- kiaknázatlan lehetőségek, piaci rés.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Romániában a K+F+I terület alulfinanszírozott (a cél a GDP 1%-a, míg a Lisszaboni szerződés 3%-ot irányoz elő);
- Románia és így Erdély is lemarad a K+F+I területén; az EU-átlagtól messze elmarad az innovációs teljesítmény;
- agyelszívás (*brain-drain*): a tudás birtokosa más országba költözik;
- a régiók közötti jelentős különbségek, a régióknak (beleértve Erdélyt is) a központtól való leszakadása;
- alacsony innovációs tevékenység az üzleti szférában;
- alacsony a szabadalmi aktivitás, a tényleges szabadalmak alapján megvalósuló valós termék- és prototípus-fejlesztés, valamint a szabadalomértékesítés;
- a regionális, interdiszciplináris együttműködés hiánya.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Oktatás, képzés-fejlesztés

- a reáltudományok népszerűsítése a továbbtanulók körében;
- magyar nyelvű doktori és posztdoktori programok létrehozása és támogatása;
- innovációmenedzsment-képzések;
- külföldi és magyar kutatói ösztöndíjak, ösztöndíjszerződések, illetve az ilyen programok támogatása;
 - Magyar Erdélyi Ösztöndíj program
 - az oktatói, szakmai és gyakornoki csereprogramok támogatása;
 - Magyar Erdélyi Oktatói, Képzési, Gyakornoki és Szakmai Csereprogram
- a nemzetközi oktatási, fejlesztési és kutatási programokhoz történő csatlakozás;
- az önrésznek és az el nem számolható költségeknek a biztosítása a nemzetközi együttműködésekhez, projektekhez;
- a magyarországi Neumann János-programhoz történő csatlakozás biztosítása.

2. Kiemelt erdélyi innovációs és K+F program

- Erdélyi Magyar Innovációs, Beruházási és K+F Ügynökségek létrehozásának a támogatása;
- a piacorientált kutatásfejlesztés ösztönzése;
- az egyetemek és a kutatóközpontok infrastruktúrájának a fejlesztése;

- támogatási akciók és programok kidolgozása a kutatók itthon tartása céljából;
- a tudományos és technológiai parkok létrehozásának támogatása az egyetemi központok körül;
- egyetemek, kutatóközpontok és vállalkozások közötti együttműködések kialakítása;
- az erdélyi intézményeknek a hazai, a magyarországi és a nemzetközi kutatóhálózatokhoz történő csatlakozása;
- nemzetközi, határon átnyúló K+F együttműködések;
- a publikációk számának a növelése: a feltételek megteremtése és a szaklapok támogatása révén (a nemzetközi szabványoknak való megfelelés ösztönzése).

3. Erdélyi innováció, adaptáció és tudásintenzív vállalkozástámogatás

- a tudástranszfer, a technológiatranszfer és az adaptáció ösztönzése;
- az oktatási intézmények (az egyetemek és a főiskolák stb.), a szolgáltatók meg a vállalkozások K+F+I együttműködésének a támogatása;
- az innovatív kis- és középvállalkozások támogatása;
- a kockázati tőke bevonása az életképes innovatív megoldások piacra jutása érdekében;
- innovációs klaszterek és innovációs inkubátorházak létrehozása;
- *start-up* (kezdő, alakuló) K+F+I és *high-tech* vállalkozások támogatása;
- a szabadalmak megvalósításának, értékesítésének és európai bejegyzésének támogatása.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD

A lehetséges beavatkozási területek fókuszát a magyar nyelvű felsőoktatási képzést biztosító városok és ezek vonzáskörzetei képezik (Kolozsvár, Marosvásárhely, Csíkszereda, Nagyvárad és Székelyudvarhely).

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
Magyar nyelvű doktori és posztdoktori programok, valamint az ilyen programokban részt vevő hallgatók száma	Növekvő érték
A határon átnyúló kutatásfejlesztési együttműködések száma	Növekvő érték
A létrejött innovatív kis- és középvállalkozások száma	Növekvő érték
Az oktatási intézmények, vállalkozók és szolgáltatók között létrejött K+F+I együttműködések száma	Növekvő érték

6.4. „HELYBEN HELYIT” – AUTONÓM HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS

A magyarlakta térségek helyi gazdaságfejlesztése – térségi kereskedelmi, önkormányzati, szociális és gazdasági integráció

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Az elmúlt húsz év gazdasági-globalizációs folyamatai alapján bebizonyosodott: egyetlen gazdaság sem lehet sikeres, ha csupán a külföldi működő tőke beáramlására, illetve az infrastruktúra fejlesztésére alapoz. Az Európában sikeresen működő országok példái rámutatnak arra, hogy valamely ország gazdasága annál eredményesebb, minél több támpilléren nyugszik – vagyis globális, illetve lokális pilléren egyaránt. Az életképes és jól működő gazdaságok fontos támpillérét képezik a helyi kis- és közepes termelők, vállalkozók, valamint szolgáltatók. Ők a helyi erőforrásokra (a humán erőforrásra, a szellemi és az anyagi javakra, a termékekre stb.) és a helyi szereplőkre (az önkormányzatok, az önkormányzatok intézményei, a vállalkozások, a szakmai szövetségek és szervezetek, a civil szervezetek, illetve a helyi polgárok) összefogására támaszkodva, továbbá térségi és helyi specifikus megoldásokat alkalmazva elsősorban a helyi meg a térségi gazdasági igényeket elégítik ki. A helyi gazdaságfejlesztés elsődleges célja, hogy a helyi termelők meg szolgáltatók révén, valamint a helyi belső piacon történő értékesítés útján a helyi jövedelmek minél nagyobb hányadát az adott térségben tartsa. A helyi termékek és szolgáltatások nem elhanyagolható elsődleges piacát jelentik az önkormányzatok, valamint az egyházak által fenntartott intézmények, az állami és a kormányzati szervezetek, valamint a kereskedelmi egységek, az ipari létesítmények és a vállalkozók. Ezzel szemben a másodlagos a turisztikai és a bel-, valamint a külgazdasági értékesítés jelenti, ami további kiegészítő jövedelmeket generálhat a térség számára.

A helyi gazdaságokban rejlő lehetőségek széles körű kiaknázása Erdély gazdasága és a térség magyarságának a megmaradása szempontjából kiemelt jelentőségű. Következésképpen a helyi gazdasági fejlesztések elsődleges fókuszát a magyarok által többen lakott területek képezik: a Székelyföld, a Csángóföld és a Partium.

INDOKLÁS

A magyar és az erdélyi kulturális autonómiatörekvések soha nem lehetnek sikeresek a gazdasági autonómia, azaz a gazdasági önfenntartás, önellátás és öngondoskodás megteremtése, illetve biztosítása nélkül. Ennek kiemelt elemei az élelmszer-önellátás; a szociális gondoskodás; az önkormányzati irányítás, fejlesztés és vagyongazdálkodás; az autonóm energiaellátás, valamint a kulturális közösségi és szeretetjavak biztosítása. A helyi gazdaságok fejlesztésére kiváló természetes bázisként szolgálnak a magyarok által többen lakott területek, valamint a város-vidék vonzáskörzetek (különösképpen a Székelyföld, a Partium stb.), mivel ezek területileg természetes gazdasági egységet alkotnak, ahol minden lehetőség adott a sikerhez: erőforrások, piac, elkötelezettség stb. A szórványtelepüléseken a magyarság megmaradásában a helyi gazdaságok fejlesztése hídfőszerepet tölthet be, azaz amit

a tömbben megtermelnek, azt a szórványban is lehet értékesíteni. A helyi gazdaságok fejlesztése a romániai magyarság szempontjából kiemelt jelentőségű, mivel a sikeresen működő helyi gazdaságok révén egy-egy térségi-helyi közösség tagjai között nagymértékben erősödik a gazdasági-társadalmi együttműködési potenciál, valamint a kohézió, s ezáltal növekszik a térség foglalkoztatottsága, gazdasági versenyképessége, társadalmi-gazdasági kohéziója és megtartóképesége is.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- léteznek sikeres helyi termékeket jelző brandkezdeményezések (a Székelyföldön: Góbé, Salvator);
- számos jól értékesíthető és egyúttal hagyományos, helyi jellegű mezőgazdasági, gasztronómiai meg kézműves termék létezik;
- erős a helyi gazdasági szereplők közötti bizalom és együttműködési hajlandóság;
- nagy az igény és az elkötelezettség az anyaországi, valamint a helyi magyar termékek fogyasztása iránt;
- kitűnő turisztikai lehetőségek kínálóznak a helyi termékek értékesítésére;
- nagyszámú a helyi termékek másodpiacát képező magyar, román és más állampolgárságú turista.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- a fejlődést hátráltató tőkehiány;
- a helyi gazdaság szereplőinek a szervezetlensége, amely általánosan jellemző a térségre (jelenleg kisebb/nagyobb gócpontok működnek csak együtt);
- a magyar szereplők és szakemberek hiánya bizonyos kulcsszakmák, valamint szolgáltatások terén (például könyvelés-könyvvizsgálat, fejlesztés, értékesítés);
- a multinacionális kereskedőláncok további térnyerése;
- a helyi vállalkozások fejlődését gátló jogszabályi körülmények és előírások;
- a román közigazgatás előnytelen átalakítása.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. A helyi gazdaságot és annak működését támogató vállalkozások fejlesztése

- a működő családi gazdaságok, vállalkozások tevékenységeinek és hagyományainak a fenntartása, illetve fejlesztése:
 - a hozzáadott értéknek és/vagy a minőségnek a növelését biztosító beruházások támogatása,
 - a termékszám bővítését és a hiánytermékek előállítását elősegítő beruházások támogatása,
 - a kapcsolódó képzések és továbbképzések támogatása;
- a jelenleg kiaknázatlan helyi termékeken – a localicumokon, vagyis az úgynevezett erdélyikumokon és székelyikumokon –, illetve a helyi adottságokon meg szolgáltatásokon alapuló mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztése, továbbá a civil szervezetek megalakulásának, fejlesztésének és működésének a támogatása:

- az induló vállalkozások segítése: a helyi termékek előállításához szükséges infrastruktúra-, valamint eszközberuházás támogatása, továbbá a vállalkozói ismeretek fejlesztése,
- a helyi termékek piacképes előállításához szükséges eszközök és szolgáltatások biztosítása, illetve korszerűsítése,
- a helyi öngondoskodást és önellátást biztosító, hiánytermékeket előállító vállalkozások fejlesztése;
- a helyi termékeket előállító vállalkozások tevékenységét támogató hiányszakmák, illetve szolgáltatók indulásának az elősegítése:
 - a szükséges képzés/továbbképzés támogatása,
 - az eszközbeszerzés és az infrastruktúra fejlesztése,
 - a helyi vállalkozói körbe történő integrálódás, valamint a beszállítás támogatása.

2. A helyi gazdaságmenedzsment és a helyi termékek értékesítésének az elősegítése

- Helyi Gazdaságmenedzsment Szervezetek (HGMSZ) létrehozása, illetve fejlesztése a helyi önkormányzati, civil és gazdasági szereplők együttműködése révén;
- helyi szolgáltatói, vállalkozói, illetve termékkataszter felállítása és fejlesztése,
- a helyi termékek szervezett értékesítésének a fejlesztése,
- fejlesztési tanácsadás, illetve a források felkutatása,
- az urbánus és vidéki vállalkozások együttműködésének az elősegítése,
- tájékoztatás, képzés és továbbképzés,
- térségi, illetve helyi termékmárka- és védjegyképzés,
- lakossági szemléletformálás és tájékoztatás,
- a helyi termékeket bemutató események szervezése;
- helyi alternatív pénzhelyettesítő eszközök és cserekörök fejlesztése (például utalványok, kártyák, cserekörök, helyi pénzek stb.);
- a helyi termékek egyéni értékesítési lehetőségeinek ösztönzése:
 - papír alapú és/vagy elektronikus vállalkozói, illetve szolgáltatói katalógusok készítése és szétosztása,
 - az internetes értékesítési lehetőségek támogatása,
 - a helyi termékek keresztértékesítési lehetőségeinek a támogatása,
 - a háztól-házig értékesítés feltételeinek a fejlesztése;
- a helyi termékek szervezett értékesítésének a fejlesztése – vagyis az értékesítési hálózatok kiépítése:
 - a helyi termékeket előállító vállalkozókat tömörítő, illetve az értékesítést elősegítő szervezet létrehozása,
 - papír alapú és/vagy elektronikus, valamely területre vagy termékcsoporthoz vonatkozó katalógusok készítése és szétosztása,
 - elektronikus értékesítési felületek létrehozása és fejlesztése,
 - egységes megjelenésű helyi értékesítési pontok – mozgópontok, standok, boltok stb. – és kiszállító hálózatok létrehozása, illetve fejlesztése,
 - a helyi termékklánok fejlesztése: termékkapcsolás, termékek és szolgáltatások kapcsolása stb.,
 - a nagyobb kereskedőláncokat megcélzó polcbeszállítói hálózatok fejlesztése,

- a helyi beszállítói hálózatok és rendszerek fejlesztése (például éttermi, iskolai, önkormányzati vagy egyéb intézményi hálózatok stb.).

3. Tündérkert – erdélyi helyi társadalmi felelősségvállalás és szociális gazdaságfejlesztés³

- Az Erdélyi Szociális Gazdasági Civil Alap (ESZGCA) felállítása, s az erdélyi magyar civil kezdeményezések, akciók, illetve programok támogatása ennek segítségével;
- vállalkozói és társadalmi felelősségvállalási akciók támogatása, például:
 - CSR – intézményi és vállalati társadalmi felelősségvállalási akciók támogatása,
 - vállalati és intézményi szociális akciók, valamint programok támogatása az erdélyi Caritas és egyéb szociális, illetve segélyszervezetek bevonásával a közösségek meg az egyének cselekvési hajlandóságát, valamint készségét javító eszközök révén;
- szociális gazdaságfejlesztés és helyi önkéntes mozgalmak, illetve akciók támogatása, például:
 - Erdélyi Közmunkaprogramok támogatása;
 - a Ghandi-típusú vállalati gazdasági együttműködések erősítése (az erdélyi termék, az erdélyi szolgáltatás és az erdélyi munkaerő előnyben részesítése);
 - bevásárlókörök és fogyasztói szövetkezetek támogatása; valamely társaság közösen intézi a beszerzését, közösségileg támogatott termékvásárlás – hosszabb távú elköteleződés egy adott szállító iránt;
 - a munkanélküliek átképzése a helyi vállalkozók segítségével;
 - közösségi vállalkozások létrehozása;
 - szociális földprogram;
 - az erdélyi roma népesség gazdasági integrálásának támogatása;
- önkéntes alapon szervezett közösségfejlesztési és közösségi infrastruktúra-fejlesztési tevékenységek támogatása (képzés, szervezés, eszközbeszerzés és infrastruktúra-fejlesztés);
 - a helyi Szent István Községek kialakításának és a Tündérkert közösségi kertépítésnek a támogatása (Csaba testvér javaslata),
 - Roncsházprogram – dűledező házak újjáépítése szociális és közmunkával,
 - kaláka, illetve „szedd magad” akciók ösztönzése és támogatása;
- civil gazdaságfejlesztési tevékenységek és szerveződések ösztönzése.

4. Az önkormányzati fejlesztések támogatása és az önkormányzati források integrációja

- EGTC térségi és gazdasági együttműködések támogatása (elsődlegesen a határmenti régiókban);
- önkormányzati gazdaságfejlesztés, vagyongazdálkodás és az önkormányzati erőforrások fejlesztési célú integrációjának a támogatása a helyi vállalkozások meg a civilek bevonásával;

3 A Szent István Tervből átemelve (Böjte Csaba).

- a helyi önkormányzati szolgáltatások és a közszolgáltatások minőségének, valamint hozzáférhetőségének a fejlesztése a helyi vállalkozások meg a civilek bevonásával:
 - a térségi településhálózati sajátosságokhoz igazodó közszolgáltatás-szervezési megoldások támogatása (például mozgó közszolgáltatások),
 - az alternatív közszolgáltatási megoldások támogatása (például tanyabusz jellegű megoldások);
- a helyi önkormányzatok által fenntartott intézmények és az alap-infrastruktúra fejlesztése a helyi vállalkozások meg a civilek bevonásával;
- a térségi és a települési identitás, illetve a marketing erősítése (szervezés, eszközbeszerzés és marketing), ennek keretében pedig a térségi és helyismeretet; a térségi, valamint a helyi értékek ismeretét; továbbá a térségi és helyi identitást szolgáló közösség-szervezés (képzés, szervezés és eszközbeszerzés);
- testvérvárosi és -települési önkormányzati örökbefogadási együttműködési akciók támogatása;
- az önkormányzati fejlesztési és pályázati kapacitások minőségi fejlesztése, valamint önrész- és hiteltámogatás biztosítása az önkormányzati célú gazdaságfejlesztési projektekhez;
- a települési és megyei önkormányzatok gazdaságfejlesztési funkcióinak a kialakítását, illetve az erősítését szolgáló szakmai támogatás.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, A SZÉKELYFÖLD ÉS A CSÁNGÓFÖLD

- a helyi gazdasági fejlesztések elsődleges fókuszát a magyarok által tömbben lakott területek képezik: a Székelyföld, a Csángóföld és a Partium;
- Helyi Gazdaságmenedzsment Szervezetek (HGMSZ) létrehozása nagyobb magyar gazdasági potenciállal rendelkező térségekben.

TOVÁBBI KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

- a helyi termékértékesítés a magyarok által tömbben és szóróványban lakott területeken, valamint a határon túl is;
- az önkormányzati fejlesztések támogatása valamennyi magyar önkormányzattal bíró településen.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A helyi termékek száma	Növekvő érték
A helyi termékértékesítő helyek és megoldások száma	Növekvő érték
A helyi gazdaságmenedzsment szervezetek száma	Növekvő érték
A helyi termékmárkák száma	Növekvő érték
A helyi – elektronikus és papír alapú – termékkidáványok száma	Növekvő érték

6.5. „KARAKTERES ERŐFORRÁSUNK: AZ ERDŐRENGETEG” – AZ ERDŐ- ÉS A VADGAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSE

Fenntartható erdőkiélés és faipari fejlesztések Erdélyben

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Az erdőtulajdon a Székelyföld (nem csak) rurális társadalmának a legjelentősebb és legstabilabb jövedelmi forrása. Ebben a vonatkozásban az erdővagyon kezelését ellátó erdőgondnoksági és környezetvédelmi, illetve a közös tulajdon működtetésére alakult egyesületek törvényi szabályozása adott, továbbá a tulajdonosi társulások meg egyesületek már 10 éve viszonylag olajozottan működnek. Éppen ezért a jelen kitörési pont azokat a beavatkozási-cselekvési irányokat mutatja be, amelyek az erdőgazdálkodás fejlesztését elősegíteni, illetve e tevékenység közösségépítő szerepét növelni hivatottak.

Ennek keretében a magyarországi meg a romániai szervezetek részvételével többek között tanácsadásra, képzésre, oktatásra, rendezvények és kampányok szervezésére, közös intézményi és projekt-együttműködésre kerülhet sor. Az együttműködések résztvevői egyaránt lehetnek a gazdálkodó szervezetek, illetve a gazdaságfejlesztéssel és -tervezéssel foglalkozó intézmények, a szakmai szervezetek, valamint az erdőfelügyeleti szervek.

Ezek az együttműködések segítik a magyarországi és az erdélyi magyar erdőgazdálkodási szereplők „know-how”-jának kölcsönös megismer(tet)ését, az erdélyi magyar faipari és az erdő nem fás termékeit előállító vállalkozások piacra jutását, továbbá a magyarországi vállalatok befektetéseit az erdélyi, az anyaországi és a romániai piacokon egyaránt. Ezen kívül az erdélyi magyar gazdasági szereplők ismertségét is növelik, illetve összehangolják a magyarországi, az erdélyi, valamint a romániai gazdaságfejlesztési elképzeléseket.

Románia erdőterületeit vizsgálva az látható, hogy Erdélyben és ezen belül a Székelyföldön található az ország erdőterületeinek közel egyharmada, legnagyobb arányban Hargita megyében. Ennek az erdővagyonnak egy része már visszakerült a közbirtokosságok tulajdonába. Azonban ennek az óriási vagyonnak a kezelése komoly szaktudást is igényel, amellyel a székelyföldi erdőgazdák nagy része még nem rendelkezik. A tudományos grémiumnak felelőssége van ennek a szaktudásnak a meghonosításában, hiszen ezáltal nemcsak az erdőink menekülnek meg az ésszerűtlen kitermeléstől, hanem a székely közösségek számára is megélhetőségi lehetőséget teremthetünk.

INDOKLÁS

Erdély és ezen belül Székelyföld legmeghatározóbb természeti eleme az erdő; de az erdő jelenti az itteni lakosság legnagyobb vagyonát is. A rendszerváltást követő években a székely közösségek visszakapták erdőik nagy részét, és nagyon erős közbirtokosságok jöttek létre. A közbirtokosságok jelenleg Székelyföld legnagyobb vállalkozásai, amelyek megfelelő működtetésével a vidéki lakosság nagy százalékának lehetne munkát, illetve megélhetést biztosítani. Azonban a közbirtokosságok többségét az ésszerűtlen gazdálkodás jellemzi, s így kihasználatlanul marad az az óriá-

si lehetőség, amelyet a közbirtokosságok léte és vagyona jelent a vidéki lakosság számára.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- összefüggő, úthálózattal ellátott, elérhető erdős területek;
- összetartó, közösségben gondolkodó tulajdonosi kör;
- az erdőtartási törvény által előírt üzemtervezésen alapuló magángazdálkodás lehetőséget nyújt a fenntartható, és egyúttal gazdasági szemléletű, tervezhető erdőgazdálkodásra;
- az erdei munka hagyományaira építő, továbbá megfelelő munkakultúrával és eszközökkel rendelkező, az erdő közelségében élő lakosság;
- a kézművességtől a korszerű faipari feldolgozóegységekig terjedő termelő-értékesítő kapacitás, továbbá hagyományokra építő és képzett, szaktudással, megfelelő munkakultúrával rendelkező faipari munkaerő;
- az erdő nem fás termékeinek (gyümölcsök és gombák) szervezett begyűjtése, szakszerű értékesítése, a helyi lakosság bevonásával (roma integrációs lehetőségek);
- együttműködés a többségi nemzethez tartozó tulajdonosokkal, az országos magánerdő-tulajdonosi egyesületek és a különféle szakmai szervezetek közbeiktatásával (Magánerdő-tulajdonosok Országos Szövetsége, Magánerdő-gondnokságok Országos Egyesülete).

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- az *Országos Erdőgazdálkodási Vállalat (Regia Națională a Pădirilor ROMSILVA)* sok esetben nem lojális konkurenciát jelent, mind a magán erdőtulajdonosok, mind pedig a magán erdőgondnokságok számára, mivel nem a piacgazdaság elvei alapján működik, hiszen állami ellátmánya birtokában nem költség-szemléletű gazdálkodást folytat;
- a román politika változásai: a különféle érdekek időnként kedvezőtlen rendelkezéseket eredményeznek, vagy elmarad a szabályozó, pozitív hozadékú rendelkezések alkalmazása;
- a többségében Székelyföldre jellemző közbirtokossági tulajdonosi viszony adójogi szempontból hiányos definiálása – és ebből eredően a helyi szemléletű adóhivatal szubjektív elbírálása miatti kiszolgáltatottság;
- adóteher, emelkedő költségek, változó-fluktuáló piaci viszonyok;
- a képzett vezetői elit hiánya, a hagyományos, de már nem eredményes vezetési módszerek továbbélése (képzés hiányában);
- a gazdasági szempontok aránytalan túlsúlya; a szociális, de leginkább az ökológiai gondoskodás-gondolkodás, illetve a környezetgazdálkodás minimalizálása;
- a stratégiai gondolkodás és tervezés hiánya; illetve a minimalista, létfenntartásszintű gondolkodás, ösztönszerű cselekvés;
- ellenállás az innovatív kezdeményezésekkel és a változásokkal szemben.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az erdőgazdálkodás, a fafeldolgozás és a vadgazdálkodás fejlesztése

- térinformatikai adatbázisra (GIS) épülő üzemtervezés és üzemgazdálkodás;
- a helyi szakemberek által üzemtervezésre alapított cégek akkreditációs folyamatának a támogatása; (Ez azért szükséges, mert az eddigi üzemtervezések során sok esetben szakmailag megalapozatlan, a régieket kritikátlanul másoló, a tulajdonosi érdekeket határozottan sértő tervek születtek.)
- a piac áringadozásainak, a spekulációnak és a piaci dekonjunktúrának a negatív hatásait kivédő vagy csökkentő értékesítési stratégia kidolgozása (értékesítési szövetkezetek és klaszterek létrehozásával);
- a leromlott vagy a mezőgazdasági hasznosításból kivont területek azonosítása abból a célból, hogy a tulajdonosok „energiaültetvényeket” létesíthessenek;
- a szakmai, a technikai és a technológiai kihívásoknak megfelelő humánerőforrás-képzés innovatív képzési módszerek felhasználásával;
- szakmai rendezvények, erdőnapok és vetélkedők szervezésének a támogatása;
- közös terület- és gazdaságfejlesztési felsőoktatási képzések;
- a fejlesztési-tervezési társadalmi és civil részvétel támogatása.

2. A szociális alapú fenntartható, illetve tervszerű erdőgazdálkodási együttműködések támogatása (szervezés, szervezetfejlesztés, gazdaságfejlesztési beruházás és eszközbeszerzés)

- a tulajdonban levő erdő- és legelővagyonnal történő hatékony gazdálkodás támogatása, szem előtt tartva a gazdasági, az ökológiai, valamint a szociális szerep közötti összhangot;
- az erdő nem fás termékeinek szervezett értékesítése a helyi lakosság (beleértve a hagyományosan erre szakosodott roma lakosság) bevonásával, ily módon a roma integrációs programok támogatása;
- a begyűjtött termékek nagybani értékesítése vagy magasabb feldolgozottságú (hagyományos) termékek, akár saját márkanéven történő értékesítése a hazai és az európai piacokon;
- a hagyományos technológiákat modern, hatékony eszközökkel támogató beruházások, illetve fejlesztések végrehajtása;
- az erdei utak karbantartásának helyi vállalkozókkal és helyi munkaerővel történő elvégeztetése – a tulajdonviszonyoktól függetlenül.

3. Az egységesebb és hatékonyabb munkaszervezést elősegítő közös erdőgazdálkodási platform kidolgozása

- a meglévő tulajdonosi struktúrák integrálása, a határterületeken vagy a szóróványban élő területtulajdonosok bevonásával;
- a Magánerdő-tulajdonosok Konzultatív Testületének a létrehozása, esetleg a Magánerdő-tulajdonosok Országos Szövetsége székhelyföldi szekciójaként, az egységes érdekképviselő biztosítása céljából a döntéshozó testületek és az állami szervek viszonylatában;
- a polgármesteri hivatalokat, a közbirtokosságokat, az állami és a magánerdészeti szervezeteket, valamint az oktatási intézményeket összefogó és irányító szervezet létrehozása;
- jogi, szakmai konzultáció biztosítása, esetleg önálló konzultációs testület létrehozása szakmai, jogi, gazdasági, pénzügyi, valamint adózási témákban.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A SZÉKELYFÖLD

- a beavatkozás elsődleges területi fókuszai a legkiterjedtebb erdőségekkel rendelkező területek a Székelyföldön, ahol nagyjából összefüggő, magántulajdonban álló erdő- és legelőterületek találhatók;
- a Székelyföldön léteznek hatékonyabban működő tulajdonosi társulások, amelyek fogékonyabbak az innovatív változásokra; a jó példa elvén ezek a tulajdonosi társulások alkalmasabbak a mintaprogramok véghezvitelére.

TOVÁBBI KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

- képzési és felnőttképzési programok, valamint rendezvények – a jelentősebb magyar népességgel rendelkező városokra és vonzáskörzetükre javasolt fókuszálni, elsősorban a Székelyföldön;
- interetnikai programok hasonló tulajdonosi formával rendelkező, a többségi nemzethez tartozó birtokosságokkal, valamint roma integráció – lehetséges európai uniós pályázati témákként.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A rendezett tulajdonviszonyok közepette gazdálkodó erdőtulajdonosok és tulajdonosi társulások a magánerdő-területtel rendelkező tulajdonosok összességéhez arányítva	Növekvő érték
A magánerdő-gondnokságok által kezelt területek aránya az összes magyar magán, önkormányzati vagy egyházi tulajdonban levő erdőtulajdon arányában	Növekvő érték
Az erdőtulajdon gazdasági eredményének relatív növekedése a hatékony gazdálkodás, a szakszerű erdőművelés és a szövetkezeti alapú értékesítés nyomán	Növekvő érték

6.6. „ERDÉLY ÍZEI KÖZVETLENÜL A TERMELŐKTŐL” – AZ AGRÁRIUM ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR FEJLESZTÉSE

Az erdélyi agrár- és élelmiszeripari termelés színvonalának emelése a magyar termelők és vállalkozók integrációja

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Erdély bizonyos térségeiben a mezőgazdasági termelés mindig is meghatározó szerepet játszott. Az agrárágazatnak az aránya a modern gazdasági viszonyok közepette elszorított teret szerezett ellenére – továbbra is jelentős a foglalkoztatottság vonatkozásában, főként a vidéki területeken. A térség népességmegtartó erejének a fokozása, valamint a vidéki térségek fejlesztési céljainak megvalósulása érdekében szükség van a régió ökológiai és ökonómiai adottságaira épülő, a komparatív előnyöket kihasználni tudó agrártevékenységek ösztönzésére.

A negatívumok ellenére, a közelmúltban több pozitív változásnak is tanúi lehetünk a székelyföldi élelmiszeripari termelésben és kiskereskedelemben: a fokozódó versenyben jelentősen bővült a termékínálat, javult a minőség, megjelentek a helyi termelők, majd kereskedelmi márkák (Góbé termék, Székely termék). A termelők felismerték, hogy a házias jellegű, hagyományos termékek jelenthetik azt az egyediséget, amelyre építhető a versenyelőny, és a kitörési pont akár a bio minősítés megszerzése is lehet. Sokan olyan házi jellegű terméket állítanak elő, amely ténylegesen biotermék, de a kategóriába történő besoroláshoz szükséges engedélyt általában nem szerezték meg, illetve nem történt meg a termőterületek megfelelő minősítése. A területi fókusz elsősorban a Partiumra és a Székelyföldre irányul; noha a két régió között jelentős különbségek mutatkoznak.

INDOKLÁS

Bár az agrárágazat bizonyos erdélyi területeken meghatározó jelentőségű, a megtermelt alapanyagok további feldolgozásának hiányosságai miatt az ebből származó jövedelem viszonylag alacsony. Növelni kell a termelés hozzáadott értékét a termékspecializációval, a feldolgozottsági szint növelésével, valamint új, alternatív szegmensek feltárásával és hasznosításával. Ugyanakkor fontos lenne a gazdasági együttműködések és az integrációk erősítése az agrárgazdaságban, ami hozzájárulna mind az agrárium piaci versenyképességének a növeléséhez, mind pedig az agrár kisvállalkozások életképességének a javításához. Ez kiemelkedően fontos lenne a családi gazdaságoknak nem csupán gazdasági egységként, hanem lélettérként való fennmaradása érdekében is.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- a biotermeléshez alkalmas területek megléte, valamint a mezőgazdasági területek alacsony általános szennyezettsége;
- gazdag gyógynövény- és gombaállomány, a természetben fellelhető gyümölcsök széles skálája;
- a többfunkciós mezőgazdálkodás lehetősége;
- gazdag biodiverzitás;
- gazdag felhasználható vízkészlet;
- a mezőgazdasági területekhez való érzelmi kötődés, a növénytermesztés és állattartás évszázados hagyományai;
- a vidéki növénytermesztés és állattartás kapcsolata, összhangja;
- a biotermékek iránti kereslet növekedése;
- a helyi termékek iránti kereslet növekedése a helyi piacokon.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- szétaprózott, nem méretgazdaságos birtokszerkezet;
- a mezőgazdasági társulások hiánya vagy csekély aránya nagymértékben csökkenti a versenyképességet;
- gyenge tőkeellátottság és elavult gépesítés;
- csekély hozzáadottérték-előállítás képesség; a mezőgazdasági termékek alacsony feldolgozottsági szintje, illetve ebből adódóan alacsony jövedelmezősége;

- az állattartási és a növénytermesztési kedv, illetve a szakma presztízse romlóban;
- alacsony termelői felvásárlási árak;
- a mezőgazdasági termékek hiányos értékesítési csatornái;
- a biotermék-minősítés megszerzésének adminisztrációs akadályai;
- a székelyföldi talaj jóval átlag alatti minősége (Kárpát-medencei viszonylatban);
- a hegyvidéki területekre jellemző lényegesen rövidebb vegetációs időszak;
- a helyi termékek iránti kereslet csökkenése a multinacionális szuper- és hipermarketek megjelenése következtében;
- a hagyományos termelők által elszenvedett versenyhátrány az intenzív biotechnológia alkalmazásával előállított olcsóbb termékek következtében (a világ élelmiszertermelése terén);
- a vegyszerek használatának folyamatos térnyerése a termesztésben.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az agrártermelés fejlesztése

- az Erdélyi Magyar Gazdabank (EMGB) létrehozása;
- a versenyképes gazdálkodáshoz szükséges birtokméretek kialakításának az elősegítése;
- a Nemzeti Földhöz Jutási Program beindítása a kis és családi gazdaságok felkarolása érdekében;
- a mezőgazdasági termelés feltételeinek a javítása, a családi gazdaságok és a kisvállalatok támogatása a magasabb feldolgozottságú termékek előállítása érdekében;
- a mezőgazdasági termékek és árucikkek piacra jutásának az elősegítése megfelelő marketing segítségével;
- az agrárgazdaság versenyképességének és hozzáadott értékének a növelése, valamint az ehhez szükséges szakmai ismeretek (oktatás, képzés, valamint tanácsadás) és technológia megszerzésének támogatása;
- a mezőgazdasági vállalkozások integrációjának elősegítése, az értékesítési szövetkezetek létrejöttének szorgalmazása;
- újszerű, egészségmegőrző növénytermesztési kultúrák ösztönzése, a biogazdálkodás feltételeinek megteremtése, erősítése és támogatása.

2. Az élelmiszer-kereskedelem fejlesztése

- a mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-kiskereskedelem vertikális integrációjának elősegítése;
 - a helyi élelmiszeripari termékek országos piaci részesedésének növelése,
 - a helyi élelmiszeripari termékek – elsősorban magyarországi – exportjának támogatása egységes márkaneven,
 - a turisztikai vendéglátók és a helyi termelők stratégiai szövetségének elősegítése.
- A helyi márkák erősítése, olyan márkaimázs kiépítése, amelynek nemcsak a helyi piacon van pozitív tartalma, hanem az országos és esetleg a nemzetközi piacokon is.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM ÉS A SZÉKELYFÖLD

A területi fókusz elsősorban a Partiumra és a Székelyföldre irányul, noha a két régió között jelentős különbségek tapasztalhatóak.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A helyi mezőgazdasági termelés abszolút értéke és aránya a regionális GDP-n belül	Növekvő érték
A helyi mezőgazdasági termelők termelékenysége	Növekvő érték
A helyi mezőgazdasági termékek régió kívüli exportjának az aránya	Növekvő érték
A biogazdálkodással foglalkozó termelők száma és aránya	Növekvő érték
A helyi termékek aránya a helyi élelmiszeripari kiskereskedelemben	Növekvő érték

6.7. „ZÖLD ÉS KÉK ERDÉLY” – MEGÚJULÓ ENERGIA, VÍZIPAR- ÉS ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉS

A kiváló erdélyi megújuló energetikai lehetőségek és a vizek sokoldalú hasznosítása, illetve az energiamentő zöldgazdasági fejlesztések

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Az ember természetformáló képességének és a világméretű gazdasági rendszerek kialakulásának eredményeképpen a XXI. században a globális klímaváltozás hatásai a Föld minden egyes országát érintik. A változások egyre gyorsuló és egyre látványosabb negatív hatásai miatt az elmúlt évtizedben a környezetvédelem és a környezetileg fenntartható gazdaság eszméje fokozatosan növekvő teret követelt magának a nemzetközi politikai közbeszédben. Az európai politikai és közgondolkodás eljutott arra a szintre, hogy a környezetileg fenntartható gazdaságfejlesztést prioritásként kezelje. Az egyes országok jelentős lépéseket tehetnek annak érdekében, hogy csökkentsék a további energia- és erőforrás-pazarlást, illetve ezáltal környezetileg fenntarthatóbb gazdaságot hozzanak létre. A zöldgazdaság fejlesztése alapvetően négy fő irányt foglal magában: a zöld energiát; az energiahatékonyság növelését; a zöldoktatást, a foglalkoztatást, illetve a szemléletformálást; valamint az előzések fejlődését támogató zöld K+F+I programokat. A hosszú távú környezeti fenntarthatóság eléréséhez az országok részéről alapos körültekintés szükséges a zöldgazdaságot fejlesztő eszközök, valamint a rendelkezésre álló források hatékony elegetének alkalmazása érdekében.

A megújuló energetikai fejlesztések vonatkozásában Erdély kiemelkedő adottságokkal és lehetőségekkel rendelkezik – erdők, nagy esésű folyók, meleg vizű források, déli fekvésű hegyoldalak, szél stb. –, amelyeknek a hatékony felhasználása jelentős mértékben hozzájárulhat az energetikai függetlenség eléréséhez, és ezáltal

a környezetileg fenntarthatóbb gazdaság kialakításához. Jelenleg a szükséges fejlesztéseket a szakmai tudás és a fejlesztési források hiánya hátráltatja.

INDOKLÁS

A szocializmus korában kialakult román és erdélyi gazdasági, illetve energiatermelési szerkezet alacsony környezeti hatékonyságú, ezért a következő generációk életlehetőségeinek a biztosítása érdekében mindenképpen szükséges a gazdaság, valamint az energiatermelés környezeti fenntarthatósági dimenzióinak a fejlesztése. A hatékony előrelépés azonban csak évtizedek átgondolt és elkötelezett munkájával érhető el, ezért feltétlenül szükséges lenne egy egész Erdélyre kiterjedő, alapos elemzéseken nyugvó, hosszú távú zöldgazdaság-fejlesztési stratégia, illetve az azt támogató programok kidolgozása. Ennek egyik kiindulópontjául szolgálhat a Mikó Imre Terv alábbi kitörési pontja, amely a zöldgazdaság-fejlesztés fő irányait és lehetőségeit mutatja be.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- magyar nyelvű természettudományi oktatás;
- a zöldgazdaság fejlesztését támogató táj és környezeti potenciál egyedisége (folyókák, hőforrások, erdők, hegyoldalak stb.);
- energetikailag hasznosítható biomassa-termelés;
- a vízkészlet hatékonyabb hasznosítási lehetősége;
- a független vízellátás megteremtésének lehetősége;
- az Európai Unióban, illetve világszinten egyre jelentősebb szerephez jut a zöldgazdaság-fejlesztés (több forrás, fejlődő jogszabályi környezet stb.);
- a lakossági energiatakarékosság jelentős kiaknázatlan potenciált képvisel – a zöld építőipar fejlesztési lehetőségei.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- a törvényi háttér hiányossága;
- a településeknek és a nagyobb térségeknek nincs hosszú távú zöldgazdaság-fejlesztési elképzelése, a jelenleg alkalmazott stratégiai tervek felületesek, uniformizáló hatásúak;
- a támogatások rendszere nehézkes, nem hozzáférhető; illetve az adott támogatások nem kerülnek kifizetésre vagy késnek;
- a megújuló energiahordozók mennyiségi felmérésének a hiánya Erdélyben, illetve regionális szinten; ennek hiányában gazdaságilag fenntarthatatlan beruházások létesülnek;
- az ipari, illetve kommunális vízminőség gyenge ellenőrzése;
- a fejlesztésekhez szükséges szakmai tudás hiányosságai;
- a lakossági környezettudatosság alacsony foka.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az erdélyi autonóm, közösségi megújulóenergia-hasznosítás, az energiaellátás és a zöldgazdaság fejlesztése

- a zöldközlekedés:
 - az energiakímélő gépjárműgyártás és -üzemeltetés feltételeinek a fejlesztése,

- a közösségi közlekedés környezetkímélő fejlesztése (P+R rendszerek, gáz- és hibrid üzemű buszok, rugalmas menetrendek stb.);
- a világítás korszerűsítése:
 - a kültéri világítás energiatakarékos korszerűsítése,
 - a kkv-k, a mezőgazdasági, a civil és az önkormányzati szervezetek világító-rendszereinek energiahatékony fejlesztése;
- a megújuló energián alapuló autonóm, közösségi rendszerek fejlesztése az energiafüggetlenség oldása céljából:
 - a megújuló energiaforrások előállítási és felhasználási lehetőségeinek a feltérképezése,
 - nemzetközi tudástranszfer a megújuló energiaforrások felhasználásáról,
 - független, közösségi megújulóenergia-termelő létesítmények létrehozása,
 - egyéni használatú lakossági, lokális energia-, illetve hőtermelő egységek létrehozása (szélkerék, napelem, pellet, brikett stb.),
 - a megújuló energiákat használó közösségi távfűtőrendszerek létrehozásának, illetve fejlesztésének a támogatása,
 - az energiahálózati rendszerek fejlesztése;
- az agrárenergetika fejlesztése:
 - az energiatakarékos eszközök alkalmazásának támogatása,
 - a megújuló energiaforrások alkalmazásának elősegítése,
 - a melléktermékek és a hulladékok begyűjtése, illetve energetikai hasznosítása (brikett, pellet stb.),
 - a helyi adottságokhoz illeszkedő energiaültetvények létrehozása,
 - a mezőgazdasági termékek előkészítése energetikai célú felhasználásra (nyersszesz, nyersolaj stb.);
- a környezetipar, illetve a hulladékipar fejlesztése,
 - a termékdíjrendszerek fejlesztése,
 - a környezetvédelmi ipar fejlesztése (hulladékbegyűjtő és -feldolgozó kapacitások bővítése).

2. Energiahatékonyabb Erdélyt – az energiahatékonyság fejlesztése

- energiahatékony építőipar:
 - energiahatékony új épületek,
 - a meglévő épületállomány energetikai fejlesztése, illetve felújítása,
 - panelfelújítási program;
- a közintézmények energiahatékony felújítása;
- a távhőszolgáltatás hatékonyságának a fejlesztése;
- zöld kkv-fejlesztések:
 - a kereskedelmi és ipari épületek energiahatékony fejlesztése,
 - energiahatékony gyártási és szolgáltatási rendszerek fejlesztése.

3. Zöldoktatás, foglalkoztatás, szemléletformálás és K+F+I

- zöldfoglalkoztatás:
 - zöld közmunkaprogram,
 - a zöldberuházásokhoz kapcsolódó foglalkoztatás támogatása;
- zöld szakképzési rendszerek:
 - energetikai szaktanácsadói és mentori hálózat létrehozása, illetve fejlesztése,

- rövid, közép- és hosszú távú képzési, továbbképzési, valamint csereprogramok;
- környezettudatossági képzések és lakossági szemléletformálás:
 - környezetvédelmi és -tudatossági kampányok a lakosság, az önkormányzatok, illetve a vállalatok számára,
 - a környezetvédelem és -tudatosság oktatása a bölcsődétől az egyetemig,
 - zöld adatbázisok fejlesztése (a legújabb technológiai újítások, illetve a zöld-termelők és szolgáltatók katasztere stb.);
- zöld K+F+I:
 - a zöldgazdaságot támogató kutatás-fejlesztések elősegítése,
 - az innovatív, környezettudatos megoldások gyakorlati alkalmazásának a támogatása,
 - bekapcsolódás a nemzetközi zöldgazdasági K+F+I programokba,
 - oktatási intézményi és vállalkozási együttműködések innovatív megoldások alkalmazására.

4. Az erdélyi vízipar fejlesztése

- állapotfelmérés a forrásvidékeken: a gyógy- és termálvizek, illetve a nagyobb hozamú édesvízforrások feltérképezése,
- a borvizek, az ásványvizek, illetve a termál- és gyógyvizek hatékony kiaknázása (például ásványvíz-palackozók létesítése, továbbá kapcsolódó kozmetikai és gyógyászati termékfejlesztés), illetve az előbbiek exportjának a támogatása,
- a térségi és helyi közösségi vízellátás, valamint a közösségi fürdőhasznosítás támogatása,
- a vízi energia ki- és felhasználásának a fejlesztése,
- az árterületek, illetve az időszakos elárasztásra alkalmas területek felmérése,
- a vízminőség folyamatos monitoringja.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD
Az oktatás és szemléletformálás elsődleges területe a nagyobb városok.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A megújulóenergia-termelés aránya a teljes energiatermeléshez viszonyítva	Növekvő érték
A zöldenergia-beszolgáltatás az országos energiaszolgáltató hálózatba	Növekvő érték
Az energiahatékony építészeti megoldások száma	Növekvő érték
A magas energiakategóriájú épületek száma	Növekvő érték
A környezettudatos oktatások és képzések száma	Növekvő érték

6.8. „VENDÉGVÁRÓ ERDÉLY: A MAGYARSÁG ÚTI CÉLJA” – A TURIZMUS ÉS A KULTURÁLIS IPAR FEJLESZTÉSE

Erdély mint a magyarság egyik fő turisztikai színtere: turisztikai és kulturális ipari fejlesztések

A TERÜLET BEMUTATÁSA

A turizmus nemzetközi fejlődése az 1970-es évek óta, kisebb átmeneti megszakításokkal, töretlen: egyre több ember utazik, egyre változatosabb motivációval és perspektívákkal. Románia és a romániai magyarság, Erdély és részeként a Székelyföld – a meglévő természeti és kulturális értékei, valamint lehetőségei ellenére – nem volt képes kilépni a nemzetközi piacra, illetőleg meghódítani a nemzetközi turisztikai küldő piacokat. Az európai uniós csatlakozás újabb fordulatot jelentett a romániai és az erdélyi turizmus fejlődése szempontjából, mivel gyarapodtak a rendelkezésre álló források, illetve a potenciális vendégközönség elérhetőbbé vált. A legnagyobb probléma az, hogy a beindult fejlesztések mindmáig nem álltak össze jól és sikeresen működő turisztikai rendszerre.

Erdély fő turisztikai vonzerejét a történelmi (mű)emlékekben gazdag városok, a csodálatos és érintetlen tájak, a meglévő termál- és gyógyvízvagyon, a gazdag fürdőkultúra (a számos településen fellelhető gyógyító fürdők, illetve mofetták), a csodálatos hegyszirtek, a fenyvesek, a legendák övezte hegyi tavak, a védett lápok, az egyedülálló székely kapuk, valamint az itt élő magyarság híres vendégszeretete jelenti. Az erdélyi magyarság, illetve a székelység évszázadok óta sajátos és önálló kulturális, gazdasági, népművészeti, valamint építészeti kultúrát őriz, ápol, de rendkívül sajátos a gasztronómiai világa is.

A gyógy- és a természeti, valamint a vallási meg a falusi turizmus fejlesztésének elsősorban a székelyföldi térséget; a kulturálisörökség-turizmus és az ifjúsági turizmus, továbbá a fesztiválturizmus fejlesztésének pedig elsősorban a Partium, illetve Belső-Erdély területét kell megcéloznia. Továbbá a TDM-fejlesztés olyan területeken szükséges, ahol meghatározó arányú (min. 40%-nyi) magyar vállalkozás van jelen a turizmusban, és kellő számú vendég (min. 50 000 fő/év) érkezik. A kulturális ipar fejlesztése a nagy- és középvárosokba koncentrálódhat.

INDOKLÁS

Az erdélyi turizmus elmaradottsága, illetve fejletlensége részben a forráshiánynak, valamint az ebből eredő, a szükséges turisztikai és egyéb alpinfrastruktúra-fejlesztések elmaradásának tulajdonítható. Ez a probléma részben megoldódott az

európai uniós csatlakozással elérhetővé vált forrásoknak köszönhetően. A sikeres nemzetközi példák azonban arra is rámutatnak, hogy a jól működő turizmust és a kulturális ipart jobbra egyetlen, átfogó iparágnak kell tekinteni. Továbbá megszervezésében a helyi, valamint a térségi szereplőknek, a vállalkozóknak, az önkormányzatoknak és a civileknek össze kell fogniuk, illetve meg kell tenniük minden tőlük telhetőt (például TDM, branding, PR, térségi marketing, humánerőforrás-fejlesztés, helyi termékek turisztikai értékesítésének a megszervezése stb.) annak érdekében, hogy a turisták és a látogatók, valamint a kulturális ipar kínálata iránt érdeklődők igényeit maradéktalanul kielégítsék.

A 2008. és 2009. évi gazdasági válság az erdélyi turizmusban is érezte a hatását, de 2011-ben már ismét növekedésről beszélhetünk. A kereskedelmi szálláshelyeken 13,2 százalékkal nőtt a turisták száma a 2011. év első negyedében az előző év azonos időszakához képest. (Pontosabban a szállodákban és egyéb elszállásolásra alkalmas vendéglátó egységekben összesen 1 124 000 turistát regisztráltak az év első három hónapjában, ami 13,2%-os növekedést jelent.) A vendégéjszakák esetében is 12%-os növekedést regisztráltak. A külföldi és a román turisták közötti arány változatlan, a turistáknak csaknem 80%-a román állampolgár, a külföldiek pedig mindössze 20%-ot tesznek ki. Az üzleti turizmuson kívül, a „külföldiek között” a magyar(országi) turisták részaránya jelentősnek mondható.

A Mikó Imre Terv turisztikai és kulturális ipari beavatkozásai lehetőséget kínál arra, hogy az egyes szereplők mind a szükséges szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztésének a tekintetében, mind pedig a szakmai összefogás terén érdemi előrelépéseket érthessenek el.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- kiemelkedő természeti szépségű tájak és tájelemek,
- gazdag kulturális és történelmi örökség, garantált élményígéret,
- vendégszerető és vendégmarasztaló attitűd a látogatókkal és a turistákkal szemben, viszonylag alacsony árak,
- Magyarország kiemelt turistaküldő szerepe (20% körül) a román turizmusban,
- az összmagyar turizmusban rejlő lehetőségek még intenzívebb kihasználása, Erdély és részeként a Székelyföld mély beágyazottsága a magyar lélekbe,
- a városok, a Székelyföld, a fürdők és a hegyvidéki üdülőhelyek turistafogadási hagyományai,
- az európai uniós források jelentős infrastruktúra-fejlesztési hatása a turizmusban és az alap-infrastruktúrákban,
- a belföldi turizmus hangsúlyos szerepe – potenciális hídszerep,
- a kulturális erőforrások gazdagsága, jelentős nyomdaipari hagyományok.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- Erdély a turizmus tekintetében elmaradott hely mind a mai napig, és ez a helyzet mindaddig nem fog megváltozni, amíg olyasmit nem tud ajánlani, ami nem-hogy egy külföldinek, de legalább egy belföldinek elégséges lenne;
- a szálláshelyek és a turisztikai infrastruktúra minősége nem mindenhol megfelelő, a turisztikai egységek nagy része jelenleg is elhanyagolt állapotban található, nincs felújítva, sőt akár a csőd szélén áll;

- hiányzik a tudatos turisztikai desztinációmenedzsment és -fejlesztés;
- a turizmusban foglalkoztatott humánerőforrás korszerűtlen képzettsége, elmaradottsága;
- a turisztikai célpontok többségének elérhetősége az infrastruktúra részleges hiánya miatt nehézkes;
- gyenge a desztinációknak a nemzetközi és magyar turizmuspiacon való megjelenítése;
- Románia nemzetközi (nem magyar) turisztikai imázsa gyenge (nem ismerik, illetve nem keresik, rossz a megítélése);
- a romániai helymarketing töredékes, nem egységes; továbbá a magyar és a székely kultúrában, illetve identitásban rejlő turisztikai lehetőségek jobbára kihasználatlanok;
- a turisták tájékoztatásának/informálásának lehetőségei fejletlenek;
- rövid turisztikai tartózkodási idő és erős szezonális a turistaérkezésekben (május és június–szeptember hónapok közötti csúcs), a téli félév szinte kihasználatlan;
- a kulturális ipar fejletlensége.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. TDM-elvű szervezet- és márkafejlesztés, marketing és értékesítés-ösztönzés

- erdélyi és székelyföldi többszintű TDM rendszer kialakítása, illetve továbbfejlesztése (helyi, térségi, valamint regionális szinten) – erdélyi és székelyföldi magyar TDM-szervezet kialakítása – a Magyar TDM szövetséggel és a Magyar Turizmus Zrt.-vel közösen;
- Erdély és részeként székelyföldi résztérségi, illetve tematikus márká- meg kínálatfejlesztés:
 - térségi, illetve tematikus turisztikai marketing-együttműködések létrehozása,
 - minősítési/minőségellenőrzési programok,
 - célcsoport-, téma- és területspecifikus turisztikai programcsomagok, tematikus utak kínálatának az összeállítása (kulturális és zárandokutak, valamint szakrális utak, továbbá lehetőségek gyógyulni vágyók számára stb.);
- marketing, promóciós és értékesítésösztönzési program a magyar (Magyar Turizmus Zrt.) és román nemzeti marketing szervezetekkel közösen:
 - a turisztikai termékek összefogott piacra jutásának az elősegítése, IT-fejlesztések,
 - a nemzetközi turisztikai fesztiválokra történő régiós, illetve termékenkénti megjelenés,
 - termék-, illetve régiós kampányok lebonyolítása,
 - a közös kutatások és piackutatások támogatása, továbbá az eredmények megosztása;

2. Humánerőforrás-képzés és korszerű vendéglátási tudásfejlesztés a turizmusban

- képzési és továbbképzési, illetve szakmai és gyakornoki együttműködés a turizmus terén, valamint csereprogramok kialakítása Magyarországgal, továbbá más nemzetközileg sikeres országokkal,

- továbbképzések, képzések, konferenciák és munkamegbeszélések szervezése, illetve támogatása (TDM- és turisztikai informatikai képzések, modern vendéglátási ismeretek átadása, értékesítésösztönzés, vendéglégedettség-menedzsment, kommunikációs és panaszmenedzsment, helyi kulturális ismeretek és értékmenedzsment, valamint speciális képzések [például idegen- és túravezetők, illetve TDM-menedzserképzés]),
- kkv-hálózatosodási, keresztértékesítési és értékláncalkotási gyakorlatok támogatása (például klaszteresedés, beszállítói láncok és helyi termékintegráció),
- nyelvi képzések (angol, német, magyar, román).

3. Erdélyi turisztikai márkatermék-⁴ és vonzerőfejlesztés

- Gyógyító Erdély Program (Gyógyító Székelyföld Program)
 - a kiemelt erdélyi gyógy- és termálvízvagyonra építve fürdő-, mofetta-, illetve fürdőhely-fejlesztési program (a Medve-tó, a Szent Anna-tó stb.),
 - Gyógyító termékek program (például borvíz és ásványvíz, gyógynövény, illetve gyógytea, só),
- Mária által Jézushoz – Gyalogos és zarándokturizmus fejlesztése Erdélyben:
 - a vallási és a zarándokturizmus fejlesztése, illetve támogatása – kiemelten a Mária-úté (Mariazell–Csíksomlyó), zarándokszállások, szolgáltatások, továbbá zarándok- és vallásturisztikai programok, rendezvények és marketing támogatása,
 - kegyhelyek, búcsújáróhelyek és egyházi értékek, emlékek, valamint tartalmak fejlesztése,
- Kincses és Legendákban Gazdag Erdély – a kulturális és az örökségturizmus fejlesztése:
 - az erdélyi örökségértékek, a kulturális hagyományok, a múzeumok, az emlék- és bemutatóhelyek integrált fejlesztése;
- Ízes és Boldog Erdély – A gasztro- és a vidéki-falusi turizmus fejlesztése a helyi termékfejlesztéssel összhangban:
 - a falusi és a vidéki turizmus kínálatának, valamint infrastruktúrájának a fejlesztése,
 - jellegzetes, egyedi, helyi turisztikailag integrálható termékfejlesztési program (például pálinkafélék, borvidékek) és a helyi kulináris értékek, valamint a kézműipari termékek (fafaragás, szőnyegszövés stb.) megjelenésének az elősegítése,
 - gasztronómiai termékmarketing és értékesítési láncok kialakítása;
- Hallod-e? – Kiemelt és térségi, helyi erdélyi fesztiválok, rendezvények és programok támogatása, fejlesztése:
 - kulturális rendezvények (például történelmi rendezvények), nemzeti fesztiválok (székely, csángó stb.), zenei fesztiválok, helyi termékfesztiválok (sajt, pálinka, kenyér, bor stb.), tematikus fesztiválok (medve, juhász, kézműves stb.),

⁴ Turisztikai (márka)termék: egy nagyobb vagy több kisebb, de szervesen egybetartozó turisztikai attrakció/terület, amely köré a turisztikai szolgáltatók tömöríthetők, és a turisztikai piacon már hatékonyan meg lehet jelenni vele.

- szakmai rendezvények és turisztikai kiállítások rendezése (hazai és nemzetközi),
- gasztronómiai fesztiválok szervezése;
- Zöld Erdély – az erdélyi aktív és ökoturizmus fejlesztése:
 - a természetbarát gyalogturizmus fejlesztése (például teljesítménytúra, *geocaching*, *nordic walking*, hegy- és sziklamászás stb.) – a turista és hegyászó úthálózatok fenntartása, illetve fejlesztése,
 - a természeti értékek látogathatóságának és bemutathatóságának, gyalogos és kerékpáros megközelíthetőségének, valamint esztétikus környezetének fejlesztése (látogatóközpontok, kilátók, pihenőhelyek, esőbeállók stb.),
 - a Hargita és az erdélyi havasok síturisztikai kínálatának fejlesztése;
 - a kerékpáros turizmus és a kerékpáros úti célok fejlesztése (például túrakerékpárút-infrastruktúra és -szolgáltató egységek, a hegyi és országúti kerékpározás lehetőségei),
 - a vízi és a horgászturizmus fejlesztése (például a vadvízi evezés lehetőségeinek hasznosítása, illetve eszközbeszerzés, az induló- és végpont-szolgáltatóhelyek fejlesztése, horgászboltok),
 - a lovasturizmus feltételeinek a fejlesztése (lovasútvonalak kijelölése és fejlesztése),
 - a vadászturizmus feltételeinek a fejlesztése (vadászlesek fejlesztése, szolgáltatóhelyek fejlesztése, vadászboltok),
 - az erdélyi kisvasutak turisztikai célú fejlesztése (például Komandó, Visó-völgy),
- Ifjú Erdély – az ifjúsági és iskolai turizmushoz kapcsolódó fejlesztések:
 - a gyermektáboroztatáshoz, az iskolai kirándulásokhoz, az erdei iskolákhoz és az ifjúsági rendezvényekhez kapcsolódó termék- és szolgáltatásfejlesztés,
 - magyarországi gyerekek osztálykirándulásainak, terepgyakorlatainak, táboroztatásának és üdülésének, illetve az ehhez kapcsolódó együttműködéseknek a támogatása;

4. Infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztés a turizmusban

- kiemelt turisztikai vonzerőfejlesztés, magyar nemzeti értékekre alapuló turisztikai tevékenységek támogatása (például szervezés, szervezetfejlesztés, tervezés, képzés, marketing és eszközbeszerzés) – a turisztikai termékekhez kapcsolódó speciális szolgáltatóegységek, illetve komplex szálláshelyek fejlesztése,
- turisztikai kkv- és szolgáltatásfejlesztés, illetve megújítás (kis léptékű szolgáltatásfejlesztés és bővítés, illetve a turisztikai termékekhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése),
- szálláshely-rekonstrukció, a turisztikai fogadóképesség és a turisztikai szuprastruktúra fejlesztése – a tájidegen turisztikai szálláshelyek és építészeti megoldások kiváltása a tájképet kevésbé romboló megoldásokkal.

5. Az Erdélyi Kulturális és Örökségipar fejlesztése

- a nyomdaipari fejlesztések támogatása,
- a kreatív kulturális ipari fejlesztések támogatása (például Legendárium-típusú fejlesztések),
- erdélyi design és kapcsolódó tervezés, valamint a prototípus-készítés támogatása,

- a kézművesipari fejlesztések támogatása,
- az erdélyi magyar médiához, a zenéhez és a kulturális tartalomszolgáltatáshoz kapcsolódó fejlesztések támogatása: a térségi és a helyi média- és információ-szolgáltatási tevékenységek támogatása,
- kiemelt erdélyi kulturális fesztiválok, kiállítások, bemutatók, rendezvények, alkotótáborok és események támogatása,
- kulturális, zenei és képzőművészeti alkotások, valamint kiadványok megjelenésének, elkészítésének, illetve exportjának a támogatása,
- a Magyarországról érkező és Erdélyben eszközölt turisztikai és kulturális befektetések ösztönzése (kötelező helyi – nem csak magyar – vállalkozói partnerség),
- Magyar Ingatlanmegmentési, Örökbefogadási és Hasznosítási Program – a kiemelt magyar nemzeti és helyi örökségértékek megőrzése, illetve fejlesztése [például örökségleltár készítése]),
- a kreatív hasznosításra és alkotóképességre való nevelés támogatása,
- a táji értékek és az épített örökség bemutatását célzó fejlesztések támogatása, illetve kialakítása (szervezés, marketing, eszközbeszerzés és műemlékmegőrzés).

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD

- a gyógy- és természeti, a vallási, valamint a falusi turizmus fejlesztése elsősorban a székelyföldi térségben;
- a kulturálisörökség-turizmus, valamint az ifjúsági, illetve a fesztiválturizmus fejlesztése elsősorban a Partium, Belső-Erdély, illetve a Bánság területén;
- TDM-fejlesztés olyan területeken, ahol meghatározó arányú (min. 40%-nyi) magyar vállalkozás van jelen a turizmusban és kellő számú vendég (min. 50 000 fő/év) érkezik.

TOVÁBBI KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

A kulturális ipar fejlesztése a nagy- és középvárosokban.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A vendégszám	Növekvő érték
A vendégéjszakák száma	Növekvő érték
A turisztikai termékláncok száma	Növekvő érték
A turisztikai szolgáltatások száma	Növekvő érték
Az egy vendégre jutó költség mértéke	Növekvő érték
A turisztikai rendezvények száma	Növekvő érték
A helyi (turisztikai) termékértékesítő pontok száma	Növekvő érték

6.9. „VERSENYKÉPES ERDÉLYI ÜZLETI KÖRNYEZETET!” – A VÁLLALKOZÁS ÉS AZ ÜZLETI KÖRNYEZET, VALAMINT AZ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

A magyar vállalkozások üzleti és pénzügyi hátterének a fejlesztése, a magyar üzleti szolgáltatások és gazdasági infrastruktúrák kiépítése

A TERÜLET BEMUTATÁSA

A globalizáció hatására formálódó, átalakuló gazdaságokban az egyik legmarkánsabb folyamat a lokalizáció felerősödése. A vállalkozásfejlesztés és a regionális gazdaságfejlesztés lényege, hogy a régióban jelen levő iparágak versenyelőnyeit kell tartósan megerősítenie, részben a háttérfeltételek fejlesztésével, mivel munkahelyet és így foglalkoztatást csak a versenyszféra tud létrehozni.

Mindegyik globális iparágban erőteljes a verseny. A vállalatok csak akkor tudnak versenyelőnyt szerezni és azt megtartani, ha készen állnak stratégiájukat, vállalati szervezetüket az állandóan változó körülményekhez igazítani.

Az üzleti környezet elemei határozzák meg a lokális versenyelőnyök forrásait. Szükséges, de nem elégséges a helyi termelési tényezők mennyisége, fontosabb azok minősége, illetve specializáltsága; továbbá, döntő a helyi rivalizálás és a befektetéseket ösztönző környezet, az igényes helyi vásárlók és a versenyképes helyi beszállítók, valamint az elszigetelt iparágak helyett a klaszterek jelenléte.

A gazdasági infrastruktúra az eladók és a vevők közötti kapcsolatokat biztosító létesítmények összességét jelenti. A műszaki infrastruktúra (a közlekedési hálózat, a hírközlési rendszer, a postai és a csomagküldő szolgáltatások, a fizetési átutalások, az egészségügyi rendszer, a lakásállomány és a kulturális intézmények stb.), a közigazgatási infrastruktúra (a központi jogszabályok, a helyi rendeletek, valamint az intézmények hatékonysága), az informatikai infrastruktúra (az informatikai hálózatok kiépültsége, az adat- és információtovábbítás gyorsasága és megbízhatósága, az adatbázisok elérhetősége [Internet]), a tudományos és technológiai infrastruktúra [a tudományos, technikai és üzleti-piaci ismeretek révén az egyetemeken, az állami kutatóintézetben, valamint a magán üzleti kutatási egységekben, az adatgyűjtő-statisztikai ügynökségekben, illetve a gazdasági kamaráknál felhalmozódott tudás stb.]), együttesen képezik a szükséges hátteret a gazdasági sikerekhez.

INDOKLÁS

Romániában a 2010. évi adatok tükrében az üzleti környezetet a megkérdezett vállalatok több mint 75%-a a vállalatok fejlődésére nézve gátoló hatásúnak ítélte meg.

Az üzleti lehetőségek között az első helyen található az eladások növelése a helyi piacokon 68%-kal, ezt követi az új termékek kifejlesztése (51%), az új piacok felkutatása (47%), az üzleti partnerségek (34%), az új technológiák alkalmazása (27%), a finanszírozás megszerzése (17%), valamint az export növelése (10%).

A vállalkozók megítélése szerint a jelen időszakban a nehézségeket az üzletvitelben többek között az alábbiak jelentik: a belső kereslet csökkenése (66%), a túlzott

adóterhek (54%), a bürokrácia (47%), az infláció (36%), a korrupció (36%), a hitel-felvétel nehézsége (30%), az adósságtörlesztések késése (26%), a bérköltségek növekedése (20%), az alkalmazási és a továbbképzési nehézségek (20%), az importtermékek (18%), illetve a tanácsadás és képzés hiánya (4%).

A globális versenyben fontos minden olyan költségcsökkentő lehetőség, amely lokális szinten tud csak megvalósulni: a tranzakciós költségek csökkentése a helyi stratégiai szövetségek, az üzleti hálózatok és a klaszterek révén, továbbá a döntésekhez kapcsolódó szellemi-stratégiai tevékenység területi koncentrációja, valamint a folyamatos innováció és az alulról történő szerveződés.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- kihasználatlan a magas bizalmi index (klaszterlehetőségek) és a társadalmi szerkezet;
- alacsony verseny a magas hozzáadott értékű ágazatokban;
- az innovációs kapacitás;
- a munkaerő felkészültsége;
- kedvező adottságok és lehetőségek a magasabb hozzáadott értékű termékek előállítására, valamint értékesítésére.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- az alacsony életszínvonal;
- a fejletlen közlekedési infrastruktúra és logisztika;
- a korrupció és a bürokrácia;
- a vállalkozói és vállalati kultúra hiányosságai;
- az agyelszívás, a jól képzett munkaerő elvándorlása.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdélyi Kereskedőház és E-értékesítési Központ alapítása

- az export ösztönzése a külföldi piacokon történő versenyképes, egységes fellépés érdekében;
- a multinacionális cégekhez való beszállítás növelése érdekében, a megfelelő feltételek mellett kiemelt feladata lenne a megfelelő ajtók kinyitása, az üzleti lehetőségek feltárása az érdekelt kkv-k számára, valamint a legmegfelelőbb stratégia kimunkálása a piacra lépés, a penetráció idejének lerövidítése érdekében (direkt export, indirekt export, partnerségek, vegyes vállalkozások létrehozása stb.), elsősorban az alábbi területeken:
 - a hagyományos export, a külkereskedelmi tanácsadás, a bizományosi, saját-számlás közreműködés,
 - a mezőgazdasági rendszerek és áruk, a faipari termékek és a járulékos szolgáltatások,
 - a környezetvédelmi rendszerek exportja,
 - az informatikai export és az informatikai vállalkozások exportja,
 - a műszaki-tervezési szolgáltatások exportja (vízügyi, infrastrukturális, környezetvédelmi és közlekedési rendszerek),
 - az építési-szerelési vállalkozások exportja, a projektmenedzsment;

- a magyar nyelv üzleti és a marketingben történő használatának a promóciója az etnikailag heterogénebb régiókban is (vállalkozói környezetben);
- az üzleti kultúra fejlesztése, a magyarországi és uniós „legjobb gyakorlat”-fórumok, valamint tanulmányutak támogatása a kkv-k számára;
- szakmai és üzleti segítségnyújtás a vállalkozásoknak: könyvelés, számvitel, adótanácsadás, vámügyintézés stb.

2. Inkubátorház létrehozása a klaszterbe lépő cégeknek

- Közös marketing, K+F, információcsere, közös hitelgarancia stb.

3. Helyi (önkormányzati, önkormányzati társulás szintű) szakképző mikro-intézetek létrehozása

- a helyi igények és piaci lehetőségek felmérése;
- a szakképzésekhez kapcsolódó vállalkozások indításának az ösztönzése;
- az induló vállalkozói (*start-up*) hitelek konstrukcióinak fejlesztése a helyi pénzintézeteken keresztül;
- az induló kisvállalkozások működésének nyomon követése, illetve fennmaradásuk és további fejlődésük támogatása.

4. Erdélyi kereskedelmi és iparkamara létrehozása

- Erdélyi Kereskedelmi és Iparkamara (EMKIK) létrehozása – együttműködésben a magyar és román társszervekkel;
- a kiaknázatlan együttműködési potenciálok felkutatása, gazdasági közösségfejlesztés, az erdélyi magyar kkv-k közötti kommunikáció megerősítése.

5. Az erdélyi fogyasztói tudatosság növelésére irányuló kampány kidolgozása és kivitelezése

- az erdélyi termékek és szolgáltatások iránti fogyasztói igények ösztönzése: a helyi termékvásárlás fontosságának tudatosítása a helyi vásárlók körében;
- az erdélyi fogyasztói öntudat erősítése és a magyar nyelv használatának ösztönzése a piacon, valamint az ezzel kapcsolatos érzékenység, tudatosság, illetve proaktivitás elősegítése.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD

A lehetséges beavatkozási területek között nincs lényeges területi különbség.

TOVÁBBI KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

A rendezvényeket és a népszerűsítési kampányokat – a piac és a célcsoport mérete miatt – a jelentősebb magyar népességgel rendelkező városokra és vonzáskörzetükre javasolt fókuszálni.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A klaszterekben részt vevő kkv-k száma	Növekvő érték
A támogatott kkv-k bevételeinek a változása	Növekvő érték
A támogatásban részesült vállalkozásokban közvetlenül foglalkoztatottak száma	Növekvő érték

6.10. „MINŐSÉGI ERDÉLYI MUNKAADÓ ÉS MUNKAVÁLLALÓ” – HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS ÉS FOGLALKOZTATÁS-ÖSZTÖNZÉS

A leendő és jelenlegi erdélyi munkavállalók felkészítése a munkaerő-piaci elvárásokra, valamint foglalkoztatásuk ösztönzése

A TERÜLET BEMUTATÁSA

Erdélyben – amint az egész országban és a környező államokban is – a piacgazdaság viszonyai között két évtizede megoldatlan a munkaerő-kereslet és -kínálat összehangolása. Az oktatási-képzési rendszerek késve követik a munkaerőigények változásait, vagy egyáltalán nem tudnak megfelelni azoknak. Ennek következtében jelenlegi működésükkel nem képesek szolgálni a munkahelyteremtést, valamint az új munkahelyek létrehozását. A helyzet megváltoztatásához gyökeres átalakításra, három egyidejű – területi-tervezési, együttműködési és módszertani – modellváltásra van szükség:

- a gazdaságfejlesztés és a képzésfejlesztés viszonylatában a jelenlegi késéssel követő és egymástól elszigetelt lokális folyamatokat előretekintő, megelőző, jövőképközpontú, Kárpát-medencei szintű tervezéssel kell felváltani;
- az egyes szervezetek közötti rendszertelen, spontán együttműködési formák helyett közös jövőképre épülő, hálózatok és klaszterek közötti együttműködésre van szükség;
- a szűken értelmezett, hagyományos oktatási-képzési formákat módszertanilag a munkavégzésre, illetve a vállalkozásra ténylegesen felkészítő komplex, foglalkoztatás- és vállalkozás-központú munkaerő-fejlesztéssel kell felváltani.

E három egyidejű paradigmaváltásra rövid távon – a korszerű munkaerő-piaci felnőttképzés eszközrendszerének az alkalmazásával – a munkaerőigénnyel megjelenő új gazdasági húzóágazatokban van lehetőség. (Például a zöldgazdaság, az energiahatékony építőipar, a megújuló energetika, illetve az egészségipar.)

A fenti rendszerhibáknak tulajdoníthatóan a tudásintenzív, képzett humánerőforrást igénylő munkaerő-piaci szektorokban az utóbbi időben egyre gyakrabban merül fel az a probléma, hogy a külföldről érkező befektetők gyakran nem találnak megfelelően képzett helyi munkaerőt; továbbá a pályakezdő fiatalok hosszú ideig nem találnak itthon munkahelyet, és több évig vesztegelni kényszerülnek a képzettségüknek meg nem felelő munkakörben, adott esetben a kivándorlás, a karrier-emigráció lehetőségét választva.

INDOKLÁS

Az a tény, hogy Románia és Magyarország is az Európai Unió teljes jogú tagja, párosulva a nemzeti összetartozással, a nyelvi és kulturális azonossággal, történelmi lehetőséget kínál arra, hogy a régiók közötti együttműködés lehetőségeinek a kiaknázásával – a helyi, a nemzeti és az európai erőforrások összekapcsolásával – az erdélyi magyar nemzeti közösség a felnőttképzés fejlesztése érdekében is a legteljesebb mértékben kihasználja az európai újraegyesítési folyamat előnyeit.

Tekintettel az Erdélyben kialakult szellemi háttérre, valamint az anyaországi felnőttképzés két évtizedes fejlődésének tapasztalataira, megvalósítható a gazdaságfejlesztéssel és környezetvédelemmel összehangolt, fenntartható erdélyi regionális felnőttképzési hálózat működtetése és továbbfejlesztése.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- viszonylag alacsony polarizáltság a felsőoktatási intézményekben, ami lehetőséget nyújt a jó képességű hallgatók területi csoportosítására;
- az oktatási rendszerben dolgozók magas szaktudása, dinamizmusa, fiatalsága képes az új rendszerekhez könnyen alkalmazkodni;
- az erdélyi magyarság képviselte nyelvi híd segíti az oktatásban részt vevő intézmények közötti együttműködést (középiskolák, egyetemek és szakképzések);
- magyar nyelvű doktori iskolák beindításának a lehetősége, ami teret enged a képzések erősödésének;
- a hagyományos, újraértékelt mesterségek és ezek oktatása;
- a fiatal vállalkozók segítése;
- a friss diplomások szakmai gyakorlatszerzésének a megszervezése;
- szakmai „céhek” létrehozása;
- a munkaerő-piaci kereslethez alkalmazkodó oktatás;
- működő felnőttképzési hálózati együttműködés, az egységes felnőttképzési programok megléte;
- a piac pozitívan fogadja a cégorientált szakmai képzéseket.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- a minőségi követelmények standardizálásának a hiánya vagy elnéző kezelése utat enged az alacsony képességű oktatók belépésének;
- a magyar nyelvű publikációk leértékelése a minősítésekben; mivel ezek nem kapnak nemzetközi értékelést, csökken a magyar nyelven történő publikálási hajlandóság – túlzott nemzetköziesedés;
- a magyar nyelvű felsőoktatási intézmények közötti alacsony szintű kommunikáció;
- az integrált Erdély-szintű oktatási stratégia hiánya;
- a felsőoktatási intézmények közötti egyeztetések hiányában az egyes intézmények csak a piacot figyelik, ennek következtében párhuzamosan hirdetnek meg hasonló szakokat;
- a diák- és tanárcsereprogramokban való részvétel alacsony szintje;
- a friss diplomások elhelyezkedési nehézségei a szakmai tapasztalatok hiánya miatt;
- a munkanélküliek átképzési nehézségei;
- a szaktudás és tapasztalat nélküli oklevélhalmozás;
- az egyes foglalkozások alacsony presztízse;
- megfelelő piac hiányában a kis- és középvállalkozások tönkremennek, ezért az alkalmazottakat elbocsátják.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Erdélyi gazdasági oktatás- és képzésfejlesztés

- a tanár- és a diákcseraprogramok támogatása, a magyarországi és az Erdélyben tevékenykedő magyar vállalatok bevonása a gyakornoki programokba;
- magyar gyakornoki és szakmai csereprogram;
- sikeres felnőttképzési programok tudásátadása, megosztása és telepítése; az erdélyi szervezetek részvétele a Kárpát-medencei szintű felnőttképzési együttműködésben;
- magyar nyelvi képzési programok támogatása (kiemelten a szórványban vagy a vegyes házasságban élők, a romák és a fiatal románok számára);
- képzések és továbbképzések szervezése, támogatása;
- közoktatási iskolai, napközis és nevelési programok támogatása;
- a felsőoktatási és továbbképzési stratégia kidolgozása, továbbá a programok és az együttműködések támogatása;
- a munkáltató konkrét igényei alapján kifejlesztett és lebonyolított képzés
 - (*Quick Start* – gyors reagálású képzési modell),
 - oktatási intézmények és vállalkozások közötti együttműködések, amelyek célja a szakmai gyakorlat és a későbbi elhelyezkedés;
- az Erdélyi Magyar Felsőoktatási és Továbbképzési Egyeztető Kerekasztal létrehozása.

2. Felnőttképzési tudáshálózat

- az Erdélyi Magyar Felnőttképzési és Népfőiskolai Hálózat kialakítása;
 - az Erdélyi Felnőttképzési Térségi Együttműködések kialakításának a támogatása – egységes szervezési és módszertani háttérrel rendelkező, regionális hálózatba tömörülő felnőttképzési szervezetek térségi együttműködése,
 - a tudatos, helyi termékeket vásárló réteg kinevelése;
- a munkaerő-piaci kereslettel összhangban lévő életpályát segítő tanácsadó irodák létrehozása;
- a családbarát munkahelyek létrehozásának a támogatása;
- a távmunka intézményének a kiépítése és elterjesztésének a fejlesztése.

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY ÉS A SZÉKELYFÖLD

A lehetséges beavatkozási területek között nincs lényeges területi különbség.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A friss diplomások alkalmazásának száma	Növekvő érték
A munkanélküliek alkalmazásának száma	Növekvő érték
A megvalósított fejlesztési programok és projektek száma	Növekvő érték
A képzésben résztvevők (a hallgatók) száma	Növekvő érték
Az elhelyezkedés, illetve a munkahelymegtartás aránya	Növekvő érték

6.11. „SZAKMAI ÉS FEJLESZTÉSI KÖZÖSSÉGEK HATÁROK NÉLKÜL” – FEJLESZTÉSI ÉS SZAKMAI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Nemzeti, fejlesztési és szakmai együttműködési programok

A TERÜLET BEMUTATÁSA

A jelen kitörési pont a gazdaság fejlesztését elősegítő úgynevezett puha beavatkozásokat foglalja össze. Ennek keretében a romániai és magyarországi szervezetek részvételével többek között tanácsadásra, képzésre, oktatásra, rendezvények és kampányok szervezésére, közös intézményi és projekt-együttműködésre kerülhet sor. Az együttműködések kiterjednek a gazdasági társaságokra és a gazdaságfejlesztéssel, valamint a tervezéssel foglalkozó intézményekre, illetve szakmai szervezetekre egyaránt.

Ezek az együttműködések segítik a magyarországi és az erdélyi magyar gazdasági szereplők know-how-jának kölcsönös megismer(tet)ését, az erdélyi vállalkozások piacra jutását, továbbá a magyarországi vállalatok befektetéseit az erdélyi, az anyaországi és a romániai piacokon. Ezen kívül az erdélyi magyar gazdasági szereplők ismertségét is növelik, illetve összehangolják a magyarországi, az erdélyi és a romániai gazdaságfejlesztési elképzeléseket.

INDOKLÁS

Az erdélyi magyar gazdaság közvetítő szerepét csak úgy képes betölteni, ha az anyaországi vállalkozások, az erdélyi magyar vállalkozások és a román partnerek között rendszeres és szoros az együttműködés. Az erdélyi magyarság a kisebbségi létből származó előnyöket a gazdasági együttműködések révén tudja kihasználni, hiszen ilyen esetekben a piacok nagyobb eséllyel fordulhatnak egymás felé, és a két ország közötti gazdasági folyamatok szervezőivé válhatnak.

Ehhez nemcsak közvetlen kereskedelmi, illetve termelési gazdasági tranzakciókra, célirányos intézményekre és gazdasági hálózatokra van szükség (lásd az 1. számú kitörési pontot), hanem a jelen kitörési pontban összefoglalt oktatási, képzési és kapcsolatépítési együttműködésekre is. Ezek ugyanis elengedhetetlenek ahhoz, hogy hosszabb távon is megalapozottak legyenek a későbbi konkrét gazdasági akciók, a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok bővülése pedig folyamatos legyen.

ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK

- az erdélyi magyarság jelentette nyelvi híd segíti a két ország közötti együttműködést, illetve az együttműködések középpontjába helyezi az erdélyi magyarságot;
- kedvező kiindulópont, hogy az anyaországi, valamint az erdélyi magyarság közötti gazdasági kapcsolatok erősítésére igény van, és már tapasztalható a kapcsolatok erősödése;
- elkezdődött a saját (erdélyi) brandek kialakítása, a hagyományos erdélyi termékek piacbővítése, bár e téren még jelentős piaci lehetőségek léteznek mind Magyarországon, mind Romániában;

- létező kölcsönös bizalmi tőke és közös nemzeti identitástudat az erdélyi, valamint a magyarországi gazdasági, illetve gazdaságfejlesztési szereplők között.

GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK

- az intézményesített erdélyi magyar és magyarországi gazdaságfejlesztési együttműködések csak részterületekre korlátozódnak, így nem létezik gazdaságfejlesztési-tervezési együttműködés;
- az erdélyi magyar gazdaság enklavizálódásának, illetve asszimilációjának a veszélye;
- a többségi nemzettel szembeni, valamint a romániai és a magyarországi gazdasági és gazdaságfejlesztési szereplők közötti kölcsönös bizalmi tőke még fejlesztendő;
- a magyarországi, illetve a romániai vállalkozások szakmai együttműködési készségének és vállalati kultúrájának a hiányosságai nehezítik az együttműködés gyors elmélyítését;
- az erdélyi magyar adatbázis, az ernyőszervezetek, illetve a gazdaságfejlesztési koordináció hiánya;
- a nyelvtudás hiánya miatt háttérbe kerülő vállalkozások;
- a gazdasági szereplők gyenge kommunikációs és marketingtevékenysége.

LEHETSÉGES BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK

1. Az anyaországi, valamint erdélyi tervezési-fejlesztési és szakmai együttműködések támogatása

- a projektfejlesztés szakmai és pénzügyi támogatása, például az Erdélyi Magyar Projekt-előkészítési Alap felállítása;
- a közös szakmai rendezvények, képzések és csereprogramok támogatása;
- a közös fejlesztési-tervezési folyamatok támogatása;
- közös nemzetközi fejlesztéspolitikai érdekképviselés és lobby;
- tervezési-fejlesztési szakmák és munkakörök, valamint ösztöndíjprogramok;
- közös területfejlesztési és gazdaságfejlesztési felsőoktatási képzések;
- a fejlesztési-tervezési társadalmi és civil részvétel támogatása.

2. Magyarországi és erdélyi magyar vállalkozások, valamint gazdasági szereplők szakmai együttműködésének a támogatása

- a nemzeti jellegű CSR-akciók ösztönzése (például magyarországi vállalatok határon túli CSR-tevékenységei);
- a nemzeti jellegű vállalati és humánpolitika ösztönzése (például a magyar nyelv használata a magyarországi vállalatok erdélyi tevékenységében, illetve divízióiban);
- a nemzeti jellegű marketingstratégiák kialakításának ösztönzése (például a vállalatok erdélyi piacaikon folytassanak magyar nyelvű reklámtevékenységet);
- különféle rendezvények és vásárok szervezésének, továbbá az azokon történő megjelenésnek a támogatása.

3. Fejlesztési-szakmai partnerségépítés

- magyarországi és romániai üzleti, befektetési és beruházási partnerkeresési tevékenységek támogatása;
- magyarországi és romániai pályázati partnerkeresési tevékenységek támogatása (például az európai uniós pályázatokra vonatkozóan is);

- erdélyi magyar vállalkozói adatbázis kiépítése.

4. Az etnikai fogyasztás és kereskedelem ösztönzése

- a magyar és az erdélyi termékek fogyasztásának népszerűsítése, piacszerzésének segítése;
- a magyar és az erdélyi termékek piacszerzésének segítése (például erdélyi magyar bemutatótermék, illetve polcok szervezése Románia, Magyarország és más országok üzlethálózataiban).

TERÜLETI FÓKUSZOK: A PARTIUM, BELSŐ-ERDÉLY, A SZÉKELYFÖLD ÉS A CSÁNGÓFÖLD

- a lehetséges beavatkozási területek között nincs lényeges regionális különbség;
- a Partiumban elsősorban a határ menti kétoldalú gazdaságfejlesztési és tervezési-fejlesztési együttműködésben rejlenek lehetőségek (a kapcsolódó magyarországi gazdasági térben).

TOVÁBBI KIEMELT TERÜLETI FÓKUSZOK

A rendezvényeket és a népszerűsítési kampányokat – a piac és a célcsoport mérete miatt – a jelentősebb magyar népességgel rendelkező városokra, valamint a vonzáskörzetükre javasolt fókuszálni.

INDIKÁTOROK

Javasolt indikátorok	Értéke/elmozdulás iránya
A szakmai együttműködési megállapodást kötő intézmények és szervezetek aránya a magyarországi, valamint az erdélyi gazdaságfejlesztési intézmények és szervezetek számához viszonyítva	Növekvő érték
A szakmai rendezvényeken és képzéseken részt vevő vállalkozók száma az erdélyi magyar vállalkozók számához viszonyítva	Növekvő érték
Az erdélyi magyar termék- és szolgáltatásnépszerűsítő kampányok által megszólított magyarországi, illetve erdélyi magyar lakosság aránya	Növekvő érték

7. VÉGREHAJTÁS

A végrehajtás pontos részletei a Mikó Imre Terv részletes tervezése során, a széleskörű társadalmi vita lefolytatása és további szakmai előkészítő egyeztetések után kerülnek kialakításra és kidolgozásra, várhatóan 2012 elején.

A társadalmi és szakmai konzultációk és egyeztetések eredményeként az alábbi fejezetben összeállt a Mikó Imre Terv végrehajtására egy alapkoncepció, mely néhány alapparamétert már tartalmaz (például mit, hogyan, mennyiért).

A Mikó Imre Terv 2012–13-as Akcióterve az ebben az időszakban megvalósítandó beavatkozások tekintetében már részletesen ki fog térni a végrehajtás konkrét elveire és körülményeire is.

Néhány szempont viszont már most megfogalmazható a 2012–13-as akcióterv végrehajtási fejezetével kapcsolatban:

- I. Az akcióterv végrehajtási fejezetében egyértelműen el kell különíteni a magyar kormányzati támogatásból megvalósuló javasolt programokat (vagy azon belüli intézkedéseket) és projekteket (azon belül kiemelt fejlesztéseket). Elsősorban azok a programok számíthatnak magyar kormányzati forrásokra, melyek más forrásból nem támogathatók, és az anyaországi részvétellel megvalósuló hálózatok keretében valósulnak meg.
- II. Külön jelölni kell a romániai kormányzati és uniós forrásokból, a magyarországi uniós forrásokból, az uniós határ menti és transznacionális programokból, az egyéb nemzetközi programokból, a helyi (települési és megyei) közforrásokból, valamint a vállalkozói és civil/lakossági forrásokból garantáltan támogatásban részesülő és támogatható beavatkozásokat.
- III. Ki kell jelölni a Mikó Imre Terv megvalósítását szakmailag és pénzügyileg nyomon követő felügyelő szervezete(ke)t, továbbá ki kell alakítani a hatékony és eredményes végrehajtás biztosítását szolgáló Monitoring Szakbizottságok (MSZB) és Stratégia Monitoring Testület (SMT) szervezeti rendszerét és működési rendjét.
- IV. Alapvető fontosságú a Mikó Imre Terv végrehajtásának nyomon követése és értékelése, valamint az eredmények visszacsatolása az intézményi és pályázati rendszerbe. Rendszeresen gyűjteni kell a megvalósítás különböző szintű és típusú indikátorait és azokat a kialakítandó szabályozások függvényében féléves, éves, középidejű és előzetes, közbenső vagy utólagos (ex-ante, mid-term, post-term) értékelésnek kell alávetni. Szükséges kialakítani és elkészíteni a Mikó Imre Terv monitoring és értékelési tervét is.

V. Továbbá a 2012–13-as időszakban a Mikó Imre Terv végrehajtásához kapcsolódóan kiemelt fontosságú a források minimum 17%-át intézményfejlesztésre, illetve 4–6%-át technikai segítségnyújtási keret számára elkülöníteni. Az utóbbi keretből a Terv végrehajtásához kapcsolódó szakmai, értékelési, kutatási, előkészítési és kommunikációs feladatok finanszírozhatók.

A 2012. évi Akciótervben a végrehajtási intézményrendszert érintő kidolgozandó részek:

- Az alább felvázolt végrehajtási intézményrendszerek előzetes szervezeti és működési szabályzatai (SZMSZ), illetve a tagok delegálási rendjei
- A Mikó Imre Terv végrehajtásához kapcsolódó szervezetfejlesztési terv (2012–13)
- EMSTFÜ-munkatervek 2012
- A Mikó Imre Terv kommunikációs terve (2012–13)
- Pénzügyi irányítási elvek
- Monitoring és értékelési terv 2012

A végrehajtási fejezet tervezett részei a Mikó Imre Terv Akciótervében (2012)

A végrehajtást szolgáló támogatási konstrukciók és projektek közül a 2012–13-as időszakban a biztos finanszírozással rendelkező beavatkozási területek továbbtervezése történik meg. Pályázati konstrukciókra és kijelölt projektekre tagolódik, amelyek intézkedésekbe, valamint programokba csoportosíthatók az alábbi paraméterek rögzítésével:

- Ütemezés
- A támogatások célcsoportjai
- A végrehajtás felelősei
- A forrás eredete (helyi-, megyei-, települési, romániai- vagy magyar kormányzati)
- A támogatási formák leírása (például pénzügyi, tanácsadási, szervezési stb.)
- A pénzügyi támogatási formák típusai (visszatérítendő támogatás, kamattámogatás, vissza nem térítendő támogatás, mikrohitel, Global Grant típusú pénzügyi alap létrehozása)
- A projektkiválasztási eljárásrendek típusainak a leírása (kijelölt projekt, tárgyalásos projekt, nyílt pályázat, irányított pályázat, normatív alapú támogatás)
- Támogatási konstrukciónként / projektenként:
 - A lehetséges kedvezményezettek,
 - A támogatható tevékenységek,
 - A rendelkezésre álló keretösszeg és garanciái (dedikáltan rendelkezésre áll-e; például magyar kormányzati forrás – ez esetben ezek vállalásnak tekinthetők),
 - A minimális és a maximális projektméret,
 - A megkövetelt outputindikátorok,
 - Az alkalmazandó projektkiválasztási eljárásrend,
 - Az alkalmazandó támogatási forma.

7.1. A VÉGREHAJTÁS INTÉZMÉNYRENDSZERE

Az EMIT sikeres, illetve eredményes megvalósításának kulcseleme a stabil, kiszámítható és megfelelő erőforrásokkal rendelkező szakmai végrehajtási intézményi struktúra, valamint eljárásrendszer kialakítása. A kialakítás során, a hatékony működés érdekében, átfogó módon kell figyelembe venni és tanulmányozni a már évek során felhalmozott magyar, román, uniós és határon átnyúló intézményi, illetve végrehajtási tapasztalatokat. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján a következő pontban az intézményrendszer működésével szembeni legfontosabb elvszerű elvárásokat soroljuk fel.

7.1.1. AZ INTÉZMÉNYRENDSZER KIALAKÍTÁSÁNAK LEGFONTOSABB ELVEI

A széles körű együttműködés képessége: az intézményrendszernek alkalmaznak kell lennie a politikai és szakmai döntések kezelésére.

Integrált és hatékony működés: ebben a vonatkozásban kiemelt jelentőségű, hogy az intézményrendszer az anyaországi és a romániai magyar intézményekkel összekapcsolódjon, együttműködjön, illetve költséghatékony, rugalmas és fenntartható legyen.

Rugalmas és gyors intézményfejlődési képesség: A Mikó Imre Terv megvalósítása széles körű magyar összefogást és együttműködést követel meg. Ezért a felállítandó munkaszervezetnek egyszerre kell ellátnia a projektmenedzsmenti és hálózatzépítési, illetőleg a befektetésösztönzési feladatokat annak érdekében, hogy a 2014-től induló új EU költségvetési időszakban a Mikó Imre Terv célcsoportjai minél szélesebb körűen tudják igénybe venni az EU-forrásokat is a Mikó Imre Terv céljainak megvalósítására. Ehhez azonban gyors, rugalmas és hatékony szervezetfejlesztésre van szükség a 2014-ig tartó időszakban.

Szakmaiság: az intézményrendszer hatékony működésének egyik feltétele, hogy a pénzügyi és a jogi ismeretek mellett valódi fejlesztési szakértői tudás is jelen legyen az intézményrendszerben annak érdekében, hogy a Mikó Imre Terv céljainak megvalósulása sikeres legyen.

Autonómia: az intézményrendszerben kell lennie olyan szereplőnek/szervezetnek is, amely az erdélyi magyarság önálló döntéshozatalát biztosítja, illetve döntéseit Magyarországon megjeleníti.

Funkcionalitás: Az EMIT szakmai koordinációs és végrehajtási intézményrendszerének a kialakítása során kiemelten fontos, hogy a szakmai funkciók jól elhatároltak legyenek az egyes szervezetekben, és azok képesek legyenek betölteni a funkcióikat. Mindenképpen szükséges néhány funkcionális szervezet felállítása, illetve kijelölése; vagyis a koordinációs, a pályázati, a pénzügyi-végrehajtási, az információszolgáltatási és gazdaságfejlesztési, továbbá az ellenőrzési és monitoringfeladatok ellátásának a biztosítása.

Jogszabályi környezetnek való megfelelés: a Mikó Imre Terv finanszírozásának és megvalósításának az eltérő területi kihívások ellenére is a magyar, illetve a román jogszabályokkal összhangban kell történnie.

7.1.2. AZ INTÉZMÉNYRENDSZER ALAPJAI

Az EMIT intézményrendszerének megtervezése során számos, az intézményfejlesztés területén jelentős tapasztalattal rendelkező, külső és belső szakértő közreműködött. A szakértői véleményeket, az intézményrendszeri elveket, valamint az intézményi elképzelés SWOT-szemponthait figyelembe véve az alábbi intézményrendszeri terv támogatását tartjuk a legcélravezetőbbnek.

Az EMIT intézményrendszerének kialakítása során, a tervezői elképzelések szerint, a megvalósításhoz kapcsolódó **összes menedzsmenti funkció** – vagyis a szakmai, a pénzügyi és pályázatmenedzsmenti, valamint a projektvezetési – az **Erdélyi Magyar Stratégiai Tervezési és Fejlesztési Ügynökség** (továbbiakban: EMSTFÜ) **hatáskörébe kerülne**. A szervezet felállítására Magyarországon kerülne sor egy nonprofit gazdasági társaság keretében, amelynek irodái működne a megvalósítás során az erdélyi célterületeken.

Egy körülbelül 17–25 fős, komplex feladatkörű fejlesztési ügynökség felépítésének időigénye – figyelembe véve a korábbi magyar intézményfejlesztési folyamatokat (RFÜ) – **kb. 2–3 év**. Tehát a szükséges ügynökségi intézményi kapacitások 2014-re, az új uniós tervezési ciklus kezdetére létrehozhatók. Egyúttal ekkorra, a 2012 és 2014 között az EMIT számára rendelkezésre álló támogatási források menedzsmentje révén, az ügynökségi munkatársak programkoordinációs tapasztalatokat is szerezhhetnek.

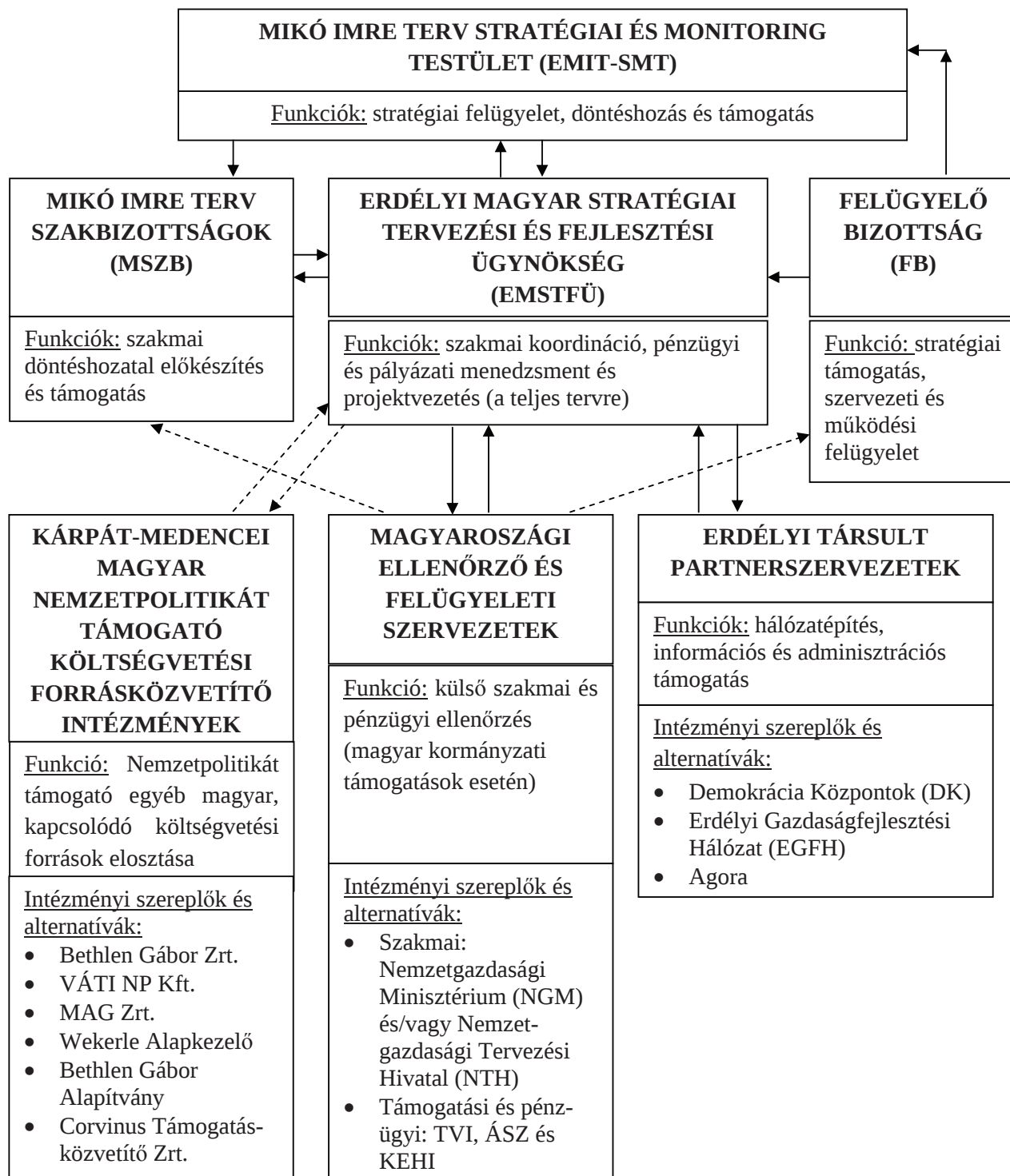
Az intézményrendszer kialakítását irányító – az előzőekben bemutatott – elvek mérlegelése alapján az intézményrendszerrel kapcsolatban a következő főbb SWOT-szemponthakat gyűjtöttük össze:

Előnyök és lehetőségek	Gyengeségek és veszélyek
Az EMSTFÜ teljes körű programkoordinációs tapasztalatokat szerez 2014-ig, és a program végrehajtása szakmai alapokra helyeződik.	A kezdeti időszakban a kellő program-végrehajtási tapasztalatok hiányában fennáll annak a veszélye, hogy a magyar költségvetési források nem a szabályoknak megfelelően kerülnek felhasználásra.
Az EMIT célcsoportjai számára ez az intézményrendszeri felépítés hatékony, továbbá ez növeli az erdélyi, társadalmi legitimitását.	Megfelelő szakértelem hiányában az EMSTFÜ nem képes betölteni a neki szánt komplex gazdaságfejlesztési szerepet.
Az EMSTFÜ keretében – a kiegészítő gazdaságfejlesztési tevékenységek megszervezésével – 2014-től az EMIT megvalósítása jelentősen felgyorsul.	

Az intézményrendszerrel kapcsolatban megjelölt gyengeségeket és veszélyeket az alábbi módokon lehet hatékonyan kezelni:

- az intézményrendszer kiépülése folyamán az EMSTFÜ (2012–14) jelentős szakmai tapasztalattal rendelkező munkatársakat foglalkoztat;
- a hasonló profilú magyar támogatásközvetítő szervezetek szakmai tanácsadással és a know-how átadásával segítik az EMSTFÜ munkáját – például: mentorálás;
- továbbá a kezdeti időszakban a szakmai és a szabályossági ellenőrzések száma magasabb lesz, illetve ebből kifolyólag gyakrabban nyílik mód visszacsatolásra – például az első évben negyedévenként, a másodikban pedig félévenként.

7.1.3. AZ INTÉZMÉNYRENDSZER FELÉPÍTÉSÉNEK VÁZLATA

7.1.4. AZ INTÉZMÉNYRENDSZER EGYES ELEMEINEK BEMUTATÁSA

MIKÓ IMRE TERV – STRATÉGIAI ÉS MONITORING TESTÜLET (EMIT-SMT)	
Funkció	Stratégiai iránymutatás, támogatás, felügyelet
Feladatok	• Az EMIT stratégiai, szakmai és politikai támogatása, valamint képviselete • A tervezési, illetve végrehajtási folyamatok kiemelt fázisainak kezelése és jóváhagyása: – Az EMIT-tervezés lezárása és a terv elfogadása – A tervfelülvizsgálat elrendelése és jóváhagyása – A terv-, a program- és a pályázati kiírás szintű forrásallokáció jóváhagyása⁵ – A magyar forrásokból megvalósuló kiemelt projektek elbírálása, jóváhagyása – Bíráló Bizottság (BB) – A terv-, illetve a programszintű megvalósulás monitoringja, továbbá a végrehajtás ellenőrzése az ellenőrzési jelentések alapján
Tagok	Kiemelten fontos, hogy ebben az EMNT, az erdélyi társszervek és a vállalkozói szövetségek mellett az EMIT szempontjából a legfontosabb kormányzati szereplők, a minisztériumok is képviseljék magukat. A fontos politikai tényezőkön kívül a szakemberek részvétele is kulcsfontosságú.⁶ Lehetséges tagok: • Erdélyi magyar politikusok • Elsőrangú fejlesztési szaktekintélyek • Fejlesztési magán-, civil vagy állami intézmények vezetői • A magyar kormány képviselői
Ülésezési gyakoriság	Évente minimum két alkalommal ülne össze. A következő rendes ülés időpontját a feladatok függvényében minden esetben a testület határozná meg az aktuális ülésen. A következő ülés időpontjára javaslattételi joga van az EMSTFÜ-nek. Rendkívüli ülés összehívására javaslatot tehet: az MTB és az EMSTFÜ. Az EMSTFÜ-ben működik a munkaszervezete, amely gondoskodik a formai és az adminisztratív folyamatokról.
Rövid távú finanszírozás	A magyar kormányzat Kárpát-medencei fejlesztésekért felelős intézménye költségtérítést nyújt.
2014 utáni finanszírozás	A magyar kormányzat Kárpát-medencei fejlesztésekért felelős intézménye költségtérítése és részben a Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete finanszírozza a költségeit.

⁵ Az egyedi pályázati döntések nem ezen a fórumon születnek. Amennyiben esetleg jelentős forrásbővülés következne be, a forrásallokációs döntéseket szakterületenként (prioritásonként) szét lehetne választani – például: SMT-albizottságok létrehozatala által.

⁶ Lásd alább az előzetes javaslatot a Stratégiai Fejlesztési és Monitoringtestület delegálási rendjére.

7. VÉGREHAJTÁS

Előzetes javaslat a Stratégiai Fejlesztési és Monitoringtestület delegálási rendjére:

	Név	Szervezet	Képviselet	Egyéb
EMNT-képviselet – 2 fő				
1	EMNT – vezetésből		erdélyi	
2	EMNT – gazdasági bizottság		erdélyi	
Magyarországi kormányzati és minisztériumi képviselet – 5 fő				
3	NGM miniszteri delegált	NGM	magyarországi	
4	NFM, NFÜ miniszteri delegált	NFM–NFÜ	magyarországi	
5	KIM miniszteri delegált	KIM	magyarországi	
6	VM miniszteri delegált	VM	magyarországi	
7	KÜM miniszteri delegált	KÜM	magyarországi	
Erdélyi vagy erdélyi kötődésű közszereplők képviselite – 5 fő				
8	Katolikus Egyház		erdélyi	
9	Református Egyház		erdélyi	
10	Erdélyi kiemelt gazdasági szövetség képviselite	Gazdasági szervezet	erdélyi	
11	Erdélyi civil szervezet képviselite	Civil szervezet	erdélyi	
12	Erdélyi önkormányzatok gazdasági képviselite	Önkormányzat	erdélyi	
Magyarországi kötődésű közszereplők, szervezetek képviselite – 3 fő				
13	Alapítványi vagy civil szervezet		magyarországi	
14	HITA – Külgazdasági Hivatal		magyarországi	
15	MFB delegáltja	MFB, MT Zrt.	magyarországi	

Az egyeztetésekre automatikusan meghívottak a Mikó Imre Terv előkészítésért és végrehajtásáért felelős szervezetek delegáltjai:

	Név	Szervezet	Képviselet	Egyéb
A Végrehajtó Szervek képviseletében				
1	EMSTFÜ		erdélyi	
2	Corvinus Alapkezelő Zrt.		magyarországi	
3	Bethlen Gábor Zrt. képviselet		magyarországi	
4	NTH képviselet		magyarországi	

MIKÓ IMRE TERV – MONITORING SZAKBIZOTTSÁGOK (MSZB)	
Funkció	Szakmai döntéshozatal-előkészítés és támogatás
Feladatok	• Programszintű döntés-előkészítés és az EMIT pályázati kiírások előkészítésének a szakmai támogatása: – Tervezés, szakértői előkészítés, tanácsadás – Szakmai javaslatok megfogalmazása – A kitörési pontok értékelése, elemzése – A kitörési pontok fejlesztéseinek stratégiai irányai, beavatkozási területei, fejlesztési és támogatási elemei, jogcímei (ez további altestületekre tagolódik) – Előzetes javaslattétel az EMIT-SMT részére a programszintű forrásfelosztásra – Javaslattétel a kiemelt és emblematisztikus fejlesztésekre – Javaslat a kiemelt területi fókuszokhoz kapcsolódó speciális fejlesztésekre (a három célterület, a határ menti és EGTC fejlesztések) – Fejlesztéspolitikai együttműködések – szervezetek, illetve személyek bevonása – Szoft kapcsolódások, fejlesztések meghatározása – terjesztés, szakképzés, humán erőforrás-fejlesztés – A programmegvalósítást támogató egyéb pénzügyi és gazdasági eszközök felkutatása, illetve meghatározása – A pályázati felhívások tekintetében a Bíráló Bizottsági (BB) szakmai értékelési feladatok ellátása – a pályázati felhívásokra beérkezett projektek szakmai elbírálása.⁷ • A pályázati felhívások és kiírások szakmai tartalma. Ezek fő irányvonalait meg kell határozni a tervezési-programozási fázisban azért, hogy minél kevesebb vita legyen róluk 2012-ben. A kiírásban a testület szakmai albizottsága közreműködhetne, egyfajta pályázat-előkészítő munkacsoportként az alábbi tevékenységekben az EMSTFÜ által koordinált formában: – A pályázati kiírások körének, valamint tartalmának meghatározása és megtervezése; – A pályázati kiírásokhoz kapcsolódó formai, tartalmi és szakmai javaslatok megfogalmazása; – A pályázati kiírást támogató egyéb pénzügyi és gazdasági eszközök meghatározása, illetve ezek belefoglalása a kiírásokba; – Előzetes javaslattétel az EMIT-SMT részére a pályázati felhívás forrásnagyságára.

⁷ A BB-k összeállítását – legalábbis az alapvető arányokat – fontos megtervezni nem a személyek, hanem az erdélyi/magyarországi szakmai kompetencia szerint. Az összeférhetetlenségre különösen nagy tekintettel kell lenni! **Azok a személyek, akik ezekben a bíráló bizottságokban szerepelnek, sehol nem jelenhetnek meg a pályázói oldalon az EMIT magyar költségvetési forrásainak odaitélése esetében!**

A tagok	A munkacsoportok vezetői: erdélyi magyar, illetve magyarországi elsőrangú fejlesztési szaktekintélyek. Lehetséges szakértőket delegáló intézmények: a Babeş–Bolyai Tudományegyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, a Partiumi Keresztény Egyetem, a Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, a Székelyföldi Vállalkozók Szövetsége, az EMNT gazdasági kabinetje (egyéb szakterületi szakértők stb.).
A szakbizottságok felépítése	<i>Munkacsoport-vezető(k)</i> <i>Kötelezően bevonandó szereplők:</i> • Az EMIT erdélyi MCS vezetője • 1. szakértő • 2. szakértő • 3. szakértő • EMSTFÜ-képviselő <i>Igény és lehetőség szerint bevonandó szereplők:</i> Magyarországi szakmai képviselő • EMNT-képviselő • Erdélyi civil képviselő • Erdélyi gazdasági képviselő • Erdélyi önkormányzati képviselő
Javasolt szakbizottságok és szakterületeik	• Helyi gazdaságfejlesztés: – Autonóm helyi gazdaságfejlesztés – Erdő- és vadgazdálkodás – Agrárium és élelmiszeripar • Versenyképes gazdaság- és vállalkozásfejlesztés – Befektetésösztönzés, iparosítás és hálózati gazdaságfejlesztés – Kreatív ipar, K+F és innováció • Fenntartható infrastruktúra-fejlesztés és erőforrás-hasznosítás – Építőipar és közlekedésfejlesztés – Megújuló energia, vízipar és zöldgazdaság-fejlesztés • A turizmus- és a szabadidő-gazdaság fejlesztése – Turizmus és kulturális ipar • Üzleti környezet és emberierőforrás-fejlesztés – Vállalkozás- és üzletikörnyezet-, valamint infrastruktúra-fejlesztés – Az emberi erőforrások és a foglalkoztatásösztönzés fejlesztése – Nemzeti, fejlesztési és szakmai együttműködési programok
Ülésezési gyakoriság	A tervezési folyamatok függvényében az MSZB-k által meghatározott módon az EMSTFÜ-képviselői tag javaslatot tehet a következő időpontra. Az EMSTFÜ-ben működik a munkaszervezete, amely gondoskodik a formai és az adminisztratív folyamatokról.
Rövid távú finanszírozás	A magyar kormányzat Kárpát-medencei fejlesztésekért felelős intézménye költségtérítést nyújt.
2014 utáni funkció	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete finanszírozza a költségeket.

ERDÉLYI MAGYAR STRATÉGIAI TERVEZÉSI ÉS FEJLESZTÉSI ÜGYNÖKSÉG (EMSTFÜ)	
Funkció	Szakmai, pénzügyi és pályázati menedzsment, illetve projektvezetés
Feladatok	Ebben a változatban ez a szervezet lenne a Mikó Imre Terv megvalósításának az agya és a szíve is. Kiemelten fontos, hogy kezdetben a szervezet folyamatos, élő kapcsolatot építsen ki, illetve biztosítson a magyar, a román, valamint a nemzetközi társszervezetekkel. • KAPCSOLATTARTÁS/KAPCSOLATÉPÍTÉS – Országon belüli és nemzetközi kapcsolatépítés, illetve menedzsment (például: magyar és román fejlesztési minisztériumok, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség [NFÜ], Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal [NTH], Bethlen Gábor Zrt., Corvinus Alapkezelő, Magyar–Román JTS stb.) – EMIT-konferenciák, -rendezvények szervezése és lebonyolítása • MUNKASZERVEZET/TITKÁRSÁG: – Munkaszervezet és tiktárság az EMIT–SMT, valamint az MSZB-k számára • TERVEZÉS ÉS MONITORING: – A Mikó Imre Terv felülvizsgálata, valamint stratégiai továbbtervezése – A Mikó Imre Terv operatív szintű, illetve akciótervi továbbtervezése – A Mikó Imre Terv projektszintű monitoringrendszerének a működtetése, a monitoring végrehajtása, illetve az értékelések megszervezése – Adatszolgáltatás a szakmai felügyeleti intézmény részére a program- és a tervszintű értékelésekhez • PROJEKTFEJLESZTÉS: – A rövid távú emblemikus projektek kidolgozása és menedzsmentje (döntően magyar kormányzati, illetve MSZB-támogatással, továbbá EU-források bevonásával) – Kiemelt projektek generálása, előkészítése és projektfejlesztése a projektgazdákkal együttműködve egészen az EMIT–SMT BB előterjesztésig – Kiemelt projektek projektmenedzsmentje a projektgazdákkal közösen, nagy összegű fejlesztések a Mikó Imre Terv kitörési pontjainak megfelelően (az összes román, magyar, uniós és nemzetközi alap finanszírozásával) – Nemzetközi szakmai együttműködési (szoft) projektek generálása és végrehajtása

- **PROGRAMVÉGREHAJTÁS:**
 - Általános támogatási eljárásrendek kidolgozása és az MSZB-k pályázati kiírási javaslatainak formai kidolgozása
 - Az EMIT-SMT jóváhagyását követően pályázati kiírások véglegesítése és nyilvános meghirdetése a magyar költségvetési EMIT-forrásokra
 - A pályázati folyamatok koordinációja, valamint adminisztratív lebonyolítása
 - A kiemelt és a pályázati projektek formai, jogosultsági elbírálása
 - A pályázati kiírások projektjeinek szakmai elbírálására való előkészítése az MSZB BB-k részére
 - A kiemelt projektek szakmai elbírálásának előkészítése az EMIT-SMT BB részére
 - A BB-k döntését követően a támogatott projektekkel kapcsolatos támogatási szerződések megkötése. A támogatott projektek végrehajtásának koordinációja:
 - a projektek előrehaladásának a felügyelete,
 - a projektek tartalmi változásainak a kezelése,
 - a projektszintű ellenőrzések lebonyolítása
 - A támogatott projektek pénzügyi elszámolásainak az ellenőrzése és a Mikó Imre Terv magyar költségvetési forrásokhoz kapcsolódó kifizetései lebonyolítása
 - **HÁLÓZATI ÉS INFORMÁCIÓS KÖZPONT:**
 - A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) szakmai koordinációja és felügyelete
 - Az erdélyi gazdasági szereplők és a magyarországi gazdasági hálózat központi funkciója
 - Nyilvántartások, monitoringrendszerek üzemeltetése
- 2014 után új, kiegészítő tevékenységek:
- **BEFEKTETÉSÖSZTÖNZÉS:**
 - Magyarországi befektetésösztönzés és CSR-akciók
 - Romániában eszközölt magyarországi beruházások támogatása
 - **FEJLESZTÉSPOLITIKAI K+F TEVÉKENYSÉG:**
 - K+F kezdeményezések felkutatása és terjesztése
 - Fejlesztést segítő kutatások, illetve elemzések lefolytatása, szervezése
 - **ÜGYNÖKSÉGI FELADATOK ELLÁTÁSA:**
 - Az erdélyi innovációs stratégia megalapozása,
 - Innovatív kkv-kezdeményezések, illetve -projektek kidolgozásának a támogatása,
 - A nemzetközi innovációs hálózatokhoz történő csatlakozás szakmai támogatása.

Szervezeti felépítés	Az EMSTFÜ Magyarország területén nonprofit szervezetként alakulna meg, továbbá 2014-ig folyamatos szervezeti fejlesztés keretében 3–5 erdélyi irodát nyitna. A szervezet összes humánerőforrás-igénye 2014-ig: 25 fő • Vezetés és back-office – 5 fő – ügyvezető és ügyvezetőhelyettes, – gazdasági vezető, – jogász, – asszisztens. • Tervezési és pályázat-előkészítési, értékelési egység – 8 fő – 1 vezető tervező – 1 elemző-értékelő – 5 szakterületi felelős – 1 végrehajtási és pályázati rendszertervező • A programvégrehajtás menedzsmentje – 8 fő – 6 programmenedzser – 1 pénzügyi menedzser – 1 projektellenőr • Pályázati és projektelőkészítés – 4 fő – Kiemelt projektek előkészítése – 2 fő – Saját pályázatok előkészítése és menedzsmentje – 2 fő
Szükséges szervezeti humánerőforrás-kvalitások	Erdélyi magyar területfejlesztési szakemberek Erdélyi magyar fejlesztéspolitikai szakemberek Az egyes kitörési pontok témájában jártas erdélyi magyar gazdaságfejlesztési szakemberek Magyarországi területfejlesztési szakemberek
Rövid távú finanszírozás	Önálló romániai bejegyzésű szervezet keretében a Mikó Imre Terv forrásai
2014 utáni funkció	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási vagy intézményi kerete finanszírozza a költségeket. Önálló bevételre tesz szert nemzetközi projektekből, adományokból, illetve szolgáltatások értékesítéséből.
Lehetséges együttműködő partnerek	Kárpát-medencei magyar nemzetszervezeteket támogató költségvetési forrásközvetítő intézmények, erdélyi társult partnerszervezetek.

FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG (FB)

Funkció	Stratégiai támogatás, illetve szervezeti és működési felügyelet
Feladatok	• Az ügynökség szervezeti működését előzetesen vizsgálja és szükség szerint a hatékony működésre, illetve a szervezeti megoldásokra javaslatokat tesz. • Az ügynökség felettése, illetve az irányítói jogok gyakorlója független auditot rendel meg minden évben.
Tagok	Romániai magyar delegáltak, akik ismerik a helyi szabályozásokat, valamint magyarországi képviselők, akiknek egy részét az EMIT-SMT delegálja.

Ülésezési gyakoriság	Félévente Rendkívüli és/vagy kritikus kérdésekben az EMSTFÜ kérdést intézhet az FB-hez az előírásokra és/vagy a foganatosítandó intézkedésekre vonatkozóan.
Rövid távú finanszírozás	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási vagy intézményi kerete finanszírozza a költségeket.
2014 utáni finanszírozás	A Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete finanszírozza a költségeket.

MAGYAROSZÁGI ELLENŐRZŐ ÉS FELÜGYELETI SZERVEZETEK	
Funkció	Szakmai és pénzügyi ellenőrzés (magyar kormányzati támogatások esetén), illetve a határon átnyúló magyar nemzetrészek támogatására megítélt költségvetési források biztosítása esetén a Mikó Imre Terv megvalósításának felügyelete és ellenőrzése.
Feladatok	• Támogatási és pénzügyi ellenőrzés: – A pénzügyi ellenőrző szervezet végzi a támogatások pénzügyi-szabályossági ellenőrzését • Szakmai ellenőrzés: – A szakmai felügyelő szervek ellenőrzik a Mikó Imre Terv megvalósulásának szakmai teljesülését, illetve azok szakmai eredményeit és monitoringját, azaz a program-, valamint a tervszintű monitoringot – A szakmai felügyelő szerv a szakmai és pénzügyi ellenőrzési jelentéseket átfogó jelentésbe foglalja, majd azt megküldi a nemzetpolitikában érdekelt fórumoknak, szervezeteknek, valamint az EMIT-SMT-nek és az MTB-nek – A szakmai ellenőrző intézmény javaslatot tehet az átfogó jelentés alapján az EMIT-SMT-nek és az MTB-nek, hogy milyen kérdéseket tűzzenek napirendre és vitassanak meg.
Intézményi alternatívák	• Szakmai: Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) és/vagy Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH) • Támogatási és pénzügyi: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium (NFM), Támogatás Vizsgáló Iroda (TVI), Állami Számvevőszék (ÁSZ) és Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI)
Rövid távú finanszírozás	A szervezetek önálló költségvetése
2014 utáni funkció	A szervezetek önálló költségvetése

KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR NEMZETPOLITIKÁT TÁMOGATÓ KÖLTSÉGVETÉSI FORRÁSKÖZVETÍTŐ INTÉZMÉNYEK	
Funkció	A nemzetpolitikát támogató további kapcsolódó magyar költségvetési források elosztása. ⁸
Feladatok	• A magyarság Kárpát-medencei megmaradását támogató további magyar költségvetési források normatív és pályázati alapú elosztása; • A pályázati alapú erdélyi források összehangolása a Mikó Imre Terv prioritásaival és kitörési pontjaival – Az EMSTFÜ-vel együttműködve az erdélyi térségnek szánt pályázati források egy részét a Mikó Imre Terv kitörési pontjaira allokálják; A Mikó Imre Tervhez kapcsolódó lehetséges feladatok: • Az EMSTFÜ szakmai felkészítése a 2014 utáni időszakban az önálló projektekkel járó pénzügyi feladatok ellátására – a know-how átadása • Szakmai tanácsadás a Mikó Imre Terv projektjeinek, valamint szakmai és pályázati feladatainak teljes körű ellátásához
Intézményi alternatívák	• Bethlen Gábor Zrt. • VÁTI NP Kft. • MAG Zrt. • Wekerle Alapkezelő • Bethlen Gábor Alapítvány • Corvinus Támogatásközvetítő Zrt.
Rövid távú finanszírozás	A szervezetek önálló költségvetése
2014 utáni funkció	A szervezetek önálló költségvetése

ERDÉLYI TÁRSULT PARTNERSZERVEZETEK	
Funkció	Hálózatépítés, információs és adminisztrációs támogatás
Feladatok	• A támogatásokhoz kapcsolódó helyi ügyfélkapcsolati és információs szolgáltatások • A magtevékenység a vállalkozásfejlesztés • Támogató szolgáltatáscsomag (például pályázati társítási támogatás, menedzsmenti támogatás a megvalósítás során, önrész-kiegészítés hitelből stb.) • Befektetésösztönzés • Innováció és K+F tevékenységek
Lehetséges partnerek	• Demokrácia Központok (DK) • Erdélyi Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) • Agora

⁸ A magyar költségvetésben a határon túliak támogatására többfajta forrást különítettek el. Ezek között az egyik az EMIT megvalósulását támogató forrás. A többi forrás kezelését egyéb minisztériumok és intézmények végzik.

Rövid távú finanszírozás	Létező szervezet költségvetése
2014 utáni funkció	Létező szervezet költségvetése, valamint részben a Mikó Imre Terv technikai segítségnyújtási kerete

7.2. 2012–2014-ES LEHETSÉGES FORRÁSOK ÉS FEJLESZTÉSEK

7.2.1. A MIKÓ IMRE TERV LEHETSÉGES MEGVALÓSÍTÁSI FORRÁSAI

A Mikó Imre Terv több lehetséges forrásra számít a 2012–14-es időszakban. A Mikó Imre Terv megvalósításának egyik pillérét jelenthetik a magyar állami támogatásokból, alapokból és költségvetési forrásokból erre a célra szánt összegek. Viszont a Mikó Imre Terv végrehajtását illetően nem szabad, és nem is lehet figyelmen kívül hagyni, hogy még számos, nyitott európai uniós forrás áll rendelkezésre, amelyek hatékonyan támogatni tudják e terv megvalósítását. Ezek közül a legfontosabbak a Románia rendelkezésére álló és még fel nem használt strukturális források pályázati kiírásai, valamint az európai területi együttműködési programok keretében rendelkezésre álló, a magyar–román határon átnyúló fejlesztéseket támogató források. Ezeken az európai uniós pályázati forrásokon kívül, további európai uniós finanszírozást jelenthetnek az európai szakpolitikák megvalósítását támogató források,⁹ amelyeket az Európai Bizottság hirdet meg, és az is dönt róluk.

EU-forrásokból megvalósítandó projektek¹⁰

Név	Becsült forrásigény	Javasolt célcsoport(ok)
EGTC térségi és gazdasági együttműködés támogatása ¹¹	200–500 M Ft	Határ menti régiók oktatási intézményei, önkormányzatai, kamarái, valamint nonprofit tevékenységet végző szervezetei
Közösségi Információs Platform (KIP)	500–950 M Ft	Alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények, illetve vállalkozások a határ mindkét oldalán

⁹ European Commission: *Grants of the European Union. Introduction to EU Funding*. [http://ec.europa.eu/grants/introduction_en.html], letöltve 2010. január 30-án.

¹⁰ Ezek a projektek legfeljebb az esetükben előírt önrészek erejéig, vagyis költségvetésük 2–10%-ának a határán belül, terhelik az EMIT magyar költségvetési forrásait.

¹¹ *Európai Területi Társulás*. [http://egtc.kormany.hu/europai-teruleti-tarsulas], letöltve 2010. január 30-án.

7.2.2. JELZÉSÉRTÉKŰ¹² PÁLYÁZATI JAVASLATOK A 2012–2014-ES IDŐSZAKRA

Név	Javasolt célcsoportok
Turisztikai rendezvények, programok és konferenciák normatív támogatása	Turisták és turisztikai szolgáltatók
Civil gazdaságfejlesztési tevékenységek, illetve szerveződések ösztönzése	Civil szervezetek, vállalkozók
Önkormányzati fejlesztések támogatása, valamint önkormányzati források integrációja	Önkormányzatok, civil szervezetek
A térségi és települési identitás, valamint a térségi és települési marketing erősítése, ennek keretében térségi és helyismeretet, -identitást szolgáló közösségsszervezés (képzés, szervezés, eszközbeszerzés)	Szakértők, lakosság, civil szervezetek
A Helyi Vállalkozásfejlesztési Szervezetekhez kapcsolódó pályázatok - helyi termék és szolgáltatói, illetve vállalkozói kataszter felállítása, valamint továbbfejlesztése - fejlesztési tanácsadás és a külső források felkutatása, illetve a lehívásuk segítése - tájékoztatás, képzés, továbbképzés - márka- és védjegyképzés a térségben, illetve a helyileg előállított termékek esetében; a helyi márkák fejlesztése - lakossági szemléletformálás és tájékoztatás (PR) - helyi termékeket bemutató események szervezése; papír alapú és/vagy elektronikus vállalkozói, illetve szolgáltatói katalógusok készítése és szétosztása - internetes értékesítési lehetőségek támogatása; fogyasztói (B2C) és vállalkozói (B2B) piacterek kialakítása, illetve fejlesztése - beszállítói hálózatok és rendszerek fejlesztése a helyi intézmények irányában - közösségileg támogatott bevásárlókörök, fogyasztói szövetkezetek felkarolása	HVSZ, helyi termelők és szolgáltatók, önkormányzatok, szakértők, lakosság

7.2.3. JELZÉSÉRTÉKŰ KIEMELT FEJLESZTÉSI PROJEKTEK A 2012–2014-ES IDŐSZAKRA

Név	Javasolt célcsoportok
Helyi Vállalkozásfejlesztési Szervezetek létrehozása és fejlesztése a helyi önkormányzati, a civil, valamint a gazdasági szereplők együttműködésével	HVSZ, helyi termelők és szolgáltatók
Térségmarketinggel és TDM-mel kapcsolatos jó gyakorlatokat bemutató kézikönyvek kiadása és célzott terjesztése, szakmai előadásokkal (MT Zrt.) egybekötve	Turisztikai szervezetek, szállásadók, szolgáltatók, turisztikai attrakcióüzemeltetők

¹² Ezek jelzés értékűek, ugyanis a terv további alakítása és az akciótervezés folyamán a lista még változhat.

Név	Javasolt célcsoportok
Székelyföldi TDM-szervezeti központ felállítása, infrastruktúrabeszerzés és a munkatársak szakmai képzésének a megtartása az alapfeladatok ellátásához. Lehetséges alapfeladatok: • a székelyföldi turisztikai portál elkészítése, • a turisztikai kártya bevezetése, • partnertoborzás – támaszkodva a már működő helyi szerveződésekre, • turistakalauzok szerkesztésének, kiadásának és terjesztésének támogatása, • tematikus utak kidolgozásának és piaci népszerűsítésének támogatása, • szakmai tanulmányutak szervezésének támogatása a turizmus dolgozói és kisvállalkozói számára, • önrész-támogatás és szakmai tanácsadás európai uniós finanszírozású, a turizmust érintő pályázatokhoz, • TDM-népszerűsítő rendezvénysorozat (road-show) lebonyolítása a jelentős térségi turisztikai központokban, • piackutatási tanulmányok, marketingtervek kidolgozása, • országos, illetve nemzetközi turisztikai vásáron való részvétel, • promóciós anyagok kidolgozása, • study-tourok szervezése magyarországi utazásszervezők számára, • egyéb.	Turisztikai szervezetek, szállásadók, szolgáltatók, turisztikai attrakcióüzemeltetők, turisták
Székelyföld mint turisztikai célpont marketingpromóciója, illetve az Erdélyi Magyar Turisztikai Marketingszövetség létrehozása	Magyarországi és romániai turisták, turisztikai ügynökségek, turisztikai szolgáltatók
Turisztikai és lakossági kártya	Turisták és lakosság
Mária út fejlesztése (I. ütem)	Vallásturizmus
Partiumi termálfejlesztések előkészítése	Partiumi termálfürdők

7.2.4. 2014-RE ELŐKÉSZÍTENDŐ KIEMELT PROJEKTEK

7.2.4.1. A HELYI GAZDASÁG FEJLESZTÉSÉT TÁMOGATÓ PROJEKTEK (AZ EGFH LEHETSÉGES PROJEKTJEI)

- A jelenleg **kiaknázatlan helyi termékekre (Erdélyikumokra és Székelyikumokra [localicumokra])**, adottságokra, illetve szolgáltatásokra alapozó mikro-, kis- és középvállalkozások, termelői, beszállítói, valamint értékesítési csatornáinak a fejlesztése, önkormányzati-vállalkozói-civil szervezetek együttműködésének, megalakulásának, fejlesztésének és működésének a támogatása,
- **Az Erdélyi Szociális és Civil Gazdaságfejlesztési Alap (ESZCGFA) felállítása**, s ezen keresztül az egyes erdélyi magyar civil, önkormányzati, önkéntes, valamint szociális gazdasági kezdeményezések, akciók és programok támogatása,

- **Tündérváros – erdélyi helyi társadalmi felelősségvállalás és szociális gazdaságfejlesztés** – kiemelt erdélyi programok, illetve projektek támogatása,
- **Magyar vállalkozói ösztöndíj-, csere- és gyakornokprogramok** erdélyi diákoknak, továbbá vállalatok és intézmények munkatársai számára,
- **A Magánerdő-tulajdonosok Konzultatív Testületének létrehozása**, esetleg a Magánerdő-tulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetségének székelyföldi szekciójaként, egységes érdekképviselő biztosítására a döntéshozó testületek, állami szervek felé,
- **Az erdélyi és a magyarországi termékek, illetve szolgáltatások iránti fogyasztói igényeknek, valamint az értékesítésnek az ösztönzése** – a helyi termékek vásárlása fontosságának a tudatosítása a helyi vásárlók körében,
- **A mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-kiskereskedelem vertikális integrációjának** elősegítése, a **helyi élelmiszeripari termékek országos piaci részesedésének a növelése**, a helyi élelmiszeripari termékek – elsősorban magyarországi – exportjának az elősegítése egységes márkanév alatt,
- **Szakmai, vállalkozásalapítási és üzleti segítségnyújtás a vállalkozásoknak**: könyvelés, számvitel, adótanácsadás, vámügyintézés stb.,
- **Helyi Gazdaságmenedzsment Szervezetek (HGMSZ) létrehozása** és fejlesztése a helyi önkormányzati, a civil, valamint a gazdasági szereplők együttműködése révén – minimum 3 mintaprojekt keretében,
- **Tematikus, építőipari és beszállítói klaszterek kialakítása** romániai, anyaországi és erdélyi vállalkozások részvételével,
- **Erdélyi Kereskedőház és E- értékesítési Központ** alapítása,
- **Erdélyi Vállalkozásfejlesztési Hivatal (EVFH) létrehozása**,
- A helyi **kkv-szektor munkahelyteremtő beruházásainak ösztönzése a fenntarthatóság és a hálózatosodás szem előtt tartásával** (például profil- és telephelybővítés, hozzáadottérték növelés, piackeresés, bővítés),
- **Erdélyi Innovációs, Beruházási és K+F Ügynökség(ek)/Platformok** létrehozásának a támogatása – legalább egy vagy két ilyen szervezetnek a megalakítása az önkormányzatokkal, illetve román és magyar társszervekkel együttműködve,
- **A határ menti tömegközlekedés újjászervezése** – határon átnyúló elővárosi tömegközlekedés megszervezése, fejlesztése – minimum 2 mintaterületen

7.2.4.2. AZ ERDÉLYI TURIZMUS FEJLESZTÉSE

- **Hallod-e? – Kiemelt térségi és helyi erdélyi fesztiválok, kiállítások, bemutatók, rendezvények, alkotótáborok és programok támogatása, fejlesztése** együttműködésben az MT ZRt-vel és a NCA-val, illetve román társszervezetekkel
- **Erdélyi Turisztikai Marketing, Promóciós és Értékesítésösztönzési Program** a magyar (Magyar Turizmus Zrt.) és a román nemzeti marketingszervezetekkel közösen

7.2.4.3. AZ ANYAORSZÁG ÉS ERDÉLY KÖZÖTTI SZAKMAI, KULTURÁLIS ÉS OKTATÁSI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

- **Testvérvárosi és települési önkormányzati örökbefogadási együttműködési akciók** támogatása
- **Az Erdélyi Magyar Felsőoktatási és Továbbképzési Egyeztető Kerekasztal** létrehozása
- **A Magyar Erdélyi Képzési, Oktatói, Hallgatói és Kutatói Ösztöndíj, Gyakornoki és Csereprogram** fejlesztése együttműködésben a Bethlen Gábor Alappal
- **Az Erdélyi Magyar Felnőttképzési és Népfőiskolai Hálózat** kialakítása
- **Romániai, magyar és külföldi tervezői, fejlesztői, pályázati, illetve kutatói ösztöndíjak, továbbá együttműködések** támogatása a román és az európai társszervek, valamint a Bethlen Gábor Alap közreműködésével
- **Az Erdélyi Oktatói, Képzési, Gyakornoki és Szakmai csereprogram** együttműködésben a román és európai társszervekkel, valamint a Bethlen Gábor Alappal
- **Az önkormányzati fejlesztési és pályázati kapacitások minőségének javítása**, szakértői támogatás és önkormányzati célú gazdaságfejlesztési projektekhez önrész- és hiteltámogatás biztosítása
- **A Magyar Ingatlanmegmentési, Örökbefogadási és Hasznosítási Program** elindítása – kiemelt magyar nemzeti és helyi örökségértékek megőrzése és fejlesztése (például örökségleltár készítése) – együttműködésben a magyar, illetve a román társszervekkel
- **Anyaországi és erdélyi tervezési-fejlesztési és szakmai együttműködések támogatása** – a projektfejlesztés szakmai és pénzügyi támogatása (így például: erdélyi magyar projekt- és beruházás-előkészítési szakmai együttműködés)

7.2.5. 2014 UTÁN ELŐKÉSZÍTENDŐ KIEMELT PROJEKTEK

- **Az Erdélyi Magyar Befektetési, Projektfejlesztési és Garanciaalap (EMBPGA)** létrehozása
- **Az Erdélyi Magyar Gazdabank (EMGB)** létrehozása együttműködésben a helyi agrárvállalkozókkal, a képviselőkkel és az önkormányzatokkal
- **Az Erdélyi Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (EMKIK)** létrehozása – együttműködésben a magyar és a román társszervekkel
- **Az Erdélyi Stratégiai Tervezési, Fejlesztési és Monitoringközpont** létrehozása együttműködésben a nemzeti, az önkormányzati és a vállalkozói szervezetekkel
- **Erdélyi logisztikai központok, autohofok és tudományos, valamint innovációs parkok kifejlesztése** – a közös tervezési és előkészítési munkálatok megindítása 2014–2020-ra
- **Nemzetközi, romániai és magyarországi üzleti partnerkeresési, iparosítási-beszállítói, befektetői-beruházói tevékenységek** támogatása együttműködésben a romániai és a magyarországi társszervekkel

- **Nemzetközi projekt-együttműködések és azok előkészítésének** a támogatása 2012–2020 között, mindenekelőtt az önkormányzatokkal, a szakmai szervezetekkel, az oktatási-kutatási intézményekkel, valamint a román és a magyar társszervekkel együttműködve
- **Erdélyi magyar médiához, kreatív és kulturális tartalomszolgáltatáshoz, valamint az exporthoz kapcsolódó fejlesztések támogatása** – térségi és helyi média-, illetve információszolgáltatási tevékenységek támogatása együttműködésben a Bethlen Gábor Alappal
- **Nemzeti jellegű vállalati, humánpolitikai, CSR és marketingstratégiai együttműködések ösztönzése** (például a magyar nyelv használatának az ösztönzése a magyarországi vállalatok erdélyi tevékenységében, illetve divízióiban)
- **Erdélyi nagysebességű vasúthálózat, autópálya és gyorsforgalmi közlekedéshálózat, valamint regionális reptérhálózat fejlesztése** – a közös tervezési és előkészítési munkálatok megindítása 2014–2020-ra
- **Magyarország és Erdély, illetve ezen belül a Székelyföld közötti „légihíd” megerősítése** – az erdélyi és székelyföldi, légi úton elérhető, úti célok számának a növelése, illetve a légi járatok támogatása

7.3. EMIT 2012–2013: A MEGVALÓSÍTÁS LÉPÉSEI

7.3.1. A 2012. ÉVI FELADATOK

2012 – 1. félév

- Az EMSTFÜ felállítása és a munkamegosztási rendszer, valamint a folyamatok részletes kidolgozása
- A Mikó Imre Terv 2012. évi nyílt pályázati kiírásainak az előkészítése és meghirdetése
- A Mikó Imre Terv 2012-ben megvalósítható kiemelt fejlesztéseinek előkészítése és bírálata
- A 2012–14-es EU forrásokra támaszkodó, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) intézményi alapjainak és működésének a kidolgozása, továbbá a hálózat elindítása
- A Mikó Imre Terv megvalósulása féléves beszámolójának az elkészítése a felügyelő szervek számára

2012 – 2. félév

- Az EMSTFÜ tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak a fejlesztése
- A Mikó Imre Terv 2012-ben megvalósítandó, kiemelt fejlesztéseinek az elindítása
- A 2012–14-es EU forrásokra támaszkodó, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje

- A Mikó Imre Terv 2013. évi (nyílt pályázatos és kiemelt) projektjeinek az előkészítése
- A Mikó Imre Terv megvalósulása féléves beszámolójának az elkészítése a felügyelő szervek számára
- A 2012–14-ben kidolgozandó projektek menedzsmentje
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) alapjainak a lefektetése

7.3.2. A 2013. ÉVI FELADATOK

2013 – 1. félév

- Az EMSTFÜ tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak a fejlesztése
- A Mikó Imre Tervhez kapcsolódó 2013. évi nyílt pályázatos és kiemelt projektek meghirdetése, illetve elindítása
- A 2012. évi lezárt, (nyílt és kiemelt) pályázati projektek átadása, illetve kiértékelése
- A 2012–14-es EU forrásokra támaszkodó, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje
- A 2012–14-ben kidolgozandó projektek menedzsmentje
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak a fejlesztése

2013 – 2. félév

- Az EMSTFÜ intézményrendszer tevékenységi köreinek teljes körű kiépülése, felkészülés a 2014-től életbe lépő új EU-programozási időszakra
- A 2012–14-es EU-forrásokra támaszkodó, a Mikó Imre Terv megvalósulását támogató projektek menedzsmentje
- A 2012–13-as lezárt (nyílt és kiemelt) pályázati projektek átadása, illetve kiértékelése
- A 2012–14-ben kidolgozandó projektek menedzsmentje, továbbá felkészülés a 2014-ben megnyíló pályázati forrásokra
- A Mikó Imre Terv 2012–13-as megvalósulásának a kiértékelése és a Mikó Imre Terv felülvizsgálata az eredmények alapján a 2014-es időszakra való tekintettel
- A Mikó Imre Terv megvalósulása éves beszámolójának az elkészítése a felügyelő szervek számára
- A Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH) tevékenységi köreinek és intézményi kapacitásainak a fejlesztése

8. MELLÉKLET

8.1. EMIT – ERDÉLYI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI HÁLÓZAT (EGFH)

8.1.1. A KÖZÖSSÉGI ÉRTÉKEK MEGHATÁROZÁSA

A Mikó Imre Terv (EMIT) által képviselt célok és értékek szorosan összekapcsolódnak, ezért az EMIT minél szélesebb körű erdélyi penetrációja, valamint megvalósítása érdekében kiemelten fontosnak tartjuk a **pályázati, illetve a gazdaság- és vállalkozásfejlesztési szakmai és támogatási feladatok** egyablakos rendszerben történő ellátását. A fenti célok elérése érdekében kerülne sor az **Erdélyi Gazdaságfejlesztési Hálózat (EGFH)** felállítására, illetve kiépítésére.

8.1.2. A JÖVŐKÉP

Az EGFH a **nemzeti integráció és a nemzeti területfejlesztési együttműködés** szellemében hatékony, illetve mindig az erdélyi magyarság érdekeit szem előtt tartó intézményi rendszer. Az erdélyi közösségi gazdaság fellendítését szolgáló összes tevékenység, valamint a Mikó Imre Tervben megfogalmazott fejlesztési programok megvalósítását hivatott biztosítani. Alkalmazottai arról lesznek majd híresek, hogy munkájuk minden területén magas minőséget nyújtanak, és értéket teremtenek.

8.1.3. A MISSZIÓ/KÜLDETÉS

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) EGFH-jának a küldetése **eurokonform mintaértékű fejlesztéspolitikai modell** (tervezés-programozás-támogatás-fejlesztés) kialakítása, és ennek keretében az összmagyar, határon átnyúló, beavatkozási térségenként differenciált, nemzeti fejlesztési programokban testet öltő és fenntartható fejlesztési modell működési alapjainak intézményi, szervezeti, illetve szakmai megteremtése.

A küldetés része ugyanakkor az **erdélyi magyar vállalkozások hatékony támogatása**, a külföldi piacokhoz való kapcsolódásuk elősegítése, a pályázati tanácsadás nemzetközi, illetve Európai Uniós források eléréséhez. A fő célok között szerepel a **migráció megállítása**, azaz a népesség megtartása az érintett területeken.

8.1.4. AZ EGFH MŰKÖDÉSÉVEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK

1. Az EGFH azzal felelhet meg az érintettek elvárásainak, ha hatásos, **hatékony és eredményorientált szervezetként** működik, biztosítva a szponzorok elégedettségét a pénzükkkel való gazdálkodás szempontjából.

2. Az EGFH sikerességének kulcsa a **jól képzett humánerőforrás**, amely hosszú távon biztosítja az EGFH céljainak a megvalósítását: kreatív tevékenység, a gazdasági környezet változásaira való azonnali reakcióképesség.

3. Az EGFH életképessége és hatékony működése szempontjából kiemelkedően fontos, hogy **közhasznú működését, illetve annak eredményeit megfelelő formában megismertesse** egyrészt finanszírozóival (a tagok és a magyar kormány), illetve a lehetséges további tagok körével.

4. Az EGFH **elszámoltathatóságát** az EMNT által felkért szakemberekből álló testületének, a Szakmai Felügyelő- és Monitoringbizottságnak, az éves jelentése biztosítja, amely kiértékeli a tevékenységeket és javaslatot tesz a szükséges változtatásokra.

5. Az EGFH-nek a helyi, valamint az anyaországi **politikum bizalmát élveznie kell** annak érdekében, hogy a szükséges (pénzügyi, illetve szakmai) támogatásokat megkapja, és ezáltal céljait meg tudja valósítani. Az EGFH akkor képes biztosítani a Mikó Imre Terv hosszú távú stratégiai céljainak a megvalósítására irányuló operatív programok mérhető eredményekké alakítását, ha megfelelő és hosszú távon kiszámítható politikai támogatást kap. Cserébe a politikum a sikerek megfelelő prezentálásával megszerzi a választók támogatását.

6. Az EGFH-nek **szoros és széles kapcsolati rendszerrel** kell rendelkeznie mind Romániában, mind az anyaországban. A Nemzetgazdasági Minisztérium, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, a Vidékfejlesztési Minisztérium, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, valamint a Külügyminisztérium illetékes testületei az EGFH tevékenységét tájékoztató, tanácsadó, szakmai és egyéb segítségnyújtási programokkal, illetve a feladatokon dolgozó munkatársak folyamatos tájékoztatásával, ingyenes képzésével, az állandó konzultáció biztosításának a lehetőségével, továbbá egyéb szakmai és törvényes eszközökkel segítik és támogatják.

8.1.5. STRATÉGIA – HÁLÓZATOSODÁS, HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS

A jövőképből, misszióból és a működési követelményekből következően az EMNT EGFH-célrendszere az alábbi módon vázolható fel:

A hosszú távú cél Erdély számára a **kiegyensúlyozottan versenyképes, fenntartható működésű gazdaság** – EMIT: „Kelet Svájc”. Ebből következően az EGFH számára az átfogó cél a **gazdaságfejlődési környezet szerteágazó kialakítása**, bár ez kezdetben egy régióra összpontosít.

Ennek megvalósítását az EGFH több oldalról tervezi megvalósítani. A globális gazdasági és környezeti trendek azt mutatják, hogy már rövid vagy középtávon **fel fog értékelődni a helyi gazdaságok szerepe** egy-egy ország működésében. Ennek megfelelően minden eszközzel törekedni kell arra, hogy a jelenleg meglévő erőforrásokat minél hatékonyabban összefogjuk, illetve kiaknázzuk.

Ennek egyik eszköze lehet az **Erdély-brand / védjegy / márka kialakítása**. Ez önmagában nemcsak külsőségekben megjelenő reklámot jelent, hanem sokkal inkább szervezett regionális összefogást, valamint belső önátértékelést és ennek megfelelően átképzést. Az EGFH minden rendelkezésére álló eszközzel törekedni fog arra, hogy a magyar érdekeket szem előtt tartva, ugyanakkor a globális folyamatokat sem figyelmen kívül hagyva, támogassa az új és sikeres helyi közösségi gazdaság alapjainak lefektetését, majd e gazdaság működését. Az Erdély márkanév alatt olyan gazdasági hálózatot kell létrehozni, amelynek elsődleges célja, hogy a **gazdasági javak minél szélesebb körét helyi szereplők állítsák elő és értékesítsék** a gazdasági együttműködési hálózaton keresztül. A folyamat eredményeként a jövedelmek lehető legnagyobb hányada a helyi gazdaságba fordul vissza, így lehetőség nyílik külső források bevonásával – például turizmus, helyi termékek és szolgáltatások régió kívüli értékesítése stb. – a hálózatot és ezzel együtt a helyi gazdaságot továbbfejlesztetni. Természetesen a helyi gazdaság összefogásának csak első lépése a hálózat kialakítása. Az EGFH hosszú távú céljának eléréséhez szükséges, hogy a Mikó Imre Terv kitörési pontjainak tekintett prioritások is széles körben megvalósuljanak.

A helyi gazdaság fejlődése rövid távon új munkahelyek létrehozásához és a gazdasági szereplők közötti szorosabb együttműködéshez, középtávon pedig a jövedelmi színvonal emelkedéséhez, illetve a technikai/technológiai fejlődéshez járulhat hozzá. A rövid és a középtávú tényezőkön keresztül hosszú távon a szürkeállomány elvándorlásának lassítását, illetve visszafordítását, valamint a prosperáló belső gazdaság létrejöttét eredményezheti.

8.1.6. A CÉLCSOPORT LEHETSÉGES IGÉNYEI

A hangsúlyt a helyi termelői és szolgáltatói vállalkozói réteg megerősítésére fektetjük. Ezért a legfontosabb ügyfeleink a helyi üzletemberek, valamint a mezőgazdasági érdekeltsgű vállalkozások. Jelenleg a **helyi gazdaság fejlődésének a legfőbb akadályai:**

- az együttműködési hálózat és az együttműködések hiánya,
- a versenyképes üzleti ismeretek hiánya,
- a vállalkozás bővítéséhez szükséges pénz és tudás hiánya,
- az értékesítési felületek – a helyi és a régió túl piacok – korlátozottsága, illetőleg elérhetetlensége.

Éppen ezért a legfőbb **céljaink** között szerepel olyan képzések szervezése, amelyekeken kellő tájékoztatást tudunk nyújtani arról, hogy miként lehet fejleszteni és bővíteni a kis családi vállalkozásokat, hogy létrejöhessenek olyan cégek, amelyek már nemcsak családtagokat foglalkoztatnak. Lehetőséget kell biztosítani a különböző magánberuházásokhoz szükséges tőkéhez (például pénzintézeteket), valamint a nemzeti és uniós forrásokhoz való hozzáféréshez. Közelednünk kell a nemzetközi piachoz. Példaként megemlíthetjük az erdélyi termékek térségen kívüli értékesítését akár a többi országos, románlakta régiókban, akár a magyar piacokon.¹³

¹³ Az EMNT szerencsés helyzetben van, ugyanis napi kapcsolatban áll a potenciális nemzetközi ügyfelekkel és beruházókkal, továbbá jól kialakított kapcsolathálózattal rendelkezik. Ezért folyamatos visszajelzések érkeznek, így tisztában lehetünk azzal, hogy mik lehetnek a prioritásaink, és milyen igényeik vannak még az ügyfeleinknek.

Fontos tudnunk azt is, hogy a magán- és az állami befektetők is fontos célcsoport. A magánvállalkozások profitorientáltak, továbbá minél gyorsabb befektetést megterülésre törekednek. Ezzel szemben a kormányzati szervezetek a munkanélküliség csökkentésére, a vállalkozások versenyképességének a növelésére (például az export növelése révén) összpontosítanak. Az EGFH mögött álló politikai szereplőkként meg fogjuk célozni a kormányzati és nagybefektető réteget annak érdekében, hogy ők is mielőbb felismerjék: az EGFH sikere az ő sikerük is. Tehát érdemes támogatni a kezdeményezést. Az EMNT az EGFH gazdaságösztönző, kereskedelmi, turisztikai, vidékfejlesztési, környezetvédelmi, humánerőforrás-fejlesztési és egyéb közösségi, szociális, illetve társadalmi jellegű programjairól, valamint forrásfigyelő, feltáró és a hálózati kapcsolatok kialakulását s fejlődését ösztönző tevékenységéről folyamatos tájékoztatást nyújt a magyar kormány minisztériumainak, illetve a nagybefektetőknek. Ebben közvetlenül vagy közvetve érdekelték az erdélyi magyar közösségek, különösen a vállalkozók, az önkormányzatok, a szakmai és a civil szervezetek, a polgárok és a családok.

8.1.7. FELADATOK ÉS KAPCSOLATI, EGYÜTTMŰKÖDÉSI RENDSZER

A fenti stratégia és célok megfogalmazásából eredően az EGFH **legfontosabb feladatai** a következők lennének:

- Szakmai társadalmasítási feladatok (például az EGFH és eredményeinek széleskörű terjesztése, illetve megismertetése)
- Az erdélyi értékláncok és az ehhez tartozó fejlesztések menedzsmentje, továbbá a hiányzó elemek pótlása (például az erdélyi magyar gazdasági kataszter összeállítása és folyamatos frissítése, az erdélyi magyar üzleti facebook létrehozása, értéklánc: a helyi mezőgazdasági termelők áruinak turisztikai értékesítése boltokban vagy szálláshelyeken stb.)
- Tájékoztatás és információszolgáltatás (például gazdasági és pályázati információszolgáltatás)
- Szolgáltató- és szolgáltatásközvetítés (például pályázatírás, üzleti partnerség, forrásközvetítés stb.)
- Projektgenerálás és -előkészítés (európai uniós és magyar forrásokra egyaránt)
- Képzések, találkozók, workshopok szervezése (például üzleti ismeretek, nyelv-ismeret, tematikus kkv-találkozók stb.)
- Igény- és adatfelmérés (például az adatfelmérés, továbbá az adatbázis megépítésének, illetve frissítésének a koordinációja stb.)
- Visszacsatolási feladatok (például az EMIT megvalósulásához és felülvizsgálatához kapcsolódóan)

Középtávon, továbbá:

- Gazdasági, jogi és üzleti tanácsadás (például klaszterek, TDM-szervezetek, hálózatok)
- Hálózati tevékenységek szervezése (például az Erdélyi Magyar Kereskedelmi Ház létrehozása és üzemeltetése stb.)

- EMIT és egyéb fejlesztésekre pályázati és projektmenedzsment tanácsadás – akár önálló EMSTFÜ által megalakított PM és PI céggént (olcsóbb a pályázó részéről)
- Fejlesztési forrásközvetítő (az ügyfelek és pénzintézet között)

A helyi vállalkozások fejlesztéséhez elengedhetetlen, hogy az EGFH **széleskörű kapcsolatrendszer** építsen ki és tartson fent a fenti helyi szakmai szervezetekkel annak érdekében, hogy a lehető legjobban képes legyen a vállalkozások tudásbázisának fejlődését elősegíteni:

- Egyetemek és főiskolák: Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, Babeş–Bolyai Tudományegyetem stb.
- Tanácsadó szervezetek: pályázati, vállalkozásfejlesztési, szervezeti-hálózatosodási stb.
- Demokrácia Központok (DK)
- Vállalkozásfejlesztési Központok (VFK) – a Corvinus Alapkezelő ZRt. erdélyi társszervezetei
- Agora
- Bethlen Gábor Alapítvány
- Vállalkozói szövetségek, önkormányzati és civil szervezetek
- Helyi és országos pénzintézetek (takarékszövetkezetek, bankok, biztosítók stb.)

Egyebek:

- HITA képviselők
- MT Zrt. külképviseletek

8.1.8. AZ EGFH LEHETSÉGES SZERVEZETI ALAPJAI

Az EMNT hálózatának előnye abban rejlik, hogy az irodák és az ott dolgozó munkatársak közvetlen módon hozzájárulnak a szervezet munkájához. Előreláthatólag az állampolgársággal kapcsolatos ügyek intézése hónapokon belül nem igényel majd ekkora munkaerőt, mint jelenleg, éppen ezért az alkalmazottak nagy része majd más jellegű munkát is képes lesz ellátni. Pontosán emiatt időztettük erre az időszakra az új stratégiai munkacélok megfogalmazását, valamint a feladatkörök újraelosztását és a munkatársak esetleges átképzését.

Segítséget nyújthatunk egyre több kezdő vállalkozás sikeréhez, és az EMNT EGFH-n keresztül beruházási támogatást is nyújthatunk ezeknek a vállalkozásoknak. Az EGFH szervezeti alapjai a következő elemekből származhatnak:

- Az EGFH munkatársai a Demokrácia Központok (DK) infrastrukturális bázisát használva, de attól szervezetileg elkülönült feladatellátással végeznék az információszerzési és a gazdaságfejlesztési szakmai feladatokat. Kezdetben 10–20 DK-ban működnének.
- Munkáikat az EMSTFÜ koordinálná, és felügyelné közvetlenül szakmailag.
- Finanszírozásuk részben a DK és az EMIT forrásaiból, valamint saját bevételekből történne.

Lehetséges finanszírozási források:

- DK-források
- EGFH-tagdíjak

- a Mikó Imre Alap támogatásai
- helyi fejlesztési források
- európai uniós fejlesztési támogatások

8.1.9. AZ EGFH EREDMÉNYEINEK NYOMONKÖVETÉSE ÉS A VISSZACSATOLÁS

Az EGFH tagjai irányítják, és felügyelik az EMNT EGFH munkáját, sőt kulcsszerpet töltenek be az EMNT EGFH finanszírozásában, továbbá a köz érdekeinek védelmezőjeként lépnek fel.

Tevékenységeink sikere könnyen mérhető, monitorozható. A makrogazdasági oldalon a régióban megkeresett átlagbér, az export volumene és az itt eltöltött turistaéjszakák csak néhány mutató azok közül, amiket felhasználhatunk fejlődésünk nyomon követésére. Reméljük, hogy ezek a statisztikák azt tükrözik majd, hogy az EMNT által elköltött pénz jó helyre került, és felhasználása hatékony volt.

Végezetül a szervezet keretében létrehozzuk a Menedzsment Információs Rendszert, amely nemcsak arra lesz képes, hogy az összes tevékenységünket integrált rendszerben irányítsa, hanem segítségével könnyű lesz nyomon követni alkalmazottaink egyéni fejlődését, illetve beszámolni arról.

A TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

1. térkép: Magyarország területi integrálódása	24
2. térkép: Románia tartalékai a megújuló energiaforrások terén	26
3. térkép: Az EU napenergia-potenciáljának az eloszlása Erdély viszonylatában	27
4. térkép: Románia jellemző szélsébségadatai	29
5. térkép: Románia különleges természetmegőrzési területeinek a térképe (2010).....	39
6. térkép: Románia különleges madárvédelmi területeinek a térképe (2010)	40
7. térkép: Revitalizálásra szoruló vidéki térségek	54
8. térkép: Városok és agglomerációik	55
9. térkép: A magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya (2002) és változása (1992–2002), valamint a legnépesebb városok nemzetiségi megoszlása	58
10. térkép: Az innováció-disszemináció romániai és erdélyi központjai (2008)....	83
11. térkép: Románia vasúthálózata	91
12. térkép: A Mikó Imre Terv célterületei	111

AZ ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: A vízszintes, illetve a 45 és 90 fokos dőlésszögű felületekre érkező napsugárzás energiájának napi átlagértékei [$\text{Wh}/\text{m}^2/\text{nap}$]	28
2. ábra: A Szamos vízgyűjtő területe.....	31
3. ábra: A Körösök vízgyűjtő területe	32
4. ábra: A Maros vízgyűjtő területe	33
5. ábra: A Béga, a Temes és a Karas folyók vízgyűjtő területe	33
6. ábra: Az Olt vízgyűjtő területe	34
7. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények megoszlása Románia nagytérségeiben (2008)	83
8. ábra: Az innovációt közvetlenül támogató intézmények százalékos megoszlása Románia nagytérségeiben (2008)	84
9. ábra: Az innovációs tényezők értékelése (pontszámok).....	85
10. ábra: Az Erdélyt érintő tervezett, illetve megvalósult gyorsforgalmi utak és autópályák	90
11. ábra: A Mikó Imre Terv kitörési pontjai	122

A TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: A Mikó Imre Terv elkészítésének ütemterve	14
2. táblázat: A természetvédelmi területek megoszlása Erdélyben.....	36
3. táblázat: Nemzeti parkok.....	37
4. táblázat: Natúrparkok.....	37
5. táblázat: A talajromlás okai a Közép-romániai fejlesztési régióban	45
6. táblázat: A műtrágyák felhasználása	45
7. táblázat: A természetes trágyák felhasználása	46
8. táblázat: A növényvédő szerek használata	46
9. táblázat: A mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezésnek kitett területek	48
10. táblázat: A háztartási és/vagy ipari hulladék tárolása miatt szennyezett területek helyzete	48
11. táblázat: A műtrágyák alkalmazásának a helyzete a 2008. évben a Nyugat-romániai fejlesztési régióban.....	49
12. táblázat: A mezőgazdaságban használt növény-egészségügyi termékek alkalmazásának a helyzete	49
13. táblázat: Évi SO ₂ -kibocsátás (t/év)	52
14. táblázat: Évi NO _x -kibocsátás (t/év)	52
15. táblázat: A magyar nyelven oktató középiskolákba beiskolázott diákok száma képzési ágak szerint.....	61
16. táblázat: A székelyföldi, magyar nyelven oktató középiskolák helyei képzési ágak szerint.....	62
17. táblázat: A partiumi középiskolák magyar osztályainak helyei képzési ágak szerint.....	62
18. táblázat: A romániai magyar felsőoktatási helyek száma képzési ágak szerint.....	63
19. táblázat: A romániai magyar felsőoktatási helyek száma tudományterületenként	64
20. táblázat: Az egyetemek rangsorolása a meghirdetett magyar nyelvű helyek alapján.....	64
21. táblázat: A Székelyföld részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből	66
22. táblázat: A Partium részesedése a jelentősebb magyar nyelvű felsőoktatási tudományterületekből	67
23. táblázat: A Kolozsváron működő jelentősebb felsőoktatási tudományterületek aránya.....	67
24. táblázat: Az állami K+F intézetek (44) száma, fenntartóik alapján (2009)	82
25. táblázat: A régiók rangszáma az innovációs tényezők értékei alapján.....	85
26. táblázat: Az ipari szektor súlya Erdély nagytérségeiben	87
27. táblázat: Az Erdélyt érintő vasúti fővonalak.....	91
28. táblázat: Az ÚSZT és az EMIT kitörési pontjainak az illeszkedése.....	119

IRODALOMJEGYZÉK

Elsődleges források, kiadványok:

*** *Országos Területfejlesztési Konceptió, 2005.*

Magyarország Kormánya: *Új Széchenyi Terv, 2011.*

Csata Zsombor (szerk.): *Integrált vállalkozásfejlesztési modell három fejlesztési régió kisvárosaiban. Kutatásjelentés II. Vállalkozások – elvárások, lehetőségek és nehézségek.* Cluj-Napoca/Kolozsvár, 2011, Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice / Etnikumközi Viszonyok Kutatóközpontja. [<http://www.vallalkozz.ro/docs/kutatasjelentenes2.pdf>], letöltve 2012. március 10-én.

Horváth Gyula (szerk.): *A Kárpát-medence régiói I. Székelyföld.* Budapest–Pécs, 2003, MTA Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó.

A Kárpát-medence régiói IV. Északnyugat-Erdély. Budapest–Pécs, 2006, MTA Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó.

A Kárpát-medence régiói IX. Dél-Erdély és Bánság. Budapest–Pécs, 2009, MTA Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó.

Orbók Sándor: *Románia, valamint Hargita megye erdővagyon.* In Kiss Tibor – Somogyvári Márta (szerk.): *Megújuló energiával a szegénység ellen.* Pécs, 2009, Interregionális Megújuló Klaszter Egyesület.

Internetes források:

*** „Erdőháború” Székelyföldön. [http://erdely.ma/kozeletunk.php?id=63886&cim=erdohaboru_szekelyfoldon], letöltve 2013. január 31-én.

*** *Kárpát-medencei Erdészek I. Találkozója, Budapest.* Erdészeti Lapok, CXLII évf., 10. szám (2007. november) [<http://www.erdeszetilapok.hu/?page=view&id=394>], letöltve 2013. január 31-én.

Sipos Géza: *Őserdőben vágnának főutat Romániában.* [<http://www.origo.hu/idojaras/20110804-erdoirtas-utepites-romania-retyezat-termeszetvedelem-oserdoben-vagnanak-foutat.html>], letöltve 2013. január 31-én.

További források:

Területfejlesztési Füzetek. Helyi gazdaságfejlesztés – ötletadó megoldások, jó gyakorlatok, NFM, NGM, VÁTI, 2010.

Pedológiai és Agrokémiai Kutatóintézet, illetve a Pedológiai és Agrokémiai Tanulmányok Megyei Hivatala, Vajdahunyad, 2004–2007.

Kiadja az EMNT Egyesület
400165 Kolozsvár
Erzsébet / E. Racoviță út 37. szám
tel.: +40 264 308 208
emnt@emnt.org
www.emnt.org

Borítóterv: Forró Botond
Műszaki szerkesztés: Virág Péter
Korrektúra: Jakab Márta, Keresztes Imola

Alak: 21x29,7 cm. Megjelenés éve: 2013

A nyomdai munkálatokat a Cristal Print nyomda végezte.

ISBN 978-973-0-15114-5